

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKONOMETRİ ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

**TÜRKİYE'DE HANEHALKI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN MİKROEKONOMİK
BELİRLEYİCİLERİ**

DOKTORA TEZİ

ÖMER LİMANLI

EKİM – 2014

TRABZON

KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ * SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

EKONOMETRİ ANABİLİM DALI

DOKTORA PROGRAMI

**TÜRKİYE’DE HANEHALKI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN MİKROEKONOMİK
BELİRLEYİCİLERİ**

DOKTORA TEZİ

Ömer LİMANLI

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Rahmi YAMAK

EKİM – 2014

TRABZON

ONAY

Ömer LİMANLI tarafından hazırlanan “Türkiye’de Hanehalkı Gelir Eşitsizliğinin Mikroekonomik Belirleyicileri” adlı bu çalışma 17.10.2014 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Ekonometri dalında **doktora tezi** olarak kabul edilmiştir.

.....
..... (Başkan)

.....
..... (Danışman)

.....
..... (Üye)

.....
..... (Üye)

.....
..... (Üye)

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduklarını onaylarım. .../.../...

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Tez içindeki tüm bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada orijinal olmayan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her tür yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Ömer LİMANLI

17.10.2014

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	IV
ÖZET	VI
ABSTRACT	VII
TABLolar LİSTESİ	VIII
GRAFİKLER LİSTESİ	IX
KISALTMALAR LİSTESİ	X

GİRİŞ.....	1-5
------------	-----

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EŞİTLİK ÜZERİNE.....	6-29
1.1. Eşitlik.....	6
1.2. Eşitlikçilik.....	7
1.3. Eşitlikçiliğe Karşı Görüşler: Öncelikçilik, Yeterlilik ve Hak Ediş.....	14
1.3.1. Öncelikçilik.....	14
1.3.2. Yeterlilik	16
1.3.3. Hak Ediş.....	17
1.4. Neyin Eşitliği?	20
1.4.1. Fırsat Eşitliği.....	20
1.4.2. Gelir	21
1.4.3. Kapasite.....	22
1.4.4. Kaynak	23
1.4.5. Refah.....	25
1.5. Kimler Arasında Eşitlik	26

İKİNCİ BÖLÜM

2. EKONOMİK EŞİTSİZLİK ÜZERİNE	30-57
2.1. Ekonomik Eşitsizliğin Belirleyicileri.....	30
2.1.1. Doğal Kaynaklar	30
2.1.2. Makroekonomik Faktörler	31
2.1.2.1. Enflasyon.....	31

2.1.2.2. İşsizlik.....	32
2.1.2.3. Faiz	34
2.1.2.4. Konjonktür Dalgaları	34
2.1.3. Küreselleşme	36
2.1.4. Demografik Faktörler.....	40
2.1.5. Eğitim.....	41
2.1.6. Demokrasi	42
2.2. Eşitlik – Etkinlik Takası: Büyüme ve Gelir Eşitsizliği	44
2.2.1. Eşitsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki	48
2.2.2. Eşitsizliğin Ekonomik Büyüme Üstündeki Etkileri	49
2.2.2.1. Tüketim, Tasarruf ve Eşitsizlik	49
2.2.2.2. Eksik Bilgi, Aksak Piyasalar ve Eşitsizlik	51
2.2.2.3. Büyüme, Doğum Oranı ve Eşitsizlik.....	53
2.2.2.4. Büyüme, Yeniden Dağıtım ve Eşitsizlik	54
2.2.2.5. Büyüme, Politik İstikrarsızlık ve Eşitsizlik	56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE’DE HANEHALKI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN MİKROEKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ	58-101
3.1. Türkiye’de Gelir Dağılımı ve Gelir Eşitsizliği Çalışmaları	58
3.2. Veri Seti ve Yöntem	66
3.2.1. Veri Seti	66
3.2.2. Gelir Dağılımına Genel Bir Bakış.....	71
3.2.3. Yöntem.....	80
3.3. Regresyon ve Regresyon Temelli Ayrıştırma Analizi	88
3.3.1. Regresyon Analizi Sonuçları	88
3.3.2. Regresyon Temelli Eşitsizlik Ayrıştırma Sonuçları	96
SONUÇ VE ÖNERİLER	102-106
YARARLANILAN KAYNAKLAR	107-132
EKLER	136-145
ÖZGEÇMİŞ	149

ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'deki gelir eşitsizliğinin mikroekonomik belirleyicileri 2006-2009 dönemi için incelenmiştir. Bu amaçla Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2006 yılından itibaren topladığı Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti kullanılmıştır. Analiz iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada her bir yıla ait yatay kesit regresyon denklemleri ve panel veri denklemi tahmin edilmiştir. İkinci aşamada regresyon temelli ayrıştırma yöntemleri ile birinci aşamada kullanılan bağımsız değişkenlerin eşitsizlik üzerindeki etkisi ortaya konmuştur.

Çalışma sonucunda elde edilen bulgulara göre hanehalkı gelir eşitsizliğini belirleyen üç ana değişken grubu bulunmaktadır. Bunlar sırasıyla hanehalkına ait değişkenler, eğitim ve bireylerin işteki durumudur. Hanedeki çocuk sayısı ve işsiz sayısı hanehalkı gelirin azaltıp eşitsizliği arttıran önemli değişkenlerdir. Aynı değişkenler eşitsizliğin yıllar itibariyle değişiminde de ön plana çıkmaktadır. Adı geçen değişken grupları yanında hanehalkında bulunan bireylerin sağlık durumları ve çalıştıkları sektör de önemlidir. Sağlıksız bireylerin çoğunlukta olduğu haneler gelir yaratma faaliyetlerinden uzak kalmakta ve eşitsizliği pozitif etkilemektedir. Sektörel bazda tarım ve mali aracı kuruluşlarda çalışan birey sayısının artmasının eşitsizliği arttırdığı görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Gelir Eşitsizliği, Regresyon Temelli Eşitsizlik Ayrıştırması.

ABSTRACT

In this study, the determinants of the income inequality in Turkey between 2006 and 2009 is examined. For this purpose, it is benefited from the data of Income and Living Conditions Survey Micro Data Set (Longitudinal) since 2006 is collected by Turkey Statistical Institute. Analysis is conducted in two phases. In the first stage, cross-section regression equations are estimated for each year and panel data equation while in the second stage, the influence of independent variables from first stage on inequality by using the regression-based decomposition methods is demonstrated.

According to the findings results from the study, there are three main variable groups determining income inequality, namely; variables of households, education and individuals' job condition, respectively. Moreover, the number of children and unemployed people in a family are the most significant variables that reduce household income and increase inequality. The same variables are also playing role in the changes of inequality year by year. Besides the variable groups that are mentioned above, health conditions of individuals and the sector they are working at are also quite important. Once the majority of household are unhealthy, it cause them to keep away from creating income and affect inequality positively. Moreover, in a sectoral basis, it is seen that an increase in the number of individual working in agriculture and financial intermediary soar inequality.

Key Words: Turkey, Income Inequality, Regression-Based Inequality Decomposition

TABLolar LİSTESİ

<u>Tablo Nr.</u>	<u>Tablonun Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Türkiye’de %20’lik Grupların Toplam Gelirden Aldıkları Paylar ve Gini Katsayısı, 1963- 2012.	62
2	Türkiye’de Bölgeler İtibari İle Gini Katsayısı, 2006-2012.	63
3	Eşitsizlikle İlgili Türkiye Üzerine Yapılmış Çalışmalar.	65
4	2006-2009 Yıllarına Ait Panel Veri Betimleyici İstatistikleri.	70
5	%20’lik Gelir Dilimlerinin Gelirden Aldığı Paylar.	71
6	2006-2009 Yıllarına Ait Eşitsizlik Endeksi Sonuçları.	77
7	2006-2009 Yıllarına Ait Eşitsizlik Endekslerinin Değişimi.	79
8	Regresyon Temelli Eşitsizlik Ayırıştırma Yöntemi Literatür Özeti.	86
9	EKK, Havuzlanmış EKK ve Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları.	88
10	Dirençli Tahmin Sonuçları.	94
11	Yıllar İtibarile Faktör Ağırlık Katsayıları (<i>sk</i>)	97

GRAFİKLER LİSTESİ

<u>Grafik Nr.</u>	<u>Grafiğin Adı</u>	<u>Sayfa Nr.</u>
1	Türkiye’de %20’lik Grupların Toplam Gelirden Aldıkları Paylar ve Gini Katsayısı, 1963-2012.	62
2	Türkiye’de Bölgeler İtibari İle Gini Katsayısı, 2006-2012.....	64
3	2006-2009 Yıllarına Ait Lorenz Eğrileri	73
4	2006-2009 Yıllarına Ait Genelleştirilmiş Lorenz Eğrileri.....	74
5	2006-2009 yıllarına Ait Lorenz Eğrileri ve Tam Eşitlik Doğrusu Arasındaki Farklar	75
6	Standartlaştırılmış Eşitsizlik Endeksleri	80

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EKK	: En Küçük Kareler
GLE	: Genelleştirilmiş Lorenz Eğrisi
GYKA	: Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması
HO	: Heckscher-Ohlin
LE	: Lorenz Eğrisi
OECD	: Organization of Economic Co-Operation and Development
SS	: Stolper-Samuelson
TÜFE	: Tüketici Fiyat Endeksi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Eşitlik kavramı kadar insanlığın gelişimini etkileyen az sayıda kavram vardır. Eşitlik veya eşitsizlik gerçeği, öyle ki, iktidarlar devirip yeni ideolojilere dayanak olmuştur. Tarihi süreç içerisinde eşitlik tartışmaları devingen bir yapı izlemiştir. Bazı dönemlerde (Fransız Devrimi, sosyalist ülkelerin ortaya çıkışı, Amerika Birleşik Devletleri'nde 1970'lerde artış gösteren ücret eşitsizliği, kadın hareketlerindeki yükseliş gibi) yükselen eşitlik tartışmaları bazı dönemlerde (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması, Çin'in yükselişi, siyah-beyaz çatışmalarının son bulması, kadının güç kazanması gibi) geri plana düşmüştür. Her ne kadar bu tartışmalar yükseliş ve düşüş şeklinde ilerlese de özünde eşitlik kavramı önemini her dönemde korumuştur.

Eşitliğin neden bu kadar önemli bir tartışma konusu olduğunu anlayabilmek için neden eşitliği inceleme gereği duyulduğuna değinilmelidir. Eşitlik üzerine incelemelerde bulunma nedenlerinden biri bilimsel meraktır. Çevremizde olan biteni anlama isteği insanları eşitliği incelemeye yöneltmiştir. İkinci olarak normatif sebepler ele alınabilir. Özellikle politikacılar için son derece önemli olan eşitlik kavramı üzerinde çalışılması gerekliliğini arttırmaktadır. Politikacılardan çok daha fazla eşitlik tartışmalarını normatif temelde yürüten en önemli grup kuşkusuz filozoflardır. Eşitliğin değeri, gerekliliği, arzusu felsefeciler tarafından yüzyıllardır ele alınmaktadır. Üçüncü olarak eşitliğin ya da eşitsizliğin doğurduğu sosyali, siyasal ve ekonomik etkiler nedeniyle inceleme gerekliliği doğmuştur. İnsanlar toplumun diğer bireylerinden geri kaldığı için dışlandığını düşünmekte bu da bireyle toplum arasındaki çatışmaları arttırmaktadır. Eşitsizliklerin suç, sosyal dışlanma ve toplumsal bölünme gibi istenmeyen durumlar üzerinde etkili olduğu düşüncesi eşitlik-eşitsizlik tartışmalarını sahneye taşımaktadır (Neckerman ve Torche, 2007; Burtless ve Jencks, 2003). Dördüncü olarak ekonomik gerekçeler eşitliğin incelenmesini gerektirmektedir.¹ Yukarıda eşitsizliğin neden olabileceği sonuçlar özellikle ekonomik eşitsizlik durumunda ortaya çıkabilmektedir. Bireyler ellerinde olmayan sebeplerden ötürü diğerlerinden kötü duruma düştüklerinde, politik ve bürokratik yozlaşmanın artması nedeniyle kurumlara ulaşmaları engellendiğinde, karar alıcıların belirli grupların iktisadi

¹ Ekonomik eşitsizlik üzerine tartışma için bkz. Kuznets (1955), Putterman ve diğerleri (1998), Sen (1997).

refahını desteklediğini gördüğünde birey bazında psikolojik, toplum bazında sosyolojik çöküşler yaşanmaktadır. Ekonomik bakış açısıyla eşitsizlik üzerine en geniş tartışma eşitlik-etkinlik üzerine yürütülmüştür. Birinci bölümde eşitlik üzerine tartışmalar yürütülürken ekonomik boyutlara değinmekle birlikte daha çok felsefi temellere ağırlık verilecektir. Bahsedilen tüm gerekçeler nedeniyle eşitlik-eşitsizlik tartışmaları –bazen gündem dışı kalsa da– önemini korumaya devam etmiştir. Normatif önemi nedeniyle eşitsizliğin felsefi temelleri üzerinde tartışmaya birinci bölümde yer verilecektir.

Sen (1973)'in de ifade ettiği gibi eşitsizlik kavramı son derece basit ve bir o kadar da karmaşıktır. Toplumlara ve insanlara tarih boyunca farklı düzenlemelere yönlendirecek kadar basitken pek çok felsefecinin, politikacının, sosyoloğun ve iktisatçının ortak bir anlam ve yorum konusunda buluşmalarının mümkün olmadığı kadar da karmaşıktır. Bu tartışmaların en şiddetli yaşandığı alan ekonomik alandır. Ekonomik eşitsizlikler ekonomik etkisi ya da ekonomik bir kökü olan eşitsizlikler olarak algılanmaktadır ve ekonomik sürecin bir çıktısı olması yanında bu sürecin bir girdisidir. İlk etapta ekonomik eşitsizlik araştırmalarıyla ilgisi olmadığı düşünülebilecek pek çok kavram doğrudan ekonomik eşitsizlikle ilgilidir. Ekonomik eşitsizlik konusunda etkili olan bu kavramlar genel olarak bireysel farklılıklar olarak ele alınabilir. Bireysel farklılıklar iktisat teorisinin birer ögesidir. Çünkü, bu farklılıklar iktisat teorisinde önemli kavramlar olan çalışma teşviki, tasarruf ya da girişim riski gibi önemli kavramlar üzerinde etkilidirler (Welch, 1999). Genel olarak ifade edilecek olursa, eşitsizlikler teşvik etkisinin sona ermesiyle birlikte ortaya çıkmaktadır.

Ekonomik eşitsizlikler ilk bakışta toplumun tamamı için istenmeyen bir durum olarak düşünülmektedir. Bu her zaman böyle olmayabilir. Bir grup için söz konusu olan eşitsizlik (özellikle gelir dağılımının üst kesimi arasında ortaya çıkan eşitsizlikler) başka bir grup için eşitlik doğurabilmektedir. Böylece, eşitsizlikler ekonominin bir parçasını oluşturabilmekte, ekonominin dinamiklerini ve toplam çıktısını desteklemekte ya da zayıflatmaktadır. Ekonomik eşitsizlikle ilgili araştırmalarda genellikle gelir eşitsizliği ele alınmaktadır. Bu yüzden de gelir dağılımı ekonomik eşitsizlik araştırma ve tartışmalarının özünü oluşturmaktadır. Ekonomik eşitsizlik kavramı gelir eşitsizliği kavramından çok daha kapsayıcı bir kavramdır. Gelir, bireyin refah ve mutluluğunu yansıtan en önemli kavram değildir fakat bireyin refah ve mutluluğunu sağlayacak ve ölçümü en kolay değişkenlerden biridir. Bu yüzden metin boyunca ekonomik eşitsizlik kavramı gelir eşitsizliği kavramıyla

eş anlamlı olarak kullanılacaktır. Gelir akımı tartışmanın sadece bir kısmını ifade etmektedir. Biriktirilen refah stoku da temel ekonomik kaynağın oluşumunu sağlayan önemli bir etmendir. Biriktirilen refah bir yandan gelir dağılımının üst kısmındakiler için güç anlamına gelirken diğer yandan yaşlılık zamanı için finansal riskin teminatı olmaktadır. Eşitsizlik ve refah birikimi kavramlarıyla yakından ilişkili bir kavram olan yoksulluk refah dağılımının alt kısımlarına doğru gidildikçe etkisini artarak hissettirmektedir. Tabii ki yoksulluk ve sosyal dışlanma gibi kavramlar sadece gelir ve refah stokundan değil, aynı zamanda fırsatlar ve kısıtlardan etkilenmektedir. Şans, fırsatlar, engeller ve olumsuzluklar farklı insanların yüz yüze geldiği zorluklardır ve ekonomik eşitsizlik araştırmalarında önemli bir yer tutmaktadırlar. Bu kavramların getirdiği zorluk ise ölçümlerinin son derece güç olmasıdır.

Ekonomik eşitsizlik sosyo-politik tartışmaların ve çatışmaların uzun zamandan beri ana konularından biri olmuştur fakat konuya ekonomik araştırmalar açısından ilgili inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Batı Avrupa'daki ve Kuzey Amerika'daki İkinci Dünya Savaşı'nı izleyen sürekli ekonomik büyüme boyunca konu görmezden gelinmiş, 1960'larda ve 1970'lerde yeniden ortaya çıkan ekonomik eşitsizlikler konunun tekrar önemli bir hal almasıyla sonuçlanmıştır. Bu süreçte, ABD, Birleşik Krallık ve İsveç gibi ülkelerde yoksullukla ve eşitsizlikle savaşmak için politikalar türetilmiştir. Ekonomik eşitsizlik konusu sadece devletler boyutunda dikkat çekmemiş, aynı zamanda akademik dünyada da konuyla ilgilenen akademisyenler önemli eserler ortaya koymuştur (Atkinson, 1975; Sen, 1973).

Atkinson ve Bourguignon (2000), gelir dağılımı teorisinin bileşenleriyle ilgili literatür incelemesinde belirttikleri gibi, henüz gelir dağılımıyla ilgili birleştirici bir teori mevcut değildir. Fakat, eşitsizliğin pek çok yönü ele alınarak analitik bir çerçeve çizilebilir. Bu çerçeve gelirin hane halkları arasındaki dağılımıyla başlayabilir. Hane halkı ekonomik eşitsizlik tartışmasının çekirdeğini oluşturduğu gibi eşitsizliğin oluştuğu önemli bir unsurdur. Hane halkı gelir dağılımı başta hane halkı bireylerinin kazançlarından etkilenmektedir. Hane halkı bireylerinin kazançları da emek piyasasını etkileyen sendika faaliyetleri, yetenek ve fırsatlardan etkilenmektedir. Hane halkı üyelerinin gelirleri ve bu gelirleri etkileyen faktörlerin yanında hane halkı gelir dağılımını hane halkı yapısı da etkilemektedir. Hanedeki çocuk sayısı, hanedeki bağımlı nüfus sayısı, hane bireylerinin sağlık durumu, hane halkı liderinin cinsiyeti gibi pek çok faktör hane halkı gelir dağılımı

üzerinde ciddi etkilere sahiptir. Hane gelirinin, toplumsal düzeyde gelirden daha az öneme sahip olsa da, önemli bileşenlerinden biri de sermayenin geri dönüşünden elde edilen gelirdir. Sermaye kazancını anlayabilmek için refahın dağılımını ve bu dağılımın hane halkının diğer gelirleriyle arasındaki ilişki incelenmelidir. Bu ilişkinin anlaşılabilmesi için birey bazında elde bulundurulmuş varlıkların ve bu varlıkların birikiminin anlaşılması yanında aynı hane halkı içinde farklı refah seviyesine sahip farklı bireylerin nasıl bir arada bulunduğunu ve farklı refah seviyelerinin finans ya da varlık piyasaları üzerinden nasıl gelir akımına dönüştüğünün anlaşılması gerekmektedir. Üçüncü ve belki de bazı hane halkları için hane halkı gelirini ve hane halkı gelir dağılımını belirlemede en önemli unsur hane halkı bireyelerine devlet tarafından nakit aktarımı şeklinde gerçekleşen sosyal koruma transferleridir. Bu transferler, özellikle gelir dağılımının alt kısımlarında bulunanların iş gücü piyasasına katılımları konusunda önemli etkiye sahiptir. Özel emeklilik ise finansal piyasaları tartışmanın içine sokmaktadır fakat bu ödemelerden daha çok dağılımın avantajlı kısmındakiler faydalanmaktadır. Nakit transferleri ve diğer devlet harcamalarının gerçekleşmesi için finansman gerekmektedir ve bu finansmana önemli katkı sağlayan kaynaklar ise vergiler ile bireyler ve aileler için uygulanan sosyal güvenlik katkı paylarıdır. Vergilerin ve sosyal güvenlik katkılarının yapısı gelir dağılımını şekillendirmede önemli etkilere sahiptir. Ekonomik eşitsizlikle ilgili dikkate alınması gereken dördüncü etmen ise kurumsal yapılar ve bu yapıların politik iktisadi yansımalarıdır. Bu etmenin içine eğitim ve sağlık hizmetleri gibi belirli gelir grubunda yer alan hane halkları için gelir yaratıcı etkisi yüksek olan beşeri sermaye hizmetleri girmektedir. Beşinci olarak gelirin zaman içinde izlediği değişimden bahsedilebilir. Gelir statik değildir. Zaman içerisinde değişkenlik göstermektedir. Gelirin nesiller arasında hareketi, gelir dağılımı içindeki bireyin daha üst ya da alt sıralara hareket etmesi aile yapısındaki değişimden ve göç gibi pek çok demografik faktörden etkilenmektedir. Bu yüzden bu faktörler ekonomik eşitsizlik analizine dâhil edilmelidir. Son olarak, ekonomik eşitsizlik analizinde çok önemli bir yeri olan küreselleşmeye değinilmesi gerekmektedir. Serbestleşen ticaret ve sermaye hareketleri, firmaların üretimlerini başka ülkelere kaydırmaları işçi nitelikleri ve tüketici talepleri üzerinde önemli etkilere sahiptir. İkinci bölümde yukarıda bahsedilen unsurlara ayrıntısıyla değinilecektir.

Ekonomik, politik ve toplumsal açıdan önemli olan eşitsizlik kavramını anlamaya yönelik adımların atılması kaçınılmaz olmaktadır. Eşitsizliğin nedenlerini anlamak

eşitsizliğin azaltılması için atılacak ilk adımdır. Bu anlamda, bu tezin amacı 2006-2009 yıllarına ait Türkiye'deki hanehalkı gelir eşitsizliğinin mikroekonomik belirleyicilerini ortaya koymaktır. Özellikle mikroekonomik değişkenlerin ele alınma sebebi gelir yaratma ya da yaratılan gelirin kullanımı konusunda mikroekonomik değişkenlerin belirleyici gücünün daha fazla olduğunun düşünülmesidir. Böyle düşünülme sebebi ise uygun makroekonomik koşullarda bile bireylerin dezavantajlı duruma düşebildiği gerçeği ve dezavantajlı duruma düşme nedenleri içinde mikroekonomik faktörlerin ağırlıklı olmasıdır. Hanehalkı gelir eşitsizliğinin mikroekonomik belirleyicilerini ortaya koymak amacıyla iki aşamalı yöntem kullanılmıştır. İlk olarak her yıl için hanehalkı gelir yaratma fonksiyonları tahmin edilmiş, daha sonra gelir tahmin fonksiyonunda kullanılan her bir bağımsız değişkenin ilgili yıla ait hanehalkı gelir eşitsizliği üzerindeki etkisi Fields (2003) yöntemiyle hesaplanmıştır. Fields (2003) yönteminin yanında Yun (2006)'un yöntemi de kullanılarak literatürde fiyat ve miktar etkisi olarak tanımlanan, sırasıyla, tahmin edilen denkleme ait katsayı ve ilgili katsayının değişkenine ait etkiler ayrıca görülebilmektedir. Bu sayede, ilgili değişkenin geri dönüşünün ve ilgili değişkenin dağılımındaki değişimin hanehalkı gelir eşitsizliğinin değişimi üzerindeki etkileri gösterilmiştir. Bu yöntemlerle ilgili ayrıntılara üçüncü bölümde değinilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. EŞİTLİK ÜZERİNE

1.1. Eşitlik

Eşitlik dolu ve tartışmaya açık bir kavramdır. Son derece olumlu çağrışımından dolayı politik slogan haline dönüşmesi çok kolaydır (Westen, 1990). Eşitlik, Fransız Devrimi'nden sonra siyasi topluluklar tarafından ana ideallerden biri haline gelmiştir. Bu anlamda, diğer sosyal ideallerle zıtlıklar yaşanmıştır; eşitlik ve adalet ilişkisi, fiziksel ihtiyaçlar ve eşitliğin ölçümü, eşitliğin kapsamı ve adalet teorisi içerisinde durumu vb. ilerleyen sayfalarda tüm bu sorunlara değinilecektir. Eşitliğin tartışmaya açık bir kavram olduğunu Dworkin (2000) şöyle dile getirmektedir: “Eşitliği öven ya da kötileyen insanlar neyi övdükleri ya da kötüledikleri konusunda çelişmektedir” (Dworkin, 2000: 2). Bu yüzden ilk önce kavram yanılığını ortadan kaldırmak amacıyla eşitliğin tanımlanması gerekmektedir.

Eşitlik kavramı nitel bir ilişki ifade etmektedir. Eşitlik, farklı objeler, insanlar, süreçler ya da koşullar arasındaki benzerliği belirtmektedir. Bu objeler, insanlar, koşullar ya da süreçler en azından bir açıdan aynı niteliğe sahiptirler. Tüm açılardan aynı niteliğe sahip değildirler. Bu nedenle eşitliği *aynılıktan* ayırmak gerekmektedir. Eşitlik tartışmalarında sıklıkla savunulan görüşlerden biri insanların *aynı* olamayacağıdır. Hâlbuki eşitlikteki kasıt aynılık değildir. Aynılık tüm açılardan benzerliği gerektirmektedir. Bu nedenle eşitlik *benzerlik* kavramından da ayrılmalıdır (Westen, 1990). Sayısal aynılık olarak ele aldığımızda eşitsizlik karşılaştırılan şeyler arasındaki fark olarak yorumlanır. Bu tanıma göre mutlak eşitlik kendisiyle çelişen bir kavramdır. Tamamen birbirinin aynısı olan şeyler eşit olmazlar, sadece aynı olurlar.

Özellikle eşitlik karşılaştırmalarında betimleme ve tayin etme kavramları önemlidir (Oppenheim, 1970). Eşitliğin tanımlayıcı kullanımında kimlerin eşitlik tartışmasına dâhil edileceğine karar verilirken tayin edici kullanımında hangi kuralların uygulanacağına karar

verilmektedir. Örneğin, eşitlik tartışmalarına sosyolojik ve ekonomik boyutlardan yaklaşınca eşitliğin nasıl belirleneceği, ölçüleceği, eşitsizliğin nedenleri gibi sorular gündeme gelirken sosyal ve siyaset felsefesi boyutlarından yaklaşınca ne tür eşitliğin kimler arasında ve ne zaman arzulanacağı gibi sorular gündeme gelmektedir.

Eşitlik kavramıyla adalet kavramı arasında çok yakın bir ilişki bulunmaktadır. Antik çağlardan beri eşitlik adaletin bir bileşeni olarak görülmektedir (Albernethy, 1959; Brown, 1988). Eşitlikle adalet arasında nasıl bir ilişki olduğu, yani eşitliğin adalet teorisi içinde nasıl bir rol oynadığı cevaplanması gereken son derece zor felsefi bir sorudur. İzleyen kısımlarda farklı düşünce akımları üzerinden bu sorulara cevap aramaya çalışılacaktır. Eşitlik eylemler, insanlar, koşullar, sosyal kurumlar ve daha burada sayılmayan pek çok obje arasındaki ilişkiyle alakalıdır. Adalet de aynı şekilde benzer objeler arasındaki ilişkilerle ilgilenmektedir. Bir eylemin adil ya da adaletsiz olarak tanımlanabilmesi için öncelikli olarak gönüllü bir eylemden bahsedilmesi gerekmektedir. Burada gizil olarak yer alan bir diğer önemli kavram sorumluluktur. Bireyler sorumluluk olarak gönüllü eylemde bulunmaktadırlar. Bireyler aldıkları sorumluluklar çerçevesinde eylemlerde bulunabilirler ya da koşulları değiştirmek amacıyla hareket edebilirler. Özellikle koşullar söz konusu olduğunda çoğu zaman koşulların değiştirilmesi bireyi aşabilmektedir. Bu durumda ortaklaşa harekete ihtiyaç duyulmaktadır. Aslında politik toplumlar için temel devlet yapısının ve sosyal kurumların oluşturulması gerçeği buna dayanmaktadır. Yani, bireyler kendilerini aşan adaletsiz koşulları değiştirmek için ortaklaşa hareket etmek zorundadırlar ve böylece sosyal kurumları oluşturarak her birey kendi sorumluluğuna düşeni yerine getirmektedir. Bireylerin kendi sorumlulukları ve hataları dışında gerçekleşen durumlarda oluşan eşitsizlikler adaletsiz olarak kabul edilmektedir. Böylece eşitlik ve adalet arasındaki yakın ilişki ortaya konulmuş olmaktadır.²

1.2. Eşitlikçilik

Eşitlikçilik siyaset felsefesinde bir düşünce akımıdır. Eşitlikçiler eşitliği çeşitli açılarda ele almaktadırlar: insanlar aynısını elde etmelidir, ya da bazı yönlerden insanlara aynı davranılmalıdır gibi. Eşitlikçi doktrin tüm insanların aynı değere sahip olduğunu ifade etmektedir. Aslında bu düşüncenin özünde dini etkileri de görmek mümkündür. Hıristiyanlık'ta ve İslamiyet'te Tanrı'nın tüm insanları eşit şekilde sevdiği öğretisi

² Adalet ve eşitlik tartışmaları için bkz. Cohen (1989), Cohen (2008), Rawls (1999), Walzer (1984).

bulunmaktadır. Eşitlikçilik çok yönlü bir doktrindir. Bunun böyle olmasının nedeni pek çok eşitlik türünün söz konusu olmasıdır ve insanlara eşit davranmanın pek çok şeklinin olmasıdır.³

Eşitlik kavramındaki tartışmalı durum doğal olarak eşitlikçilikte de bulunmaktadır. Öyle ki, çok uzun yıllardır eşitlik tartışmasında herhangi uzlaşma sağlanmış değildir. Bunun nedeni tüm eşitlikçilerin eşitliği farklı yorumlamaları, neyin eşitlenmesi gerektiğine farklı cevaplar vermeleri ve bazı durumlarda da düşüncelerin uygulamaya dökülememesidir.

Eşitlikçilik literatürde temel olarak ikiye ayrılarak incelenmektedir; araçsal eşitlikçilik ve araçsal olmayan eşitlikçilik. Araçsal eşitlikte eşitlik ahlaksal olarak arzulanan bir durum, sonuç ya da sonuca giden yol olarak değerlendirilmektedir. Örneğin, eğer eşitlik insanlar arasındaki dayanışmayı güçlendiriyorsa ve bu yüzden eşitlik isteniyorsa araçsal eşitlikten bahsediliyor demektir. Anlaşıldığı gibi burada eşitlik, insanlar tarafından daha üst düzey (ya da daha önemli) kabul edilen bir değere ulaşmak için kullanılan bir araç olarak görülmektedir. Araçsal olmayan eşitlikçilikte ise eşitlik kendiliğinden değerlidir. Herhangi bir ahlaki değere ulaşmak için ya da bir durumu daha iyi yapmak için kullanılmamaktadır. Eşitlikçilikle ilgili tartışmalara ikincisinden başlanıp birincisine doğru hareket edilecektir.

Araçsal olmayan eşitlikte önemli olan eşitliğin kendisi olduğundan farklı iki durumun hangisinin tercih edilebilir olduğu belirlenemez. Araçsal olmayan eşitlikçilikle ilgili daha fazla inceleme için öncelikle eşitlik ilkesinden bahsedilmelidir.

Eşitlik İlkesi: Eğer bazıları kendi tercihleri ve hataları dışında diğerlerinden kötü durumdaysa bu durum özünde kötüdür.

İlk bakışta eşitlik ilkesi makul görünmektedir. x ve y aynı kişilerden oluşan birer alternatif olsun. Bu alternatiflerdeki 3 kişinin durumları şu şekilde olsun; $x = (10, 10, 9)$ ve $y = (2, 2, 2)$. x 'teki üçüncü kişi kendi tercihi ya da hatası haricinde bir nedenden ötürü diğerlerinden kötü durumdadır. O halde eşitlik ilkesine göre x özünde kötüdür. Peki, aynı ilkeye göre y iyi midir? Araçsal olmayan eşitlikçileğe göre bu sorunun cevabı evettir. Dahası eşitlik ilkesi eşit derecede iyi ve eşit derecede kötü iki dünyadan ikincisinin daha

³ Eşitlikçilikle ilgili olarak bkz. Scheffler (2003).

kötü olduğunu söyleyememektedir. Yukarıdaki örnekte bireyler x 'te y 'den daha iyi durumda olduklarından x y 'ye tercih edilir diyebiliriz (Tungodden, 2003). Bu durumda araçsal olmayan eşitliğin bir aksaklığını ortaya koymuş oluyoruz; sadece eşitlik değil, aynı zamanda diğer ahlaki değerler de (haz, fayda, vb.) bireyler tarafından arzulanmaktadır. Burada analize fayda dâhil edildiğinden fayda ilkesi tanımlanmalıdır.

Fayda İlkesi: Eğer insanlar daha iyi durumdaysa bu durum özünde iyidir.

Görüldüğü üzere eşitlik tek başına bir değer olarak ele alınmamıştır. Aynı zamanda bireylerin fayda düzeyleri de analize dâhil edilmiştir. Faydacılar için de yapılan en büyük eleştiri eşitliği göz ardı etmeleridir.⁴ Örneği, $x = (10, 10, 2)$ ve $y = (5, 5, 5)$ alternatiflerini ele alalım. Faydacı görüşüne göre x hem toplamda hem de ortalamada y 'den daha iyidir. Hâlbuki x 'teki üçüncü birey kendi suçu ve tercihi olmadan diğerlerinin çok gerisine düşmüştür. Hangi durumun daha iyi olduğu tartışmasında eşitliğin yanına bir diğer ölçütü ekleyen (fayda) görüş çoğulcu eşitlikçilik olarak tanımlanmaktadır. Yukarıdaki analize bireylerin faydalarının dahil edilmesi bir diğer tartışmayı ortaya çıkarmaktadır; ağırlıklandırma sorunu. Bir durumun tercih edilebilirliği o durumun içerdiği eşitsizlik ve faydaya bağlı olduğundan hangisinin önceliğe sahip olacağı bir sorundur. Arzulanana hem eşitliğin hem de bireylerin faydalarının en iyilenmesidir. Bu yüzden araçsal olmayan eşitlikçilerin yaptığı gibi sadece eşitliğe odaklanmak ya da faydacıların yaptığı gibi sadece faydaya odaklanmak makul değildir. Temkin (2003: 73) bu konu hakkında şöyle demektedir; "...eşitlik insanlar için iyi olduğu sürece iyidir ve araçsal olmayan eşitlikçilik reddedilmelidir."

Eşitlikçiler her türlü eşitsizliğe karşı çıkmamaktadır. Onlara göre eşitsizliklerin normatif önemi olmalıdır. Bazı eşitsizlikler hak edilmiş olabilir (Temkin, 2003; Daniels, 1990; Persson, 2003). Eğer ki eşitsizlikler hak edilmişse adildir, hak edilmemişse adil değildir.⁵ Eşitlikçiler içinde eşitsizliği kabul eden yaklaşım ılımlı eşitlikçilik olarak tanımlanmaktadır. Eşitsizliklerin kabul edilebilirliği üzerine belki de en meşhur önerme John Rawls'tan gelmiştir. Rawls (1999)'a göre eğer eşitsizlikler en kötü durumda olanın yararına ise kabul edilebilirdir. Rawls'un buradaki önermesi en kötü durumda olana odaklanmaktadır. O halde, en kötü durumda olan kişinin durumu aynı eşitsizlik düzeyine

⁴ İleride faydanın eşitlik tartışmalarındaki yerine ayrıca değinilecektir.

⁵ Hak ediş, adalet ve eşitlik tartışmaları için bkz. Arneson (2006), Norman (2001), Young (1992).

sahip iki dünyada bile ilkinde ikincisinden daha iyiye ilk dünya daha iyidir. Farklı dünyaların kıyaslanmasında kabul edilen bu ilke maksimin ilkesi olarak bilinmektedir.

Maksimin İlkesi: Tüm x ve y alternatifleri için eğer en kötü durumda olan kişinin durumu x 'te y 'dekenden daha iyiye x , y 'den iyidir.

Görüldüğü gibi maksimin ilkesi en kötü durumdakine bakarak iki durum arasında değerlendirme yapmaktadır. Tungodden (2003)'in örneğini alarak şu üç alternatifi karşılaştıralım; $x = (2, 10, 100)$, $y = (1, 100, 100)$ ve $z = (2, 10, 10)$. y x 'ten daha eşittir. Sadece eşitliği göz önüne aldığımızı varsayarsak y x 'ten daha iyidir. x de z 'den daha iyidir çünkü ilk iki kişi aynı seviyede olmasına rağmen üçüncü kişi x 'te daha iyi durumdadır. Burada da faydacı bir yaklaşım sergilediğimizi varsaymaktayız. Geçişlilik nedeniyle y 'nin z 'den daha iyi olması gerekmektedir ama öyle değildir çünkü hem en kötü durumda olanın durumu daha kötüdür hem de y 'de eşitsizlik daha yüksektir. Bu örnekte en azından x ve z dünyalarında sadece üçüncü kişilerin durumları değişmektedir. İlk iki kişi aynı kalmaktadır. Farklı dünyalar arasında bu gibi durumlarda karşılaştırma yapmak için leksimin ilkesi kullanılmaktadır. Bunun nedeni en kötü durumdakilerin durumlarının aynı olmasıdır. Bunun sonucunda da maksimin kullanılamamaktadır. Maksimin kriterine alternatif olan leksimin ilkesi ele alınmalıdır (Rawls, 1999).

Leksimin İlkesi: Eğer iki alternatifteki en kötülerin durumları aynıysa o halde ikinci en kötü karşılaştırılmalıdır. Eğer onların durumları da benzerse farklı durum bulununcaya kadar devam edilmelidir. x ve y dünyalarındaki bireyler en kötüden en iyiye doğru sıralansın. Eğer x 'teki bireylerden yalnızca biri kendisine karşılık gelen sırada bulunan y 'deki bireyden kesin iyi durumdaysa x y 'den iyidir.

Şu ana kadar karşılaştırılan dünyalarda birden fazla kişinin durumu aynı kalmıştır. Bu durum çatışmaların çıkmasına sebep olmaktadır. Bunun için toplam eşitsizliğe odaklanmak yerine aynı durumda olanlar haricindekilerin eşitsizliğine odaklanılabilir. Bu, daha biçimsel (formal) bir şekilde şöyle ifade edilebilir. x ve y iki alternatif olsun. x/y , x 'te olup y 'de olmayanların olduğu x 'in bir alternatifi olsun. Tersisi de y için geçerlidir. Örneğin, $x = (2, 8, 12, 20, 30)$ ve $y = (2, 18, 24, 26, 30)$ olsun. O halde, $x/y = (8, 12, 20)$ ve $y/x = (18, 24, 26)$. Bu noktada elde edilen bir avantaj eşit durumda olanların hesaba katılmaması sonucunda daha doğru bir eşitsizlik yorumunun

yapılabileceğidir. Burada anlaşmazlığa düşen grup içindeki bireyler arasında eşitlik aranmaktadır. Genelleştirilmiş bir şekilde ifade edersek bazıları x 'te y 'den daha iyi durumdadır, bazıları da y 'de x 'ten daha iyi durumdadır. Eğer ki x/y y/x 'ten daha eşitse x y 'den daha iyidir. Burada Hammond (1976, 1979)'un eşitlik koşulundan bahsetmek faydalı olacaktır.

Hammond Eşitlik Koşulu: Tüm x ve y alternatifleri ve j ve k kişileri için eğer j 'nin durumu x 'te y 'dekinden daha kötüyse, k 'nin durumu x 'te y 'dekinden daha iyiye, j x 'te k 'den daha iyi durumdaysa ve diğer herkesin durumu x 'te ve y 'de aynıysa x y 'den daha iyidir.

Örneğin, $x = (3, 9, 21, 24)$ ve $y = (3, 9, 18, 27)$ alternatiflerini ele alalım. Hammond x 'in y 'den daha iyi olduğunu ifade etmektedir. Yukarıda bahsedilen anlaşmazlık durumu burada yine geçerlidir (birinci ve ikinci kişilerin durumları aynıdır). $x/y = (21, 24)$ bariz bir şekilde $y/x = (18, 27)$ 'den daha eşittir (Tungodden, 2003).

Eşitsizlik bir dağılımın alt kademelerinde üst kademelerinden daha önemlidir. Bu yüzden genel eşitsizlik analizleri bazen belirli kademelerdeki kişilerin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Bu düşünce sadece eşitsizliğin olduğu dağılımlar için geçerlidir çünkü zaten tam eşitliğin sağlandığı durumda herhangi bir kademe farkı söz konusu olmayacaktır. Bu durumu örneklendirmek amacıyla $x = (1, 50, 1000, 1050)$ dağılımını inceleyelim. Bu dağılıma bakıldığında alt kademelerdeki eşitsizlikle üst kademelerdeki eşitsizliğin aynı olduğu düşünülebilir fakat öyle değildir. Bunun hem hesaplamalı hem de normatif açıklaması şöyledir; $(1, 50)$ ve $(1,000, 1050)$ alt dağılımlarına ait Gini katsayısı sırasıyla 0.48 ve 0.01'dir. Bu bize sayısal olarak alt kademelerde eşitsizliğin daha fazla olduğunu göstermektedir. Refah düzeyi 1 olan birinci birey ancak hayatta kalabiliyorken refah durumu 50 olan birey daha ideal bir hayat yaşamaktadır. Aynı uç durum üst kademede yoktur. Bu da açıklamanın normatif kısmını oluşturmaktadır. Eşitsizliğe olanak veren eşitlikçiler için ne kadar eşitsizliğin olduğu önemli değildir. Önemli olan eşitsizliğin ne kadar kötü olduğudur. Bu yüzden, eşitlikçilerin (sert eşitlikçiler hariç) temel ilgi noktası bireylerin birbirlerine görece durumlarıdır (Tungodden, 2003).

Eşitsizliklerin kabulü noktasında eşitlikçilerin temel ölçütü bireylerin kontrolleri ve tercihleri dışında bir sebepten ötürü kötü duruma düşmemeleridir. Bireylerin kontrolleri

dışında gerçekleşen bir durum şans olarak yorumlanabilir. İşte bir grup eşitlikçi düşünür şans nedeniyle bireylerin kötü duruma düştüğünü, bu sebepten ötürü tazmin haklarının olduğunu ifade etmektedir. Eşitlikçiliğin bu türüne şans eşitlikçiliği denmektedir. Şimdi kısaca şans eşitlikçiliği üzerinde durulacaktır.

Şans ve eşitlik üzerine ilk düşünceler Rawls (1999)'a aittir. Özellikle bireylerin kalıtsal, ailesel ve çevresel etmenlere maruz kalmaları sonucunda kötü ya da iyi duruma gelmeleri şans eşitlikçileri tarafından tartışılmaktadır. Şans eşitlikçileri sadece yukarıdaki etmenleri değil, tamamen şansa bağlı olan tüm durumları dikkate almaktadır. Dworkin (2000) şansını “acı şans” ve “seçimlik şans” olarak ikiye ayırmıştır. Acı şans bireylerin tercih ve sorumluluğu dışında gerçekleşen kötü durumları ifade ederken seçimlik şans bireylerin sorumluluk alarak kendi seçimleri sonucunda oluşan durumları incelemektedir. Şans eşitlikçilerine göre önemli olan acı şans durumunda ortaya çıkan kötü durumların tazmin edilmesi gerektiğidir. Bu analizde bireysel sorumluluk kilit rol oynamaktadır. Dworkin'in analizinde bireysel sorumluluk son derece önemlidir. Eğer bireyler sorumlulukları dâhilinde seçimlik şansları nedeniyle kötü duruma düşüyorsa telafi söz konusu olmayacaktır. Fakat yukarıda bahsedilen etmenler (çevre, aile, kalıtsal durumlar) Dworkin tarafından dikkate alınmamıştır. Eğer bireyler eşit bir başlangıç noktasına sahip değilse verdikleri kararlardan tamamen sorumlu tutulamazlar. Acı şans ve seçimlik şans ayrımını katı bir şekilde sorumluluğa bağlamanın getirdiği bir diğer sorun da bireylerin tercih yaparkenki durumlarının göz ardı edilmesidir. Örneğin, eğer birisi canı ve otomobili arasında seçim yapmak zorunda bırakılırsa verilen kararın sonucundan tamamen sorumlu tutulması beklenemez. Örnekteki gibi, seçeneklerin yokluğu durumunda da bireylerin tercihleri onların bu tercihlerden tamamen sorumlu olduğunu göstermez.

Cohen (1989, 2003) acı şans ve seçimlik şans ayrımına seçimin geçerliliği ve kontrolü ölçütlerini getirerek Dworkin (1981a; 1981b)'in eksikliğini kısmen de olsa kapatmaya çalışmıştır. Cohen'e göre asıl olan bireylerin yaptığı seçimlerin geçerliliğidir. Eğer bireylerin tercihleri ellerinde olmayan sebeplerden etkileniyorsa ve o tercih yapılmak zorundaysa bireyin sorumluluğundan şüphe duyulmaktadır. Örneğin x seçim yapacak kişi, a ve b de iki iş imkanı olsun. a yüksek riskli fakat yüksek ücretli, b ise düşük riskli fakat düşük ücretli işlerdir. Eğer x , ailesinin finansal desteğe ihtiyacı olduğu için a 'yı tercih ediyorsa bu seçimin sonucu acı şans olarak belirlenmeli ve tazmin edilmelidir. Daniels (1990) bireylerin tercihleri ve kontrolleri dışında kötü duruma düşmelerinde bireylere

destek sağlanmasını fakat bunun asıl sebebinin psikolojik etkilere bağlı olduğunu savunmaktadır. Bunun arkasında yatan sebep ise bireylerin yetiştirilme tarzlarının bireylerin sorumluluk ve tercihlerini etkilemesidir. Daniels (1990) bireylere bu durumda bile bazı desteklerin sağlanması gerektiğini fakat bunun tazmin ya da telafi gibi seçenekler olmaması gerektiğini savunmaktadır.⁶

Eşitlikçiler sürekli eşitsizliklerin adaletsiz olup olmadığını, buna göre de tazmin edilip edilmemesini tartışmışlardır. Eşitlikçiler (özellikle şans eşitlikçileri) eşitliklerin adil olup olmadığına çok değinmemişlerdir. Şimdi, eşitliklerin adil olup olmadığı üzerinde durulacaktır.

İnsanları sadece eşitsizlikler rahatsız etmemektedir. Sosyal yaşantıda insanlar kendileriyle diğer kişilerin aynı durumda olmasından şikâyetçi olabilmektedir. Bu şikâyetlerin arkasında aynı sorumluluk düzeyine sahip olmama yatmaktadır. Bireyler bu şikâyetlerinde haklı mıdır? Bu soruya hemen cevap vermek kolay değildir. Segall (2012) bu soruyu etkili bir şekilde cevaplandırmaya çalışmıştır. Segall (2012) açıklamalarında şöyle bir örnek vermektedir; tembel (T) ve çalışkan (Ç) iki kişi olsun. Bu kişisel çöl bir adadadır. Bu kişilerin refah düzeyleri de sırasıyla 5 ve 20'dir. T kişisi sadece şans yardımıyla bir Hindistan cevizi bulmuştur ve 15 birim daha fayda almıştır ve bu durumda refah düzeyleri eşitlenmiştir. Bu durum adil midir? Bu soru iki görüş açısından cevaplandırılmaya çalışılacaktır; sorumluluk (S) ve sorumluluk dışı (SD). S görüşünü savunanlara göre bu durum adil değildir çünkü bu görüşe göre daha az sorumluluk sahibi olan bireyle daha çok sorumluluk sahibi olan bireyin eşit olması adil değildir. SD görüşünü savunanlara göre ise adaletsizliğin ortaya çıkması için bireylerin ellerinde olmayan ve tercihleri dışında bir sebepten ötürü kötü duruma düşmüş olmaları yeterlidir. Bunu S görüşünü savunanlar da kabul etmektedir fakat ayrıca eylemlerde sorumluluğu aramaktadırlar. S görüşü T kişinin elde ettiği kazancı ikiye bölüp paylaşması gerektiğini ifade etmektedir. Bu durumda yeni dağılım sırasıyla 12.5 ve 27.5 olmaktadır. Tam tersi bir durum nasıl yorumlanabilir? Hindistan cevizinin çalışkana gittiğini düşünürsek yeni dağılım 5 ve 35 olmaktadır ve eşitlikçilik açısından bu durum kesinlikle adil değildir. Bu durumda kötü durumda olanın durumu görece daha da kötüleşmekte, iki kişi arasındaki boşluk daha da büyümektedir. İkinci durumda Ç kişinin kazancının yarısı T kişiye

⁶ Şans ve eşitlik tartışmaları için bkz. Anderson (1999), Arneson (2000), Barry (2008), Lippert-Rasmussen (2001).

gitmelidir. İkinci durumda paylaşım destelenirse birinci durumda da paylaşım desteklenmelidir ve bu S görüşünü haklı kılmaktadır. Yani eşitlikler adaletsiz olabilmektedir. Bir üçüncü durum olarak iyi Ç kişinin kötü duruma gelip T kişisiyle aynı seviyeye gelmesi ele alınabilir. Bu durum adil midir? Hem S hem de SD görüşüne göre adil değildir ve tazmin gerekmektedir. Peki bu tazmin nereden gelmektedir? İki kişilik bir durumda tazmin daha önce kötü durumda olandan gelecektir. Bu ise kötü durumda olanı daha kötü hale getirecektir. Bu yüzden üçüncü durumda eşitliği adil bulmak daha makuldür. Görüldüğü üzere her iki görüş de son derece sağlam gerekçelere sahiptir. Eşitlikçiler özellikle bireylerin iyi duruma getirilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu yüzden kötü durumda olan ve sorumluluğu harici bir sebepten ötürü kişinin iyi durumdaki kişiyle aynı duruma gelmesinden şikâyetçi olunmamalıdır. Şu ana kadar bir şekilde eşitliği savunan eşitlikçilik türlerine (katı, çoğulcu, ılımlı) değinildi. İzleyen kısımda eşitliğe karşı görüşlere değinilecektir. Bu görüşler temel olarak öncelikçilik, yeterlilik ve hak ediş görüşleri etrafından ele alınacaktır.

1.3. Eşitlikçiliğe Karşı Görüşler: Öncelikçilik, Yeterlilik ve Hak Ediş

Eşitliği savunanların eşitliği savunma gerekçeleri bireylerin kendi hataları ve tercihleri haricinde bir sebepten ötürü diğerlerinden kötü duruma düşmelerinin ahlaken kabul edilebilir olmamasıdır. Bu temel gerekçe, kötü fakat eşit durumda olma ve bireylere dağıtılacak kaynakların kıtlığı konusunda eşitlik karşıtları tarafından eleştiriye uğramaktadır. Eşitlik karşıtlarının görüşleri sırasıyla öncelikçilik, yeterlilik ve hak ediş temelinde ele alınacaktır.

1.3.1. Öncelikçilik

Öncelikçilik görüşünü açıklamadan önce Nagel (1979)'in örneğine değinmek yararlı olacaktır. İki çocuğunuzun olduğunu düşünün. Bunlardan birincisi sağlıklı ve mutlu, ikincisi bir sakatlıktan muzdariptir. Eğer şehre taşınırsanız ikinci çocuk özel tedavi alabilirken, kenar mahalleye taşınırsanız birinci çocuk daha sağlıklı gelişecektir. Hangisini seçerdiniz? Bu soru cevaplandırması son derece zor bir sorudur. Eğer kenar mahalleye taşınırsanız ikinci çocuğun elde edeceği kazanım şehre taşınmanız durumunda ilk çocuğun elde edeceği kazanımdan daha büyük olacaktır. Şehre taşınma seçeneği eşitlikçi bir yaklaşım gibi görünmektedir fakat şehri seçme nedeni eşitliği sağlamak değildir. İkinci çocuğu faydalandırmak daha acil bir gerekliliktir.

Öncelikçilik biçimsel anlamda Parfit (1997) tarafından geliştirilmiştir. Parfit (1997)'e göre kötü durumda olanlara öncelik verilmelidir ve bu önceliğin sebebi eşitlik değil, aciliyettir.

Öncelik Görüşü: Kötü durumda olan insanları faydalandırmak daha önemlidir.

Öncelikçilik görüşü eşitlikçilik görüşüne çok benzemektedir. Özellikle çoğulcu eşitlikçilik ve öncelikçilik zaman zaman karıştırılmaktadır. Öncelik görüşü bireylerin mutlak durumlarıyla ilgilenmektedir. Bireylerin durumlarını diğer bireylerle kıyaslamamaktadır. Çoğulcu eşitlikçilikte iyi durumda olandan kötü durumda olana transferler yapılırken göreceli bir durum analizi yapıldığından sadece kötü durumda olanlar faydalandırılmamaktadır. Öncelikçiler ise sadece kötü durumda olana transfer sağlamaktadır. Öncelikçilere göre bireylerin birbirleriyle kıyaslanarak göreceli bir analiz yapmak kötü durumda olanların göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Örneğin X 3 çocuklu, 2 farklı işte çalışan bir kadındır. Yaşadığı ülkede orta alt bir düzeyde varsayılan bu kadın, çok yüksek gelirli olanların bulunduğu bir semtte yaşayanlarla kıyaslandığında kötü durumda kabul edilebilirken temiz suya bile ulaşamayan insanlarla kıyaslandığında son derece iyi bir durumda kabul edilebilir. En azından ailesiyle yaşayabildiği bir evi, televizyonu, telefonu vardır. Eğer eşitliği kaynak paylaşımının merkezine aldığımızda X kişisinden çok daha kötü durumda olup acil yardıma ihtiyacı olanla, X kişisini adeta aynı durumdaymış gibi düşünmüş oluruz.

Öncelikçilerin eşitliği kabul etmemelerinin temel nedeni *aşağı çekme* üzerine kuruludur. Aşağı çekme, iyi durumda olanların kötü durumda olanların seviyesine getirilmesidir. Bu sayede eşitlik sağlanmış olacaktır. İlk bakışta gayet makul görünen bu durum ciddi eleştirilere açıktır. Bunu bir örnek üzerinden görmek daha iyi olacaktır. A ve B iki grup olsun. A grubunun refahı 5, B grubunun refahı 10 olsun. Eğer A grubunun seviyesini B grubunun seviyesine çıkaramıyorsa B grubunu A grubunun seviyesine düşürürüz! Bireylerin durumlarını kötüleştirmek eşitlik uğruna kabul edilebilir değildir. Bunun nedeni ise zaten kötü durumda olanların daha da kötü duruma getirilebilmesidir. Eğer eşitliğin amacı öncelikçilerin iddia ettiği gibi kendi tercihleri ve hataları dışındaki sebeplerden ötürü kötü duruma düşmüş insanların durumlarını iyileştirmekse neden iyi durumda olanların durumlarını kötüleştirerek eşitliği sağlamaya çalışalım? Aşağı çekme

ilkesini eşitsiz bir kaynak dağılımının üst kesimdekiler için düşündüğümüzde daha makul görünmektedir. Çok yüksek gelirliyi yüksek gelirliliğe getirmek kime zarar verebilir ki. Eşitlikçilerin kaynak dağılımında nereye odaklandıklarına göre aşağı çekme ilkesinin en azından bir açıdan kabul edilebilirliği söz konusudur.

Öncelikçilik eşitlikçilik karşısında son derece güçlü durmaktadır fakat Crisp (2003)'e göre öncelikçilerin cevaplaması gereken çok önemli iki soru vardır: i) öncelikler nasıl belirlenecek ii) neden öncelik vermeliyiz? Crisp (2003)'e göre bu soruların makul bir cevabı olmayacağı için Crisp (2003) öncelikçiliği reddetmektedir.⁷ Öncelikçilik görüşü bireylere yapılan katkıları özellikle marjinal kazanç anlamında değerlendirmektedir. İyi durumdaki biriyle kötü durumdaki birine yapılan aynı katkı ilkine ikincisinden daha az marjinal katkı sağlayacaktır. Bu yüzden, yapılacak katkıların dağılımı önceliğe göre belirlenmelidir.

1.3.2. Yeterlilik

Eşitlikçiliğe karşı alternatif görüşlerden biri de Harry Frankfurt tarafından ortaya atılan yeterlilik görüşüdür. Frankfurt (1987) yeterlilik görüşünü şu cümlesiyle özetlemektedir; “ahlaki açıdan önemli olan herkesin aynıya sahip olması değildir. Önemli olan herkesin yeteri kadar sahip olmasıdır” (Frankfurt, 1987: 21). Öncelikçilik görüşünde olduğu gibi yeterlilik görüşünde de ihtiyacı olanın koşullarını iyileştirmeye öncelik verilmektedir. Bu görüşte öncelik vermemizin nedeni bu kişinin yardıma muhtaç olmasıdır, kötü durumda olması değil. Bu yüzden, yüksek geliri ile çok yüksek arasındaki eşitsizliğe duyarsız olmalıyız. Eğer diğerlerinden daha azına sahip dediğimiz grup açıkça bolluğa sahipse ahlaken rahatsız edici herhangi bir şey yoktur. Crisp (2003)'e göre de koşullar öncelik vermeyi gerektirebilir fakat insanlar yeteri kadar iyiye telafiye gerek yoktur ve biri diğerinden sadece daha kötü durumda diye öncelik verilmemelidir.

Yeterlilik görüşüne göre belirli bir yeterlilik sınırı vardır. Bu sınırın üstündeki *yeterli* bireyler kendi hallerinde bırakılmalı, kendi aralarındaki duruma müdahale edilmemelidir. Bütün sorun sınırın altındaki bireylerdir. Bu görüşte tanımlanması gereken birincil soru yeterli olmakla neyin ifade edildiğidir. Kullanılan yeterli kavramı belirli bir limite ulaşmaktan ziyade belirli bir standardı yakalamakla alakalıdır (Frankfurt, 1987: 37).

⁷ Öncelikçilik ve aşağı çekme tartışmaları için bkz. Brown (2003), Crisp (2003), Parfit (1997), Temkin (2003).

Frankfurt analizini para üzerinden sürdürmüştür. Paraya sahip olan insanların kendilerini yetersiz gördükleri özgürlük, ayrımcılık, ırkçılık, saygı gibi parasal olmayan kavramlar ancak diğer bireylerden sağlanabileceği için analize dahil edilmemiştir. Bireylerin bir kaynağa yeteri kadar sahip olmaları onların daha fazlasını istemeyeceği anlamına gelmemektedir. Bu yüzden, yeterli kavramı daha fazlasını istemekten vazgeçme olarak algılanmamalıdır. Frankfurt (1987) bireylerin yeterlilik durumlarını üç şekilde belirlemektedir. Eğer bireyler i) daha fazlasını elde etme isteğinden yoksunsa ya da ii) daha fazla parayı hayatının tatmini için lüzumsuz görüyorsa ya da iii) elindekiyle tatmin olabiliyorsa yeterlidir. Bu üç kriter dikkatlice incelendiğinde aslında aynı şeyi söylemektedir ve her biri subjektif.

Yeterlilik görüşü öncelikçilik görüşü gibi son derece sağlam görünmektedir fakat ciddi eleştirilere açıktır.⁸ Öncelikle, yeterlilik görüşü adalet, hakkaniyet gibi diğer ahlaki kavramları göz ardı etmektedir. Bireylerin yeteri kadar iyi durumda olmaları uğradıkları bir haksızlığın düzeltilmesi gerektiği gerçeğini ortadan kaldırmamalıdır. Bir başka eleştiri noktası da yeterlilik sınırının nasıl belirleneceği konusudur. Frankfurt (1987) yukarıda bahsedilen kriterlerle bunu sağlamayı amaçlamaktadır. Fakat ilk kriter bu sınırın çok yüksek olduğunu ortaya koymaktadır. Eğer sınır çok yüksek olursa kaynaklar herkesi bu sınıra çıkarmak için yetmeyebilir. Eğer sınır çok alçak olursa bireyler sadece sınırın hemen üstünde olduğu için günde 1 TL'ye yaşamak zorunda kalabilirler. Birden fazla sınır belirlenmesi bu soruna çözüm olabilir. Birden fazla sınır olması durumunda en alt sınırdaki olanlara önceliğin tamamen sağlanması ve üst sınırlar aşılmaya başlandıkça desteklerin de azaltılması bir seçenek olarak uygulanabilir.

1.3.3. Hak Ediş

Adaletin en önemli parçalarından olan hak ediş eşitlik tartışmasında önemli bir yere sahiptir. Hak ediş üç temel dayanmaktadır: i) özne (hak eden), ii) amaç (hak edilen şey), iii) sebep (hak ediş temeli). “X çalışmaları nedeniyle profesörlüğe yükseltildi” cümlesinde hak eden X, hak edilen *profesörlük* ve hak ediş temeli *çalışmalarıdır*. Hak edışı üç temelde ele almak ilk etapta yeterli görünse de önemli bir eksik göz ardı edilmiştir: amacın kaynağı. “X çalışmaları nedeniyle üniversite tarafından profesörlüğe yükseltildi” cümlesinde amacın kaynağı üniversitedir. Bir öğrenci çalışması neticesinde övgüyü

⁸ Yeterlilik görüşü eleştirisi için bkz. Casal (2007).

herkesten değil, öğretmeninden bekleyebilir. Bu yüzden hak edişin dört temeli vardır: bir özne, bir amaç, bir sebep ve bir kaynak (Kleinig, 1971).

Burada hak edişin öznesi insan olarak alınacaktır. İnsan dışındaki varlıkların herhangi bir şeyi hak etmedikleri düşünüldüğünden değil, sadece adalet ve eşitlik gibi kavramlarla ilişkili olan hak ediş kavramının daha çok insanları ilgilendirdiği kabul edilmiştir. İnsanlar acıyı ve memnuniyeti hak ediş çerçevesinde değerlendirdiğine göre ve hayvanlar da acı ve memnuniyet hissettiğine göre hak ediş kavramı hayvanlar için de kullanılabilir. Hatta cansız varlıklar için bile kullanılabilir. Örneğin, Sümela Manastırı korunmayı hak etmektedir.

Bir şeyi hak etmenin gerekçesi (hak ediş temeli) ne olmalıdır? Bu soruya verilecek pek çok cevap vardır. Çaba, ihtiyaç, ahlaki değer ve sorumluluk bunlardan bazılarıdır. Hak ediş temeli olarak en çok kullanılan çabadır. İnsanlar bir şeyleri hak ettiklerini iddia ettiklerinde bu şey için çaba harcadıklarını dile getirir. Tek başına çaba hak ediş temeli olarak ele alındığında çok sığ kalmaktadır. Bir terörist bombalı saldırı gerçekleştirmek için çok çalışmış, yüksek efor sarf etmiştir. Bu terörist bu bombayı patlatmayı hak etmekte midir? Çabayı hak edişin temeli olarak aldığımızda, ahlaksal olarak kabul edilebilir sonuç kısıtlamasını eklediğimizde daha makul bir araca kavuşuruz. Fakat bu da yeterli değildir. Dönem ödevi için günlerce çalışan öğrenci yüksek notu hak etmiş sayılmaz. Çünkü, ödev başarısızdır. Özellikle ihtiyaç ve ahlaki değerler hak edişin temeli olarak sıklıkla kullanılmaktadır. Özellikle eşitlikçiler kendi tercihleri ve kontrolleri dışında bir sebepten ötürü muhtaç duruma düşmüş kişilerin tazmini hak ettiklerini ve bunun ahlaki bir değere dayandığını kabul etmektedir. Burada değinilmesi gereken önemli bir nokta ise kendi hatası ya da isteği sonucunda kötü duruma düşmüş kişilerin tazmini hak edip etmedikleridir. Eğer hastanenin acil servisine kendi hatası nedeniyle kaza yapmış bir kişi geliyorsa buna müdahale edilmeli midir? Herkesin en azından ikinci bir şansı olduğu düşünülmüş ve tedavinin hak edildiği kabul edilmiştir. Hak ediş temeli olarak sorumluluk en dikkate değer kavramdır. Eğer bireyler hak ediş temellerinden sorumluyorsa hak edişten bahsedilebilir. Yani, eğer Z y 'den sorumluyorsa, y dolayısıyla x 'i hak eder. Bir öğrenci hazırladığı ödevin kalitesinden sorumlu olduğu için ödevinin kalitesi ölçüsünde notu hak edecektir. Bu ifade son derece önemli bir çıkarımı ortaya koymaktadır. Eğer bireyler tüm çabalarından ve yeteneklerinden sorumlu değilse bunlar sayesinde elde ettiği kazanımları hak etmiyorlar demektir. Rosenberg (1987)'e göre bireylere bahsedilenlerin yetenek olup

olmadığı sadece bireylerin tercihlerine değil, aynı zamanda içinde buldukları topluma da bağlıdır. Eğer güzel bir sese sahip olmak toplum tarafından değer görmüyorsa bireyin güzel ses yeteneğini kullanmayı tercih etmesinin hiçbir önemi yoktur ve güzel sese sahip olmak bir yetenek olarak görülmeyecektir. (Rawls, 1999; Nozick, 1974; Zaitchik, 1977; Miller, 1976). Bir diğer hak ediş temeli kurumsal hak ediş teorisidir. Bu görüşe göre sosyal kurumlar hak ediş kurallarını ve bunların karşılıklarını belirlerler. Bu sayede herkes kuralları bilir ve gereklilikleri yerine getirenler neyi elde edeceğini bilirler (Arnold, 1987; Cumiskey, 1987).

Hak ediş rekabet temelinde düşünüldüğünde hak ediş yapılan katkıyla ölçülmektedir. Katkı ise marjinal ürün ile ölçülmektedir. Katkıyla ilgili yaklaşımda 3 temel sorun vardır. Bunlardan ilki katkının nasıl belirleneceği, ikincisi katkının nasıl ölçüleceği ve üçüncüsü de katkının önemli/önemsizliğidir. Freinberg (1971) ise duruma çok farklı bir açıdan bakmaktadır. Ona göre ekonomik gelir ödül ya da mükafat olarak düşünülmemelidir. Ekonomik gelir çalışma durumunda yıpranan bireyin tazminatıdır. Kaynakların kıt olduğundan şartlara en uygun kişinin ödülü (zam, işe kabul, vb.) kapması hak ediş temeli olarak kabul edilmektedir.

Daha eşit bir dağılım mı yoksa insanların hak ettiğini elde ettiği bir dağılım mı ahlaken daha iyidir? Kagan (1999, 2003) hak ediş değerlerinin uygun bir şekilde anlaşılması durumunda eşitliğin tartışılmayacağını iddia etmektedir. Kagan hak edışı karşılaştırmaz ve karşılaştırmalı olarak ikiye ayırmaktadır. Karşılaştırmaz hak edişe göre daha çok hak eden daha fazla refaha, daha az hak eden daha az refaha sahip olmalıdır. Hak ediş bakış açısıyla, her bireyin elde ettiği refah o bireyin hak ettiği kadar olacağı için bireyin tepe noktasını sabitlemektedir. Karşılaştırmalı hak edişte ise eşit derecede hak eden bireylerin eşit refaha sahip olması gerektiği vurgulanmaktadır. *A* ve *B* iki kişi olsun. *A*'nın hak ettiği 10'iken elde ettiği 7'dir. *B*'nin hak ettiği 5'iken elde ettiği 6'dır. Elde kaynak olduğu varsayılırsa hangisine verilmelidir? Eşitlikçilere göre bu kaynak *B*'ye verilmelidir çünkü hak ettiğinden fazlasına bile sahip olsa *A*'dan kötü durumdadır. Kagan hem karşılaştırmaz hem de karşılaştırmalı hak ediş açısından kaynağı *A*'ya vermeyi uygun bulmaktadır. Kagan analizinde bireylerin refahlarının belirli bir tepe noktasında hak edişle sabitlendiğini söylemektedir. Eğer herkesin refahı hak etmemelerine rağmen 10 birim artıyorsa burada ne gibi kötü bir durum olabilir? Eğer bireylerin refahları hak edişle belirli bir tepe noktasında sabitlenirse daha fazla refah (hak edilmese bile) kazanımı engellenmiş

olmaktadır. Eğer amaç bireylerin daha iyi duruma gelmesiye herkesin durumu eşit derecede hak edilmemesine rağmen artıyorsa bu durum kabul edilebilirdir. Buradaki önemli nokta herkesin eşit derecede refah artışına tabi olmasıdır. Eğer bazıları haksızca diğerlerinden iyi duruma geliyorsa bu kabul edilemezdir.⁹

1.4. Neyin Eşitliği?

Şu ana kadar sadece eşitliğin kendisinden bahsedildi. Bireyler arasında eşitlenmesi gereken şey nedir? Bu soru eşitliğin kendisi kadar önemli bir tartışma alanıdır. İzleyen kısımda bu soruya verilen çeşitli cevaplar ele alınmıştır.

1.4.1. Fırsat Eşitliği

Sosyal yaşamda insanlar sıklıkla fırsatların eşit olmadığından yakınmaktadır. Farklı sosyal sınıflara ve dolayısıyla imkânlarla sahip kişiler aynı sınavlara tabi tutulmakta, farklı bedensel ve zihinsel yeterliliğe sahip kişilerin kamusal mallardan eşit ölçüde yararlanılması beklenmektedir. Fırsat eşitliği yaklaşımına göre önemli olan sonucun eşitlenmesi değildir. Önemli olan bireylerin eşit fırsatlara sahip olması gerektiğidir. Bu görüş özellikle Dworkin (1981a,b)'in refah ve kaynak eşitliği tartışmalarında sorumluluğu önemli bir etmen olarak analizine dahil etmesiyle fırsat eşitliği kavramını daha ileri düzeye taşımıştır. İçinde bulunduğu fırsat eksikliğinden birey sorumlu tutulamayacağından bireyin kötü durumda olması kabul edilemezdir.

Biçimsel anlamda fırsat eşitliği, önemli avantajlarla ödüllendirilecek olan pozisyonların ve makamların tüm adaylara açık olmasını gerektirmektedir. Fırsat eşitliği sadece biçimsel anlamda ele alındığında son derece yetersiz kalmaktadır. Herkese açık olan makam ve pozisyonlara ulaşmak isteyen bireylerin sosyal sınıfları ve aile geçmişleri hangi bireyin bu pozisyon ve makamları elde edebileceğini önemli ölçüde etkilemektedir. Aynı başarı düzeyine sahip olan bireyler sosyoekonomik dezavantajlar nedeniyle diğerlerinden geride kalabilmektedir.

Biçimsel anlamda fırsat eşitliğinin yukarıda bahsedilen eksikliği Rawls (1999; 2001)'un adil fırsat eşitliği tanımıyla düzeltilmektedir. Adil fırsat eşitliğine göre toplumda aynı doğal yeteneklere ve isteğe sahip olan bireyler aynı başarı şansına sahip olmalıdır.

⁹ Hak ediş ve eşitlikle ilgili olarak bkz. (Arneson, 2006), Kagan (1998; 2003), Norman (2001), Pojman (1997), Young (1992).

Eğer aynı yetenek ve isteğe sahip bireylerin kendi kontrolleri dışındaki, hayatlarını etkileyen sosyoekonomik şartları eşitlenirse bireyler girişimlerinin sonucundan sorumlu tutulabilirler. Bunun sonucunda da sorumluluklarını yerine getirmeyen bireyler diğerlerinden kötü durumda olacaklar ve tazmin elde edemeyeceklerdir.¹⁰ Fırsat eşitliğine göre mal ve hizmet satın alan kişiler sadece satın aldıkları malın ve hizmetin fiyat ve kalitesine duyarlı olmalıdır. Aynı durum elindeki kaynaklarla yeteneğini birleştirip piyasa dalgalanmaları şansından faydalanan üreticiler için de geçerlidir.

1.4.2. Gelir

Eşitlikten söz edildiğinde çoğu kişinin aklına gelir eşitliği gelmektedir. Bu gayet doğal bir sonuçtur çünkü her ne kadar alt gelir grupları için aynı şeyi söyleyemesek de insanlar gelirleriyle ihtiyaçlarını karşılayıp yaşamlarını sürdürmektedir. Para diğer gelir türleri içinde en çok elde edilen aynı zamanda geleneksel bir değişim aracıdır. İnsanlar bütçe kısıtları çerçevesinde istediklerini satın alabilmektedir. Para bu anlamda bireylere istediğine sahip olma özgürlüğü sağlamaktadır. Gelir eşitliği sayesinde de bireylerin bu özgürlükten eşit şekilde faydalanması sağlanmaktadır.

Gelir eşitliğine temel anlamda iki karşı çıkış söz konusudur. Bunlardan ilki bireylerin hak ve özgürlüklerinin ihlal edileceğidir (Nozick, 1974). Bu düşünce temelini John Lock'tan almaktadır. Gelir eşitliği yüzünden insanlar hediye, ticaret ya da daha çok çalışma gibi hak ve özgürlüklerden yoksun kalacaktır. Bir diğer benzer karşı çıkış noktası ise insanların özgürlüklerine yapılacak yanlış bir müdahalenin para eşit dağılsa bile zamanla eşitsizliğin ortaya çıkacağı üzerinedir (Walzer, 1984). Bir diğer itiraz noktası ise eşitliğin insanları tembelleğe iteceği üzerinedir. Eşitlik nedeniyle insanlar servet yaratan ya da servet biriktiren faaliyetlerden uzaklaşacaktır. Bunun neticesinde elde kalan servet tükenecek ve herkes kötü durumda olacaktır. Eşitliği savunanlar ise Lockeian tarz hakların ve özgürlüklerin bazılarının çok da önemli olmayabileceğini ve eşitlik için feda edilebileceğini ileri sürmektedirler.

Sadece parasal eşitliğe odaklanmak temelde daha önemli bir durumu görmemize engel olabilir. Bireylerin eşit satın alma güçleri onların bu satın alma güçlerinden eşit şekilde faydalanabileceği anlamına gelmeyebilir. Örneğin, bir kolu olmayan ya da kör biriyle herhangi bedensel ve zihinsel rahatsızlığı olmayan biri aynı parasal gelire sahip

¹⁰ Fırsat eşitliği için bkz. Arneson (2008), Frankel (1971), Richards (1997), Roemer (1998).

olduğunda bu bireyler ellerindeki kaynağı ihtiyaçlarını karşılamak için aynı yetenekte kullanamazlar. Engelli birinin daha fazla paraya ihtiyacı olacaktır. Görüldüğü üzere, satın alma özgürlüğü olan bireylerin gerçek özgürlükleri olmayabiliyor. Aşağıda, dikkatleri bu konuya çeken Sen (1980; 1992)'in kapasite yaklaşımı ele alınacaktır.

Her ne kadar para Sen (1980; 1992)'in ifade ettiği gibi bazen bir hiç de olsa bireylerin refah seviyelerinin ölçümü için kullanılan en basit araçtır. Para, bireylerin elde etmek istediği çıktılar (mutluluk, tatmin, fayda) için kolaylıkla kullanılabilirdiğinden eşitlik tartışmalarındaki önemini hiçbir zaman kaybetmemiştir.

1.4.3. Kapasite

Amartya Sen parasal anlamda eşitliğin bireylere gerçek özgürlüğü sağlamadığını ifade etmiştir (Sen, 1980; 1992). Sen (1993)'in yönteminde iki önemli kavram *fonsiyonlar* ve *kapasiteler*dir. Sen (1993), fonksiyon ve kapasiteyi şöyle tanımlamaktadır; “*Fonksiyonlar* bireyin durumunun parçalarını temsil etmektedir – bireyin yapabileceği ya da olabileceği çeşitli şeyler. Bireyin *kapasitesi* ise bireyin içinden seçilip başarabileceği alternatif *fonksiyon* kombinasyonlarını ifade etmektedir. Yaklaşım, yaşamı çeşitli ‘faaliyetlerin ve oluşların’ kombinasyonu olarak görme temeline dayanmaktadır ve yaşamın kalitesi değerli fonksiyonlara ulaşabilme kapasitesi anlamında değerlendirilmektedir” (Sen, 1993: 31). Burada fonksiyon bireyin bir şeyi yapabilmesi ya da bir şeyi olabilmesidir (okuma-yazma bilmek, sağlıklı olmak gibi). Kapasite kavramı da arzulanan işlevleri başarabilme yeteneği olarak tanımlanmaktadır (Sen, 1992; 1999).

Kapasitenin ne olduğuyla ilgili tartışmada iki görüşe değinmek faydalı olacaktır. (Nussbaum, 1992; 1999)'a ait olan birinci görüş kapasiteyi insanlığın mutluluğuna ve gelişmesine bağlamıştır. Bu görüşte amaç insanlığın gelişmesi için gerekli işlevlerin seçilmesidir. Nussbaum'un kapasite yaklaşımı Sen'in yaklaşımına benzemektedir fakat arada önemli farklılıklar bulunmaktadır. Nussbaum'un yaklaşımı hukuk ve siyaset felsefesi temelinde ilerlerken Sen'in yaklaşımı kalkınma iktisadı temelinde ilerlemektedir. Nussbaum kapasite listesi sunarken Sen böyle bir liste hazırlamaktan uzak durmaktadır çünkü Sen'e göre herkes için ortak bir kapasite listesi hazırlamak doğru değildir. Diğer görüş ise kapasite yaklaşımını bireylerin demokratik bir toplumun üyesi olma işlevine bağlamaktadır (Anderson 1992; Walzer, 1983).

Kapasite yaklaşımında dikkat edilmesi gereken noktalardan biri kişilerin durumlarının sosyal etmenlerden mi yoksa doğal etmenlerden mi kaynaklandığıdır. Aslında buradaki ayrım çok net değildir. Örneğin bireyler hızlı koşabilirler ya da güzel şarkı söyleyebilirler. Bu onların genetik özelliklerinden kaynaklanabilir ki bu durum doğal bir etkinin sonucudur. Fakat şarkı söyleme üzerine kariyer yapma sosyal bir etki barındırmaktadır. Özelde kapasite yaklaşımında, genelde eşitlik tartışmalarında sosyal etkilerden kaynaklanan sorunlar düzeltilmeye çalışılmaktadır.¹¹

Kapasite yaklaşımıyla ilgili eleştirileri üçe ayırabiliriz. İlk eleştiri özgürlüğe atfedilen büyük önem üzerine kuruludur. Mademki özgürlük bu kadar önemli neden eşitlikten bahsediyoruz? Bir kişinin özgürlüğünü arttırmak için kaynak aktardığımızı düşünelim. Biliyoruz ki bu özgürlük hiç kimseyi iyi yapmayacak. Hiç kimseye iyiliği dokunmayacak bir özgürlüğü istemek makul değildir. İkinci itiraz noktası da sorumluluk temelinde kurulmuştur. Toplumun temel kapasitesinin sürdürülebilir olması amacıyla bireylere kaynak aktarıldığını düşünün. Fakat birey kaynakları boşuna harcamaktadır. Toplum yeniden kaynak aktarmakta ve toplum yeniden kaynağı boşuna harcamaktadır. Bir süre toplum görevini yerine getirdiğini ifade edip bireyin sorumlu tutulmasını isteyecektir. Burada kaynak ve sorumluluk kavramları bir potada ele alınmalıdır (Roemer, 1996; 1998). Üçüncü eleştiri noktası da insanlığın gelişiminin eşit bir şekilde sağlanmasının karmaşıklığı temelinde oluşturulmuştur. Buradaki temel kaygı geniş özgürlükler elde etmiş bireylerin nasıl yaşayacakları ya da insan hayatında neyin tercihe değer olduğu konusundaki zıt kavrayışlardır. Bu zıtlıklar ve karmaşıklıklar oluşturulacak kamu politikalarının da uygulanabilirliğini etkilemektedir (Larmore, 1987, 1996; Sher, 1997).

1.4.4. Kaynak

Gelir ve kapasite eşitliğindeki sorumluluk problemi kaynakların eşitlenmesiyle aşılmasını öneren iki önemli görüş bulunmaktadır. Bunlardan biri John Rawls (1999) tarafından, diğeri ise Dworkin (2000) tarafından geliştirilmiştir. Kaynak eşitliğinde öne çıkan soru şudur: eşitlenmesi gereken kaynak(lar) nasıl belirlenecek ve nasıl değerlendirilecektir? Bu sorular önce Rawls daha sonra Dworkin cephesinden cevaplandırılmaya çalışılacaktır.

¹¹ Kapasite yaklaşımıyla ilgili olarak bkz. Pettit (2001), Qizilbash (1996), Robeyns (2005).

Rawls dağıtım yapılacak kaynakları “öncelikli sosyal mallar” olarak tanımlamıştır. Bu mallar ifade özgürlüğü, politik katılım gibi siyasal haklar olabileceği gibi gıda, para gibi daha somut mallar da olabilir. Yani bu mallar her rasyonel bireyin sahip olmak isteyeceği mallardır. Rawls bu malların mutlak ya da göreceği anlamda eşit dağıtılmasını şart koşmamıştır. Rawls’a göre oluşan eşitsizlikler en dezavantajlı olanın yararına olduğu sürece kabul edilebilirdir. Rawls sadece öncelikli mallara odaklanmıştır ve bu malların bireylerin refahına katkısıyla ilgilenmemiştir. Örneğin bir kadın ve bir erkek aynı kaynaklara sahip olsa bile yaşamak istedikleri hayat özgürlüğü anlamında eşitsizlikle karşılaşabilmektedir. Bu yüzden Sen, Rawls’u “kaynak fetişi” olarak adlandırmıştır (Sen, 1980, 1990; Daniels 1990).

Dworkin’in yaklaşımı, bireyin başka birine ait olan kaynağa sahip olmak istemesinin sona ermesiyle (kıskançlık testi) başlamaktadır. Bireylerin sahip olduğu kaynağın miktarını rekabetçi piyasada belirlenmiş olan fiyatlar ölçmektedir. Dworkin’e göre eşit satın alma gücü fırsatı bireylere verilir ve tüm kaynaklar satılırsa kaynakların bölüşümü eşittir. Dworkin’in analizi bir takas durumudur. Kaynaklar herkese dağıtılmadan önce dezavantajlı olan bireylere kaynaklar dağıtılır, kalan kaynaklar tüm bireyler arasında eşit bir şekilde dağıtılır. Dworkin’in yaklaşımında iki nokta önemlidir. Birinci nokta bireysel yetenek ve dışsal mülklerin kaynaklara dâhil edilip edilmeyeceğidir. İkinci nokta seçilmemiş şansın sonuçlarının kaynak eşitliğine dâhil edilip edilmeyeceğidir.

Eğer kaynakların eşit dağıldığı sıfır noktasından başlanırsa bireyler ellerindeki kaynakları özgürce kullanacaklardır. Bireylerin gönüllü tercihleri sonucunda oluşacak sorunlar eşitlik idealini rahatsız etmeyecektir. Dworkin, bireylerin engelleri ya da yetenekleri ile ilgili riskleri ortadan kaldırmak için de sigorta sektörünü işaret etmektedir. Bireyler eşit satın alma güçlerini sağlamak amacıyla ya da yeteneklerinin piyasa fiyatının düşüklüğü karşısında kayıplara uğramamak için sigorta yaptıracaklardır. Böylece seçilmemiş tercihler sonucunda oluşan kötü durumlar seçilmiş tercihlere dönüştürülmektedir.

Dworkin, piyasa mekanizması, sorumluluk ve kaynak eşitliği kavramlarını bir potada eritmiştir. Dworkin’e yapılacak en önemli eleştiri piyasa mekanizmasının işleyişindeki eksikliklerdir. Gerçek dünyada piyasalar etkinsiz işlemektedir. Bunun en önemli nedeni bilgi eksikliğidir. Ayrıca bireyleri tercihlerinden ötürü sorumlu tutmak her

zaman doğru olmayabilir. Bireylerin ailelerinin ve sosyal çevrelerinin davranışları üzerindeki etkisi önemlidir. Ayrıca bireyin ihtiyaç duyduğu t iken, x, y, z üçlüsünden birini seçme zorunluluğu varsa yapılan tercihin sonucundan tamamen sorumlu tutulması makul değildir.

1.4.5. Refah

Refah eşitliği her bireyin elde ettiği refahın aynı olması fikrine dayanmaktadır. Burada refah, bireyin kendisi için hayatın iyi gitmesi olarak ele alınmaktadır (Parfit, 1984). Bu düşüncenin arka planında insani iyiliğin adil dağıtımı ve üretimi yatmaktadır. Bundan başka hiçbir şey önemli değildir. Refah eşitliği konusunda Arneson (1989)'un yaklaşımı önemlidir. Arneson, refah için fırsat eşitliği yaklaşımını geliştirmiştir. Arneson refahı tercihlerin tatmini olarak tanımlamaktadır. Refah için fırsat eşitliği yaklaşımında her birey tercih tatmini başarısı açısından diğer bireylerinkine denk tercih dizilişiyle karşı karşıyadır. Burada bireylerin tüm hayatlarını yansıtan bir karar ağacı söz konusudur. Bu karar ağacındaki her bir noktada beklenen tercih tatminleri toplanmaktadır. Eğer tüm bireylerin karşı karşıya kaldığı karar ağaçları denk ise refah için fırsat eşitliği geçerli olmaktadır – her bireyin en iyi tercih seçeneğinden, ikinci en iyi tercih seçeneğinden, ...n. tercih seçeneğinden beklenen değeri aynıdır. Bireylerin karşılaştıkları fırsatlar refah için başarı şansına göre sıralanmaktadır.

Arneson'un modelinde bireyler seçeneklerin farkında olmalı, seçenekler arasında uygun bir tanesini seçebilme yeteneğine sahip olmalı ve tercih edilmiş seçeneği sürdürmekte kararlı olmalıdır. Arneson aşağıdaki koşulların herhangi birinin sağlanması durumunda bireylerin denk tercihlere sahip olacağını ileri sürmektedir;

- i. Seçenekler denktir ve bireyler bu seçenekleri müzakere etme konusunda eşit düzeydedir,
- ii. Seçenekler insanların müzakere yeteneklerindeki herhangi bir eşitsizliği dengeleyecek şekilde eşitsizdir,
- iii. Seçenekler denktir ve bireylerin müzakere yeteneklerindeki eşitsizlikler bireylerin kişisel sorumluluklarından kaynaklanmaktadır.

Arneson'un yaklaşımı her ne kadar sadece refah eşitliğine odaklanan yaklaşımlardan güçlü olsa da önemli eksikliklere sahiptir. Arneson'un modelinde diğer

ahlaki değerlerle (adalet, hak ediş, vb.) eşitlik arasındaki rekabete değinilmemiştir. En iyi durumda olandan en ktu durumda olana refah eşitliğinin sağlanması için kaynak aktarımı yapılıyorsa iyi düzeyde olan birinin refah kaybı ne kadar olacaktır? İlk akla gelen cevap, bunun, refah eşitliği sağlanana kadar olacaktır. Peki, bu aktarımlar süresince ktu durumda olanın durumu çok az iyileşiyorken iyi durumda olanın durumu çok kötüleşiyorsa? Ktu durumda olanı iyi duruma getirmezken bir de iyi durumda olanın durumunu kötüleştirmek akıllıca değildir (Brown, 2003; Huemer, 2012; Christiano ve Braynen, 2008; O’Neill, 2008).

Bir diğer itiraz noktası da refahın içeriğiyle ilgili mutabakatla ilgilidir. Toplumdaki bireyler kendileri için neyin iyi olduğu konusunda farklı fikirlere sahiptir. Aynı farklı düşünceler hayatta neyin değerli olduğu konusunda daha sert bir şekilde ortaya çıkmaktadır. Çok farklı düşüncelerin olduğu toplumda yöneticiler neyin değerli olduğu konusunda karar verirse sorumluluk doğrudan bireylere yüklenecek ve bireylerin yaptığı tercihlerin sonucu tamamen bireylere yüklenecektir. Refahı temel alan yaklaşımların bir diğer eksikliği “pahalı tercihler” sorunudur. Bireylerin tatmin edilmesi zor tercihleri olabilir. Bu yüzden refah eşitliği bireyler arasındaki karşılaştırmalar için uygun değildir (Dworkin, 2000). Eşitlik tartışmalarında bir diğer önemli nokta eşitliğin kimler arasında aranması gerektiğidir. İzleyen kısımda bu konu ele alınacaktır.

1.5. Kimler Arasında Eşitlik

Eşitlik kimler arasında sağlanacaktır? Eşitliği bireyler, gruplar, insanlar, hayvanlar, ülkeler, nesiller ya da cinsiyetler arasında mı aramalıyız? Bu soruya doğrudan cevap verebilmek için eşitliğin neden arzulandığı hatırlanmalıdır. Daha önce de bahsedildiği gibi genel olarak araçsal ve araçsal olmayan eşitlikçilik söz konusudur. Eğer eşitliği bir değere ulaşmak için araç olarak kullanıyorsak birbiriyle etkileşim içinde olanlar arasında eşitlik arzulacaktır. Örneğin eğer eşitlik sosyal gelişimi desteklemek için arzulaniyorsa, bu topluluk eşitliği daha ileri sonuçlar için arzuluyor demektir. Bunun sonucunda, sadece bu topluluk içindeki insanlar arasında eşitlik söz konusu olacaktır. Eğer eşitliği daha ileri bir amaç için kullanmayacaksak, yani eşitlik kendiliğinden değerliyse, eşitliğin kimler arasında aranacağının bir önemi olmayacaktır. Eşitlik hak ediş, adalet gibi diğer ahlaki değerlerle çok sıkı bir ilişki içindedir. Eşitlikten bahsedildiğinde adalet ve hak edişe değinmemek yanlıştır. Özellikle ekonomik eşitlikler söz konusu olduğunda adalet ve hak

edişten bahsedildiğine göre ve adalet ve hak ediş kavramları insanlar arasında kullanılan kavramlar olduğuna göre hayvanları analize dâhil etmek doğru değildir.

Genelde eşitlikle ilgili tartışmalarda bireyler arasındaki eşitlikten bahsedilmektedir. Bireyler bir araya geldiğinde de grupları oluşturduğundan gruplar arası eşitlik de önemlidir. Eğer grup içi eşitlik göz ardı edilirse kutuplaşma artabilmektedir (Rae, 1981). Burada gruplardan kastedilen belirli bir ırk, mezhep, din ya da etnik gruplardır. Bazen sadece gruplara odaklanmak grup içi eşitliğin göz ardı edilmesine sebep olmaktadır. Genellikle bireyler arasındaki eşitlikten bahsedildiği ifade edildi. Bunun nedenlerine değinmek yerinde olacaktır.

Rawls (1999) analizinde belirli bir grubun (ki bu grup en dezavantajlılardır) durumunu göz önüne alarak eşitlik/eşitsizlik tartışmasını gerçekleştirmiştir. Rawls'un sadece ekonomik eşitliğe odaklandığını ifade eden Dworkin (1981b) bireysel farklılıkların da dikkate alınması gerektiğini ifade ederek gruplardan ziyade bireylere odaklanılması gerektiğini dile getirmektedir. Bu yerinde bir eleştiridir çünkü bireylerin yetenekleri, sosyal konumları, acı şansları vb. nedenlerden ötürü diğerlerinin gerisine düştüğünden daha önce bahsedilmiştir. Eğer sadece gruplara odaklanılırsa aynı grup içinde bile bireyler arasındaki farklılıklar gözden kaçabilir.

Temkin (1993) de grup eşitliğinin incelenmesine karşıdır çünkü eşitlikle ilgili ahlaki ilginin grup yerine bireye verilmesini savunmaktadır. Adil olmak ve ahlaki değerlendirmeden bahsedilecekse bu ancak bireysel bazda mümkündür.

Young (2001) eşitliğin bireyler arasında ele alınmasını desteklemesine rağmen gruplara da önem vermektedir. Young (2001)'a göre bireyler ellerinde olmayan sebeplerle gruplara dahil edilmektedir. Özellikle sosyal, ailesel ve geleneksel baskılar nedeniyle gruplar oluşmakta ve bu nedenle gruplar arası eşitlik analizine de değinmek gerekmektedir.

Şu ana kadar eşitliğin arandığı yerlerde üstü kapalı olarak ortak bir zaman ya da mekân paylaşımı söz konusudur. Peki, gençler ve yaşlılar arasında ya da farklı bireylerin hayatlarının farklı evreleri arasında da eşitlik aranabilir mi? Bu soruları eşitlik tartışmalarında gündeme getiren isim Dennis McKerlie'dir. McKerlie (1989, 1992, 2001) görüşlerini dört temel tanım etrafında açıklamıştır. İlk tanım 'tüm yaşam' görüşüdür. Bu görüşe göre farklı bireylerin elde ettiği kaynakların/refahın, bireylerin hayatlarının sonunda

aynı olması gerekmektedir. Eğer yaşamın sonunda eşitlik sağlandıysa farklı evrelerde ortaya çıkan eşitsizlik sorun değildir. Bireylerin farklı yaşam evreleri yaşam kalitesi anlamında farklılaşmadıkça adalet gerekli değildir. Bu görüşün dayandığı temel nokta hiç kimsenin iyi bir yaşlılık için kötü bir gençliği tercih etmeyeceği gerçeğidir. Bu görüş hem toplam hem de ortalama kaynak/refah eşitliği konusunda sorunlar barındırmaktadır. Eğer *A* ve *B* kişilerinden *A* ortalama bir ömür yaşarken *B* çok uzun bir ömür yaşıyorsa aynı kaynak miktarı *B* için yetersiz kalacaktır. İkinci tanım ‘eş anlı bölümler’ görüşüdür. Burada bireylerin eş anlı zamanlardaki durumları kıyaslanır. Yani, genç *A* kişisiyle yaşlı *B* kişinin yaşadığı eş anlı zamanlar kıyaslanmaktadır. Bu görüşe yapılacak ilk eleştiri farklı yaşam bölümleri yaşayan bireylerin ihtiyaçlarının farklı olduğu ve bu yüzden kıyaslanamayacağıdır. Ancak, orta yaşta kişiler kendi aralarında eşitken gençlerle aralarında uçurumlar olması kabul edilebilecek bir durum değildir. Bu yüzden, aynı zamanı yaşayan farklı hayat bölümleri arasında eşitlik aramak makul görünmektedir. Dördüncü tanım ‘eş bölümler’ görüşüdür. Burada bireylerin yaşamlarının aynı bölümleri karşılaştırılmaktadır. Yaşam, gençlik, orta yaş, yaşlılık gibi bölümlere ayrılır ve aynı bölümleri yaşayan bireyler arasında kıyaslama yapılmaktadır. Bu görüş daha makul görünmektedir çünkü aynı yaşam bölümlerini yaşayan bireylerin ihtiyaçları birbirine benzeyecektir.

Eşitliğin kimler arasında aranması gerektiğine verilecek bir diğer cevap da ülkeler arasında cevabıdır. Küresel eşitlik olarak ifade edilen görüşe göre eşitliği sadece yerel düzeyde aramak doğru değildir. Bunun en basit sebebi ise yerel düzeyde eşitliği gerektiren nedenlerin küresel düzeyde de geçerli olmasıdır (Kaya ve Keba, 2011; Tan, 2006; Birdsall, 2004; Beitz, 2001).

Küresel düzeyde eşitliği savunmanın kendine özgü belki de en önemli sebebi acımasız küreselleşme ve onu destekleyen kurumların varlığıdır. Varlıkların ya da en azından küreselleşmenin nimetlerinden faydalananların refahlarını koruma araçları dezavantajlılara bağlıdır. Küresel olarak avantajlı olanlar kendileri için ucuz olan ürünlerden faydalanırken, dezavantajlı olanlar bu ürünlerin üretimine katkıda bulunmasına rağmen en pahalı şekilde elde etmektedirler (Young, 2004; Nagel, 2005).

Küresel eşitsizliklere hangi durumda itiraz edilebilir? Bu soruya cevap verebilmek için bireyler arasında kullanılan eşitlik ve adalet kriterleri kullanılabilir. Eğer bir ülke elindeki kaynakları bilerek kullanmıyorsa ya da boşa harcıyorsa ve bunun sonucunda

dezavantajlı duruma düşmesi herhangi bir adaletsizlik doğurmaz ve buradaki eşitsizlikten şikayetçi olunamaz. Fakat burada iki sorun ortaya çıkmaktadır. Bunlardan biri yeniden dağıtımına karşı çıkanların her durumda eşitliği savunanları dikkate almaması, diğeri de bu karar verilirken henüz doğmamış olanların dikkate alınmamasıdır. Yeniden dağıtım kararı da iki sorun doğurabilir. Bunlardan biri eşitliğe karşı kullanılan klasik iddialardan biri olan teşviklerin tersine dönmesi, bir diğeri de tutumlu ve kaynaklarını akıllıca kullanan ülke vatandaşlarına adaletsizlik yapılmış olmasıdır (Knight, 2012).

Küresel eşitliği savunanların en temel argümanı şansa bağlı faktörlerin ülkelerin kaderini belirlememesi gerektiğidir. *A* ve *B* iki ülke olsun. *A* yer altı ve yer üstü kaynak bakımından zenginken *B* ülkesi zor durumdaysa, en azından *B* ülkesinde doğmak bir tercih olmadığından, ortaya şansa bağlı bir adaletsizlik çıkmaktadır. Kaynaklarda olan eşitsizlik fırsatlarda da kendisini göstermektedir. Aynı yeteneklere sahip insanlar farklı ülkelerde olduğundan dezavantajlı duruma düşmektedirler. Buradaki ilk karşıt savunma aynı yeteneklere sahip kişilerin kendi ülkeleri içinde aynı şartlara gelebilme imkânlarının eşit olması şeklindedir ki makuldür çünkü Mozambikli bir çocuk Fransa Merkez Bankası başkanı olmak istediğinde başta dil olmak üzere pek çok farklılık nedeniyle bu mümkün olmayacaktır. Mozambik'teki ve Fransa'daki çocuk kendi ülkelerinin merkez bankalarında başkan olabilmek için eşit fırsatlara sahip olmalıdırlar.

Küresel eşitliğe karşı çıkanların temel argümanları şöyle özetlenebilir; kültürel olarak bu kadar çeşitli bir dünyada ortak değerlerin ve iyinin nasıl belirleneceği ve bu değerlerin tüm dünya ülkelerine zorla kabul ettirecek bir uluslararası gücün yokluğu üzerinedir (Miller, 2005; Barry ve Valentini, 2009; Kaya ve Keba, 2011). Uluslararası kuruluşların dünya ticaretinin nasıl olması gerektiği konusunda karar alırken ekonomik güce göre oy ağırlığı vermesi gerçeği ortadayken, üstelik bu kararlar dezavantajlıları da bağlarken, küresel çeşitlilik ya da benzeri gerekçeler pek de insafli durmamaktadır (Hurrel, 2001).

İKİNCİ BÖLÜM

2. EKONOMİK EŞİTSİZLİK ÜZERİNE

Buraya kadar olan bölümde eşitsizliğin felsefi ve normatif temellerine değinilmiştir. Bundan sonraki bölümde ekonomik eşitsizliğin belirleyicilerine ve büyüme-eşitsizlik tartışmasına değinilecektir. Ekonomik eşitsizlik tartışmasının kavramsal boyutuna değinilmeyecektir. Bunun yapılmama sebebi zaten bu bölüm boyunca eşitsizliğin pek çok boyutunun kavramsal tartışmasına değinilmiş olunmasıdır. Bu yüzden, sadece ekonomik eşitsizliğin belirleyicileri ve büyüme-eşitsizlik tartışması üzerinde durulacaktır.

2.1. Ekonomik Eşitsizliğin Belirleyicileri

2.1.1. Doğal Kaynaklar

Doğal kaynaklar ülkelerin kalkınmalarına ve kalkınmalarının sürekliliğine önemli katkıda bulunmaktadır. Özellikle kullanım alanı geniş olan doğal kaynaklar uluslararası ticarete bu kaynaklara sahip olan ülkelere önemli rekabet üstünlüğü sağlamaktadır. Tam tersine, doğal kaynak kıtlığı yaşayan ülkeler ise daimi hammadde ithalatçısı olmakta (özellikle katma değer yaratma konusunda başarısızlarsa) ve kalkınma sorunları yaşamaktadırlar. Doğal kaynaklar ülkelerin ekonomik eşitsizliğini politik ekonomik kanal üzerinden etkilemektedir. Doğal kaynaklara ve bu kaynakların çıkarılmasına/kullanılmasına bağlılık, yönetici elitin kolaylıkla elde edebileceği rant yaratma kapasitesine sahiptir. Bu durumun sonucunda, çoğunluk olan alt gelir grubu ile azınlık olan üst gelir grubu arasındaki gelir açığı daha da kötüleşmektedir. Kaynak zengini olan ülkelerdeki yüksek eşitsizlik elitlerin yeniden dağıtım konusundaki uyumsuzluklarından kaynaklanmaktadır. Bu yüzden doğal kaynaklar eşitsizliğin artmasına yönelik etkiye sahiptir (Stevens, 2003). Aynı sonuca Auty (1994), Fields (1989) ve Sarraf ve Jiwanji (2003)'nin çalışmalarında da ulaşılmıştır. McKay ve diğerleri (2003), Sahraaltı Afrika'daki ve Latin Amerika'daki eşitsizliğin açıklaması olarak doğal kaynakları görmektedir.

Doğal kaynak bağımlılığının eşitsizliği etkileyebileceği pek çok yol vardır. İlk olarak, doğal kaynaklar rant arayışını hızlandırıp kolay kazancı teşvik etmektedir. Halbuki, uzun dönemli refah yaratıcı etkisi yüksek olan kurumsal yatırımlar tercih edilirse daha fazla kişi gelir payından pay alacaktır (Auty, 1994). İkinci olarak, doğal kaynaklara bağlılık etkili ve etkin kurumların varlığını engellemektedir. Fors ve Olsson (2007)'un da ifade ettiği gibi, eğer bir ülke doğal kaynak bakımından zenginse, elitler rant arayışını engelleyecek kısıtları oluşturmak için az bir baskıyla karşılaşacaklardır ve bu da daha yüksek eşitsizliği getirecektir. Bu anlamda, bazı ülkeler kurumsal ve teknolojik çok yönlülük eksikliğine sahip olmalarından dolayı üretimi ikinci ve üçüncü sektörlere kaydırmamakta ve yüksek eşitsizlik düşük demokrasi dengesinde kalmayı sürdürmektedirler (Acemoğlu ve Robinson, 2006). Üçüncü olarak, doğal kaynak zenginliğine olan bağlı ülkelerde idari yozlaşma ve yolsuzluklar çok daha fazla görülmektedir. Yozlaşma ve yolsuzluk ise toplumun geri kalanına (ki burada orta alt ve alt gelir grubu söz konusudur) duyarsızlık artmakta ve yeniden dağılıma yönelik politikalara yönelik girişimde bulunma, gerçekleştirilmeye çalışan girişimleri de engellemeye yönelik çabalar artmaktadır.

2.1.2. Makroekonomik Faktörler

Gelir eşitsizliği konusunda açıklayıcı değişkenler olarak genellikle teşvik, tasarruf, hane yapısı, yetenek gibi mikro değişkenler göz önüne alınmaktadır. Makroekonomik değişkenler de gelir eşitsizliği üzerinde etkilidir. Bu etki büyük oranda bireysel tasarruf, ücretler, tüketim ve istihdam kararı gibi dolaylı yoldan gerçekleşmektedir. Makroekonomik faktörler kavramı geniş bir ifadedir. Burada, makroekonomik faktörler olarak enflasyon, işsizlik, faiz oranı ve konjonktür dalgalanmaları ele alınacaktır.

2.1.2.1. Enflasyon

Enflasyon genel olarak maliyetlidir. Enflasyonun maliyetli olması konusunda hiç kimsenin şüphesi olmasa da enflasyonun ters etkileri konusundaki çalışma bulguları birbirine ters sonuçlar ortaya koymaktadır. Bazı çalışmalar (Barro, 1997; Bruno ve Easterly, 1998) düşük enflasyonun anlamlı bir şekilde ters etkinin olmadığını ileri sürerken bazıları aksine, enflasyonun sifira yaklaşmasının ekonomi için problemler doğuracağını ileri sürmektedir (Akerlof ve diğerleri, 1997).

Enflasyonun gelir dağılımı, dolayısıyla gelir eşitsizliği, üzerinde etkisi olabileceği gibi ters yönlü bir etkide olabilir. Eğer enflasyon artarsa bireyler finansal araçlara yatırım yapmayı tercih edebilirler çünkü parayı ellerinde tutmaktan çok daha fazla kazanç elde edebilirler. Bu yüzden, düşük gelirli kişiler enflasyondan en çok etkilenenlerdir çünkü düşük gelirli kişilerin finansal araçlara yatırım yapacak kadar geliri yoktur. Ancak, enflasyonun kıt kaynaklara sahip olanlar üzerinde pozitif etkisi de olabilir. Genellikle, düşük gelirli kişiler daha çok borç içindedirler. Artan enflasyon görece borç seviyesini azaltır. Burada enflasyon adeta borç verenden borç alana doğru bir dağıtım aracı görevi görmektedir. Enflasyonun en önemli etkisi sabit getiri sahipleri üzerinde olmaktadır. Düşük gelir grubundakiler genellikle sosyal transfer yardımı aldığından enflasyon artışı durumunda sosyal transfer harcamaları enflasyonun etkisini yok etmek adına gerekli şekilde arttırılmaktadır. Bu durumda gelir dağılımının alt kesimlerinde olanlar aslında enflasyondan etkilenmemektedir. Üst gelir grubu için bu durum söz konusu değildir ve göreceli olarak enflasyondan daha fazla etkilenmektedirler.

Enflasyon ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik teorik bir alt yapı henüz oluşturulmamıştır. Açıklamaya yönelik pek çok yaklaşım politik ekonomi temelinde ilerlemektedir. Bu yüzden enflasyon ve eşitsizlik arasındaki ilişkiye yönelik ampirik çalışmalar karmaşık sonuçlar ortaya koymaktadır. Cuttler ve Katz (1991) enflasyonun eşitsizlik üzerindeki etkisinin anlamsız olduğunu ifade ederken Cysne ve diğerleri (2005) ve Jantti (1994) enflasyonun eşitsizliği arttırdığını, Creedy ve Van De Ven (1997) enflasyonun eşitsizlik üzerinde çok az etkili olduğunu ifade etmektedir. Bir grup çalışma ise zıt yönlü ilişkiyi incelemiş ve yüksek eşitsizliğin yüksek enflasyona neden olduğunu göstermiştir (Al-Marhubi, 2000; Bulir, 2001; Beetsma ve Van Der Ploeg, 1996).

2.1.2.2. İşsizlik

İşsizlik olgusu ekonomilerin korkulu rüyasıdır. Bu olgu, o kadar geniş alanlarda ekonomiyi etkilemektedir ki tüm sosyoekonomik kötülerin ortaya çıkması için ilk domino taşı görevi görebilmektedir. Bu kadar geniş etkileri olan işsizliğin doğal olarak ekonomik eşitsizlik üzerinde de etkisi söz konusudur. İşsizliğin gelir dağılımı üzerindeki etkisiyle ilgili beklenti, işsizlikteki artışın daha yüksek gelir eşitsizliğine neden olması yönündedir. Bunun nedeni, işsizlikten en çok orta ve alt gelir grubunun etkilenmesidir. Bilindiği üzere işsizliğin pek çok türü bulunmaktadır. Bu nedenle her işsizlik türünün etkisinin aynı olup

olmayacağı sorusu akla gelmektedir. Burada bu ayrıntıya girilmeyecektir.¹² Buradaki amaç genel olarak işsiz kalmanın eşitsizliği etkileyip etkilemediği üzerinde durulacaktır. İşsiz kalan her birey de aynı gelir yoksunluğuna düşmemektedir. Yüksek gelirli bir aile ferdinin işsiz kalması o bireyin geliri ve yaşam memnuniyeti üzerinde aksi durumdaki bir bireyin üstündeki etki kadar ağır olmayacaktır. Konunun bu şekilde ele alınmasının sebebi gelir eşitsizliğinin alt gelir grupları üzerindeki kötüleştirici etkisinden kaynaklanmaktadır.

Her çalışan eşit işten çıkarılma olasılığına sahip olsa bile gelir dağılımındaki düşük ya da sıfır gelir aralığında bir artış görülecektir. Gerçekten de tüm çalışanlar eşit işten çıkarılma olasılığına sahip değildir. Vasıfsızlar ve en az ücret alanlar çıkarılma ihtimali en yüksek olanlardır. İşsizlik aynı zamanda en düşük ücret sahibi çalışanların ücretleri üzerinde aşağıya doğru bir baskıya sebep olur. İşsizlik süresinin uzunluğu da önemli bir faktördür. İşsizlik süresinin uzaması bireylerin becerilerinin körelmesine sebep olmaktadır. Aynı şekilde uzun işsizlik süreleri bireylerin iş bulma umudunun azalmasına ve iş gücü piyasasından çekilip iş aramamasına sebep olmaktadır. Bunun sonucunda gelir dağılımının alt kısımlarındaki birey yığılması eşitsizliğin artmasıyla sonuçlanmaktadır. İşsizliğin hane halkı içindeki dağılımı da önemli bir faktördür. Martinez ve diğerleri (2001)'nin de ifade ettiği gibi işsiz kalan bir kişinin gelir dağılımının alt kısımlarına düşme riski hane halkı liderinin işsiz kalması durumunda karşılaşılabilecek riskle aynı değildir. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde hane halkı lideri tek çalışandır ve onun işsiz kalması aslında hanedeki herkesin gelirsiz kalması anlamına gelmektedir. Gramlich ve Loren (1984), işsizliğin sürekli gelir üzerindeki etkisinin incelemiştir. Bulgulara göre, işsizliğin sebep olduğu görece gelir kaybı sonucunda düşük ailelerin yaşadığı sıkıntı orta gelirli ailelerin üç katıdır. Sosyal devlet anlayışının gelişmiş olduğu ülkelerde işsizlik ödenekleri işsizliğin eşitsizlik üstündeki etkisini büyük ölçüde azaltmaktadır (Countryman, 1999).

Gelir eşitsizliği de işsizliği etkilemektedir. Gelir eşitsizliği nedeniyle gelir dağılımının alt kısımlarındaki bireylerin yeterli kaynağa sahip olamamaları beşeri sermaye yatırımı yapamamalarına ve bunun sonucunda iş bulmada zorluk çekmelerine sebep olmaktadır. Özellikle beşeri sermaye yatırımı eksikliği nedeniyle oluşan işsizlik kalıcı bir hal almaktadır ve zaten zor durumda olan düşük gelirliyi daha da zor duruma sokup işsizliği kader haline getirmektedir.

¹² Yapısal ve döngüsel işsizlik için bkz. Mocan (1999). NAIRU için bkz. Furman ve Stiglitz (1998).

İşsizliğin eşitsizlik üstündeki etkisiyle ilgili ampirik bulgular, etki şiddetinde farklılıklar bulunsa da, genel olarak pozitifdir. Blank ve Blinder (1986), Cutler ve Katz (1991), Jantti (1994), Mocan (1999) ve Costenada ve diğerleri (1998) yaptıkları çalışmalarda işsizliğin düşük gelirli nüfusun gelir payı üzerinde negatif ve anlamlı bir etkisinin olduğunu göstermişlerdir. Martinez ve diğerleri (2001) ve Jantti ve Jenkins (2010) ise işsizliğin gelir eşitsizliği üstündeki etkisinin sınırlı olduğunu ifade etmektedir. İşsizliğin eşitsizlik üzerindeki etkisini iş arama modelini kullanarak teorik temellere oturtması anlamadın Cysne (2009)'nin çalışması önemlidir.

2.1.2.3. Faiz

Eşitsizlik ve faiz oranları arasındaki ilişki daha karmaşıktır. Çünkü, faiz oranlarının farklı etkileri her ülkede para politikalarının aktarım mekanizmasına ve gelişmişlik düzeyine bağlıdır (Aghian ve Boltan, 1997; Piketty, 1997). Literatürde faiz oranıyla genellikle borç verme faiz oranı ifade edilmektedir. Genel olarak faiz oranlarındaki artışın gelir eşitsizliğini pozitif etkilemesi beklenmektedir. Bunun nedeni ise borç verebilecek olanlar zaten varlıklı olduğu için borç alandan borç verene adeta bir gelir aktarımı söz konusu olmaktadır. Bu da gelir eşitsizliğini artırmaktadır. Ampirik çalışmalar faiz oranlarının gelir eşitsizliği üzerine etkisi konusunda karmaşık sonuçlar vermektedir. Milanovic (2005) ve Garcia ve diğerleri (2013) reel faiz oranlarındaki artışın gelir eşitsizliğini arttırdığını tespit ederken Jantti ve Jenkins (2010) reel faiz oranlarının eşitsizliğin seyrinde anlamlı bir belirleyici olmadığını göstermiştir.

2.1.2.4. Konjonktür Dalgalanmaları

Gelir dağılımı ve konjonktür dalgalanmalar arasındaki ilişkiye yönelik literatür son derece azdır. İki değişken arasındaki karşılıklı etkileşim söz konusudur. İlk önce eşitsizliğin dalgalanmaları etkileme mekanizması üzerinde durulacak, daha sonra dalgalanmaların eşitsizliği etkileme mekanizması üzerinde durulacaktır.

Gelir eşitsizliğinin ekonomideki çeşitli belirsizlikler üzerindeki etkisini incelemeye yönelik ilk çalışmalar Alesina ve Perotti (1996) ve Aghion ve diğerleri (1999)'ne aittir. Alesina ve Perotti (1996) gelir dağılımındaki daha büyük eşitsizliğin sosyal huzursuzluğa sebep olacağını ve sosyal huzursuzluğun politik istikrarsızlığa, politik istikrarsızlık sonucunda çıktığı ve tüketim oynaklığında değişimler olacağını ileri sürmekte ve bu

iddialarını verilerle desteklemektedir. Aghion ve diğerleri (1999) ise eşitsizliği bireylerin yatırım fırsatlarına erişimlerindeki eşitsizlik olarak ele almış ve bu tip bir eşitsizliğin yatırım çıktı oynaklığıyla sonuçlanacağını göstermiştir. İyigün ve Owen (2004), gelir eşitsizliğiyle toplam tüketim oynaklığı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Yüksek gelirli ülkelerde daha büyük gelir eşitsizliğinin tüketim büyümesindeki oynaklıkla alakalı olduğunu, düşük gelirli ülkelerde ise tam tersi bir durumun geçerli olduğunu ifade etmektedirler. Benzer durumun reel GSYİH büyüme oynaklığında da geçerli olduğunu göstermişlerdir. Neden düşük ve yüksek gelirli ülkeler arasında böyle bir farkın ortaya çıktığını ise finansal gelişme düzeyiyle açıklamaktadırlar. İyigün ve Owen'a göre kredi elde edebilme imkânı gelire bağlantılıdır. Gelir düzeyi yüksek olan bireyler daha kolay kredi bulabilmektedirler. Böylece gelir dağılımı ekonominin dışsal bir şoka maruz kalması durumunda ekonominin adaptasyon kabiliyetini etkileyeceğini ileri sürmektedirler. İyigün ve Owen'ın bulgularına göre, kişi başına gelirin düşük olduğu durumda daha büyük bir eşitsizliğin izleyen dönemde daha az çıktı ve tüketim oynaklığıyla ilişkilidir. Daha yüksek kişi başına gelir durumunda ise tam tersi bir durum ortaya çıkmaktadır.

Oynaklığın gelir eşitsizliği üzerindeki etkisine yönelik çalışmaların öncülerinden biri Rodrik (1999)'e aittir. Rodrik, çıktı dalgalanmalarının işçilerin gelirleri üzerindeki etkiyi ortaya koymaya çalışmıştır. Fakat şokların simetrik olması sonucunda aşağıya doğru yönelişler yukarıya doğru yönelişlerle telafi edildiğinden orta ve uzun dönemde eşitsizlik üzerinde etkili olmadığını ifade etmektedir. Garcia-Penalosa ve Breen (2005), oynaklığın dağılım üzerindeki etkisinin geçici olmasını risk algısına bağlamaktadır ve onlara göre bu mekanizma üç kanal üzerinden işlemektedir; ücret ayarlaması, beşeri sermaye yatırımları ve emek arzı kararları. Oynaklık, farklı donanıma sahip bireylerin riske karşı tutumları farklıysa eşitsizliği etkileyebilir. Sadece işçilerden ve girişimcilerden oluşan bir ekonomi düşünelim. Bu ekonomide girişimciler işçilerden daha az riske duyarlıdır. Girişimciler toplam şoklara bağlı olan sanayi teknolojisine erişim imkânına sahiptir. Bu yüzden işçilerin marjinal verimliliği dönemden döneme değişkenlik gösterecektir. Dolayısıyla işçiler sabit bir ücrete karşılık olarak ortalama ücretlerindeki azalışı kabul etmeye gönüllü olacaklardır. Girişimciler riske daha az duyarlı olduklarından risk primini elde edeceklerdir ve bu onları gelir paylarını arttıracaktır. Bunun sonucunda teknolojiye daha fazla oynaklık işçilerin feragat edecekleri miktarda artış anlamına gelip girişimcilerin çıktıdan daha fazla pay almasına sebep olacaktır. Bir diğer mekanizma Checchi ve Garcia-Penalosa (2004)'ya

aittir. Bu yaklaşımda risk beşeri sermayeyi etkilemektedir. Riskin ücretleri etkilediği bir durumda bireylerin ebeveynlerinden kalan miraslar onların beşeri sermaye yatırımı yapip yapmaması durumunda etkili olacaktır. Daha fazla risk içeren ekonomiler daha az ortalama eğitim yılı özelliği göstermektedirler ve daha eşitsiz beşeri sermaye dağılımına sahiptir. Bu da daha eşitsiz gelire sebep olmaktadır. Üçüncü mekanizma Garcia-Penalosa ve Turnovsky (2005)'ye aittir. Bilindiği gibi daha fazla çıktı tasarruflar ve sermaye birikimi üzerinde gelir ve ikame etkilerine sahiptir. Gerçekçi bir risk algısı durumunda gelir etkisi baskın gelmekte. Artan belirsizlik tasarrufları arttırmakta ve büyümeyi hızlandırmaktadır. Artan büyüme gelecekteki ücretlerin artması sinyalini vermekte ve iş için harcanan ek zamanın daha fazla tüketim sağlamasıyla sonuçlanmaktadır. Sonuç olarak emek arzı artmakta (çünkü emek arzının esnek olduğu var sayılmıştır), sermayenin geri dönüşü artmakta ve emeğin geri dönüşü azalmaktadır. Sermaye sahipliği çalışma sahipliğinden daha eşitsiz dağıldığından faktör fiyatlarındaki değişiklik gelir eşitsizliğini arttırmaktadır. Garcia-Penalosa ve Breen (2005), makroekonomik oynaklığın gelir dağılımı üstündeki etkisini incelemiştir. Çıktı büyüme oranının standart sapması olarak tanımlanan çıktı oynaklığının daha yüksek eşitsizliğe sebep olduğunu bulmuşlardır. Bu çalışmada oynaklığın özellikle üst gelir grubunun yararına sonuçlar verdiği ifade edilmektedir. Bulgular orta gelirden üst gelire doğru gelir transferi olduğunu ortaya koymuştur.

2.1.3. Küreselleşme

Gelir eşitsizliğinin belirleyicileri konusunda belki de literatürde en çok tartışılan değişkenlerden biri küreselleşmedir. Bunun böyle olması gayet normaldir. Çünkü, dünya hızı hiç azalmayan, hatta daha da hızlanan bir şekilde küreselleşmektedir. Küreselleşme çok boyutlu bir kavramdır. Kavramı sadece mal ve hizmet ticareti önündeki engellerin kaldırılması olarak ele almamak gerekmektedir. Çoğu zaman özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için daha yıkıcı sonuçlar doğurabilen finansal ve fiziki sermayenin serbestleşmesi de önemlidir.

Ticaret teorisinin tartışma götürmez kabullerinden birine göre bir ülkenin uluslararası ticarete açılmasının ülke içindeki kaynakların dağılımını etkilemesi ve bunun sonucunda önemli dağılım sorunları yaratmasıdır. Bu yüzden dünya piyasalarına açılan ülkelerin çeşitli eşitsizlik ölçülerinde değişme yaşanması şaşırtıcı bir şey değildir. Asıl şaşırtıcı olan ise beklentinin aksine, uluslararası ticarete açılmanın ülkelerdeki bol olan

faktörün yararına sonuçlar vermemesidir. Küreselleşme bireyleri üç kanal üzerinden etkilemektedir; emek gelirindeki değişim, göreceli fiyatlarda (dolayısıyla tüketimde) değişim ve hane halkı üretim kararlarında değişim. Gelir ya da ücret kanallı eşitsizlikler birinci kanal üzerinden gerçekleşmektedir.

İşçilerin nitelikleri hep aynı değildir. Uluslararası ticaretin genel etkilerini anlayabilmek adına heterojen işçi varsayımı üzerinden gitmek gerekmektedir. Daha az beşeri sermayeye sahip ya da daha az vasıflı olanlarla tam tersi özelliklere sahip olan işçilerin ücretleri arasındaki büyüme eşitsizliği tetikleyecektir. Küreselleşme vasıflı işçiyi ödüllendirip vasıfsız işçiyi cezalandırmakta mıdır? Bu soruya verilecek genel cevap evettir. Çünkü buna sebep olan şeylerden biri vasıflı işçi talebindeki artıştır. Pek çok çalışma çeşitli vasıf kategorilerindeki ücretlerin ve istihdamın aynı yönde hareket ettiğini, talep değişiminin baskın olduğunu vurgulamaktadır (Robbins, 1996; Sanchez-Paramo ve Schady, 2003). Ticari açıklık ve vasıf getirisi arasındaki ilişkiyi açıklamaya yönelik en çok bilinen genel denge modeli Heckscher-Ohlin (HO) modelidir. Bu modele göre bir ülke hangi üretim faktörüne daha çok sahipse görece üretimde o üretim faktörünü yoğun olarak kullanan mallarda uzmanlaşmalıdır. Gelir dağılımıyla bağlantısını kuran teori ise Stolper-Samuelson (SS) teorisidir. Bu teoriye göre ticari serbestleşme sonucunda vasıfsız işçi yoğun malların fiyatları artacak, böylece vasıfsız işçilerin getirileri artacaktır. Tam tersi durum ise vasıflı işçilerin çalıştığı sektörlerde yaşanacak ve ücretleri azalacaktır. Gelişmekte olan ülkeler için yapılmış pek çok çalışma HO modeliyle tutarlı sonuçlar vermemiştir. Bunun nedenlerinden biri HO modelinin ön gördüğü sektörler arası emek hareketinin gerçekleşmemesidir (Wacziarg ve Wallack, 2004; Attanasio ve diğerleri (2004). İkinci olarak SS teoremine ters bir durum da son yirmi yılda tüm sektörlerde vasıflı işçi istihdamındaki artışın görülmesidir. Pek çok endüstride vasıflı işçi oranındaki artış vasıf temelli teknolojik değişim kanıtı olarak yorumlanmaktadır. Bu durumda vasıf getirisini etkileyen şeylerin belirlenmesi gerekmektedir.

Ticari liberalleşme rekabeti arttıracığından firmalar öncesine göre daha çok ARGE harcaması yapacak, bu da vasıflı işçi talebini arttırıp özellikle gelişmekte olan ülkelerde eşitsizliği tetikleyecektir (Wood, 1995; Thoenig ve Verdier, 2003; Acemoğlu, 2003). Sanayilerdeki ürün kompozisyonları da vasıf getirisini etkilemektedir. Yüksek kaliteli firmalar daha fazla vasıf talep edecektir ve böylece kalite yüksekliği vasıf getirisinde artışa neden olacaktır (Bernard ve Jensen, 1997; Harrison ve Hanson, 1999, Schott, 2004; Zhu,

2005). Brambilla ve diğeri (2010), yüksek gelirli ülkelere ihracat yapan firmaların daha vasıflı işçiler aldığını ve orta gelirli ülkelere ihracat yapan firmalardan daha yüksek ücret ödediğini göstermiştir.

Eğer küreselleşme gelişmekte olan ülkelere sermaye akışını arttırıcı etmense ve eğer sermayeden faydalanmak daha fazla oranda vasıflı işçi kullanımını gerektiriyorsa artan sermaye hareketi artan vasıflı işçi talebi demektir. Sonuç olarak vasıf getirisi artmaktadır (Behrman ve diğeri, 2000; Acemoğlu, 2003).

Amiti ve Davis (2011)'e göre ihracat tarifelerindeki düşüş iç piyasaya yönelik çalışan firmalarda çalışan işçilerin ücretlerinde düşüşe fakat ihracatçı sektörlerde çalışan işçilerin ücretlerinde artışa sebep olduğunu göstermektedir. Benzer şekilde, ithalat tarifelerindeki düşüşün ithal girdi kullanan firma işçilerinin ücretini arttırdığını fakat bunu yapmayan firmalardaki ücretlerin düştüğünü göstermektedir (Menezes-Filho ve Muendler, 2011).

Bir grup araştırma küreselleşmenin daha az iş güvencesi ve fazla ücret oynaklığı üzerinden ekonomik belirsizliği arttırdığını belirtmektedir. Bu anlamda, ticari reformlar ücret belirsizliğini iki şekilde arttırmaktadır. İlk olarak, ticari serbestleşme daha fazla fiyat oynaklığı ve verimlilik şoklarına sebep olmaktadır. Bu da ücretlerde ve istihdamda daha fazla oynaklıkla sonuçlanmaktadır. McLoren ve Andrews (2002), küreselleşme ve risk arasındaki ilişkinin kesin olduğunu dile getirmektedir. İkinci olarak, ticari reformlar sadece daha fazla talep belirsizliği vasıtasıyla değil aynı zamanda emek talep esnekliğini arttırarak ücret belirsizliğini arttırmaktadır (Rodrik, 1997).

Emek piyasası standartları da ücret eşitsizliğini ve onun sonucu olarak gelir eşitsizliğini etkilemektedir. Ticari serbestleşme, yabancı firma rekabetinin yerli firmaları maliyet düşüşüne zorlamasından dolayı biçimsel olmayan (informal) yapıyı arttırmaktadır. Bunun sonucu olarak da biçimsel olmayan işçilerin payında bir artış yaşanmaktadır. Goldberg ve Pavnick (2003)'in geliştirdiği modelde firmalar kalıcı bir tarife düşüşü sonunda biçimsel olmayan işçi istihdamını arttırmaktadır (Harrison, 1994; Goldberg ve Pavnick, 2003). Biçimsel olmayan sektördeki işler daha düşük ücret ve daha kötü çalışma koşullarına sahiptir. Bunun sonucunda da artan bir eşitsizlikle karşılaşmaktadır.

Düşük gelirli ülkelerdeki pek çok birey biçimsel emek piyasasında çalışmamakta, bunu yerine hane halkı işleri ya da aile çiftliğinde çalışmaktadır ve zamanının önemli bir kısmını kendi tüketimlerinde kullanmak üzere mal ve hizmet üretimine adanmışlardır. Smith ve diğerleri (2002) ve Frankenberg ve diğerleri (2003) Endonezya'daki ailelerin 1998 kriziyle baş edebilmek için hane halkı içindeki üretimlerini arttırdığını ifade etmektedir. Edmonds ve Pavnick (2006) ise Vietnam'daki pirinç piyasasının serbestleşmesinden sonra hane halklarının zamanlarını hane halkı üretiminden ücretli işlere doğru dağıtmaya başladığını ifade etmektedir. Hane halkı tüketimi hane halkının gelir dağılımındaki görece yerine bağlıdır. Küreselleşmenin fiyatları etkilemesi sonucunda eşitsizlik tüketim üzerinden etkilenebilir. Tüketim kanalı uygulamalı çalışmalarda çok fazla değinilen bir alan değildir. Konuyla ilgili ilklerden olması ve etkileyici sonuçları nedeniyle Porto (2006)'nun çalışması önemlidir. Porto'nun modeline göre tarifelerdeki düşüş görece daha az vasıf gerektiren malların (gıda gibi) fiyatını arttırmaktadır. Bu mallar gelir dağılımının alt kesimlerinde bulunan hane halklarının tüketim harcamalarında büyük yer kaplamaktadır bu yüzden hane halkları tüketimi azalmaktadır. İkinci olarak Porto'nun modeline göre ticarete konu olmayan (sağlık, eğitim) ve daha çok yüksek gelirli taraflardan tüketilen malların fiyatı düşmektedir. Sonuç olarak tüketim üzerinden eşitsizlik kötüleşmektedir.

Küreselleşme sadece mal ya da finansal serbestleşmeyi içermemektedir. Ülkeler arasındaki duvarların kalkmasıyla uluslararası sabit sermaye yatırımları da hız kazanmıştır. Ülkeler üretimlerinin bir kısmını başka ülkelerde yapmayı tercih etmektedir. Bu offshoring olarak tanımlanmaktadır. Blinder (2006)'ın "yeni sanayi devrimi" olarak tanımladığı offshoring üzerine önemli çalışmalar söz konusudur. Freenstra ve Hanson (1997), rekabetçi firmaların tek bir ürünü üretmek için süreklilik arz eden görevlerini vasıflı işçi yoğunluğuna göre sıralamışlardır. Vasıflı eleman zengini ülke, ürünün vasıflı eleman gerektiren üretim süreçlerini kendi ülkesinde gerçekleştirirken daha az vasıflı eleman yoğun kısımlarını vasıfsız elemanın yoğun olduğu ülkede gerçekleştirmektedir ve böylece maliyet minimizasyonu sağlamaktadır. Offshore kolaylaştıkça üretimin daha çok aşaması vasıfsız elemanın bol olduğu ülkeye yönlendirilmektedir. Üretimin bu aşamaları daha önce vasıflı elemanın bol olduğu ülkede en az vasıflı eleman yoğun şekilde gerçekleştirilirken şimdi vasıfsız elemanın yoğun olduğu ülkede vasıflı eleman yoğun hale gelmektedir. Bu yüzden her iki ülkede de emek talebi daha vasıflı işçi yoğun hale gelmektedir ve eşitsizlik

artmaktadır. Krugman (2008), Kuzey'den Güney'e yapılan offshore faaliyetlerinin kuzey ülkelerdeki vasıfsız işçinin gelirini azalttığını, güneyde ise tam tersi olduğunu tespit etmiştir. Firpo ve diğerleri (2009)'ne göre offshoringden en çok etkilenenler rutin görevlerin ağırlıklı olduğu mesleklerdir.

2.1.4. Demografik Faktörler

Bireyi etkileyen her faktör doğrudan ya da dolaylı olarak gelir dağılımını ve sonucunda gelir eşitsizliğini etkilemektedir. Demografik faktörler nüfusun yapısını, durumunu ve nüfusun dinamik özelliklerini (yani aslında bireyi) etkilediğinden gelir dağılımı üzerinde etkili olacaktır. Doğurganlık ve ölüm oranları hem bireyler arasında hem de nesiller arasında değişim gösteren demografik faktörlerdir. Ölümler ve doğumlar nüfusun sadece sayısını değil aynı zamanda yapısını da değiştirmektedir. Doğum oranlarındaki artışla farklılaşan nüfus büyümesi her şeyden önce yaş yapısını ve böylece kaynakların nesiller arasındaki dağılımını etkilemektedir. Farklılaşan doğum oranları farklı aile büyüklükleri anlamına gelmektedir. Aile büyüklük yapısı da hane halkına giren gelirin paylaşımını belirleyen en önemli unsurdur. Bu da açık bir şekilde dağılım farklılıklarıyla sonuçlanmaktadır. Farklılaşan ölüm oranlarının da önemli etkileri vardır. Buradaki etkiler özellikle miras, yıllık irat ve yaşlılık aylığı üzerinden ortaya çıkmaktadır.

Hane halkının oluşumu ve hane halkının bozulması gelir eşitsizliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Evlilikler, boşanmalar, gençlerin ebeveynlerinin evini terk etmesi, yaşlıların çocuklarının evine dönmesi ele alınan bireylerin refahı üzerinde önemli etkileri vardır. Aile yapısındaki önemli değişmelerden biri istikrarsız evlilikler sonucunda ortaya çıkan kadın hane halkı liderindeki artıştır. Bu ailelerin kadın ve çocukları, yoksul nüfusun orantısız bir kısmını oluşturmaktadır. İstikrarsız evlilikler eşitsizliğin bir kaynağıdır. Çoğu boşanan ya da ayrılan erkek hızlı bir şekilde daha iyi duruma gelmektedir. Çünkü, kazancı tamamen kendisine kalmaktadır. Aynı şeyleri kadınlar ve çocuklar için söylemek mümkün değildir. Kadınların ve çocukların durumu özellikle boşanma öncesindeki gelirleri medyan gelirin altındaysa kötüleşmektedir.

Eşitsizliği etkilenen bir diğer önemli demografik faktör de göçtür. Özellikle vasıfsız işçinin ve bunun sonucu olarak düşük ücretli işçi göçleri eşitsizliğin artmasına neden olabilir. Bu durum standart eşitsizlik ölçümlerinin birbiriyle çelişen sonuçlar vermesine neden olabilir (Stark ve Yitzhaki, 1985). Göçün yerli çalışanlar üzerindeki etkisi göçün

büyüklüğüne, göçmen ve yerli işçi arasındaki ikame edilebilirliğe ve yerel emek piyasasının diğer piyasalarla bütünleşmesine bağlıdır. ABD için şehirler ve eyaletler arası yapılan çalışmalar, göçün yerli ücretler üzerindeki etkisinin küçük ve çoğunlukla anlamsız olduğunu göstermektedir (Card, 1990; Butchor ve Card, 1991; Card, 2001). Ulusal düzeyde yapılan çalışmalarda ise negatif ve anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Borjas ve diğerleri, 1997; Borjas, 2003; Borjas ve Katz, 2007). ABD’de olduğu gibi Birleşik Krallık için yapılan çalışmada göçün yerli işçiler üzerinde göz ardı edilebilir bir etkisinin olduğu fakat daha önce göçenler üzerinde dikkate değer bir etkisinin olduğu tespit edilmiştir (Manacorda ve diğerleri, 2006). D’Amuri ve Peri (2011) ise göçün yerli çalışanların istihdamı üzerinde pozitif etkisi olduğunu ortaya koymuş ve beklenenin tersi bir durumu tespit etmiştir.

2.1.5. Eğitim

Eğitimin önemi tartışma götürmez bir gerçektir. Eğitim sayesinde bireysel gelişim daha kaliteli hale gelmektedir. Eğitimli bireyin katma değer yaratma kapasitesi artacağından daha çok tercih edileceği açıktır. Bu yüzden bireyler iş bulma, var olan işlerinde yükselme ve bireysel yeterliliklerini arttırmak ve devam ettirmek amacıyla eğitim alma ihtiyacı duymaktadır. Tüm bunlar bireylerin gelirlerini etkilediğinden gelir dağılımı ve sonucunda gelir eşitsizliği de etkilenmektedir çünkü eğitim emek talep eden firmalar için bir sinyal görevi görmektedir.

Her hane halkı eğitime aynı şekilde yatırım yapamamaktadır. Eğitime yetersiz yatırım yapılmasının temel sebebi hane halklarının gelir azlığı nedeniyle kredi piyasalarından kredi sağlayamamasıdır. Kredi piyasasında teminat gerekmektedir. Düşük gelirlili hane halkı ya hiç ya da çok az teminata sahiptir. Bu yüzden de biçimsel kredi piyasasından dışlanmaktadır. Sonuç olarak, düşük gelirlili hane halkları nakit anlamında kısıt altındadır ve borç da alamadığından çocuklarını okula gönderme ya da okulda tutma konusunda zor zamanlar yaşamaktadır. Bu durum, başlangıç durumundaki eşitsizliğin ve yoksulluğun, yetersiz eğitim yatırıma sahip düşük gelirliler arasında bir kısır döngüye dönüştüğü ve dahası bunun eşitsizliği daha da kötüleştirdiği bir gerçektir. Eğitime yönelik olan talep sadece hane halkı gelirinin ya da borç alabilme imkânının fonksiyonu değildir. Hane halkı eğitim talebi aynı zaman ailenin okullaşmadan beklediği kazancın da bir fonksiyonudur. Özellikle düşük gelirlili aileler çocuklarının eğitimiyle gelecekteki kazancını

arttıracağını ummaktadırlar (Birdsall, 1999). Bu yüzden, diğer değişkenler sabitken, eğitim yatırımının geri dönüş oranı arttıkça aileler çocuklarını okula göndermek için daha güçlü bir isteğe sahip olacaklardır. Düşük gelirli aileleri bu durumdan kurtarmak için yapılması gereken en önemli müdahale kamu eğitiminin sağlanması ve herkese ulaşabilecek şekilde ücretsiz olmasıdır. Eğitim ve gelir eşitsizliği arasındaki ilişkiyi doğrudan incelemeye çalışan pek çok çalışma yapılmıştır. Sylwester (2002) kamu eğitiminin gelir eşitsizliği üzerindeki etkisini incelemiştir. Sylwester'in modelinde kamu eğitimi bireylerin gelirden vazgeçip okullara yazılmaya teşvik ederek eşitsizliği azaltmaktadır. Buradaki önemli nokta ücretsiz sağlanması hedeflenen kamu eğitiminin finansmanı ve bu finansmanın vergilerle sağlanırken kimin üzerine vergi koyulacağıdır. Eğer bireyler okula kayıt yaptırabilmek için çok düşük gelire sahipse, kamu eğitiminin desteklenmesi aslında düşük gelirli olanların üzerine vergi yükü bindireceğinden gelir dağılımının daha çarpık olmasına sebep olabilir ve bunun üzerine düşük gelirli olanlar kamu eğitiminin faydalarından yararlanamamış olacaktır. Yapılan çalışmalar genel olarak eğitim artışının gelir eşitsizliğini azalttığı yönünde bulgulara sahiptir (Park, 1996; Mayer, 2000; Björklund ve Jantti, 2009). Eğitimin geri dönüşü gelir dağılımındaki tüm kademeler için aynı mıdır? Pek çok Avrupa ülkesi üzerine kantil regresyon yöntemiyle yapılmış çalışmalar eğitimin geri dönüşünün üst gelir gruplarında alt gelir gruplarına göre daha çok olduğu görülmüştür (Budria ve Moro-Egido, 2008; Prieto-Rodriguez ve diğerleri, 2008; Andini, 2010; Martins ve Pereira, 2004).

Eğitimin gelir dağılımı üzerinde bozucu etkisi olduğu fikri de ortaya konmuştur. Dur ve Teulings (2002) doğuştan gelen farklı yeteneklere sahip bireylerin varsayıldığı bir modelde eğitim desteğinin etkisini göstermiştir. Doğuştan gelen yetenek ve okullaşma süresi bireylerin emek piyasasına girişini sağlayan beşeri sermayeyi birlikte etkilemektedir. Bu durumda, eğitim destekleri gelir dağılımının açılmasına sebep olmaktadır çünkü eğitim desteği bireyleri orantısız bir şekilde faydalandırmaktadır. Yani eğitim gelir eşitsizliği üzerinde birbirine zıt iki etki barındırmaktadır (Knight ve Sabot, 1983).

2.1.6. Demokrasi

Ekonomiyi politik faktörlerden ayrı düşünmek imkânsızdır. Bu yüzden, ekonomik eşitsizlik ve en önemli politik kavramlardan biri olan demokrasiyi ayrı düşünmek yanlışlık olacaktır. Demokrasi ve eşitsizlik konusu literatürde bolca tartışılmıştır. Bazı yazarlar demokrasinin eşitsizlik üzerinde etkisinin olmadığını iddia ederken (Bollen ve Jackman,

1985; Bollen ve Grandjean, 1981; Gasiorowski, 1997) bazıları demokrasinin eşitsizliği azaltıcı etkide bulunacağını iddia etmektedir (Muller, 1981; Rodrik, 1999; Reuveny ve Lee, 2003).

Genel algı demokrasinin eşitsizliği azaltacağı yönündedir ve 1980'lerin başından itibaren konu üzerinde artan bir ilgi söz konusudur. Meltzer ve Richard (1981)'in modellediği medyan seçmen modeline dayanan demokrasi ve eşitsizlik arasındaki ilişkiyi çözümlenmeye yönelik özel bir çaba ortaya çıkmıştır. Model iki temel varsayıma dayanmaktadır: i) yeniden dağıtıma yönelik kararlar fayda maksimizasyonunu amaçlayan bireylerin rasyonel tercihlerine dayanmaktadır ii) tüm bireyler seçmendir. Eşitsizliğin yüksek olduğu toplumlarda gelir dağılımı sola çarpıktır. Bu durumda ortalama gelir medyan gelirden fazladır. Bunun sonucunda medyan seçmen daha fazla yeniden dağıtım ve yüksek gelirlerin daha fazla vergilendirmesi yönünde oy kullanmak için teşvik olacaktır. Dahası, artan oranlı vergi durumunda medyan seçmen vergi yükü sonucunda uğrayacağı kayıptan daha fazlasını yeniden dağıtım sonucunda elde edecektir. Bu yüzden daha eşitsiz toplumlarda medyan seçmen daha fazla vergi yönünde oy kullanacaktır. Şu ana kadar yapılan çalışmalar medyan seçmen hipoteziyle ilgili güçlü kanıtlar sunmamıştır. Milanovic (2000) medyan seçmen hipoteziyle ilgili zayıf bir bulgu elde etmiştir. Milanovic'in çalışmasından çıkan ilginç sonuç ise düşük gelirli olanların her zaman daha fazla vergi yönünde baskı yapmayacağıdır. Segura-Ubiergo (2007), düşük gelirli grupların direkt kendilerine ulaşacak ve doğrudan faydalanabilecekleri harcamalar için hükümete sosyal harcamalar konusunda baskı yapma eğiliminde olduğunu ifade etmektedir. Bu yüzden demokrasi sosyal güvenlik harcamalarıyla negatif ilişkiye sahip olurken sağlık ve eğitim harcamalarıyla pozitif ilişkiye sahip olmaktadır. Burada şunu belirtmek gerekir ki düşük gelirli olanların daha fazla yeniden dağıtım için baskı oluşturup oluşturmayacağı kendilerini organize edebilme kapasitelerine bağlıdır. McKay ve diğerleri (2003)'ne göre düşük gelirli olanların geniş ölçüde yatay birleşmeler oluşturmaları ve bu birlikleri sosyal hareketler ve politik partiler içinde değerlendirmeleri varlık eşitsizliğindeki yapısal problemlerin çözümüne ilgili bütüncül bir yaklaşım için kilit faktör olacaktır.

Daha önce de belirtildiği gibi demokrasiyle eşitsizlik arasında herhangi bir ilişki olmadığını belirten çalışmalar mevcuttur. Gerçekten de, Doğu Avrupa'daki ve Doğu Asya'daki dönüşümler iki değişken arasında bir ilişkinin varlığı konusunda şüpheler oluşturmaktadır. Doğu Avrupa ülkelerinde 1990'lardaki demokratikleşme gelir

eşitsizliğindeki bir artışla sonuçlanmıştır (Flemming ve Micklewright, 2000). Benzer şekilde, Güney Kore, Tayvan, Singapur gibi Doğu Asya ülkeleri dünyadaki en eşitlikçi gelir dağılımına sahipken aynı ülkelerin politik durumu demokratiklikten uzaktır. Bu gözlemler, demokrasinin yanında gelir eşitsizliğini etkileyen başka değişkenlerin de göz önüne alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Peki, neden demokrasiye geçen ülkelerde eşitliğe yönelik bir hareketlenme olmamaktadır? Bunun sebeplerinden biri yenilikçi partilerin ve emek hareketlerinin sivil toplumun dağılım taleplerini sosyal politika uygulamalarına dönüştürecek kadar olgunluğa erişmemiş olmasıdır (Huber, 2002; Rueschemeyer ve diğerleri, 1992). Ayrıca, yenilikçi parti göreve gelse bile ekonomik kısıtlar, bütçe krizleri, uluslararası finans piyasaları ve kuruluşlarının baskıları gibi çeşitli engellerle karşılaşacaktır. Bu yüzden yenilikçi parti seçim destekçilerini faydalandıramayacaktır (O'Donnel, 1998). Bir diğer sebep ise başlangıç durumundaki dayanışma işçi sınıfı ve orta sınıfın dağılım öncelikleri çatışması nedeniyle bir süre sonra kaybolacak ya da zayıflayacaktır. Daha da önemlisi, eşitliğe yönelik politikalar oluşturup uygulayabilecek etkin ve sağlam bürokrasinin dönüşüm sonrasında kurulmamış olması organize olmuş sivil toplumun dağılıma yönelik talepleri daha iyi dağılıma yol açmayacaktır. Tamamen demokratikleşmiş sanayi ülkelerinde bile dağılımın sonuçları yandaş politika anlayışına, emeğin gücüne ve sosyal refah politikalarından faydalanacaklara göre değişmektedir. Refah devleti üzerine oluşmuş literatürde sanayi ülkelerindeki demokrasinin daha dağıtımcı olabilmesi için sıklıkla ifade edilen kilit faktörler güçlü işçi sendikaları, sol eğilimli hükümetler (Bradley ve diğerleri, 2003; Hicks ve Swank, 1984, 1992; Huber ve Stephens, 2001), önemli derecede merkezileşmiş sendikalar ve çalışanlar arasındaki sosyal demokratik kurumsal kuruluşlar (Garret, 1998; Hicks, 1999; Swank, 2002) ve herkesi kapsayan sosyal sigorta kurumları (Korpi ve Palme, 1998) şeklinde ifade edilmektedir.

2.2. Eşitlik – Etkinlik Takası: Büyüme ve Gelir Eşitsizliği

Bu kısmı Arthur Okun'un 1975 yılında yayımlanan *Equity and Efficiency: The Big Tradeoff* kitabından bir cümleyle açmak yerinde olacaktır. Okun (1975: 48) şöyle demektedir: "Pastayı eşit dilimlere bölme konusundaki ısrar pasta dilimlerinin boyutunu azaltacaktır. Bu durum ekonomik etkinlik ve eşitlik arasındaki takası ortaya çıkarmaktadır" Etkinlik ve eşitlik tartışması refah ekonomisinin temel teoremlerine dayanmaktadır. Refah ekonomisinin Birinci Temel Teorisi'ne göre rekabetçi piyasa en etkin çıktı düzeyini

garantileyecektir. Eğer piyasada rekabeti engelleyici durumlar söz konusu değilse bu teorem piyasa müdahalesine kesinlikle karşı çıkmayı gerektirmektedir. Fakat çok iyi bilinmektedir ki piyasalar etkin çalışmamaktadır. Eksik bilgi ya da dışsallıklar sorunu piyasadaki üretici ve tüketicilerin yanlış tercihler yapmasına sebep olmakta ve etkinlik sağlanamamaktadır. Etkinsizlik sonucunda bazıları kötü duruma düşmektedir. İşte burada refah ekonominin İkinci Temel Teorisi devreye girmektedir. İkinci Temel Teori'ye göre rekabetçi piyasadaki etkinsizlikleri düzenlemek adına piyasaya müdahale edilebilir ve böyle kötü durumda olanların zararları telafi edilebilir. Burada telafi edici araç olarak götürü vergi kullanılabilir fakat bireylerin tüm özellikleri bilinemediğinden götürü verdi yerine oransal vergi kullanılmaktadır. İki tür etkinlikten bahsedilebilir; dağıtım etkinliği ve üretim etkinliği. Dağıtım etkinliğinde arzulan malların refahı maksimize eden kombinasyonlarının seçimiyle ilgilenilmektedir. Daha fazla ürüne ancak diğer ürünü azaltarak ulaşılabilir. Üretim etkinliğinde ise belirli bir zaman diliminde eldeki girdilerle üretim maksimizasyonu ile ilgilenilmektedir. Dağıtım ve üretim etkinliği, zamanın belli bir noktasında topluma açık olan üretim ve tüketim olasılıklarını ifade etmektedir. Üretim etkinliği, üretim imkânları eğrisine doğru hareketle maksimize edilirken dağıtıcı etkinlik üretim imkanları eğrisi üzerinde maksimum refah noktasına doğru hareket ederek maksimize edilmektedir. Her iki durumda da zamanın belli bir noktasındaki emek, sermaye ve teknoloji girdileri kullanılarak üretilen maksimum çıktı noktaları ifade edilmektedir. İşte sorun, maksimum üretimi sağlayıp maksimum refahı elde edebilmek ve maksimum refahı olabildiğince herkesin eşit pay alabileceği şekilde dağıtmaktır. Eğer toplam refah eşit bir şekilde dağılmıyorsa piyasaya müdahale ederek refah yeniden dağıtılabılır. Piyasa bu şekilde müdahale edilmesi refah üretiminde önemli rol oynayan üreticileri ve onların yatırımlarını nasıl etkileyecektir? Dağıtıcı refah anlayışında durum iki şekilde ele alınabilir. Birinci durumda sosyal refah fonksiyonunda tek değişken vardır ve o da etkinliktir. Artan etkinlik sosyal refah fonksiyonunu arttıracaktır çünkü artan etkinlik sayesinde daha fazla üretim sağlanabilmektedir ya da aynı kaynaklarla daha fazla üretilebilmektedir. İkinci durumda sosyal refah fonksiyonunda iki değişken vardır, etkinlik ve eşitlik. Eğer bu sefer de sosyal refah fonksiyonu sadece eşitlik değişkeninden oluşursa tam bir gelir eşitliği durumunda minimum gelir elde edilirken sosyal refah fonksiyonu azalabilir. Hatta böyle bir durumda maksimum adaletsizlik de görülebilir.

Dağıtımın etkin üretim sınırını etkilemesi için üç temel durum üzerinde durulması gerekmektedir. Genel ekonomi teorisi modellerinde homojen ekonomik ajan varsayımı yapılmaktadır. Eğer gelir dağılımının etkin olması isteniyorsa ajanların heterojenliği kabul edilmesi gerekmektedir. Bireyler nitelikleri ve beşeri sermaye düzeyleri açısından birbirinin aynısı değildir. Her bireyin şansı da aynı değildir. Bu yüzden heterojen ajan gerçeği üzerinden gidilmesi gerekmektedir. İkinci olarak ekonomi teorisinde sıklıkla kullanılan bir varsayım olan teknolojinin sabit getirisi varsayımı sorundur. Farklı vasıflara bireyler için teknolojinin sabit getiriye sahip olması doğru bir yaklaşım değildir. Üçüncü olarak da piyasa aksaklıklarının varlığıdır. Burada piyasa aksaklığı olarak özellikle vurgulanmak istenen kredi piyasalarındaki asimetrik bilgidir. Kredi piyasalarından kredi alabilmek için belirli bir teminata ihtiyaç duyulmaktadır. Hiç ya da yeterli teminatı olmayan girişimcilerin kredi alıp üretim yapabilme imkânları yoktur. Sadece elinde teminat olduğu için daha büyük üretici kredi alabilmekte fakat kredi sonucunda yapacağı yatırımın etkin olup olmaması bilinmemektedir. Hâlbuki kredi alamayan küçük yatırımcı kredi alabilseydi çok daha başarılı ve etkin bir yatırım yapabilirdi. Aynı sorunlar emek geliri üzerinde riskin azaltılmasına yönelik müdahalelerde de görülmektedir. Emek geliri üstündeki riskin azaltılması eşitsizliği azaltabilir fakat işçi çalışma saatlerini farklı işlere dağıtamaz ve riski bu yolla azaltamaz. Riskin azaltılabilmesi için sigortaya ihtiyaç duyulmaktadır. Sigorta piyasası ise asimetrik bilgi nedeniyle ters seçim ve ahlaki tehlike sorununun barındırmaktadır.¹³

Eşitlikle etkinlik arasında bir tercih yapılmalı mıdır? Takas tezine göre eşitlik yatırımları azaltarak ve çalışma teşvikine gölge düşürerek etkinliği kötüleştirir. Dağıtıcı eşitliğe bir diğer itiraz da eşitliğin bireylerin özgürlüğüyle çelişmesi şeklindedir. Bu görüşe göre, dağıtıcı eşitliğin sonuçlarına sadece politik ve sosyal baskıyla ulaşılabilir. Eşitlik ve etkinliği bir takas olarak görenler eşitlikçi kurumların toplumun tasarruf ve yatırım arzını azalttığını ifade etmektedirler. Bunun nedeni ise varlıklı bireyler ve kurumların daha fazla tasarrufa ve yatırıma eğilimli olmalarıdır. Sonuç olarak, düşük gelirlileri faydalandırmak uğruna bu kişilerin gelirlerini azaltmak toplumun yatırım oranını azaltacaktır. Bazı görüşlere göre de eşitliğin etkinlik üzerinde yararı bile olabilir. İlk olarak, daha fazla eşitlik tüketici talebini arttırıp istikrarlı hale getirebilir ve böylece yatırımları canlandırabilir. Özellikle yatırımlar için uygun fonların arzına odaklanırsak,

¹³ Özellikle, iş çevrimlerinden kaynaklanan ücret riskleriyle mücadelede farklı bir bakış açısı için bkz. Meade (1972); Weitzman (1983; 1984).

dışlama tezinin yatırımı teşvik eden unsurlardaki farklılıkları görmezden geldiğini söyleyebiliriz. Bireyler tüketim ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra ellerinde kalanla yatırım yapmazlar. Yatırımı etkileyen pek çok faktör vardır ve tüketici talebi de en etkili olanlardan biridir. Keynes'in uzun zaman önce belirttiği gibi, eğer tüketiciler satın almazsa, rasyonel yatırımcı yatırım yapmak için çok az bir sebebe ihtiyaç duyacaktır. İkinci olarak adalet algısı da önemlidir. Eşitsizlik çalışma isteği için teşvik edici olsa da çaba ya da beşeri sermaye için aşırı ödüllendirme gelir dağılımının alt kesimlerinde bulunanlar için adaletsizce algılanabilir (Kenworthy, 1995; Osberg, 1995; Baldassari ve Piga, 1996).

Transferlerin kime gittiği etkinliğin kaybolup kaybolmamasını belirleyen bir etmendir. Örneğin, işgücüne dahil olmayanlara yapılan ödemeler (çocuklar ya da yaşlılar gibi) sonucunda bireylerin davranışlarını değiştirmesi (en azından emek arzı anlamında) mümkün değildir. Etkinliğin gelecekte artırılması amacıyla yapılan bir takım uzun dönem yatırımlar adına bugünkü etkinlik kayıplarına razı olunabilir. Blank (2002) gelecek kazancı sağlayacak transferler için üç alan olduğunu ifade etmektedir. İlk olarak, gelecekte sağlık problemlerini azaltması göz önüne alındığında sağlık yardımı sağlanması şeklinde yapılan transferler yatırım olarak görülebilir. İkinci olarak, beşeri sermaye harcamaları benzer yatırım özelliklerine sahip olabilir. Gerçekten de, çocuk bakım yardımları ya da eğitim harcamaları desteklenmektedir çünkü geleceğe yapılan yatırımlar olarak görülmektedirler. Üçüncü olarak, tutumsal değişimin olduğu bir durumda transfer programlarının ne kadar uzun dönemli etkinliğe neden olduğudur. İş yerindeki ayrımcılığa karşı programlar azınlık nüfusa önemli kazanımlar sağlamaktadır. Böylece daha fazla etkinlik sağlanabilmektedir çünkü ayrımcılığa maruz kalan gruplardan daha çok faydalanabilir. Aynı şekilde genel olarak emek hareketlerinin artırılması ve gelir risklerinin minimize edilmesi durumunda çalışanların verimliliğinde iyileştirme sağlanabilir.

Genel olarak, eşitliğin etkinliği olumsuz etkilediği düşünülmemektedir. Eşitlik ve etkinlik birbirlerini ikame eden kavramlar değildir. Bu iki kavram birbirinin tamamlayıcısıdır. Daha fazla eşitlik daha etkin ekonomik fonksiyonlar, daha az çatışma, daha fazla güven, daha iyi kurumlar ve yatırımlar anlamına gelebilmektedir. Eşitlik etkinlik tartışması daha çok ekonomik büyüme ve eşitsizlik arasındaki ilişki kapsamında değerlendirilmektedir. Bu yüzden izleyen kısımda ekonomik büyüme eşitsizlik ilişkisi üzerinde durulacaktır.

2.2.1. Eşitsizlik ve Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki

Eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi tarihsel bir süreçten ele almak yerinde olacaktır. II. Dünya Savaşı'ndan sonra dağılımla büyüme ya da kalkınma arasındaki ilişkiye yönelik çalışmalar üçe ayrılmaktadır. 1940'ların ve 1950'lerin başında gelişmişliğin analizi tamamen sanayileşme ve büyüme üzerine odaklanmıştır. Büyümenin dağılımla ilgili sonuçları görmezden gelinmiştir. Örneğin, ilk kalkınma iktisatçılarından Rosenstein-Rodan (1943) ve Singer (1949) kalkınmakta olan ülkelerdeki eşitsizliğe çok az değinmişlerdir. Bu iktisatçılar daha ziyade gelişmiş ve geri kalmış ülkeler arasındaki eşitsizlikle ilgili endişe duymuşlardır. Onlara göre sanayi yönlü büyüme düşük gelirli ülkeler için en iyisidir çünkü ancak bu sayede uluslararası gelir dağılımı gelişecektir. 1950'lerin ortalarına doğru eşitsizlik ve büyüme/kalkınma arasındaki etkileşim gerçekten tartışmalı bir sorun haline gelmiştir. Temel olarak konu üzerine yoğunlaşan literatür iki yaklaşıma bölünmüştür. Birinci yaklaşım Simon Kuznets'in 1955 yılında yayımladığı çığır açıcı yaklaşımıdır. Kuznets makalesinde ekonomik kalkınmanın gelir dağılımını uzun dönemde nasıl etkileyeceğini tartışmaktadır. Kuznets'e göre ekonomik kalkınmanın ilk aşamalarında eşitsizlik de artacaktır ancak bir süre sonra kalkınma devam ederken eşitsizlik azalacaktır. Gelir eşitsizliği ve ekonomik kalkınma arasında bu ilişkiye Kuznets Hipotezi ya da "ters U" hipotezi denmektedir. Kuznets (1955)'in çalışması ABD, Birleşik Krallık ve Almanya üzerinedir. Çok daha bütüncül çalışmalar Kuznets hipoteziyle ilgili çok az kanıt bulabilmiştir.¹⁴ Kuznets'in görüşü 1970'lere kadar baskın görüş olarak var olmuştur. 1980'ler boyunca ihmal edilen gelir ve refah eşitsizliği, 1990'lar boyunca tekrar kalkınma tartışmalarında yerini almıştır. Bourguignon (1996: 46-47)'un da ifade ettiği gibi "dağılımın kalkınmanın önemli bir boyutu olduğu yeniden görülmektedir."

Dağılımla büyüme arasındaki ilişki zıt yönlü olduğu görülmektedir. Artık gelir eşitsizliği uzun dönemli büyümenin bir sonucu olarak görülmemekte fakat gelir ve refah dağılımının ekonomik büyüme sürecindeki belirleyiciliği üzerinde odaklanılmaktadır. Erken dönem dışsal büyüme modellerinde göz ardı edilen eşitsizlik sorunu, 1980'lerden sonra yeni büyüme teorilerine ve politik ekonomi yaklaşımına temel belirleyici olarak eklenmiştir. Atkinson (1997)'a göre dağıtım sorunlarına yönelik bu yeni ilgi fonksiyonel dağılımdan kişisel dağılıma doğru ilerlemiştir.

¹⁴ Kuznets hipoteziyle ilgili literatür için bkz. Fields (2001).

2.2.2. Eşitsizliğin Ekonomik Büyüme Üstündeki Etkileri

Eşitsizlik ekonomik büyümeyi pek çok kanal üzerinden etkilemektedir. İki değişken arasındaki etkileşim son derece karmaşıktır. Ekonomik büyüme eşitsizlik arasındaki etkileşimi incelemeye yönelik çalışmalarda başlangıç durumundaki eşitsizlik çok önemlidir. Bu önemin sebebi başlangıç durumundaki eşitsizliğin toplumları ve insanları etkilemesinden kaynaklanmaktadır. Toplumlar aynı eşitsizlik düzeyleriyle kalkınma serüvenlerine başlamadığından dolayı başlangıç durumundaki eşitsizlik analizde önemli rol oynamaktadır. Eşitsizliğin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini klasik ve modern yaklaşımlar şeklinde ele alabiliriz. Klasik kanatta Kuznets ve benzer düşünceleri savunanlar bulunurken modern tarafta özellikle dışsal büyüme ve politik ekonomi yaklaşımı bulunmaktadır.

2.2.2.1. Tüketim, Tasarruf ve Eşitsizlik

Gelir dağılımıyla büyüme arasındaki geleneksel ilişkiye göre eşitsizlikteki artış tasarrufları arttıracak ve artan tasarruflar kişi başına düşen sermaye birikimini arttıracaktır. Sonuç olarak da daha fazla büyüme sağlanacaktır. Kaldor (1957)'a göre ücretlerin tamamı tükenmektedir ve sermaye birikimi için gerekli kaynak sadece kardan sağlanmaktadır.¹⁵ Pasinetti (1962) yüksek gelirli bireylerin düşük gelirli bireylerden daha yüksek marjinal tüketim eğilimine sahip olduğu tüketim fonksiyonu oluşturmuş ve böylece daha fazla eşitsizliğin tasarrufu arttıracığını ve böylece daha hızlı bir sermaye birikimi ve büyümeye olanak sağlayacağını ifade etmiştir. Kaldor-Pasinetti yaklaşımı Keynesyen toplam tüketim fonksiyonlarında sıklıkla kullanılmış ve hanehalkı tüketim-tasarruf davranışları incelenmiştir. Aynı zamanlarda Friedman (1957) tüketimin geçici gelire değil sürekli gelire bağlı olduğunu ortaya koymuştur. Friedman tasarrufların sabit bir marjinal tasarruf eğilimiyle sürekli gelire bağlı olduğunu tespit etmiştir; gelir dağılımının tasarruflar üzerinde bir etkisi yoktur. Kotlikof ve Summers (1981) ise duruma çok farklı bir açıdan bakmışlardır. Katlikoff ve Summers (1981)'a göre refahtaki değişimler tasarruflardaki değişimlere bağlı değildir, mirasa bağlıdır.

¹⁵ Daha önce de bahsedildiği gibi, yatırımın sadece tüketimden arda kalanla yapıldığı düşüncesi Kaldor (1957)'da da görülmektedir. Hâlbuki yatırımları elde kalan tasarrufun yanında etkileyen başka birçok değişken vardır.

Eşitsizlik ve büyüme arasındaki ilişkiyi analiz eden ilk teorik modellerde tüketim mallarının homojen olduğu varsayılmıştır. Homojen olan bu mallara yönelik olan talebin pozitif bir etkisinin olduğu ve bu yüzden de üretim yatırımı teşviki üzerinde etkinin olduğu varsayılmıştır. Homojen mal varsayımından heterojen mal varsayımına geçiş yapılması daha gerçekçi olacaktır. Eğer yüksek gelirli bireyler ile düşük gelirli bireyler farklı miktarlarda heterojen mal tüketiyorlarsa başlangıç durumundaki gelir eşitsizliğinin seviyesi gelecekteki arzın yapısını belirleyecektir. Bu mekanizma eşitsizlik-büyüme tartışmasına talep cephesinden bakmaktadır. Eşitsizlik-büyüme tartışmasına talep yönlü yaklaşım literatürde az ilgi görmüştür.¹⁶ Murhpy ve diğerleri (1989) kalkınmaya olan bu yaklaşımı gelir dağılımına entegre ederek iç talebin gelir dağılımı tarafından belirlendiğini ve böylece kalkınmanın etkilendiğini ifade etmişlerdir. Bu model statik bir yapıya sahiptir. Düşük gelirli işçiler sadece gıda ürünleri, orta sınıftakiler gıda ürünlerinin yanında bazı imalat ürünlerini, yüksek gelirli ise ekonomide olan tüm malları tüketebilecektir. Düşük gelirli bir ülkenin sanayileşmesi iki uç durumda başarısızlığa uğrayacaktır. Uç durumlardan biri ekonomide tam eşitliğin olmasıdır. Bu durumda modern teknolojiler uygulanamayacaktır çünkü yerel piyasa istenen karlılığı sağlayacak kadar büyük değildir. Diğer uç durum tam eşitsizliğin olmasıdır. Bu durumda hiçbir tüketici imalat ürünü tüketemeyecektir ve böylece hiçbir sektör sanayileşemeyecektir.

Jaramillo (1995) modelinde Murphy ve diğerleri (1989)'nin modelini dışsal büyüme modeliyle birleştirmiştir. Bu modelde daha adil gelir dağılımı modern sektördeki işçi istihdamını arttıracaktır. İstihdamdaki artış sayesinde uzun dönemli ekonomik büyüme pozitif etkilenecektir. Sonuç olarak, yerel piyasalar imalatçılar için genişleyecektir. Modern sanayilerin gelişmesiyle eğitim süreçleri daha ileri boyutlara ulaşacaktır. Eğitim sayesinde işçilerin verimliliği artacaktır. Bu sayede imalat ürünlerinin fiyatları düşecek, düşen fiyatlar talebi harekete geçirecektir. Sonuçta artan işçi istihdamı ve artan talep ekonomik büyümeyi pozitif etkileyecektir (Jaramillo, 1995'ten aktaran: Marangio, 2013).

Yenilikçi çalışmalar dışsal büyüme modelinin itici gücüdür. Bu durumda şöyle bir iddia ortaya atılabilir; refah eşitsizliğindeki artış ekonomik büyümeyi arttıracaktır. Bunun nedeni ise görece yüksek gelirli kişilerin yenilik içeren ürünlere olan talebindeki artıştır. Zweimuller (2000a, 2000b)'e göre gelirin çok yüksek gelirli olandan çok düşük gelirli

¹⁶ Aslında dengeli kalkınma teorisyenleri iç talebin önemine vurgu yapmıştır. Daha fazla bilgi için bkz. Rosenstein-Rodan (1943).

olana yeniden dağılımı kısa zamanda yeni ürünlere olan talebi arttıracığından yenilik faaliyetlerini destekleyecektir. Bunun sebebi daha önce çok düşük geliri olan bireylerin gelirlerindeki artışla yeni ürünler alabilmesidir. Çok yüksek geliri olan bireylerin talebinde ise bir azalış görülmeyecektir çünkü onların gelirlerindeki bu azalış onları etkilemeyecektir. Bahsedilen durumun gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini sınavan Foellini ve Zweimüller (2002, 2005), etkinin pek de net olmadığını ifade etmektedir. Eşitsizlikteki azalma yeniden dağılımla azaldığından yüksek gelirlilerin geliri azalmakta ve yenilikçinin karlılığı azalmaktadır. Diğer taraftan nüfusun büyük çoğunluğu yüksek gelirlilerden oluşan bir toplumdaki düşük eşitsizlik, yenilikçinin piyasa gücüne bağlı olarak yenilikçi faaliyetleri destekleyebilir.

Mani (2000), heterojen ürün, benzeşmeyen tercihler ve eksik sermaye piyasaları durumunda gelir dağılımıyla talep arasındaki etkileşimi geri bildirim durumunu da ele alarak incelemiştir. Modelde üç tür işçi üç tür mal üretmektedir. Temel mallar için vasıfsız işçi, basit imalat ürünleri için orta vasıflı işçi ve daha gelişmiş imalatlar için vasıflı işçi söz konusudur. Bu modelde, başlangıç durumundaki gelir dağılımı sadece mal talebi vasıtasıyla uzun dönemli büyümeyi değil aynı zamanda beşeri sermaye yatırım düzeyi ve nitelik etkisiyle oluşan uzun dönemli talep üzerinden gelir dağılımını etkilemektedir. Başlangıç durumundaki yüksek gelir eşitsizliği geniş bir orta sınıfın yokluğuyla sonuçlanacaktır. İşçilerin çok büyük kısmı vasıfsız işçilerden oluşacağından genelde temel ürünler üretilecek, düşük ücretler kalıcı hale gelecek ve bu durum eşitsizlik kısır döngüsü haline gelecektir.

2.2.2.2. Eksik Bilgi, Aksak Piyasalar ve Eşitsizlik

Her ekonomik birimin başlangıç durumundaki refahı bu birimin fiziki ya da beşeri sermayesine yatırım yapma imkânını belirlemektedir. Düşük geliri olan bireyler beşeri sermayelerine yeteri kadar yatırım yapamadıkları takdirde daha yüksek ücret imkânı sunan işlerde istihdamı mümkün olmayacaktır. Düşük geliri olan bireyler beşeri sermaye yatırımlarını yapabilmek için borçlanma yoluna gidecektir. Borç verenler borç alanların geri ödememe riskine karşılık (ki burada borç alanın refah düzeyi risk üzerinde belirleyicidir) başlangıç durumundaki refahı düşük olanlardan olmayanlarla kıyaslandığında daha yüksek faiz istenmektedir. Krediyeye erişimdeki kısıtlar nedeniyle yatırım davranışları etkilenmekte, bunun sonucunda da sadece yüksek gelirliler daha yüksek geliri olmaya devam

etmektedir. Dolayısıyla, başlangıç durumunda refahın dağılımı i) ekonominin uzun dönemli büyüme oranını ve ii) denge faktör fiyatlarını belirlemektedir. Düşük gelirli bireylerin fiziki ve beşeri sermayeye yatırım yapmasının engellenmesiyle finansal piyasa aksaklıkları düşük ve dengesiz büyüme sürecini devam ettirecektir. Refah ve gelir eşitsizliğinin nesilden nesile aktarıldığı düşünülürse kredi kısıtlamaları “yoksuzluk tuzağı” ile sonuçlanacaktır (Piketty, 1997).

Solow tipi büyüme modellerinde faktör fiyatları faktörlerin marjinal fiziki verimliliği tarafından belirlenmektedir. Sermayenin marjinal fiziki ürünün faize eşit olduğu noktada optimal sermaye yatırımı bulunacaktır. Fakat eksik kredi piyasasının varlığında, başlangıç durumundaki refahın dağılımı tasarruf arzını ve kredi talebini belirlemektedir. Bunun sonucunda da denge faiz oranı belirlenecektir. Piketty (1997)’e göre, düşük refah sahiplerinin kredi talep miktarı borç verenlerin arz miktarlarından fazla olduğundan faiz oranları çok yüksek olmaktadır. Bu durumun gelir dağılımı üzerinde üst gelir gruplarına doğru hareketi de kısıtlayacaktır. Piketty (1997)’in modelinin eleştirilebilecek en önemli noktası, modelde tüm bireylerin girişimci olarak ele alınmasıdır. Banerjee ve Andrew (1993), ise bireylerin üç meslek konumunu seçeceğini ifade etmiştir; işçi, bağımsız çalışan, işveren. Başlangıç durumundaki refah dağılımı bu üç meslekten hangisinin seçileceği üzerinde etkili olacağından başlangıç durumundaki refah ücretleri de belirlemiş olacaktır. Başlangıç durumundaki yüksek eşitsizlik bireylerin kredi piyasası eksiklikleri nedeniyle beşeri sermayeye yatırım yapmalarını engelleyecek, bu kısıt bireylerin daha çok düşük ücretli işçi olmalarına sebep olacak, beşeri sermayedeki eksiklikler ve basit ürünlerde çalışan vasıfsız işçi nedeniyle uzun dönemli büyüme olumsuz etkileyecektir. Kredi kısıtlamaları sadece az gelişmiş ülke piyasalarında ortaya çıkmamaktadır. Gelişmiş ülkelerde de kredi kısıtlamaları söz konusudur. Kredi kısıtlamaları özellikle tarımsal verimlilikte ve küçük ve orta ölçekli işletme yatırımlarındaki dalgalanmaların sebebidir. Bu dalgalanmalar iş çevrimlerinde önemli bir rol oynamaktadır. Greenwald ve diğerleri (1990) ve Stiglitz (1994) bu dalgalanmaların araştırma geliştirme harcamalarındaki dalgalanmaları arttırdığını ve bunun sonucunda verimlilik büyümesi üzerinde ters etkilerinin olduğunu ileri sürmektedir.

2.2.2.3. Büyüme, Doğum Oranı ve Eşitsizlik

Başlangıç durumundaki gelir eşitsizliği, eşitsizliğin genel doğum oranı üzerindeki pozitif etkisi nedeniyle, gelecekteki büyüme oranını azaltacaktır. Bunun nedeni ise çocuklarının beşeri sermayesine yatırım yapamayan yoksul ailelerin doğum oranlarını arttırmalarıdır. Mutlak gelirdeki artış çocuk sahibi olma konusunda önemli bir etken olduğundan aileler çocuk “kalitesini” çocuk sayısı ile ikame edeceklerdir. Veri gelir dağılımı altında daha yüksek doğum oranı daha az kaynak anlamına gelmektedir. Eğitim maliyetleri ve kredi kısıtları altında çok az çocuk eğitim alabilecektir (Galor ve Zang, 1997). Demografik dönüşüm, gelir dağılımı ve büyüme arasındaki ilişkiyi inceleyen Dahan ve Tsiddon (1998)’nin çalışması önemlidir. Çünkü, bu değişkenler arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemiştir. Bu modele göre gelir dağılımıyla doğum oranı arasındaki ilişki Kuznets tipi ters U şeklindedir. Bu modele göre kalkınmanın ilk aşamalarında düşük gelirli aileler beşeri sermayeye yatırım yapmama kararı almakta ve doğum oranının arttırmaktadırlar. Eğitimsiz işçi arzındaki artış ücret oranlarını düşüreceklerdir. Bu esnada yüksek gelirli aileler beşeri sermaye yatırımlarını arttırıp, doğum oranlarını azaltacaklardır. Vasıflı işçi arzındaki azalmadan ötürü vasıflı işçi ücretleri artacaktır. Ücret oranlarındaki artışla yavaş yavaş düşük gelirli aileleri beşeri sermaye yatırımı yapmaya teşvik edecektir. Bu durumun gerçekleşmesi için eşitsizliğin çok yüksek oranlarda olmaması gerekmektedir. Düşük gelirli ailelerin de eğitime yatırım yapabilmeleri ve doğum oranlarını azaltmaları sonucunda daha fazla hane halkı geliri elde etmelerine olanak sağlayacaktır. Bu sayede kredi kısıtları zayıflayacak, yatırım imkânı artacak ve büyüme olumlu etkilenecektir. Sonuç olarak bu modele göre başlangıç durumundaki eşitsizlik büyümeye başlamak için gereklidir. Benzer sonuçlara Galor (2000) ve Galor ve Moav (2004) da teorik çalışmalarında ulaşmıştır. Özellikle Galor (2000) klasik ve modern yaklaşımı bütüncül bir şekilde ele alması anlamında önemlidir. Galor (2000) ve Galor ve Moav (2004) kalkınmanın ilk aşamalarında önemli olanın fiziki sermaye olduğunu ifade etmişler ve yüksek eşitsizliğin tasarruflar üzerinden yatırım kanalı vasıtasıyla büyümeyi olumlu etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Kalkınmanın sonraki aşamalarında ise büyümeyi devam ettirmenin yolu beşeri sermaye yatırımdan geçmektedir. Eksik rekabet piyasaları ve sermaye piyasalarındaki kredi kısıtları nedeniyle beşeri sermaye yatırımı yeteri kadar sağlanamadığından dolayı ekonomik büyüme olumsuz etkilenecektir. Bahsedilen modellerde başlangıç durumunda vasıfsız işçi bolluğu varsayımıyla hareket edilmiştir.

Başlangıç durumunda vasıflı işçilerin görece oranı yeteri kadar yüksekse vasıflı ve vasıfsız işçiler arasındaki doğum oranı ve ücret farklılığı az olacaktır, ya da tam tersi durumda aksi sonuçlara ulaşılabilecektir (Kremer ve Chen, 2002).

Dahan ve Tsiddon (1998) modelinde doğum oranı dışsal kabul edilmiş ve ebeveynlerin düşüncelerine göre belirlenmiştir. Koo ve Dennis (1999) ve Morand (1998) ise gelişmekte olan ülkelerde çocuk sahibi olma isteğinin belirleyicisi olarak çok farklı bir noktaya değinmektedir. Onlara göre çocuk sahibi olma kararı yaşlı bakımı motivasyonuna dayanmaktadır. Yani çocuklar ebeveynler ileride yaşlandığında kendine bakılsın diye istenmektedirler. Bu davranış risklidir. Çünkü, çocuklar ebeveynler yaşlanmadan ölebilir ya da çocuklar ebeveynlerini bakmayı reddedebilir. Böylece, artan çocuk sayısı gelecekteki kazanç riskini azaltmaktadır. Düşük gelirli ailelerde çocuğun kazancı önemli iken yüksek gelirli ailelerde önemsizdir. Sonuç olarak, yüksek gelirden düşük geliriye yapılan transferler toplam doğum oranını azaltacaktır. Böylece sermaye dağılımındaki bozukluk ve bağımlılık oranındaki azalma sayesinde büyüme artacaktır.

2.2.2.4. Büyüme, Yeniden Dağıtım ve Eşitsizlik

Ekonomik büyümeyle eşitsizlik arasındaki ilişkiyi inceleyen modern yaklaşımlar politik ekonomi yaklaşımı kullanmaktadır. Yine, başlangıç durumundaki eşitlik ya da eşitsizliğin büyüklüğü büyüme üzerinde belirleyici olan asıl etmen olacaktır.

Politik mekanizma Meltzer ve Richard (1981) tarafından ileri sürülen medyan seçmen hipotezine dayanmaktadır. Bu varsayımına göre, denge vergi oranıyla seçmenler arasındaki gelir eşitsizliği arasında negatif ilişki vardır. Bunun nedeni vergilerin gelire bağlı olması ve yükselen vergilerle bireylerin kazançlarının azalmasıdır. Seçmenlerin aynı politik ağırlığa sahip olduğu ve tercihlerinin tek tepeli olması durumunda denge vergi oranı medyan seçmene göre belirlenecektir. Eşitsiz bir toplumda medyan seçmen ortalama gelire göre daha az gelire sahiptir. Yani, medyan seçmenin geliri ortalama gelirin altındadır. Bu yüzden medyan seçmen vergi artışı yönünde oy kullanacaktır. Dağılım ya da yeniden dağılım mekanizması bir kurum ya da devlet tarafından gerçekleştirilecektir. Demokratik bir toplumda da kurumlar medyan seçmeni izleyerek demokratik seçimin etkilerini ele alacaklardır. Hâlbuki politik hakların herkese eşit dağıtıldığı ve herkesin seçimlere katıldığı bir durumda çoğunluğun dediği olacaktır. Bu yüzden aslında temel belirleyici karar alıcı mekanizma çoğunluk olacaktır. Benabou (1996)'ya göre de saf demokratik

topluma doğru ilerledikçe eşitsizliğin yeniden dağılım ve büyüme üzerindeki etkisi sol kanatta sağ kanattakinden daha yüksek olacaktır. Yani, daha önceki bölümde de bahsedildiği gibi sol kanada mensup ideolojilerin yeniden dağıtım ve eşitsizliğe karşı daha hassas davrandığı ileri sürülmektedir.

Politik katılım sürekli dışsal kabul edilmiştir. Hâlbuki politikaya girişin maliyeti vardır. Ades ve Verdier (1996) politik katılımı içsel kabul etmiş ve politikaya katılımın dışsal sabit maliyetinden etkilendiğini varsaymıştır. Politikaya giriş maliyeti nedeniyle iki farklı sınıf ortaya çıkacaktır. Yüksek gelirli elitler politikaya girer ve vergiler üzerinde kontrol gücüne sahip olurken düşük gelirli bireyler kredi kısıtı nedeniyle vergi oranları üzerinde çok etkili olamayacaktır. Bu yüzden bu modelde politikaya katılımın sabit maliyeti ve başlangıç durumundaki dağılım politik katılımı belirlemektedir. Teorik sonuçlar başlangıç durumunun eşitsiz olduğu ve yüksek katılım maliyetinin olduğu toplumda ekonomik durgunluk, elit kesimin politik gerilemesi, artan vergi bozulması ve sosyal kutuplaşma oluşacaktır. Acemoğlu ve Robinson (2001), elit kesimle düşük gelirli yığın arasındaki fark sosyal tehlike yaratacağından politik elitlerin vergi artışı ve sonrasındaki yeniden dağılıma rağmen demokratik dönüşüme öncülük edeceklerini ileri sürmektedirler.

Alesina ve Rodrik (1994), Bertola (1993) ve Persson ve Tabellini (1991) modellerinin başlangıç durumuna yüksek eşitsizliği yerleştirmişlerdir. Daha önce de bahsedildiği gibi yüksek eşitsizlik durumunda medyan seçmen yeniden dağıtım yönünde oy kullanacaktır ve belirleyicinin medyan seçmen olması durumunda sonra karar bu yönde olacaktır. Yeniden dağıtımı sağlayabilmek amacıyla vergi oranları arttırılacaktır. Burada artan oranlı verginin kullanıldığı düşünülmelidir. Artan vergiler yatırımlar ve yatırım teşviki üzerinde bozucu etkiye sahip olacak ve büyüme olumsuz etkilenecektir. Burada bahsedilmesi gereken bir ayrıntı ise Alesina ve Rodrik (1994) modelinde vergi sadece yeniden dağıtım için kullanılmamaktadır. Vergiler aynı zamanda yatırımın getirisini arttırmak amacıyla kamu finansmanı sağlamaktır. Bu durum ise eşitlik ve etkinlik arasındaki takası güçlendirmektedir.

Başlangıç durumundaki eşitliğin varlığı durumunu ele alan Perotti (1996) başlangıç durumunda ne kadar eşit bir dağılım varsa o kadar geniş bir orta sınıfın olacağını vurgulamaktadır. Geniş orta sınıf ve daha eşit dağılım beşeri sermaye üzerinde pozitif etki

yapacaktır. Daha önce de bahsedildiği gibi hane halklarının gelir durumları iyileşince doğum oranları azalmaktadır. Bu yüzden artan bir orta sınıf doğum oranları üzerinde güçlü bir negatif etkiye sahip olacaktır. Doğum oranının azalması ve beşeri sermaye yatırımı artışı büyümeyi arttıracaktır. Perotti (1996) modelinde, yeniden dağıtımın iyi durumda olanın kötü etkilenme derecesi önemlidir. Eğer iyi durumda olan yeteri kadar iyi durumdaysa yeniden dağılım sonucunda hala yatırım yapılabilir. Bu durumda yeniden dağıtım (daha çok eşitlik durumunda) büyümeyi olumlu etkileyecektir.

Bourguignon ve Verdier (2000) politik ekonomi modellerinde eşitsizlik, demokratikleşme ve ekonomik kalkınma arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Bu modelde eğitim, büyüme ve politik katılımı etkileyen önemli bir değişkendir. Eksik sermaye piyasaları ve beşeri sermaye yatırımı bağlamında, daha fazla eğitimin beşeri sermayenin geri dönüşünü arttıracakını ifade etmektedirler. Burada eğitimin desteklenmesiyle iki tür maliyet ortaya çıkmaktadır; gelir dağılımı nedeniyle ortaya çıkan doğrudan maliyetler ve politik güç kaybıyla ortaya çıkan dolaylı maliyetler. İkinci maliyet ortaya çıkacaktır. Çünkü, politik katılım eğitimin bir fonksiyonudur. Başlangıç durumundaki dağılıma göre eğitim desteği değişecektir. Eğer başlangıç durumunda ekonomi görece eşit ise düşük gelirli için yapılan yatırım harcamaları sonucunda beşeri sermayenin geri dönüşü finansal ve politik maliyetleri aşacaktır. Bu süreçte eğitim demokratikleşmeyi hızlandıracak ve ekonomik büyümeyi olumlu etkileyecektir.

2.2.2.5. Büyüme, Politik İstikrarsızlık ve Eşitsizlik

Gelir dağılımı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi ele alan bir diğer politik ekonomi mekanizması politik istikrarsızlık kanalıdır. Bu yaklaşıma göre başlangıç durumundaki gelir eşitsizliği politik istikrarsızlık yaratacaktır. Bu durum özel yatırımları caydıracak ve gelecekteki ekonomik büyüme oranını azaltacaktır. Politik istikrarsızlıkla ekonomik büyüme arasında temel olarak iki bağlantı kurulmaktadır. Birinci bağlantıya göre gelir dağılımı politik istikrarsızlığı etkileyecektir, ikinci bağlantıya göre de politik istikrarsızlık ekonomik büyümeyi etkileyecektir (Acemoğlu ve Robinson, 2001). Politik istikrarsızlık özel mülkiyet haklarının yasal korumasını önemli ölçüde azalttığından gelecekteki büyüme üzerinde olumsuz etkiye sahip olacaktır (Benhabib ve Rustichini, 1991; Keefer ve Knack, 2002; Lane ve Tornell, 1996; Svensson, 1998). Özel mülkiyet haklarının korumada yetersiz kalan yasal düzenlemeler düşük gelire sahip olan büyük kesim tarafından kullanılıp, gerek hükümet üzerine toplumsal ayaklanmalarla oluşturulan

baskılarla, gerek özel mülkiyete zarar verme yoluyla, hem beşeri sermayeye yatırım yapacak olan bireyleri hem de fiziki sermayeye yatırım yapacak olan bireyleri caydırmaktadır. Böylece uzun dönemli ekonomik büyüme olumsuz etkilenmektedir. Varlıklarını korumak isteyen yüksek gelirliler kaynaklarını yurt dışına aktararak sermaye akışına sebep olup uzun dönemli büyümeyi daha da azaltmaktadır. O halde, gelirin ya da varlıkların yeniden dağılımı (eğitim ya da toprak reformu gibi) daha stabil ve daha az belirsiz sosyopolitik çevre vasıtasıyla, ve aynı zamanda düşük gelirlilerin yasa dışı faaliyetlere ve suça katılımını azaltarak, ekonomik büyümeyi tetiklemektedir (Grossman, 1994; Acemoğlu ve Robinson, 2001). Fajnzylber ve diğerleri (2002a, 2002b)'ne göre gelir eşitsizliği şiddet suçlarını pozitif etkilemektedir. Kelly (2000)'ye göre ise gelir eşitsizliği mülkiyet suçlarını pozitif etkilemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE HANEHALKI GELİR EŞİTSİZLİĞİNİN MİKROEKONOMİK BELİRLEYİCİLERİ

3.1. Türkiye'de Gelir Dağılımı ve Gelir Eşitsizliği Çalışmaları

Gelir dağılımı ve gelir dağılımının nasıl dağıldığını ifade eden gelir eşitsizliği kavramları Türkiye ekonomisi açısından ses getirmeyen kavramlardır. Hiçbir zaman enflasyon, dış açık ya da döviz kuru kadar ilgi görmemiştir. Gerek gazetelerin ekonomi sayfalarında gerekse televizyonlardaki tartışma programlarında bu kavramların Türkiye üzerinden tartışıldığına pek rastlanılmaz. Sadece basılı medyada bazı köşe yazarlarının (akademik ilgi nedeniyle olsa gerek) yer verdiği bu kavramlar Amerika Birleşik Devletleri'nde "Wall Street'i İşgal Et" (Occupy Wall Street) hareketini başlatacak kadar güçlü kavramlardır. Bu durum tesadüfi değildir. Çünkü, bireyler bir süre sonra kendilerini toplumdaki diğer bireylerle kıyaslar hale gelip adalet sorgulaması içine girmektedirler.

Türkiye'deki gelir dağılımıyla ve gelir eşitsizliğiyle ilgili durum ve yapılması gerekenlere Kalkınma Planları'nda yer verilmiş olmasına rağmen hedeflerin pek çoğuna ulaşamamıştır. Bunun arkasında yatan temel sebeplerden biri gelir dağılımı analizini gerçekleştirecek sağlıklı veri eksikliğidir (özellikle 1987 öncesi). Hanehalklarına ait mikroekonomik bilgiler elde edilmeden gelir dağılımını düzenlemeye yönelik üretilen politikalar istenen sonuçları vermeyecektir. Tabii ki gelir eşitsizliği sadece hane ya da birey özelliklerinden kaynaklanmamaktadır. Öncelikle 1980 yılında "dünyayla bütünleşme" girişimi, sonrasında 1989 yılındaki finansal serbestleşme gerek eğitim gerek teknolojik olarak dünyadaki rakipleriyle yarışamayacak düzeyde olan Türkiye işçisinin ücreti üzerinde ciddi baskılar ortaya çıkmıştır. Bilhassa finansal serbestleşme sonucunda paradan para kazanmanın yaygınlaşması parası olmadığı için bu dönüşümden faydalanamayacak olanla faydalanabilecek olan arasındaki uçurumu gittikçe arttırmıştır.

Resmi anlamda hanehalkı anketleri üzerinden gelir dağılımı araştırması Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) tarafından 1987 yılında yapılmıştır. Bu tarihten önce de pek çok çalışma mevcut olmasına rağmen gerek örnekleme yöntemleri gerek kullandıkları

yöntemler açısından bazı sorunlar barındırmaktadırlar. Burada bu tartışmalara girilmeyip bahsedilen çalışmaların bulgularının verilmesiyle yetinilecektir.¹⁷ Yine de bu çalışmalar bir boşluğu doldurma girişimi açısından son derece önemlidir.

Ülkelerde gelir dağılımı üzerine analiz yapabilmek için hanhalklarıyla anket yapmak ya da vergi beyanlarına ulaşmak gerekmektedir. Türkiye'deki gelir dağılımı araştırmaları tarihinde iki yöntem de kullanılmış ve araştırmalar 1960'ların başlarında başlamıştır. Gelir dağılımını incelemek amacıyla yapılan ilk çalışmalardan biri olan 1963 tarihli çalışma araştırmayı vergi mükellefleri üzerinden gerçekleştirmektedir. O tarihten sonra yapılan çalışmalar ise hanhalkı ile anket şeklinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar Türkiye genelini yansıtmadıklarından burada ayrıntıya girilmeden kısaca bahsedilecektir.

Türkiye'de gelir dağılımıyla ilgili ilk kapsamlı çalışma Devlet Planlama Teşkilatı tarafından 1963 yılında gerçekleştirilmiştir. Çavuşoğlu ve Hamurdan (1966) tarafından yürütülen çalışma 327,000 mükellefin vergi beyanlarına dayanmaktadır. Bu çalışmanın iki önemli eksiği vardır; vergi kaçakçılığı ve örneklem yetersizliği. Vergi kaçakçılığı nedeniyle bireyler gerçekte olduğundan daha az beyanname vermekte, bu da gelirlerinin olduğundan düşük görünmesine sebep olmaktadır. Çalışma ayrıca sadece vergi beyan edenler üzerinden gitmektedir. Hiç vergi beyan etmeyen ya da vergiye tabi olmayan (kayıtdışı çalışanlar, işsizler, vb.) bireylerin durumu göz ardı edilmiş olmaktadır. Tüm bu eksikliklerine rağmen gelir dağılımı araştırmaları konusunda önemli bir boşluğu doldurmaktadır (TÜSİAD, 2000).

Ankete dayalı ilk çalışma Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü bünyesinde Bulutay ve diğerleri (1971) tarafından yapılmıştır. Araştırmada gelir dağılımı Türkiye geneli, kırsal, kent, bölgeler ve mesleklere göre hesaplanmıştır. Bu amaçla 4,505 hanhalkı esas alınıp anket uygulanmıştır. Bu çalışma doğurganlık analizi temelli olduğundan dolayı örnekleme eşi 45 yaşından küçük evli erkekler dâhil edildilip, hanhalkının %17.2'si örneklem dışında tutulmuştur. Bu çalışma bazı kısıtlamalar nedeniyle Türkiye genelini yansıtmasa da 1963 tarihli çalışmadan daha kapsamlı bir çalışmadır.

¹⁷ Çalışmalarla ilgili eleştiriler için bkz. Karluk (2009).

Gelir dağılımıyla ilgili üçüncü çalışma da Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü bünyesinde yürütülen Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından gerçekleştirilen 1973 tarihli Türkiye'nin Nüfus Yapısı ve Nüfus Sorunları araştırmasından gelmektedir (Karaman, 1987). Bu çalışmada 6,500 hane ile görüşülmüş, anketlerin ise 4,658'i kullanılabilir kabul edilmiştir. Bu çalışmanın sorunlarından biri kırsal kesime az ağırlık verilip kentsel kesime daha fazla ağırlık verilmesidir. Kırsal kesime bu şekilde az ağırlık verilmesi hesaplanan eşitsizlik endeksinin de gerçeğe bağdaşmamasına sebep olmuştur (Derviş ve Robinson, 1980: 83).

Gelir dağılımıyla ilgili bir diğer araştırma Celasun (1986) tarafından yapılmıştır. Celasun (1986) anket yöntemine başvurmadan 1978 ve 1983 yılları için tahminde bulunmuştur. Bu çalışmada DPT'nin 1973 tarihli çalışmasındaki kırsal nüfus sorunu nedeniyle 1973, 1978 ve 1983 yılları için yeniden hesaplama yapılmıştır.

Hanehalkı gelir dağılımıyla ilgili bir diğer çalışma da Türkiye Sanayici İşadamları Derneği (TÜSİAD) tarafından yaptırılmıştır (Esmer ve diğerleri, 1986). Bu çalışma özü itibarıyla gelir dağılımına yönelik bir araştırma olmayıp Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısını anlamak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 1,444 hanehalkı seçilmiştir.

Yukarıda bahsedilen yıllar itibarıyla gerek TÜİK gerek bağımsız kuruluşlar tarafından benzer çalışmalar yapılmıştır. Fakat bu çalışmalar kapsam sorunu nedeniyle burada ele alınmamıştır. Örneğin, DİE, 1973-1974 için kırsal yerler geliri ve 1978-1979 için kentsel yerler geliri anketleri yapmıştır. Yine, KAMAR tarafından Kongar (1989)'a yaptırılan çalışma mevcuttur. Bu çalışmalar ya Türkiye genelini temsil etmemeleri ya da doğrudan gelir dağılımını analiz amacıyla yapılmamaları nedeniyle eksikliklere sahiptir.

Türkiye'de gelir dağılımıyla ilgili bilgi toplamak amacıyla ilk kapsamlı analiz 1987 yılında DİE tarafından yapılmıştır. Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketi ismindeki bu çalışma Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE)'nin ölçülmesi, gelir dağılımı ve gelir eşitsizliğinin hesaplanması ve ekonomik seyrin anlaşılabilmesi gibi çeşitli amaçlara hizmet edecek şekilde tasarlanmıştır. Çalışma bölge, nüfus tabakaları, kır ve kent ayrımına sahip olup Türkiye geneli hakkında bilgi verecek boyuttadır. Her ay toplamda 2,200 hane ile görüşülmüştür. 1987 yılından sonra aynı anket 1994 yılında tekrar yapılmıştır. İki yıl arasındaki tek fark ise tüketim ve gelir dağılımını anlamak amacıyla ayrı ayrı düzenlenmiştir. Bu çalışmada ilk aşamada her ay toplamda 2,188 hane ile görüşülmüştür.

İkinci aşamada ise toplam 26,256 haneye “Hanehalkı Gelir Dağılımı Anketi” uygulanmıştır. Yaşanan toplumsal ve ekonomik sorunlar nedeniyle 2002 yılına kadar herhangi bir çalışma yapılmamıştır. 2002 yılında Hanehalkı Gelir ve Tüketim Harcamaları Anketine başlanmış ve günümüzde de devam etmektedir. Bu çalışmada örneklem daha küçüktür.

2006 yılından itibaren ise TÜİK, Avrupa Birliği uyum çalışmaları kapsamında yeni bir çalışma başlatmıştır. Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması isimli bu çalışma ile Türkiye’de gelirin hanehalkları ve fertler arasındaki dağılımının ortaya konulması, insanların yaşam koşulları, sosyal dışlanma ve yoksulluğun boyutu ve profilinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın geçmişte yapılmış ve halen yapılmakta olan çalışmalardan en önemli farkı panel veriye erişim imkânı sağlamasıdır. Buradaki analizler de bu çalışmadan elde edilen verilerle yapılacaktır.

Tablo 1’de şu ana kadar Türkiye’de yapılan gelir dağılımı araştırmaları sonucunda elde edilen bulgular verilmiştir. Genel olarak, Türkiye’de gelir eşitsizliği düşme eğilimi göstermektedir. Yine de pek çok Avrupa Birliği ülkesinden yüksektir (özellikle İskandinav ülkeleri göz önüne alınırsa). Gelir dilimlerinin aldığı paylara bakıldığında 1. %20’lik kısmın payı 1963’ten 2012’ye %31, 1994’ten 2012’ye %20 artarken 2004’ten 2012’ye %1.7 azalmıştır. Yani, 1. %20’lik kısmın toplam gelir içindeki payı azalarak artmış, bir süre sonra azalmıştır. Aynı değerlendirmeyi 5. %20’lik kısım için yaparsak 1963’ten 2012’ye %18, 1994’ten 2012’ye %15 azalırken 2004’ten 2012’ye %0.9 atmıştır. Yani, 5. %20’lik kısmın toplam gelir içindeki payındaki azalma azalarak devam etmiş ve daha sonra artmıştır. Burada değinilmesi gereken önemli bir nokta ise 2006-2012 yıllarını kapsayan gelir, eşdeğer hanehalkı geliridir. Bahsedilen yıllar arasında hesaplamalar amacıyla kullanılan gelir tanımının önemi ve hesaplama yöntemine ileride değinilecektir. Burada sadece bir örnekle durum açıklanabilir. İki yetişkin ve bir çocuğun bulunduğu hane ile üç yetişkinin bulunduğu hanenin kişi başına düşen gelir ihtiyacı aynı olmayacaktır. Bu nedenle gelir eşitsizliği analizlerinde hanehalkı içinde kişi başına düşen hanehalkı geliri eşdeğer yetişkin denk geliri olarak düzeltilmektedir. Bu sayede daha sağlıklı kıyaslamalar yapılabilmektedir.

Tablo 1: Türkiye’de %20’lik Grupların Toplam Gelirden Aldıkları Paylar ve Gini Katsayısı, 1963-2012.

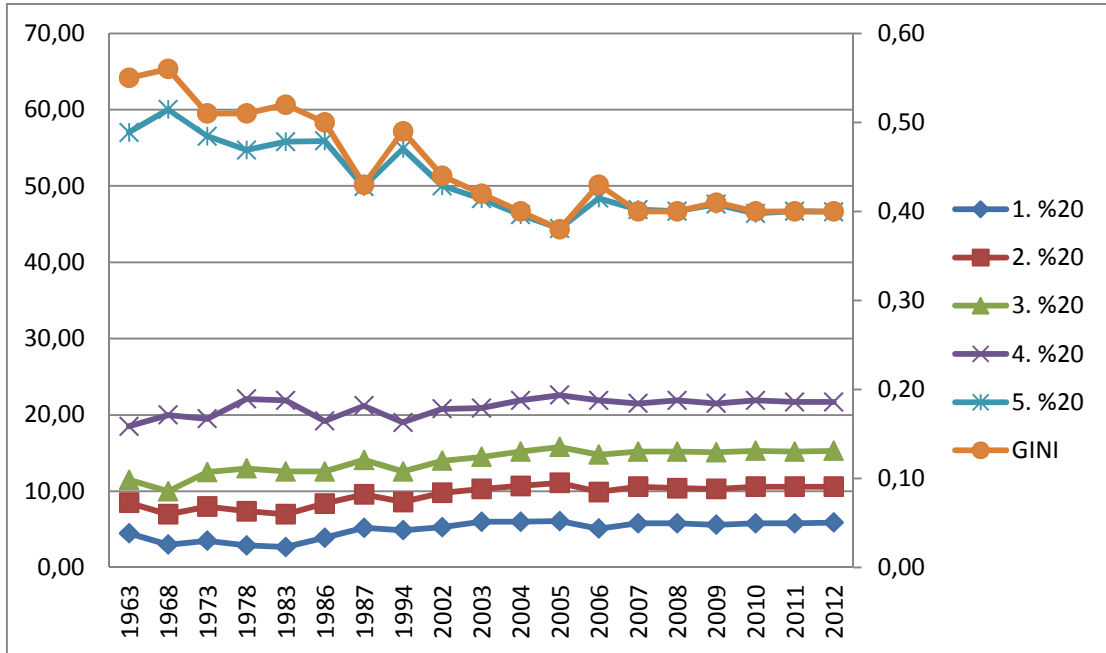
	1963	1968	1973	1978	1983	1986	1987	1994	2002
1. %20	4,50	3,00	3,50	2,90	2,70	3,90	5,20	4,90	5,30
2. %20	8,50	7,00	8,00	7,40	7,00	8,40	9,60	8,60	9,80
3. %20	11,50	10,00	12,50	13,00	12,60	12,60	14,10	12,60	14,00
4. %20	18,50	20,00	19,50	22,10	21,90	19,20	21,20	19,00	20,80
5. %20	57,00	60,00	56,50	54,70	55,80	55,90	49,90	54,90	50,00
GINI	0,55	0,56	0,51	0,51	0,52	0,50	0,43	0,49	0,44

Tablo 1 (Devamı)

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
1. %20	6,00	6,00	6,10	5,10	5,80	5,80	5,60	5,80	5,80	5,90
2. %20	10,30	10,70	11,10	9,90	10,60	10,40	10,30	10,60	10,60	10,60
3. %20	14,50	15,20	15,80	14,80	15,20	15,20	15,10	15,30	15,20	15,30
4. %20	20,90	21,90	22,60	21,90	21,50	21,90	21,50	21,90	21,70	21,70
5. %20	48,30	46,20	44,40	48,40	46,90	46,70	47,60	46,40	46,70	46,60
GINI	0,42	0,40	0,38	0,43	0,40	0,40	0,41	0,40	0,40	0,40

Kaynak: 1963: Çavuşoğlu ve Hamurdan (1966); 1968: Bulutay ve diğerleri (1971); 1973: DPT (1976); 1978 ve 1983: Celasun (1986); 1986: TÜSİAD (1986); 1987: DİE (1990); 1994: DİE (1996); 2002-2005: TÜİK Hanehalkı Bütçe Araştırması; 2006-2012: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması.

Grafik 1: Türkiye’de %20’lik Grupların Toplam Gelirden Aldıkları Paylar ve Gini Katsayısı, 1963-2012.

Not: Grafiğin sol eksenini gelir dilimlerinin payını, sağ eksenini ise Gini katsayısını göstermektedir

Grafik 1’den de görüldüğü üzere Türkiye’deki gelir eşitsizliğine yön veren kısım 5. %20’lik kısımdır. Bu da eşitsizliğin büyüklüğünün bir diğer göstergesidir. Çünkü, toplam gelir diliminden o kadar büyük pay almaktadırlar ki, 1. dilimde gerçekleşen bir değişim Gini katsayısını önemli oranda etkilemektedir. Özellikle 1987 yılından itibaren 2., 3., 4., ve 5. gelir dilimlerinin paylarında ciddi değişimler yaşanmamıştır. Benzer bir analiz bölgesel bazda da yapılabilir. Burada bölgelere ait grafikler çizilmeyecek fakat yıllık olarak Türkiye haritası üzerinden Gini katsayısının bölgeler itibariyle gösterimi yapılacaktır. Bu sayede bölgeler arasındaki gelir eşitsizliği farkları çok daha net bir şekilde görülecektir. Yine buradaki tüm sonuçlar eşdeğer hanehalkı geliri üzerinden elde edilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’de Bölgeler İtibari İle Gini Katsayısı, 2006-2012.

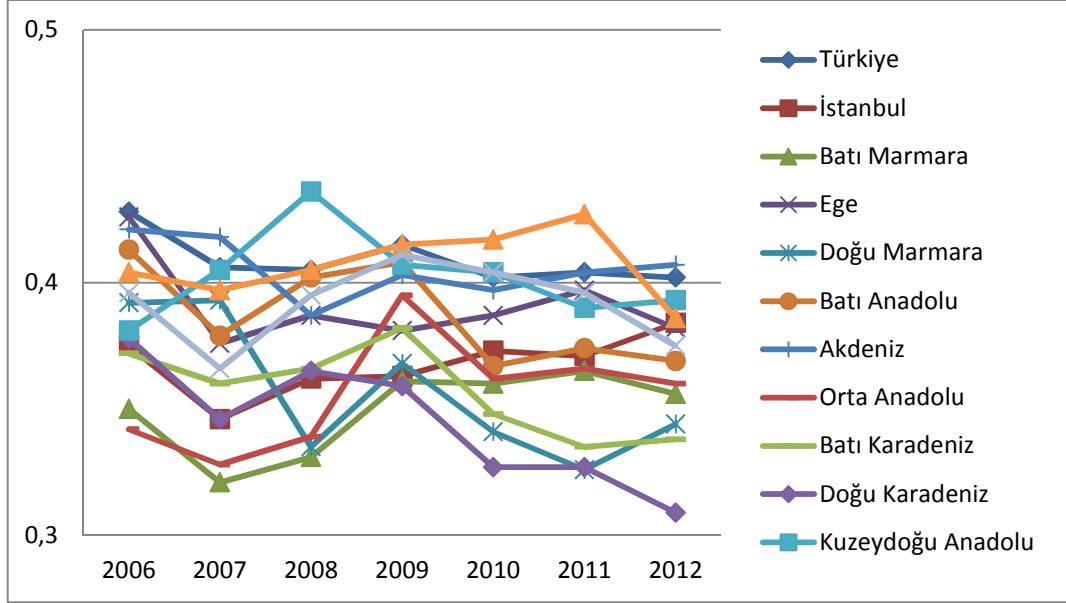
	Türkiye	İstanbul	Batı Marmara	Ege	Doğu Marmara	Batı Anadolu	Akdeniz
2006	0,428	0,375	0,35	0,426	0,392	0,413	0,421
2007	0,406	0,346	0,321	0,376	0,393	0,379	0,418
2008	0,405	0,362	0,331	0,387	0,335	0,402	0,387
2009	0,415	0,363	0,361	0,381	0,368	0,408	0,403
2010	0,402	0,373	0,36	0,387	0,341	0,367	0,397
2011	0,404	0,371	0,365	0,397	0,326	0,374	0,404
2012	0,402	0,384	0,356	0,382	0,344	0,369	0,407

Tablo 2 (Devamı)

	Orta Anadolu	Batı Karadeniz	Doğu Karadeniz	Kuzeydoğu Anadolu	Ortadoğu Anadolu	Güneydoğu Anadolu
2006	0,342	0,372	0,378	0,381	0,404	0,396
2007	0,328	0,36	0,346	0,405	0,397	0,366
2008	0,339	0,366	0,365	0,436	0,405	0,395
2009	0,395	0,382	0,359	0,407	0,415	0,411
2010	0,362	0,348	0,327	0,404	0,417	0,404
2011	0,366	0,335	0,327	0,39	0,427	0,396
2012	0,36	0,338	0,309	0,393	0,386	0,375

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2012.

Grafik 2: Türkiye’de Bölgeler İtibari İle Gini Katsayısı, 2006-2012.

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması, 2006-2012.

1987 yılından beri TÜİK tarafında toplanmaya başlanan hanehalkı anketleri sayesinde Türkiye’deki gelir eşitsizliğini anlamaya yönelik pek çok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmaların bir kısmı gelir bileşenlerinin gelir eşitsizliğini nasıl etkilediğiyle ilgilenirken bir kısmı da gelir eşitsizliğinin grup içi ya da gruplar (cinsiyet, yaş, meslek, vb.) arasındaki ayrıştırmaya odaklanmıştır.

Bir kısım çalışma da Türkiye’deki gelir eşitsizliğine bölgesel bir açıdan bakan ve hanehalkı bütçe anketi yerine kişi başına gayri safi yurtiçi hasılayı kullanarak gelir eşitsizliğini bölge içi ve bölgeler arası olarak ayrıştıran çalışmalar da söz konusudur. Ayrıca, bahsedilen çalışmaların hepsi doğrudan gelir eşitsizliğiyle ilgilenmemiştir. Bazı çalışmalar da ücret eşitsizliğine odaklanmıştır. Yapılmış olan bu çalışmalar Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3: Eşitsizlikle İlgili Türkiye Üzerine Yapılmış Çalışmalar

Çalışma	Dönem	Veri	Yöntem	Endeks
Aytekin (2007)	1979-2000	İl bazında GSYİH	Grup içi ve gruplar arası eşitsizlik ayrıştırması	Theil ve Gini
Başlevent (2010)	1994, 2003 ve 2008	1994 için Hanehalkı Gelir Dağılımı Araştırması, 2003 ve 2008 için Hanehalkı Bütçe Araştırması	Gelir kaynaklarının eşitsizliğe katkısı	Gini
Başlevent ve Dayıoğlu (2005)	1994-2003	1994 için Hanehalkı Gelir Dağılımı Araştırması, 2003 için Hanehalkı Bütçe Araştırması	Eşitsizliği bölge, grup içi ve gruplar arası hesaplama ve gelir kaynaklarının eşitsizliğe katkısını ölçme	Gini ve Değişim Katsayısının Karesi
Bayar ve diğerleri (2009)	2003-2006	Hanehalkı Harcama Araştırması	Grup içi-gruplar arası ve gelir kaynağına göre ayrıştırma	Gini
Çetin ve Gün (2013)	2002-2009	Hanehalkı Bütçe Araştırması	Gelir kaynaklarının eşitsizliğe katkısı	Gini
Elveren (2012)	1980-2001	Yıllık İmalat Sanayi İstatistiği	Sektör ve il bazına eşitsizlik ayrıştırması	Theil
Elveren ve Galbraith (2009)	1980-2001	Yıllık İmalat Sanayi İstatistiği	Kentlere, bölgelere ve sektörler göre ücret eşitsizliği	Theil
Filiztekin ve Çelik (2010)	1994 ve 2003	Hanehalkı Gelir ve Tüketim Araştırması	Bölgesel gelir eşitsizliği ölçümü	Gini
Gezici ve Hewings (2007)	1980-1997	Kişi başına gelir	Bölgeler içi ve bölgeler arası eşitsizlik	Theil
Gürsel ve Acar (2012)	2005-2010	Gelir Dağılımı ve Yaşam Koşulları Araştırması	Türkiye geneli ve bölgesel gelir eşitsizliği hesaplama	Gini
Özkoç ve diğerleri (2011)	2002-2006	Hanehalkı Bütçe Araştırması	Eşitsizliği grup içine - gruplar arası, kır-kent ve çeşitli alt gruplara göre ölçme	Gini
Öztürk (2012)	1987-2001	İl bazında GSYİH	İl ve sektör bazında eşitsizlik ayrıştırması	Gini ve Değişim Katsayısı
Silber ve Özmucur (2000)	1994	-	Eşitsizliği grup içine - gruplar arasına ve kır-kent ayırımına göre ölçme ve gelir kaynaklarının eşitsizliğe katkısını ölçme	Gini
TÜSİAD (2000)	1987 ve 1994	1987 için Hanehalkı Gelir ve Tüketim Araştırması, 1994 için Hanehalkı Bütçe Araştırması	Pek çok alt gruba göre ayrıştırma	Gini, Theil, Ortalama Logaritmik Sapma, Atkinson
Yıldırım ve diğerleri (2009)	1987-2001	İl bazında GSYİH	Eşitsizliğin bölgeler arası ve bölgeler içi itibarıyla ayrıştırılması	Theil

Tablo 3’te bahsedilen çalışmaların hiçbiri mikroekonomik değişkenlerin gelir eşitsizliği üzerindeki etkilerini açıklama girişiminde bulunmamıştır. Yapılan çalışmalar sadece eşitsizliği alt gruplar, bölgeler ya da gelir bileşeni itibariyle ayırtmıştır. Hanehalkı yapısının ya da hanehalkı liderinin gelir eşitsizliğini nasıl etkilediği konusunda bilgi vermemektedirler.

3.2. Veri Seti ve Yöntem

3.2.1. Veri Seti

Bu çalışmada 2006 yılından itibaren TÜİK tarafından toplanan Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması (GYKA) verileri kullanılmıştır. 2006-2009 yıllarını kapsayan panel veri seti ele alınmıştır. Veri setinde 4 yıl boyunca takip edilen 2,387 hane bulunmaktadır. Toplam gözlem sayısı ise 9,548’dir. TÜİK, GYKA verilerini döngülü panel yöntemiyle toplamaktadır. Bu yüzden en fazla 4 yıllık panel veri üretilebilmektedir. Temel inceleme birimi hanehalkı olup analizde kullanılan değişkenlerin büyük bir kısmı hanehalkı özelliklerine dayanmaktadır. Bunun yanında hanehalkı liderine ait özelliklere de yer verilmiştir. Bağımlı değişken olarak toplam kullanılabilir hanehalkı geliri alınmıştır. Bu gelirin içerisinde haneye akan tüm gelir ve sosyal transferler dâhilken haneden çıkan nafaka, vergi, başka bir haneye yapılan yardımlar (aynı ve nakdi) ve isteğe bağlı emeklilik prim ödemeleri harihtir. Uç değerler herhangi bir analiz sorunu doğurmadığından uç değerlere sahip gözlemler veri setinden çıkarılmamıştır.

Toplam harcanabilir hanehalkı geliri, yetişkin denk hanehalkı gelirine dönüştürülmüştür. Daha önce de bahsedildiği gibi bunun yapılma sebebi her hanehalkı yapısının aynı olmaması nedeniyle hanehalkları arasında daha sağlıklı kıyaslamalar yapılmak istenmesidir. TÜİK, anket esnasında OECD ölçeğini benimseyerek veri sunduğundan burada da OECD ölçeği takip edilmiştir. OECD ölçeği eşitlik (1)’de verilmiştir. Bu yapılırken hanedeki birinci yetişkin fert için “1”, 14 yaş ve üzerindeki diğer fertler için “0.5” ve 14 yaşından küçük bireyler için “0.3” katsayısı kullanılmıştır. Ölçeğe göre getiri katsayısı da 1 olarak alınmıştır. Yani, ölçeğe göre sabit getiri olduğu varsayılmıştır.

$$m_h = (1 + \delta n_i^a + \gamma n_i^b)^\tau \quad (1)$$

Eşitlik (1)'de m_h , h . hanenin ölçeğini; n_i^a , 14 yaş ve daha büyük i . bireyi; n_i^b , 14 yaşından küçük i . bireyi; τ ölçek katsayısını, δ ve γ , sırasıyla, 14 yaş ve daha büyük birey ile 14 yaşından küçük bireyin ölçek katsayısını göstermektedir, $0 \leq \delta \leq 1$, $0 \leq \gamma \leq 1$, $0 \leq \tau \leq 1$, ($i \geq 2$). y_h , h . hanenin toplam kullanılabilir hanehalkı gelirini göstermek üzere, y_i 'nin hesaplanan ölçeğe bölünmesiyle yetişkin denk hanehalkı geliri bulunmaktadır; y_h/m_h .

Regresyon tahmininde toplam 49 adet bağımsız değişken kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler seçilirken hem daha önce yapılan çalışmalar referans alınmış hem de beşeri sermaye ve üretim teorisinden faydalanılmıştır. Betimleyici istatistikler verilmeden önce hanehalkı gelirini belirlerken kullanılan bağımsız değişkenlerin seçimiyle ilgili teorik tartışma yerinde olacaktır. Hanehalkı gelirin pek çok bileşeni bulunmaktadır. Burada toplam hanehalkı geliri ele alınacaktır. Bu yüzden öncelikle toplam hanehalkı gelirin bileşenlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Toplam hanehalkı geliri ücret, sermaye, kar, menkul ve garimenkul geliri ve tahmin edilen gelirlere oluşmaktadır. Bu sayılanlar hanehalkı gelirin temel bileşenleri olarak görülebilir çünkü bu temel bileşenler yanında pek çok gelir kaynağı mevcuttur. Bunlar nafaka, sosyal transferler, aileler arası gelir yardımları gibi gelir türleridir. Toplam geliri oluşturan bu denli çeşitli bileşenin olması, toplam hanehalkı gelirin belirleyicilerini çeşitlendirmektedir. Burada her bir durum üzerinde ayrıntılı bir şekilde durulmayacak, onun yerine daha genel bir çerçevede çizilecektir. Temel amaç mikroekonomik değişkenlerin toplam hanehalkı geliri üzerindeki etkisini incelemek olduğundan miras, nafaka vb. değişkenlere değinilmeyecektir. Yani amaç, gelirin kaynağının toplam gelir üstündeki etkisini tespit etmek değildir.

Beşeri sermaye teorisi ve üretim teorisinden yola çıkarak hanehalkı gelirin temel belirleyicilerinden bahsedilebilir. Bu yapılırken hanehalkı gelirin belirleyicileri temel iki kategoriye ayrılacaktır; hanehalkı liderine ait özellikler ve hanehalkına ait özellikler. Bu iki kategorideki özellikler çakışabilir çünkü hanehalkı lideri de hanehalkının özelliklerinin içine dâhil olmaktadır. Hanehalkı liderine ait özellikler içerisinde hanehalkı gelirini etkileyen en önemli değişkenlerden biri cinsiyettir. Kadın ve erkek arasındaki ücret ayrımcılığı nedeniyle hanehalkı geliri de bu durumdan etkilenmektedir. Bu düşüncenin ardında hanehalkı geliri içerisinde ücretin önemli bir yer tuttuğu yer almaktadır. Gerçekten de, özellikle orta-alt ve alt gelir grupları için düşünüldüğünde hanehalkı liderinin ücreti hanenin tek gelir kaynağı olabilmektedir. Hanehalkı liderinin cinsiyeti yanında medeni

durumu da son derece önemli bir değişkendir. Özellikle hanehalkı liderinin erkek olduğu ve tek çalışanın yine erkek olduğu hanelerde boşanma, evlenme, eşin ölümü gibi durumlarda kadın gelir kaybına uğramaktadır. Hanehalkı liderinin yaşı da önemli bir belirleyicidir. Buradaki belirleyicilik etkisi zaman boyutunu da barındırmaktadır. Belirli bir yaşa kadar gelir artarken/azalırken belirli bir yaştan sonra azalabilir/artabilir. Bu durum tecrübe etkisi olarak da tanımlanabilir. (Fields, 2003; Cowel & Fiorio, 2011). Çalışmada genellikle hanedeki toplam değişkenlere odaklanılacağından hanehalkı liderine ait özelliklere çok fazla yer verilmemektedir. Aksi durumda analiz haneler arasındaki gelir dağılımından bireyler arasındaki gelir dağılımına kayacaktır.

Hanehalkı özellikleri olarak hanehalkı gelirin belirleyicilerinden bahsederken hanenin kendisine ait özellikler ile hanehalkı özelliklerinin kişi başına değerleri kullanılacaktır. Burada ilk bahsedilecek değişken hane içinde bireylerin çalışma durumlarıdır. Bu başlık altında ilk akla gelecek iki değişken iş arayanlar ve çalışamaz halde olanlardır. Çünkü, işsiz ve çalışamaz durumda olan aileler diğerlerinden geri kalacaktır. Bir hane için bu oranın artması gelir kaybı ve daha da kötüsü gelir kaybı süresinin uzaması anlamına gelebilmektedir. Beşeri sermaye teorisinden bilindiği gibi, bir diğer önemli değişken olan eğitim gelir yaratma faaliyeti açısından son derece önemlidir. Kişi başına düşen eğitim seviyesini artması haneye gelen gelirin artması anlamına gelebilmektedir. Bir diğer önemli değişken de sağlıktır. Ancak sağlıklı bireyler gelir yaratıcı faaliyetlerde bulunabilirler. Diğer önemli iki faktör hanede yaşayan bireylerin istihdam tipleri ve çalıştıkları sektörler. Biliniyor ki işveren birinin kazancıyla yevmiyeli çalışan birinin kazancı aynı olmayacaktır. Bu yüzden kişi başına düşen istihdam tipi hanehalkı gelirini belirlemede önemli değişkendir. Tıpkı bu değişken gibi bireylerin çalıştıkları sektörler de hanehalkı gelirini belirlemede önemlidir. Özellikle mali, sağlık ve kamu sektöründe çalışan birey sayısındaki artış hane gelirini önemli ölçüde arttırmaktadır. Bunun sonucunda da bu bireylerden oluşan hanehalkı geliri artabilir.

Hanehalkının yapısıyla ilgili hanehalkı gelirini etkileyen çok önemli üç değişken vardır; bağımlı nüfus oranı, çocuk oranı ve hanehalkı büyüklüğü. Bağımlı nüfus oranı 14 yaşında ve 14 yaşından küçük bireyler ile 65 yaşından büyük bireyler toplamının toplam hane içindeki oranıdır. Genellikle bu yaş grubundaki bireyler işgücü piyasasında bulunmadıklarından bu oranın artması ortalama hanehalkı gelirin düşmesine sebep olmaktadır. Özellikle çocuk işçilerin ve emekli yaşlıların olduğu hanelerde bu düşüş çok

şiddetli görülmemektedir. Benzer etkiler çocuk oranı için de geçerlidir. Hanehalkı büyüklüğü ise daha kapsamlıdır. Bu değişkenin içine birlikte yaşayan farklı aileler ve uzun süreli ebeveynlerinin yanına taşınanlar bulunabilir. Hanehalkı büyüklüğünün etkisi bu yüzden net değildir. Hanehalkı yapısından bahsedildiğinde dikkat edilmesi gereken nokta haneler arasındaki karşılaştırmanın neye göre yapılacağıdır. Basit bir şekilde toplam hanehalkı gelirini hanede yaşayan kişi sayısına bölmek doğru sonuçlar vermeyecektir. Çocuksuz iki yetişkinden oluşan bir hane ile çocuklu tek yetişkinden oluşan bir hane aynı tüketim ağırlığına sahip değildir. Açıktır ki çocukların tüketimi yetişkinlerin tüketiminden azdır. Bu yüzden daha doğru ölçüm yapabilmek amacıyla *yetişkin denk gelir* yaklaşımı kullanılmalıdır. Bu çalışmada da (teknik ayrıntısı daha önce anlatılan) yetişkin denk gelir yaklaşımı kullanılarak tahminde bulunulmuştur.

Haneye ait bir başka özellik olan alt yapı özellikleri hane gelirini dolaylı bir şekilde etkilemektedir. Telefon, internet, elektrik ve hepsinden önemlisi su sistemi olmayan hanelerin diğer hanelerden geri kalacağı bir gerçektir (Gunatilaka & Chotikapanich, 2009; Naschold, 2009). TÜİK elektrik olup olmadığını sormamakta, internet sorusunu ise 2009 yılından itibaren bağımsız olarak sormaktadır. Bu yüzden altyapı göstergesi olan bu değişkenlerden sadece su ve telefon analize alınmıştır. Yukarıda sayılan değişkenlerin yanında hanenin bulunduğu muhit hanehalkı gelirini etkilemektedir. Buradaki etki komşu etkisi olarak tanımlanabilir. Hanehalkı komşularının hanehalkına belirli konularda (iş bulmak, iş değiştirmek, vb.) desteği göz önüne alınırsa bu etki daha net anlaşılabilir. Benzer durum hanehalkının akrabaları ile de ilgilidir. Burada bu etkileşimin karşılıklı olabileceğini de belirtmekte fayda vardır. Hanehalklarının buldukları yerler genellikle sosyoekonomik olarak homojen olmaktadır. Belirli gelir düzeyine sahip haneler belirli yerlerde kümelenmektedir. Bu anlamda düşünüldüğünde komşu/akraba etkisinin tahmin edilenden küçük olacağı düşünülebilir. Buradaki çalışmada kullanılan verilerde bu bilgiler yer almadığından bu etkinin geçerliliği ortaya konamayacaktır. Tüm bu teorik düşüncelerin yanında daha önce yapılan çalışmalar ışığında belirlenen bağımsız değişkenler ve bağımlı değişkene ait 2006-2009 yıllarını kapsayan panel veri betimleyici istatistikleri Tablo 4'te verilmektedir.

Tablo 4: 2006-2009 Yıllarına Ait Panel Veri Betimleyici İstatistikleri

	Gözlem Sayısı	Medyan	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Eşdeğer Hanehalkı Geliri	9548	6,038.2	9,238.9	205.4	236,248
	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler					
Kadın	9548	0.12	0.33	0	1
Yaş	9548	49.5	13.82	18	95
Yaş ²	9548	2644.2	1464.2	324	9025
Kadın-Evli	9548	0.02	0.15	0	1
Kadın-Dul	9548	0.05	0.23	0	1
Kadın-Boşandı	9548	0.01	0.10	0	1
Çalışma Durumu					
Yarı Zamanlı	9548	0.06	0.23	0	1
İş Arıyor	9548	0.03	0.18	0	1
Emekli	9548	0.08	0.28	0	1
Çalışamaz Halde	9548	0.06	0.25	0	1
Haneye Ait Değişkenler					
Telefon					
Hayır (Maddi)	9548	0.15	0.35	0	1
Hayır (Diğer)	9548	0.09	0.28	0	1
Su					
Hayır	9548	0.04	0.20	0	1
Hane Büyüklüğü	9548	4.21	2.09	1	19
Hane Büyüklüğü ²	9548	22.14	25.41	1	361
Bağımlı Nüfus Oranı	9548	0.34	0.28	0	1
Çocuk Oranı	9548	0.30	0.24	0	1
İşsiz Oranı	9548	0.04	0.12	0	1
Sağlık Durumu Oranları					
Çok İyi	9548	0.11	0.23	0	1
İyi	9548	0.50	0.37	0	1
Fena Değil	9548	0.23	0.30	0	1
Kötü	9548	0.14	0.25	0	1
Çok Kötü	9548	0.02	0.94	0	1
Eğitim Oranları					
Okuma Bilmeyen	9548	0.15	0.27	0	1
Diplomasız	9548	0.08	0.18	0	1
İlkokul	9548	0.40	0.34	0	1
Ortaokul/İlköğretim	9548	0.14	0.22	0	1
Genel Lise	9548	0.09	0.19	0	1
Meslek Lisesi	9548	0.07	0.17	0	1
Üniversite	9548	0.08	0.21	0	1
İşteki Durum Oranları					
Ücretli	9548	0.20	0.26	0	1
Yevmiyeli	9548	0.05	0.15	0	1
İşveren	9548	0.02	0.10	0	1
Kendi Hesabına	9548	0.10	0.19	0	1
Ücretsiz Aile	9548	0.07	0.17	0	1
Sektör Oranları					
Tarım-Ormanlık	9548	0.14	0.29	0	1
Maden ve Taş Ocak.	9548	0.00	0.03	0	1
İmalat Sanayii	9548	0.07	0.17	0	1
Elektrik, Gaz ve Su	9548	0.00	0.02	0	0.5
İnşaat-Bayındırlık	9548	0.03	0.12	0	1
Toptan	9548	0.06	0.16	0	1

Tablo 4 (Devmi)

	Gözlem Sayısı	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Otel-Lokanta	9548	0.02	0.08	0	1
Ulaştırma-Haber.	9548	0.02	0.09	0	1
Mali Aracı Kurul.	9548	0.00	0.04	0	1
Gayrimenkul	9548	0.14	0.08	0	1
Kamu Yönetimi	9548	0.02	0.10	0	1
Eğitim	9548	0.02	0.10	0	1
Sağlık	9548	0.01	0.08	0	1
İş Yeri Büyüklüğü Oranları					
≤10	9548	0.30	0.33	0	1
11-19	9548	0.03	0.12	0	1
≥50	9548	0.08	0.18	0	1

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti, 2006-2009.

TÜİK, GYKA anketini birey temelli oluşturmaktadır. Bu yüzden hanehalkı örneklem ağırlık değeri gerek betimleyici istatistik hesabında gerek regresyon tahmininde kullanılmamıştır.

3.2.2. Gelir Dağılımına Genel Bir Bakış

Bu kısımda, GYKA'dan elde edilen veriler ile 2006-2009 yılları için hanehalkı gelir dağılımı grafikler ve bazı eşitsizlik endeksleriyle incelenecektir. Tüm gösterimler yetişkin eşdeğer gelir kullanılarak yapılacaktır. İlk olarak yıllar itibariyle gelir dağılımı %20'lik dilimler halinde ele alınacaktır. Bu amaçla Tablo 5 verilmiştir.

Tablo 5: %20'lik Gelir Dilimlerinin Gelirden Aldığı Paylar

%20'lik Gelir Dilimi	2006	2007	2008	2009
1	0.05	0.06	0.06	0.06
2	0.10	0.10	0.10	0.10
3	0.15	0.15	0.14	0.15
4	0.22	0.21	0.21	0.21
5	0.49	0.49	0.48	0.48

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti, 2006-2009.

Tablo 5'e bakıldığında gelir dağılımının iki uç kesiminde değişim olduğu dikkati çekmektedir. En düşük gelire sahip hanelerin bulunduğu 1. dilimin toplam gelirden aldığı pay artarken, en yüksek gelire sahiplerin bulunduğu 5. Dilimin payı azalmıştır. Bu değişim gelir eşitsizliğinin azaldığını ifade etmektedir. Ancak, Tablo 5 tek başına bu bilgiyi kesin olarak verme konusunda yetersizdir. Bu yüzden, gelir eşitsizliği çalışmalarında eşitsizlikle ilgili grafiksel gösterim sağlamak adına Lorenz Eğrisi (LE) kullanılmaktadır (Lorenz, 1905). Bu amaçla öncelikle LE tanımlanacak daha sonra LE'nin çeşitli varyasyonları çizilecektir.

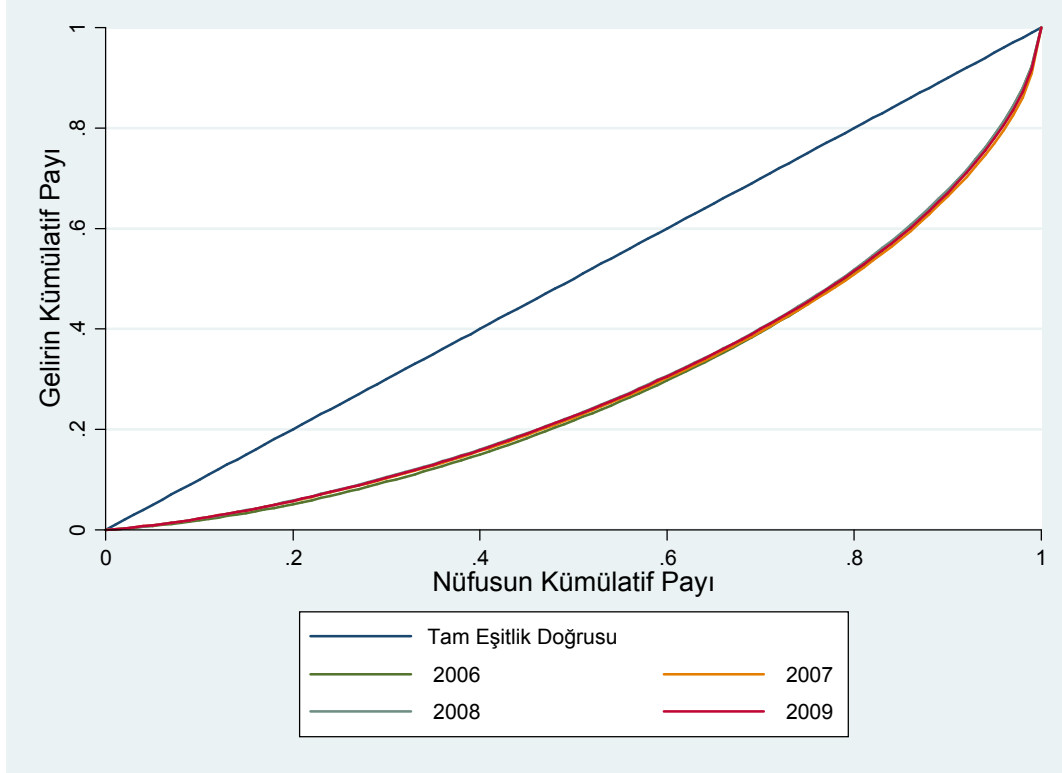
LE, gelirin kümülatif dağılımının nüfusun kümülatif dağılımı karşısında oluşan grafiklerdir. Matematiksel gösterim için bazı tanımlamaların yapılması gerekmektedir. Tüm gösterimler sürekli değişken varsayımı altında yapılacaktır.

N , toplam hane halkı sayısı ve x_i , i . hanenin geliri olsun. Gelir dağılımını oluşturan gelirler artan şekilde sıralansın, $x_1 \leq x_2 \leq \dots \leq x_N$. $f(x)$ olasılık yoğunluk fonksiyonunu göstermek üzere, N sonsuza giderken $\int f(x)dx = 1$ 'dir. Toplam gelir $N \int xf(x)dx = N\mu$. Burada μ ortalama geliri göstermektedir. x 'in kümülatif dağılım fonksiyonu ise $F(x) = \int_0^x f(t)dt$. Her bir $p \in (0, 1)$ için rankı p olan y geliri vardır. Bu gelir x_1 ve x_N arasında yer almaktadır ve $p = F(y)$ eşitliğiyle tanımlanmaktadır. O halde, belirli bir p değeri için LE, $L(p)$, eşitlik (2)'deki gibi tanımlanabilir;

$$p = F(y) \Rightarrow L(p) = \int_0^y \frac{xf(x)dx}{\mu} \quad (2)$$

Eşitlik (2)'den açıkça görülmektedir ki $L(0) = 0$ ve $L(1) = 1$. LE sol aşağıdan sağ yukarıya doğru giden dış bükey bir eğri şeklindedir. Tam eşitlik durumunda ise köşegen şeklinde olmaktadır ve 45° 'lik açığa sahiptir. Grafik 3'te, 2006-2009 yılları için LE verilmiştir. Köşegene yakın olan eğri diğerlerinden daha eşit bir dağılımı ifade etmektedir. Farklı dağılımlar arasındaki bu kıyaslama Lorenz Baskın (LB) olarak tanımlanmaktadır. Yani, L_F ve L_G , sırasıyla, $F(x)$ ve $G(x)$ dağılımlarının LE olsun. Eğer tüm $p \in [0, 1]$ ve $L_F \neq L_G$ için $L_F(p) \geq L_G(p)$ ise F dağılımı G dağılımına LB'dır.

Grafik 3: 2006-2009 Yıllarına Ait Lorenz Eğrileri

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti, 2006-2009.

Grafik 3'te her bir yıl için verilen LE sayesinde görülmektedir ki yetişkin denk gelir dağılımında çok büyük bir değişim olmamıştır. Dikkat çekici noktalardan biri ise 2009 yılının diğer yıllar ile kıyaslanmasıyla görülmektedir. Gelir dağılımının alt kısmı için 2009 yılından önceki yıllardan daha içeriye doğru hareket eden LE, üst gelir gruplarında daha dışa doğru hareket etmiştir. Bu da gelir eşitsizliğinin bir miktar da olsa azaldığı bilgisini vermektedir. Yani, gelir dağılımı, 2006 yılından 2009 yılına kadar dağılımın alt kesimlerinde bulunanların lehine bir şekilde değişmiştir. Fakat, burada dikkat edilmesi gereken nokta eğrilerin birbirlerini kesmeleridir. Lorenz Eğrilerinin birbirlerini kesmeleri durumunda farklı dağılımları gösteren eğriler arasında kıyaslama yapmak her zaman kolay değildir¹⁸. Eğrilerin birbirlerini kesme nedenlerinden biri ortalamalarının birbirlerinden farklı olmasıdır. LE hesabından da görüldüğü üzere gelir dağılım ortalaması önemli bir rol oynamaktadır. Shorrocks (1983a) Genelleştirilmiş Lorenz Eğrisini (GLE) geliştirerek farklı ortalamalara sahip dağılımların kıyaslanmasına imkân vermiştir. Ayrıca GLE sayesinde

¹⁸ Kesişen Lorenz Eğrisi analizi için bkz. Aaberge(2009), Chiu (2007), Davies ve Hoy (1995), Gajdos (2004), Zoli (1999).

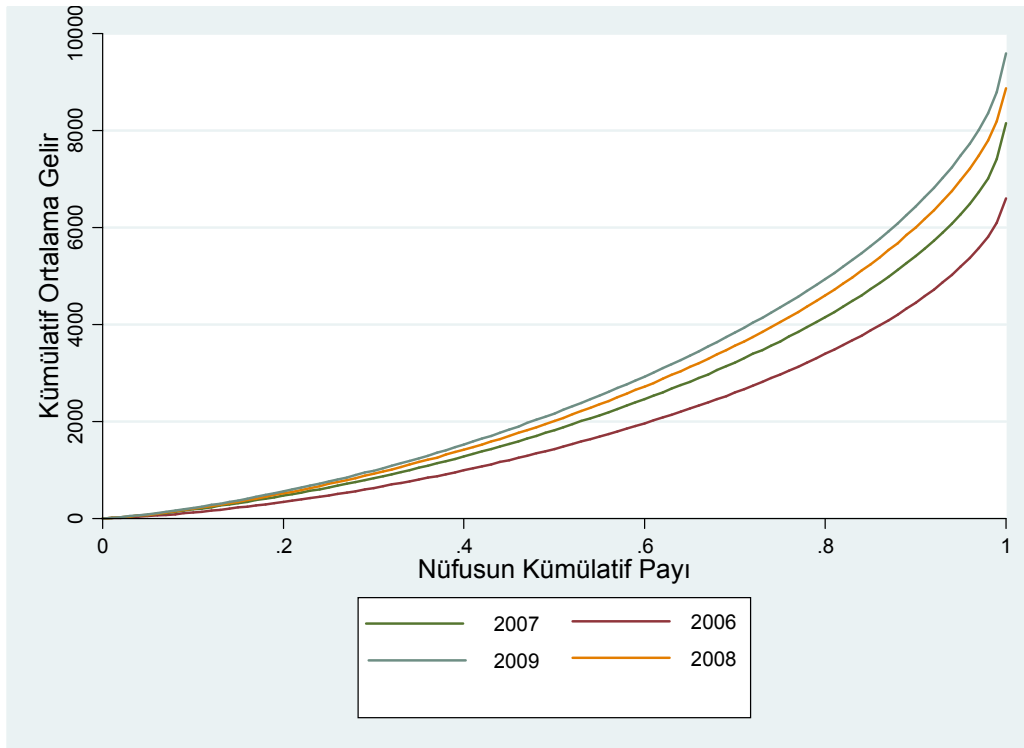
daha sağlıklı sosyal refah kıyaslamaları yapılabilir. Shorrocks, $F(x)$ dağılımı için GLE'yi eşitlik (3)'teki gibi tanımlamıştır,

$$p = F(y) \Rightarrow GL_F(p) = \int_0^y xf(x)dx = \mu_x L_F(p) \quad (3)$$

Eşitlik (3)'ten görüldüğü gibi GLE, LE'nin ortalama gelir ile ölçeklendirilmiş halidir. LE, toplam gelir üzerinden oranlama yaparken GLE toplam nüfus üzerinden oranlama yapmaktadır. Bu yüzden GLE, kümülatif nüfus paylarının toplam gelirden aldıkları paylar toplam nüfusa bölünmektedir. Böylece, GLE, 0 ile μ_x arasında değişmektedir. Grafik 4, 2006-2009 yılları için GLE vermektedir. Hem sosyal refah kıyaslaması hem de eşitsizliğin izlediği seyir anlamında 2006 yılından 2009 yılına doğru olumlu bir gidişat görülmektedir.

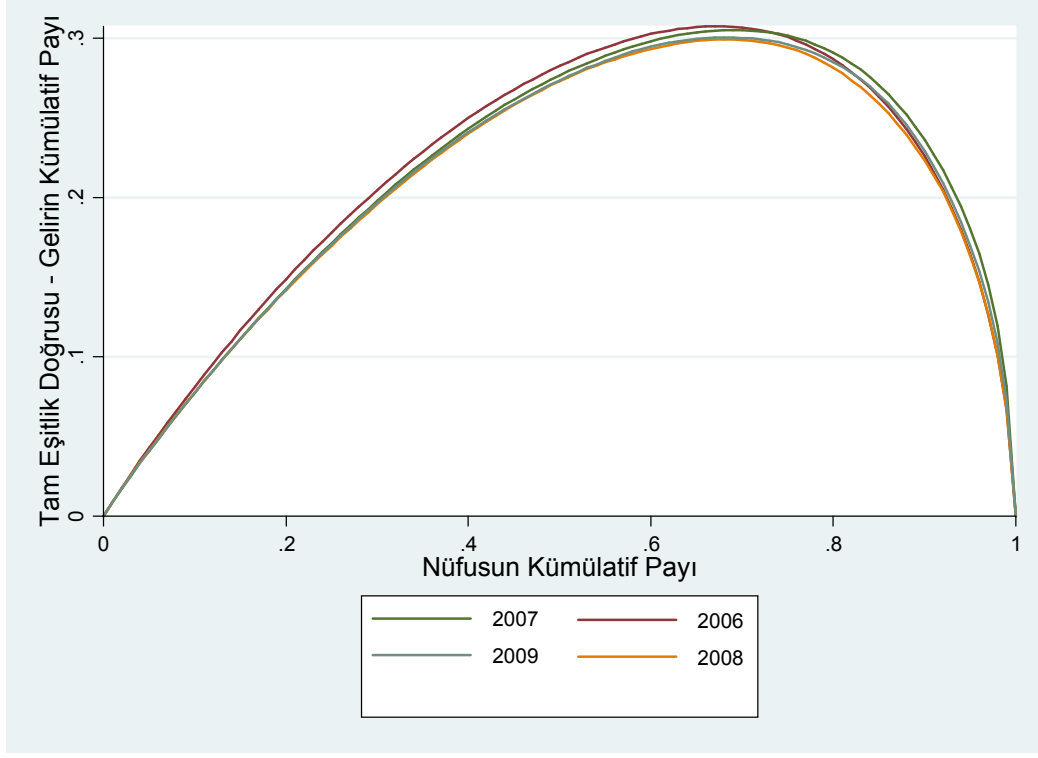
LE kullanılarak türetilebilecek bir diğer eğri ise tam eşitlik doğrusu ile LE arasındaki uzaklığı gösteren eğridir ($p - L(p)$). Bu eğri sayesinde grafiksel olarak eşitsizliğe farklı bir bakış açısı elde edilmektedir. 2006-2009 yıllarına ait aralık pay eğrisi Grafik 5'te verilmiştir. Bu eğriler sayesinde, LE'nin gelir dağılımının farklı kesimlerindeki tam eşitlik doğrusuna yaklaşma ve uzaklaşma değişimleri görülebilmektedir.

Grafik 4: 2006-2009 Yıllarına Ait Genelleştirilmiş Lorenz Eğrileri

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti, 2006-2009.

Grafik 5: 2006-2009 Yıllarına Ait Lorenz Eğrileri ve Tam Eşitlik Doğrusu Arasındaki Farklar

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti, 2006-2009.

Grafiksel gösterimler eşitsizlik hakkında bilgi vermekle birlikte eşitsizliğin büyüklüğü hakkında net bilgi vermemektedir. Eşitsizliğin büyüklüğü hakkında net bilgi için eşitsizlik endeksleri kullanılmaktadır. Burada, literatürde en çok kullanılan üç eşitsizlik endeksine yer verilecektir; Gini (1912), Atkinson (1970) ve Theil (1967). Gini endeksi belki de en çok kullanılan endektir fakat özellikle gelir dağılımının orta kesimine olan hassasiyeti nedeniyle, gelir dağılımının tamamını dikkate alabilen Atkinson ve Theil endeksleri de analize dâhil edilmiştir. Bu eşitsizlik endeksleri göreceli eşitsizlik endeksleri olarak tanımlanmaktadır. Burada sadece göreceli eşitsizlik endeksleri kullanılacaktır.¹⁹ Eşitsizlik endeklerinin sağlaması gereken temel bazı ilkeler bulunmaktadır. Bu ilkeler sırasıyla Simetri, Pigou (1912)-Dalton (1920) transfer ilkesi, Dalton (1920) nüfus ilkesi, ayrıştırılabilirlik, gelir ölçeğinden bağımsızlık ve normallik şeklindedir²⁰. Bu ilkelerden kısaca bahsetmek yerinde olacaktır.

¹⁹ Göreceli, mutlak ve ara eşitsizlik endeksleriyle ilgili teorik bilgi ve tartışma için bkz. Chakravarty (2009).

²⁰ Tüm bu ilkeler ve diğer güçlü varyasyonları için bkz. Chakravarty (2009).

Simetri: Eğer iki gelir dağılımdan biri diğerinin permütasyonuyla elde edilmişse iki gelir dağılımındaki eşitsizlik aynıdır.

Pigou-Dalton Transfer İlkesi: İlkeye göre, yüksek gelirliden bireyden daha düşük gelirlili bireye dağılımdaki sıralarını değiştirmeyecek bir gelir aktarımı gelir eşitsizliğini azaltır.

Nüfus İlkesi: İlkeye göre, gelir dağılımındaki eşitsizlik gelir elde edenlerin sayısına bağlı değildir. Yani, aynı gelire sahip insanlardan oluşan iki nüfusu birleştirdiğimizde eşitsizlik değişmez.

Ayrıştırılabilirlik: Eşitsizlik endeksi nüfusun alt gruplarına (cinsiyet, yaş, eğitim, vb.) bölünebilir olmalıdır. Bu sayede toplam eşitsizlik grup içi ve gruplar arası eşitsizliğe ayrıştırılabilir.

Gelir Ölçeğinden Bağımsızlık: Gelir eşitsizliği endeksi gelirin toplam büyüklüğüne değil, bu büyüklüğün nasıl dağıldığına bağlı olmalıdır.

Normallik: Eğer gelir dağılımındaki herkes aynı gelire sahipse eşitsizlik sıfırdır.

Atkinson ve Theil eşitsizlik endekleri bahsedilen ilkelerin tümünü, Gini endeksi ise ayrıştırılabilirlik hariç tümünü karşılamaktadır. Şimdi, bahsedilen endeksler formal olarak gösterilecek ve 2006-2009 yıllarına ait değerleri Tablo 6'da verilecektir. Eşitsizlik endeksleri I işaretiyle gösterilecektir.

Gini endeksi 0 ile 1 arasında değişmektedir. 0'a yaklaştıkça eşitsizliğin azaldığını, 1'e yaklaştıkça da arttığını ifade etmektedir. Gini endeksi LE eğrisinden türetilebilir. Gini endeksi LE ile tam eşitlik doğrusu arasındaki alanın tam eşitlik doğrusu altındaki alana oranıdır. Eşitlik (4) Gini endeksini vermektedir.

$$I_G = 1 - 2 \int_0^1 L(p) dp \quad (4)$$

Atkinson endeksi de 0 ile 1 arasında değişmektedir ve Gini endeksiyle aynı yoruma sahiptir. Atkinson endeksinin önemli farklı sosyal refah fonksiyonu temelli bir endeks olmasıdır. Eşitlik (5) Atkinson endeksini vermektedir.

$$I_A^\varepsilon = \begin{cases} 1 - \left(\int \left(\frac{y}{\mu} \right)^{1-\varepsilon} f(y) dy \right)^{\frac{1}{1-\varepsilon}}, \varepsilon > 0, \varepsilon \neq 1 \\ 1 - \exp \left(\int \ln \left(\frac{y}{\mu} \right) f(y) dy \right), \varepsilon = 1 \end{cases} \quad (5)$$

Atkinson endeksindeki ε eşitsizlik duyarlılık parametresi olarak tanımlanmaktadır. ε değerinin artması gelir dağılımının alt kesimlerindeki değişime daha hassas olunması anlamına gelmektedir. Tam tersi durum ise gelir dağılımının üst kesimleri için geçerlidir.

Theil endeksi Genelleştirilmiş Entropi endeksinin özel bir halidir. Theil endeksi, Gini ya da Atkinson endeksi gibi 0 ile 1 arasında olmak zorunda değildir. Tıpkı Atkinson endeksi gibi Theil endeksi de gelir dağılımının farklı dilimlerine odaklanabilmektedir. Eşitlik (6) Genelleştirilmiş Entropi endeksinin, eşitlik (7) Theil endeksinin vermektedir.

$$I_{GE}^a = \frac{1}{a^2 - a} \int \left(\left(\frac{y}{\mu} \right)^a - 1 \right) f(y) dy, a \neq 0, 1 \quad (6)$$

$$I_{GE}^1 = \int \frac{y}{\mu} \log \left(\frac{y}{\mu} \right) f(y) dy \quad (7)$$

Eşitlik (6)'daki a parametresi gelir dağılımının farklı kısımlarındaki gelir paylarındaki farklılıklara olan hassasiyeti temsil etmektedir. a değeri negatif anlamda küçültükçe düşük gelirli kişiler arasındaki gelir paylarındaki farka hassasiyet artmaktadır. Tam tersi durum ise yüksek gelirli kişiler arasındaki gelir paylarındaki hassasiyeti ifade etmektedir. Görüldüğü gibi Genelleştirilmiş Entropi endeksi $a = 1$ için Theil endeksinin vermektedir. $a = 0$ için ortalama logaritmik sapma, $a = 2$ için değişim katsayısının karesinin yarısı elde edilmektedir. Atkinson ve Genelleştirilmiş Entropi endeksi arasında $a = 1 - \varepsilon$ şeklinde bir ilişki vardır. Tablo 6'da bahsedilen tüm endeks değerleri 2006-2009 yılları için verilmiştir.

Tablo 6: 2006-2009 Yıllarına Ait Eşitsizlik Endeksi Sonuçları

Eşitsizlik Endeksi	2006	2007	2008	2009
Gini	0.428	0.426	0.416	0.419
Atkinson				
$\varepsilon = 0.5$	0.150	0.152	0.142	0.146
$\varepsilon = 1$	0.274	0.265	0.254	0.258
$\varepsilon = 2$	0.468	0.431	0.429	0.426

Tablo 6 (Devamı)

Eşitsizlik Endeksi	2006	2007	2008	2009
Genelleştirilmiş Entropi				
$a = -1$	0.441	0.378	0.376	0.372
$a = 0$	0.320	0.309	0.294	0.299
$a = 1$	0.337	0.363	0.323	0.338
$a = 2$	0.526	0.736	0.525	0.597

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti, 2006-2009

Tablo 6 yıllar itibariyle eşitsizlik endekslerini vermekte fakat bu eşitsizlik endekslerindeki değişimi göstermemektedir. Zamanlar arası değişimi görebilmek amacıyla eşitsizlik endekslerindeki yüzde değişimi Tablo 7 vermektedir. Ayrıca, Karoly (1992), Yun (2006) ve Gunatilaka ve Chotikapanich (2009)'u takip ederek Grafik 6'da belirli bir yıl temel alınarak eşitsizlik endekslerindeki değişim görülmektedir. Değişim yılı olarak panel veri başlayış yılı olan 2006=100 alınmış ve eşitsizlik endekslerindeki değişim bu şekilde daha net görülmüştür. Bu şekilde gösterime standartlaştırılmış eşitsizlik endeksleri denmektedir.

Genel olarak Tablo 7'ye bakıldığında eşitsizliğin (daha önce grafiklerde de tahmin edildiği gibi) azaldığı görülmektedir. Tablo 7'de dikkat çeken iki nokta üzerinde durulacaktır. Bunlar 2008-2009 değişimi ve Genelleştirilmiş Entropi için $a = 1$ ve 2 değerleridir.

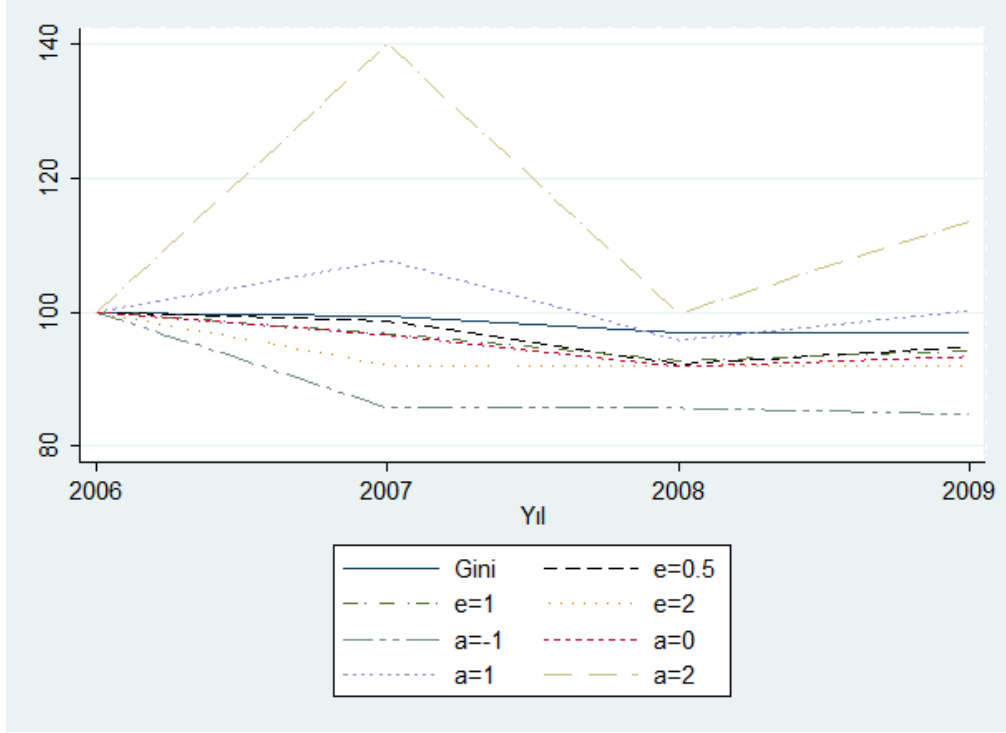
Tablo 7: 2006-2009 Yıllarına Ait Eşitsizlik Endekslerinin Değişimi

Eşitsizlik Endeksi	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Gini	-0.5	-2.3	-0.7	-2.1
Atkinson				
$\epsilon = 0.5$	-1.3	-6.5	2.8	-2.6
$\epsilon = 1$	-3.2	-4.1	1.5	-5.8
$\epsilon = 2$	-7.9	-0.4	-0.7	-8.9
Genelleştirilmiş Entropi				
$a = -1$	-14.2	-0.5	-1.06	-15.6
$a = 0$	-3.4	-4.8	1.7	-6.5
$a = 1$	7.7	-11.01	4.6	0.3
$a = 2$	40	-28.7	13.7	13.5

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seri, 2006-2009

2008 yılından 2009 yılına olan değişimde genel olarak bir artış görülmektedir. Bu artış küresel finansal krizin etkilerinin tam olarak hissedilmeye başlandığı dönemler olması sebebiyle olabilir. Bu yıllar itibariyle, her ne kadar kriz bir finansal kriz olsa da, çarkların yavaşlaması işsizliğe işsizlik de gelir kaybına sebep olmaktadır. $a = 1$ ve 2 değerlerine bakıldığında değişimlerin çok büyük olduğunu görmekteyiz. Bilinmektedir ki Genelleştirilmiş Entropi endeksi bu değerler için yüksek gelirliiler arasındaki değişime odaklanmaktadır. Yüksek gelirliiler arasındaki değişimlerin toplam eşitsizlik üzerindeki etkisi bir kez daha görülmektedir.

Grafik 6: Standartlaştırılmış Eşitsizlik Endeksleri

Kaynak: TÜİK Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması Panel Veri Seti, 2006-2009

Grafik 6'daki standartlaştırılmış eşitsizlik endekslerine bakıldığında da eşitsizliğin zaman içerisinde azaldığı görülmektedir. Buraya kadar yapılan incelemelerde elde edilen veriler kullanılarak 2006-2009 yılları için Türkiye'deki gelir eşitsizliği çeşitli endeks ve grafiklerle gösterilmiştir. Bu çalışmanın özünü oluşturan sorular hala cevaplandırılmamıştır; Türkiye'deki gelir eşitsizliğinin mikroekonomik belirleyicileri nelerdir? Gelir eşitsizliklerindeki değişimlerin ne kadarı mikroekonomik değişkenlerden ve ne yönde etkilenmektedir? Bir sonraki kısımda bu soruları cevaplandırmak amacıyla regresyon temelli ayrıştırma yöntemleri kullanılacaktır. Hanehalkı liderinin ve hanehalkı yapısının Türkiye'deki gelir eşitsizliğini ne miktarda ve ne yönde etkilediği ortaya konacaktır. Bunun için öncelikle regresyon denklemleri tahmin edilecek daha sonra regresyon temelli ayrıştırma yöntemleri kullanılarak sonuca ulaşılabilecektir.

3.2.3. Yöntem

Eşitsizlik ayrıştırma çalışmaları uzun bir geçmişe sahiptir. Özellikle Oaxaca (1973)'ün ve Blinder (1973)'ün gruplar arasındaki ortalama çıktı farklılığını açıklamaya yönelik çalışmaları öncü çalışmalardır. Örneğin cinsiyetler arasındaki ortalama ücret

farklılığını açıklamaya yönelik çalışmalarda Oaxaca-Blinder yöntemi sıklıkla kullanılmaktadır.

Literatürdeki eşitsizlik ayrıştırma yöntemleri çok çeşitli sebeplerle geliştirilmiştir. Ayrıştırma yöntemleri; i) gelir fonksiyonunun tamamını ya da kantilleri ele alıp fonksiyonlar ya da kantiller arasındaki değişikliğe sebep olan etkenlerin tespiti (Juhn ve diğerleri, 1993; DiNardo ve diğerleri, 1996; Deaton, 1997; Fields ve Yoo, 2000; Lemieux, 2002; Machado ve Mata, 2005; Devicienti, 2010), ii) belirli bir etmenin eşitsizlik üstündeki etkisinin görülmesi (Freeman, 1980; Almedia dos Reis ve Paes de Barros, 1991; Lam ve Levison; 1991; Card, 1996; Lam, 1999), iii) gruplar arasındaki ve gruplar içindeki eşitsizliğin anlaşılması (Oaxaca, 1973; Blinder, 1973; Fei ve diğerleri, 1978; Pyat ve diğerleri, 1980; Shorrocks, 1980, 1982, 1983b, 1984; Silber, 1989; Cowell ve Jenkis, 1995; Yitzhaki, 2002), iv) sosyoekonomik değişkenlerin her birinin eşitsizlik üstündeki etkisinin anlaşılması (Berhman ve diğerleri, 1983; Cowell ve Jenkis, 1995; Shorrocks, 1999, 2013; Fields ve Yoo, 2000; Morduch ve Sicular, 2002; Fields, 2003; Wan, 2004; Yun, 2006), amacıyla kullanılmıştır. Bu çalışmalarda kullanılan yöntemler itibariyle iv. maddede kullanılan yöntemler özellikle önemlidir ve burada onlar üzerinde durulacaktır. Bunun sebebi ise, bu yöntemlerin regresyon temelli ayrıştırma yöntemleri olmalarıdır. Bu sayede regresyona katılan tüm bağımsız değişkenlerin eşitsizliğe olan katkısı tespit edilebilmektedir. Diğer yöntemlerin aksine sadece genel dağılım fonksiyonundaki, ya da genel alt gruplardaki ya da grup içindeki eşitsizliğe odaklanılmamakta, eşitsizliğe katkısı olabilecek her şey görülebilmektedir. Burada Fields (2003) ve Yun (2006) yöntemleri ele alınacaktır.

Regresyon temelli eşitsizlik ayrıştırmasına ait yöntem ve bulgulara geçmeden önce her yıl için yatay kesit EKK ve panel veri tahmin sonuçlarına değinilecektir. Tahmin edilecek denklem eşitlik (8)'de verilmiştir.

$$\mathbf{y} = \mathbf{X}\boldsymbol{\beta} + \mathbf{u} \quad (8)$$

Yatay kesit için eşitlik (8)'de $\mathbf{y} = (y_1, y_2, \dots, y_N)'$, $N \times 1$ boyutlu logaritması alınmış yetişkin denk hanehalkı gelir vektörü, y_i , i . hanenin yetişkin denk geliridir, $i = 1, 2, 3, \dots, N$. \mathbf{X} , birinci sütunu 1'lerden oluşan $N \times K$ boyutlu değişken matrisi, $\boldsymbol{\beta}$, $K \times 1$ boyutlu katsayılar sütun vektörü ve \mathbf{u} , $N \times 1$ boyutlu hata terimi vektörüdür, $E(\mathbf{u}) = 0$, $Var(\mathbf{u}) = \sigma^2$. Hata terimi ve bağımsız değişkenler arasında herhangi bir korelasyon söz

konusu değildir. Panel veri söz konusu olunca tüm vektör ve matrislerin satır sayısı T ile çarpılmalıdır. Burada $t = 1, 2, 3, \dots, T$ zaman indisidir. Panel veri gösteriminde dikkat edilmesi gereken bir husus da hata terimi yapısıdır. Buradaki analizde sabit etkiler kullanılacağından tek yönlü hata terimi yapısı gösterilecektir. Bilindiği gibi, panel veri modelleri gözlemlenemeyen etkilerin analize dâhil edildiği son derece kullanışlı modellerdir. Gözlemlenemeyen bu etkiler hata terimi içerisinde varsayılmaktadır. Hata terimi eşitlik (9)'daki gibi iki parçaya ayrılmış şekilde gösterilebilir,

$$u_{it} = \eta_i + v_{it} \quad (9)$$

Eşitlik (9)'daki η_i incelenen birime ait gözlemlenemeyen etkiyi, v_{it} ise geri kalan hata terimini göstermektedir. Sabit etkiler modeli nedeniyle η_i bağımsız değişkenlerle korelasyonlu olmalıdır ve rassal olarak değişmemektedir. Geri kalan hata terimi v_{it} , yatay kesit hata terimine benzer özellikler göstermektedir. v_{it} birim içi ve birimler arası korelasyonsuz ve sabit varyanslı olmalıdır. Her yıl için yatay kesit ve sabit etkiler modeli tahmin edildikten sonra regresyon temelli ayrıştırma yöntemleri kullanılacaktır. Bu yüzden şimdi bu yöntemlerden bahsedilecektir. Çalışmada Fields (2003)'in ve Yun (2006)'un yöntemleri kullanılacaktır. Önce Fields (2003) daha sonra Yun (2006) yöntemi tanıtılacaktır.

Fields (2003) yöntemini aşağıdaki klasik log-ücret denklemlerini kullanarak kurmaya başlamıştır²¹,

$$\ln(Y_{i1}) = \alpha_1 + \sum_k \beta_{k1} x_{ik1} + \varepsilon_{i1} \quad (10)$$

$$\ln(Y_{i2}) = \alpha_2 + \sum_k \beta_{k2} x_{ik2} + \varepsilon_{i2} \quad (11)$$

Fields (2003) gösterimine şu şekilde değiştirerek devam etmiştir,

$$\ln Y_{it} = a'_t Z_{it} \quad (12)$$

Burada, $a_t = (\alpha_t, \beta_{1t}, \beta_{2t}, \dots, \beta_{Kt}, 1)$, $Z_{it} = (1, x_{i1t}, x_{i2t}, \dots, x_{iKt}, \varepsilon_{it})$, Y_{it} , i . birimin t . zamandaki gelirini göstermektedir. Fields (2003: 3) eşitsizlik ölçüsü olarak log-varyans kullanmış ve yöntemin diğer eşitsizlik endeksleri için de kullanılabileceğini ifade etmiştir. Fields (2003), aşağıdaki teoriyi kullanarak devam etmiştir,

²¹ İncelenen değişkenin ücret, gelir ya da başka bir değişken olması önemli değildir.

Teorem (Mood, Graybill ve Boes): A_1, \dots, A_p ve B_1, \dots, B_Q iki rassal değişken kümesi ve a_1, \dots, a_p ve b_1, \dots, b_Q iki sabit terim kümesi olsun. O halde, aşığıdaki eşitlik geçerlidir:

$$cov\left[\sum_{p=1}^P a_p A_p, \sum_{q=1}^Q b_q B_q\right] = \sum_{p=1}^P \sum_{q=1}^Q a_p b_q cov[A_p, B_q] \quad (13)$$

Yukarıdaki teoremi gelir tahmin fonksiyonuna uyguladığımızda,

$$\ln Y = \sum_{k=1}^{K+2} a_k Z_k \quad (14)$$

$$cov\left[\sum_{k=1}^{K+2} a_k Z_k, \ln Y\right] = \sum_{k=1}^{K+2} cov[a_k Z_k, \ln Y] \quad (15)$$

eşitliği elde edilmektedir. $cov\left[\sum_{k=1}^{K+2} a_k Z_k, \ln Y\right]$ ifadesi $\ln Y$ 'nin kendisiyle kovaryansına eşit olduğundan $\ln Y$ 'nin varyansına eşittir. Bu yüzden,

$$\sigma^2(\ln Y) = \sum_{k=1}^{K+2} cov[a_k Z_k, \ln Y] \quad (16)$$

elde edilir. Her iki tarafı $\sigma^2(\ln Y)$ 'ye bölersek,

$$s_k(\ln Y) = cov[a_k Z_k, \ln Y] / \sigma^2(\ln Y) = a_k \sigma(Z_k) cor[Z_k, \ln Y] / \sigma(\ln Y) \quad (17)$$

$$\sum_{k=1}^{K+2} s_k(\ln Y) = \%100 \quad (18)$$

elde edilir. Fields (2003) $s_k(\ln Y)$ 'yi "görelî faktör eşitsizlik ağırlığı" olarak tanımlamıştır. Eğer Z 'nin son elemanı elenirse eşitlik (18) $R^2 \ln(Y)$ 'ye eşit olmaktadır. Fields (2003), Shorrocks (1982)'un $s_k = cov(Y_k, Y) / \sigma^2(Y)$ eşitliğinden yola çıkarak kendi sonucuyla eşitliğini göstermiştir. Bu sonuç, Shorrocks (1982) eşitsizlik ayrıştırmasının 6 kuralının sağlaması durumunda yöntemin diğer eşitsizlik endekslerine de uygulanabilirliğini göstermektedir. Fields (2003) daha sonra gelirin belirleyicilerinin gelir eşitsizliğindeki değişimin ne kadarını açıkladığını göstermiştir. $I(\cdot)$ herhangi bir eşitsizlik indeksi olsun. Eşitsizlikteki değişim şu şekilde gösterilir:

$$I(\cdot)_2 - I(\cdot)_1 = \sum_j [s_{k,2} I(\cdot)_2 - s_{k,1} I(\cdot)_1] \quad (19)$$

Her iki tarafın $I(\cdot)_2 - I(\cdot)_1$ 'e bölünmesiyle her bir faktörün eşitsizlik değişimine olan katkısı bulunur:

$$\%100 = \sum_k [s_{k,2} I(\cdot)_2 - s_{k,1} I(\cdot)_1] / (I(\cdot)_2 - I(\cdot)_1) = \sum_k \Pi_k(I(\cdot)) \quad (20)$$

Görelî faktör eşitsizlik ağırlığı olan s_k 'nin işareti ilgili faktörün eşitsizliğe olan etki yönü olarak yorumlanmaktadır. Eğer $s_k < 0$ ise ilgili faktörün eşitsizliği azaltıcı, $s_k > 0$ ise arttırıcı, $s_k = 0$ ise herhangi bir etkisinin olmadığını göstermektedir (Fields, 2003; Gunatilaka ve Chotikapanich, 2009; Naschold, 2009; Yun, 2006). Fields (2003) yöntemi uygulanırken tahmin edilen bağımlı değişken üzerinden analiz yapılacaktır. Bu yüzden hata teriminin etkisi ortaya konmayacaktır. Ayrıca, sabit terim her gözlem için sabit ve katsayısı 1 olduğundan herhangi bir anlam ifade etmeyecektir.

Fields (2003) yönteminde bir bütün olarak $a_k Z_k$ 'in etkisi görülebilmektedir. Bilinmektedir ki kaynaklardaki (Z_k) dağılımın etkisiyle bu kaynakların geri dönüşünün (a_k) etkisi aynı olmayacaktır. Bu nedenle, bu etkilerin ayrı ayrı görülmesi daha sağlıklı sonuçlar elde etmemizi sağlayacaktır. Yun (2006)'un, Juhn ve diğerlerin (1993) ve Fields (2003)'in yöntemini kullanarak yaptığı tam da budur.

Yun (2006)'un yöntemi Juhn ve diğerleri (1993)'nin yöntemi ile Fields (2003)'in yönteminin birleştirilmiş halidir. Bu yüzden öncelikle Juhn ve diğerleri (1993)'nin yönteminden bahsedilecek, daha sonra Fields (2003) yöntemiyle sentezinden bahsedilecektir. Tüm gösterimlerde Yun (2006)'un gösterimi kullanılacaktır.

Yun (2006) gelir eşitsizlik endeksini iki zaman dilimi için (A ve B) $I_A = I_A(Y_{1A}, Y_{2A}, \dots, Y_{MA})$ ve $I_B = I_B(Y_{1B}, Y_{2B}, \dots, Y_{NB})$ şeklinde tanımlamıştır. Burada Y_{it} i . bireyin t zamanındaki kazancını göstermekte ve $t = A, B$ 'dir. Yun (2006) gelir denklemlerini şöyle tanımlamıştır

$$y_A = \beta_{0A} + \sum_{k=1}^{k=K-1} \beta_{kA} x_{kA} + e_A \quad (21)$$

$$y_B = \beta_{0B} + \sum_{k=1}^{k=K-1} \beta_{kB} x_{kB} + e_B \quad (22)$$

$y_t = \ln(Y_t)$ 'dir. Yun (2006), Juhn ve diğerleri (1993)'nin yöntemini şu şekilde ifade etmektedir;

$$y^* = \beta_{0B} + \sum_{k=1}^{k=K-1} \beta_{kB} x_{kA} + e_A \quad (23)$$

$$y^{**} = \beta_{0B} + \sum_{k=1}^{k=K-1} \beta_{kB} x_{kB} + e_A \quad (24)$$

Eşitlik (21)-(24) boyunca yapılanlar önce katsayıların daha sonra da bağımsız değişkenlerin değiştirilmesidir. İlk önce B yılına ait denklemden katsayılar alınmış, A

yılına ait değişkenlerle yeni denklem kurulmuştur. Bu esnada A yılına ait hata terimi değişmemiştir. Böylece y^* elde edilmiştir. Daha sonra y^* 'daki denkleme A yılının bağımsız değişkenleri konmuştur. Yine hata terimine dokunulmamıştır. Son olarak da e_A 'nın e_B ile yer değiştirmesiyle y_B elde edilecektir. Bu işlemler sonucunda eşitsizliklerini hesaplayacağımız y_A , y_B , y^* ve y^{**} değerleri elde edilir ve bunların eşitsizlikleri, sırasıyla, I_{yA} , I_{yB} , I_{y^*} ve $I_{y^{**}}$ 'dir. A ve B zamanları arasındaki eşitsizlik farkı şöyle bulunur,

$$I_{yA} - I_{yB} = (I_{yA} - I_{y^*}) + (I_{y^*} - I_{y^{**}}) + (I_{y^{**}} - I_{yB}) \quad (25)$$

Eşitlik (25)'in sağ tarafındaki parantezle ayrılmış üç işlem, sırasıyla, fiyat, miktar, ve kalıntı etkisi olarak tanımlanmaktadır. İlk ifade katsayıdaki değişimin etkisini, ikinci ifade bağımsız değişkendeki değişimin etkisini ve son ifade de kalıntılardaki değişimin etkisini göstermektedir. Yun (2006) daha sonra yukarıda Fields (2003)'in gösterimini daha sade bir şekilde şöyle göstermiştir,

$$\sigma_y^2 = \sum_{k=1}^{K-1} \sigma_{\beta_k x_k, y} + \sigma_{e, y} \quad (26)$$

Her bir faktörün eşitsizliğe katkısını ise,

$$s_k = \sigma_{\beta_k x_k, y} / \sigma_y^2 = \beta_k \sigma_{x_k} \rho_{x_k, y} / \sigma_y^2 \quad (27)$$

şeklinde bulunmaktadır. Yukarıdaki ifadede $\rho_{x_k, y} = \sigma_{x_k, y} / \sigma_{x_k} \sigma_y$ 'dir ve bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonu göstermektedir. Yun (2006), yukarıdaki iki yöntemi birleştirip kendi yöntemini şu şekilde ifade etmektedir,

$$\sigma_{yA}^2 - \sigma_{yB}^2 = (\sigma_{yA}^2 - \sigma_{y^*}^2) + (\sigma_{y^*}^2 - \sigma_{yB}^2) \quad (28)$$

$$\sigma_{yA}^2 - \sigma_{yB}^2 = \sum_{k=1}^{k=K} (s_{kyA} \cdot \sigma_{yA}^2 - s_{ky^*} \cdot \sigma_{y^*}^2) + \sum_{k=1}^{k=K} (s_{ky^*} \cdot \sigma_{y^*}^2 - s_{kyB} \cdot \sigma_{yB}^2) \quad (29)$$

Yun (2006)'un yukarıdaki gösterimi fiyat ve miktar etkilerini göstermek üzere daha açık bir şekilde aşağıdaki gibi ifade edilebilir;

$$\sigma_{yA}^2 - \sigma_{yB}^2 = \sum_{k=1}^{k=K-1} (s_{ky^*} \cdot \sigma_{y^*}^2 - s_{kyB} \cdot \sigma_{yB}^2) + \sum_{k=1}^{k=K-1} (s_{kyA} \cdot \sigma_{yA}^2 - s_{ky^*} \cdot \sigma_{y^*}^2) \quad (30)$$

Yun (2006) yönteminin en büyük handikabı sadece eşitsizlik ölçütü olarak log-varyansın kullanılabilmesidir. Cowell (1988), log-varyans ölçüsünü eşitsizlik ayrıştırması için “kötü” bir ölçü olarak tanımlamıştır. Ancak, bu ölçüt yine de kullanılacaktır çünkü şu an itibarıyla eldeki tek yöntemdir.

Regresyon temelli eşitsizlik ayrıştırma yöntemiyle ilgili literatür taraması kısaca Tablo 8'deki gibi özetlenebilir. Türkiye ile ilgili literatürden ayrı verilme sebebi bahsedilen yöntemlerin Türkiye üzerine uygulanmamış olmasındandır. Daha sonraki kısımda ise bulgular verilecektir.

Tablo 8: Regresyon Temelli Eşitsizlik Ayrıştırma Yöntemi Literatür Özeti

Çalışma	Dönem	Veri	Yöntem	Endeks
Adams (2002)	1997	Mısır Bütünleşik Hanehalkı Araştırması	Morduch-Sicular	Gini
Arayama ve diğerleri (2006)	2003	Kore Çiftçi Hanehalkı Araştırması	Morduch-Sicular	Gini
Deng ve Li (2009)	1988, 1995 ve 2002	Çin Sosyal Bilimler Akademisi Araştırması	Morduch-Sicular, Fields, Shorrocks	Gini, Theil ve Değişim Katsayısı
Fields (2003)	1979 ve 1999	ABD Yıllık Demografik Araştırmalar	Fields	Gini ve log-varyans
Fields ve Yoo (2000)	1986 ve 1993	Kore Mesleki Ücret Araştırması	Fields	Gini ve log-varyans
Gunatilaka ve Chotikapanich (2009)	1980-2002	Sri Lanka 1980/1981 için İşgücü ve Sosyoekonomik Araştırmalar, 1990/1991, 1995/1996 ve 2002 için Hane halkı Gelir ve Tüketim Araştırmaları	Fields, Shapley ve Yun	Log-varyans
Israili (2007)	1997	İsrail Gelir Araştırması	Shapley	R ² 'ye katkı
Machado ve Mata (2005)	1986 ve 1995	Portekiz Quadros de Pessal	Machado-Mata	Gini
Manna ve Regoli (2012)	1998-2008	İtalya Hanehalkı Gelir ve Refah Araştırması	Fields ve Shapley	Gini, Theil, var-log, Ortalama log-değişim
Morduch ve Sicular (2002)	1990-1993	Çin Çiftçi Hanehalkı Araştırması	Morduch-Sicular	Gini, Theil ve Değişim Katsayısı
Naschold (2009)	1986, 1986, 1988, 1989	Pakistan Kırsal Hanehalkı Araştırması	Fields	Gini, theil ve Ortalama Log-sapma
Nguyen ve diğerleri (2007)	1993 ve 1998	Vietnam Yaşam Standartları Araştırması	Machado-Mata yöntemiyle kantil regresyon kullanılarak kent-kır ayrıştırması	Gelir dağılımındaki değişim ele alınmıştır
Paul (2004)	1993	Avustralya Hanehalkı Harcama Araştırması	Lerman-Yitzhaki ve Paul	Gini, Atkinson ve Theil
Wagle (2010)	1996 ve 2004	Nepal Yaşam Standartları Araştırması	OLS-3SLS	Gini

Tablo: 8 (Devamı)

Çalışma	Dönem	Veri	Yöntem	Endeks
Wan (2004)	1992-1995	Çin Kır Hanehalkı Araştırmaları	Wan-Shapley	Gini, Atkinson, Theil ve Değişim katsayısı
Wand ve Zhou (2005)	1996, 1998, 2000, 2002	Çin Kırsal Ekonomi Araştırma Merkezi	Shapley	Gini, Theil, Atkinson ve Değişim Katsayısı
Yun (2006)	1969, 1979, 1989, 1999	Güncel Nüfus Araştırmaları	Yun	Log-varyans
Zang ve Zang (2003)	1986-1998	Çin İstatistik Yıllığı	Shorrocks	Log-varyans

Tablo 8’de özet olarak verilen çalışmalarda genel olarak teoriyle uyumlu regresyon sonuçları elde edilmiştir. Hanehalkı gelirini belirlemeye yönelik yapılan bu çalışmalarda bağımlılık oranı, hanehalkı liderinin kadın olması, temel eğitime sahip birey sayısı, işsizlik sayısı, çocuk sayısı ve hanehalkı büyüklüğü gibi değişkenlerin yetişkin denk hanehalkı geliri üzerindeki etkisinin negatif olduğu, tam tersi durumların ise pozitif etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Çalışmalar genellikle ülke hanehalkı anketleri üzerinden yapıldığından ve her anketin aynı soruları barındırmadığından bağımsız değişkenler de çeşitlenmektedir. Bu yüzden, burada sadece temel kabul edilebilecek değişkenlerden bahsedilmiştir. Örneğin, Naschold (2009), Adams (2002) ve Wagle (2010) çalışmalarında hanelerin toprak sahipliğini ve tarımsal alet sahipliğini bağımsız değişken olarak kullanmışlardır. Benzer bağımsız değişkenleri diğer çalışmalarda bulmak her zaman mümkün olmamaktadır. Bu nedenle ülke karşılaştırılmalarında zorluk yaşanmaktadır. Her ülkenin dinamikleri de farklı olduğundan böyle bir durumun yaşanması da çok şaşırtıcı değildir.

Aşağıda ilk önce regresyon sonuçları, daha sonra eşitsizlik ayrıştırması sonuçları verilmiştir.

3.3. Regresyon ve Regresyon Temelli Ayırıştırma Analizi

3.3.1. Regresyon Analizi Sonuçları

Tablo 4’te tanımlayıcı istatistikleri verilen verilerle oluşturulmuş olan regresyon analizi sonuçları Tablo 9’da verilmiştir. 2006-2009 yıllarını kapsayan panel veri seti kullanılarak her yıl için EKK, panel veri için havuzlanmış EKK ve sabit etkiler modeli tahmin edilmiştir.

Tablo 9: EKK, Havuzlanmış EKK ve Sabit Etkiler Tahmin Sonuçları

	2006	2007	2008	2009	Havuzlan mış EKK	Sabit Etkiler
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler						
Kadın	-0.136*	-0.003	-0.0676	-0.119*	-0.0716*	0.0710
	(-2.24)	(-0.05)	(-1.21)	(-2.15)	(-2.40)	(1.60)
Yaş	0.0205**	0.0226***	0.0123*	0.0153*	0.0235***	0.0678***
	(3.21)	(3.65)	(1.98)	(2.44)	(7.31)	(8.70)
Yaş ²	-0.0001	-0.0001*	-0.0000	-0.0001	-0.0001***	-0.0004***
	(-1.84)	(-2.56)	(-0.99)	(-1.90)	(-4.97)	(-5.91)
Kadın-Evli	0.190	0.111	0.120	0.195*	0.178***	0.0592
	(1.95)	(1.27)	(1.53)	(2.42)	(4.04)	(1.29)
Kadın-Dul	0.205*	0.0978	0.134	0.205**	0.183***	0.0599
	(2.55)	(1.33)	(1.86)	(2.95)	(4.81)	(1.44)
Kadın-Boşandı	0.172	-0.107	0.0214	0.146	0.0604	-0.00202
	(1.53)	(-0.96)	(0.21)	(1.31)	(1.07)	(-0.03)
Çalışma Durumu						
Yarı Zamanlı	0.00255	-0.0805	-0.0236	-0.0652	-0.0389	-0.0187
	(0.05)	(-1.83)	(-0.52)	(-1.41)	(-1.60)	(-0.84)
İş Arıyor	0.0130	-0.0408	0.0353	0.0421	-0.00686	0.0188
	(0.18)	(-0.56)	(0.51)	(0.66)	(-0.19)	(0.64)
Emekli	0.177***	0.199***	0.197***	0.127***	0.188***	0.0513*
	(3.83)	(4.68)	(4.96)	(3.35)	(8.74)	(2.54)
Çalışamaz Halde	-0.0362	-0.143**	-0.0203	-0.106*	-0.0759**	-0.00619
	(-0.74)	(-2.88)	(-0.45)	(-2.47)	(-3.16)	(-0.29)
Haneye Ait Değişkenler						
Telefon						
Hayır (Maddi)	-0.346***	-0.256***	-0.374***	-0.304***	-0.278***	0.0291
	(-9.99)	(-7.38)	(-11.85)	(-10.52)	(-16.79)	(1.54)
Hayır (Diğer)	-0.0979*	-0.162***	-0.206***	-0.203***	-0.110***	0.123***
	(-2.04)	(-3.94)	(-6.13)	(-6.40)	(-5.71)	(6.05)
Su						
Hayır	-0.310***	-0.185***	-0.158**	-0.175**	-0.266***	-0.219***
	(-6.09)	(-3.47)	(-2.87)	(-2.93)	(-9.53)	(-4.81)
Hane Büyüklüğü	-0.145***	-0.0812***	-0.0985***	-0.0509**	-0.0779***	0.0386*
	(-7.13)	(-4.59)	(-5.85)	(-3.04)	(-8.43)	(2.10)
Hane Büyüklüğü ²	0.008***	0.003*	0.004***	0.0005	0.003***	-0.00253
	(5.52)	(2.34)	(3.37)	(0.45)	(4.64)	(-1.83)

Tablo 9 (Devamı)

	2006	2007	2008	2009	Havuzlanmış EKK	Sabit Etkiler
Bağımlı Nüfus Oranı	0.021 (0.37)	0.077 (1.41)	0.000 (0.00)	0.078 (1.50)	0.074** (2.63)	-0.06 (-1.26)
Çocuk Oranı	-0.404*** (-4.71)	-0.637*** (-8.05)	-0.512*** (-6.60)	-0.711*** (-9.29)	-0.624*** (-15.13)	-0.575*** (-8.63)
İşsiz Oranı	-0.536*** (-4.36)	-0.390** (-3.19)	-0.378*** (-3.32)	-0.314** (-3.23)	-0.353*** (-6.05)	-0.0849 (-1.57)
Sağlık Durumu Oranları						
Çok İyi	0.109* (2.02)	0.0575 (1.12)	0.0876 (1.60)	0.113* (2.16)	0.0787** (2.87)	0.0181 (0.74)
İyi	0.0831* (2.12)	0.0361 (0.96)	0.0650 (1.74)	0.0583 (1.60)	0.0651*** (3.34)	0.0232 (1.28)
Kötü	-0.0379 (-0.76)	-0.0857 (-1.70)	-0.0779 (-1.56)	-0.130** (-2.77)	-0.106*** (-4.15)	-0.0703** (-3.15)
Çok Kötü	-0.399** (-3.02)	-0.175 (-1.57)	-0.280* (-2.35)	-0.306** (-3.19)	-0.265*** (-4.54)	-0.177*** (-3.49)
Eğitim Oranları						
Okuma Bilmeyen	-0.594*** (-8.56)	-0.629*** (-9.51)	-0.546*** (-8.29)	-0.544*** (-8.48)	-0.630*** (-18.34)	-0.0938 (-1.13)
Diplomasız	-0.506*** (-6.49)	-0.417*** (-5.71)	-0.362*** (-4.99)	-0.409*** (-5.81)	-0.462*** (-12.14)	0.0329 (0.41)
İlkokul	-0.208*** (-3.68)	-0.226*** (-4.27)	-0.180*** (-3.48)	-0.196*** (-3.83)	-0.235*** (-8.54)	-0.111 (-1.90)
Genel Lise	0.242*** (3.31)	0.186** (2.69)	0.236*** (3.50)	0.191** (2.85)	0.187*** (5.21)	-0.150* (-2.03)
Meslek Lisesi	0.249** (3.10)	0.240** (3.20)	0.301*** (4.05)	0.305*** (4.15)	0.244*** (6.21)	-0.166 (-1.91)
Üniversite	0.782*** (9.89)	0.772*** (10.45)	0.772*** (10.56)	0.813*** (11.59)	0.771*** (20.08)	0.0120 (0.12)
İşteki Durum Oranları						
Ücretli	0.751*** (5.15)	0.486*** (3.61)	0.607*** (4.57)	0.394** (2.91)	0.566*** (7.95)	0.289** (2.93)
Yevmiyeli	0.238 (1.50)	0.267 (1.81)	0.335* (2.24)	0.115 (0.72)	0.269*** (3.38)	0.311** (3.02)
İşveren	1.843*** (9.72)	1.740*** (9.73)	1.592*** (8.89)	1.268*** (6.96)	1.629*** (17.22)	0.867*** (6.85)
Kendi Hesabına	0.761*** (4.43)	0.652*** (4.11)	0.560*** (3.60)	0.509** (3.22)	0.652*** (7.82)	0.573*** (5.21)
Ücretsiz Aile	0.590* (3.16)	0.449** (2.62)	0.419* (2.48)	0.262 (1.50)	0.438*** (4.82)	0.158 (1.33)
Sektör Oranları						
Tarım-Ormanlık	-0.305* (-2.57)	-0.251* (-2.36)	-0.237* (-2.26)	-0.152 (-1.43)	-0.228*** (-4.04)	-0.0037 (-0.05)
Maden ve Taş Ocak.	-0.0982 (-0.22)	-0.0922 (-0.23)	-0.384 (-1.23)	-0.0948 (-0.37)	-0.0997 (-0.58)	0.371 (1.70)
İmalat Sanayii	-0.0208 (-0.17)	0.001 (0.01)	0.0648 (0.60)	0.101 (0.92)	0.0448 (0.78)	-0.0104 (-0.12)

Tablo 9 (Devamı)

	2006	2007	2008	2009	Havuzlan mış EKK	Sabit Etkiler
Elektrik, Gaz ve Su	0.517 (1.17)	-0.123 (-0.32)	0.994* (2.26)	0.949* (2.11)	0.503* (2.27)	0.101 (0.33)
İnşaat-Bayındırlık	-0.113 (-0.87)	0.0685 (0.57)	-0.0797 (-0.65)	0.0198 (0.15)	-0.0244 (-0.38)	0.107 (1.18)
Toptan	0.0781 (0.66)	0.0439 (0.41)	0.0596 (0.56)	0.122 (1.13)	0.0814 (1.42)	0.0244 (0.29)
Otel-Lokanta	-0.203 (-1.22)	-0.138 (-0.93)	-0.203 (-1.43)	0.0465 (0.33)	-0.0899 (-1.17)	0.188 (1.78)
Ulaştırma-Haber.	-0.174 (-1.21)	0.119 (0.87)	-0.0283 (-0.21)	0.0994 (0.74)	0.00427 (0.06)	-0.131 (-1.27)
Mali Aracı Kurul.	0.756** (2.81)	0.806** (3.08)	0.583* (2.26)	0.912*** (3.49)	0.794*** (5.82)	0.591* (2.21)
Gayrimenkul	-0.142 (-0.82)	-0.0930 (-0.59)	-0.0084 (-0.05)	0.0086 (0.06)	-0.0339 (-0.41)	0.179 (1.55)
Kamu Yönetimi	-0.133 (-0.90)	0.112 (0.80)	0.0129 (0.09)	0.205 (1.44)	0.0443 (0.60)	0.00250 (0.02)
Eğitim	-0.357* (-2.19)	-0.212 (-1.39)	-0.182 (-1.21)	-0.0941 (-0.61)	-0.209** (-2.59)	0.0316 (0.22)
Sağlık	0.0871 (0.49)	0.0999 (0.60)	-0.0803 (-0.49)	0.235 (1.42)	0.119 (1.36)	0.492** (2.84)
İş Yeri Büyüklüğü						
≤10	-0.294** (-2.71)	-0.219* (-2.13)	-0.178 (-1.78)	-0.270* (-2.55)	-0.256*** (-4.74)	-0.118 (-1.71)
11-19	-0.208 (-1.71)	-0.114 (-0.98)	0.00722 (0.06)	-0.0781 (-0.64)	-0.101 (-1.64)	-0.0133 (-0.17)
≥50	0.131 (1.26)	0.133 (1.37)	0.134 (1.41)	0.0882 (0.88)	0.116* (2.25)	-0.0474 (-0.61)
Sabit	8.301*** (48.83)	8.451*** (50.05)	8.771*** (51.01)	8.852*** (49.37)	8.392*** (94.93)	6.509*** (31.48)
N	2387	2387	2387	2387	9548	9548
R ²	0.571	0.565	0.582	0.586	0.556	0.100
F	65.70	64.17	68.76	69.82	244.9	16.10
Breusch-Pagan/ Cook-Weisberg (P Değeri)	0.0512	0.0014	0.5963	0.3024	0.472	
F Testi; $\forall u_i = 0$						5.05
Wald (P Değeri)						0.000
Durbin-Watson						1.61
Baltagi-Wu						2.24
Pesaran (P Değeri)						0.000
Hausman (P Değeri)						0.000
Sargan-Hansen (P Değeri)						0.000

Not: t değerleri parantez içindedir. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$

Tablo 9'daki değişkenlerin yorumuna geçmeden önce tablonun en altındaki control testlerinden bahsetmek yerinde olacaktır. Yatay kesit ve havuzlanmış EKK için değişen varyans testi istenen sonucu vermektedir. Sabit etkileri işaret eden standart Hausman testi

ve dirençli versiyonu Sargan-Hansen testi olasılık değerleri 0.000'dır. Wald ve Pesaran testlerine bakıldığında modelde birimler arası değişen varyans ve korelasyon söz konusudur. Bu yüzden standart hatalar sapmalıdır. Bu yüzden, test sonuçlarının anlamlılık analizleri yapılırken dikkat edilmelidir. Bahsedilen sorunlara karşı dirençli tahmin sonuçları ileride verilecektir. Kukla değişkenlerde tahminlerde kullanılan değişken dışındakiler tüm seçenekler diğer kategorisi altında toplanmış ve sıfır değeri verilmiştir. Şimdi değişkenlerin yorumuna geçilebilir.

Hanehalkı liderine ait olan cinsiyet, cinsiyet medeni durum etkileşim değişkeni ve çalışma durumu değişkenleri kukla değişkenlerdir. Cinsiyet ve medeni durum arasında bir etkileşim değişkeni oluşturulmuştur çünkü daha önce de bahsedildiği gibi boşanan ya da dul kalan kadınların bu durumlardan etkilenmesi aynı durumdaki erkeklerden farklı olmaktadır. Çünkü, genellikle Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde hane gelirinin tek sağlayıcısı erkektir. Benzer farklılık evli ve bekâr kadınlar arasında da görülebilir. Evlenen kadınlar bekârken bir gelire sahip olsa bile, evlenince ikinci bir gelir kaynağından daha faydalanma imkânı bulabilmektedir. Benzer durum şüphesiz erkekler için de geçerlidir. Etkileşim parametresi oluşturmak için sadece evli, dul ve boşanmış olanlar ele alınmış, bunlar dışındakiler için sıfır değeri verilmiştir. Beklendiği gibi hanehalkı liderinin kadın olması durumunda katsayı işareti negatif olmaktadır. Sabit etkiler modelinde ise işaret tersine dönmektedir ve anlamsızdır. Evli ve dul kadınları ifade eden etkileşim parametrelerinin katsayıları pozitiftir. Bu işaret en azından evli kadınlar için beklenebilirken dul kadınlar için beklenmeyen durumdur fakat dul kalan kadınlara eşlerinden kalabilecek emekli vb. maaşlar da düşünüldüğünde çok da şaşırtıcı bir sonuç olmayacaktır. Yine beklenmeyen bir işaret boşanan kadınları ifade eden değişkende görülmektedir. Sadece 2007 ve sabit etkiler için negatif işarete sahiptir. hanehalkı liderinin tecrübesini gösterebilen bir değişken olan yaş değişkeni hanehalkı yetişkin denk geliriyle hanehalkı yaşı arasında ters U ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bu sonuç teoriyle uyumludur çünkü hanehalkı lideri yaşlandıkça verimliliği azalacak bu da gelir kaybına sebep olacaktır. Hanehalkı liderine ait çalışma durumunu gösteren kukla değişken sonuçlarından özellikle iş arıyor olanı beklenenin aksine 2007 ve havuzlanmış EKK hariç pozitif çıkmıştır fakat genel itibarıyla anlamsızdır. Yarı zamanlı çalışma, çalışamaz halde olma ve emekli olma durumlarının işaretleri beklendiği gibidir. Buraya kadar hanehalkı liderine ait değişkenlerden bahsedilmiştir. Bundan sonra haneye ait değişkenlerden

bahsedilecektir.

Haneye ait değişkenlerin başında alt yapı hakkında bilgi vermesi beklenen telefon ve su kukla değişkenleridir. Aslında telefon değişkeni sadece alt yapıya bağlı değildir. Ev telefonu kullanmama tercihi söz konusu olabilir. Özellikle evet cevabı temel alınmış ve olmaması durumu görölmek istenmiştir. Telefon değişkeni nedenine bağlı olmak üzere iki hayır cevabı verilmiştir. İlk cevap maddi nedenleri öne sürerken ikinci cevap diğer şekindedir. Diğer olarak verilen ikinci cevap ev telefonu kullanmak yerine cep telefonu kullanmayı tercih etme şeklinde yorumlanabilir. Belki de bu nedenden ötürü katsayısı pozitif çıkmıştır. Alt yapı hakkında daha çok bilgi verebilecek olan değişken sudur. Beklendiği gibi bu değişken negatif işaretlidir. Maalesef ki bir diğer önemli alt yapı değişkeni olan elektrik bilgisi ankette yer almamaktadır.

Bundan sonraki değişkenler hanehalkı içindeki oranlardan oluşmaktadır. Bu değişkenler için kukla değişken kullanılmayarak çoklu doğrusal bağlantı sorunun da kaçınılmış olmaktadır. Hanehalkına ait değişkenlerden bağımlı nüfus oranı hariç hanehalkı büyüklüğü, çocuk oranı ve işsiz oranı değişkenleri beklenen işarete sahiptir. Hanehalkı büyümesinin ilk aşamasında yetişkin denk hanehalkı geliri azalırken bir müddet sonra artmaya başlamaktadır. Bu durum uzun panel veri modelleri için haneye doğum ile katılan bireylerin gelir kazanma yaşlarına gelmesi olarak yorumlansa da burada durum tam olarak böyle olmayabilir çünkü zaman boyutu çok kısadır. Bu yüzden buna sebep olacak şeylerden biri hane birleşmeleri olabilir. Bağımlı nüfus oranı için genel olarak literatürdeki bulgular negatif işareti göstermektedir fakat burada sabit etkiler hariç pozitif işaretlidir. Bağımlı nüfus daha önce de tanımlandığı gibi 14 yaşından küçük 65 yaşından büyük nüfusu kapsamaktadır. Eğer 14 yaşından küçük bireyler gelir getirici faaliyette bulunuyorsa, 65 yaşından büyük bireyler emekliyse, bu durum çok da şaşırtıcı olmayacaktır.

Hanedeki bireylere ait çeşitli sağlık durumu oranlarını gösteren sağlık değişkenleri beklenen işaretlere sahiptir. Sağlıksız kişi sayısının arttığı haneler var olan gelirlerini kaybedecek ya da gelir getirici faaliyetlerde bulunamayacaklardır. Geliri etkileyen belki de en önemli değişken eğitimdir. Bilinmektedir ki eğitimli bireyler diğerlerine oranla daha fazla kazanmakta ya da daha fazla kazanma olasılığına sahip olmaktadır. Sabit etkiler modeli hariç, genel olarak eğitim oranlarını ifade eden değişkenler tam da beklendiği

gibidir. Hanedeki eğitim düzeyi oranları attıkça işaretler negatif olarak küçülmekte, pozitifte dönmekte ve daha pozitif olarak artmaya devam etmektedir. İstihdam tipi olarak yorumlanabilecek bireylerin işteki durumları da gelir yaratma sürecinde önemlidir. Burada da gelir kazandıran faaliyetler beklenen işarete sahiptir. Dikkat edilecek nokta katsayı büyüklükleridir. Kendi işine sahip olan ya da işveren olan bireyler diğerlerinden daha büyük katsayıya sahiptir.

Geliri etkileyen bir diğer değişken de bireylerin hangi sektörlerde çalıştığıdır. TÜİK GYKA anketinde iki farklı sektör kodlaması kullanmıştır. Bunlardan biri ISCO-88 diğeri de NACE REV 1.1'dir. Burada NACE REV 1.1 kullanılmıştır çünkü diğerinden daha açık ve nettir. Sektör bilgilerine ait katsayılara bakıldığında görülmektedir ki mali aracı kurumlar değişkeni dışında diğer tümü modele ve zaman göre değişmektedir. Her bir değişkenin zamandan ve makroekonomik etmenlerden etkileneneği bir gerçektir. Sektörler içinde dikkat çekici işarete sebep olanlardan biri eğitim sektörüdür. Genellikle eğitim sektöründe çalışan olarak bu sektörde daha yüksek gelire sahip olan öğretmenler ve yöneticiler düşünüldüğünde işaretin negatif olması şaşırtıcıdır. Bu sektördeki diğer çalışanlar göz önüne alındığında negatif işaretli olması yadırganmayabilir. Hane gelirini etkileyen bir diğer değişken de çalışan iş yeri büyüklüğüdür. Bilinmektedir ki daha büyük işletmeler daha yüksek ücret imkânına sahip olmaktadır. Bu yüzden mikro ya da küçük işletmelerde çalışan kişi sayısındaki artışın olumsuz bir etki doğurabileceği beklenmektedir. Sabit etkiler modeli hariç bulgular da bunu destekler niteliktedir.

Daha önce bahsedildiği gibi tahmin sonuçları bazı varsayımları sağlamadığından standart hatalar sapmalı sonuç vermektedir. Bu yüzden dirençli tahminler kullanılarak tahminde bulunulmuştur. Bu noktada belirtilmesi gereken önemli bir ayrıntı bulunmaktadır. Kullanılan dirençli tahminler $T > N$ koşuluyla asimptotik tutarlıdır. Kullanılan veri ise tam tersini gerektirmektedir. Tahminler içerisinde sadece Driscoll ve Kraay (1998)'in geliştirdiği yöntem kısmen uymaktadır çünkü bu tahmin yönteminde de T en az 20-25 dolaylarında olmalıdır. Yine de dirençli tahmin sonuçları Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10: Dirençli Tahmin Sonuçları

	Parks-Kmenta ¹	Parks-Kmenta ²	Beck-Katz ³	Driscoll-Kraay ⁴
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler				
Kadın	-0.0716*** (-4.03)	-0.0567*** (-4.03)	-0.0716** (-3.15)	0.0710 (1.26)
Yaş	0.0263*** (13.70)	0.0235*** (14.13)	0.0235*** (5.51)	0.0678*** (3.69)
Yaş ²	-0.0002*** (-9.57)	-0.0001*** (-9.55)	-0.0001*** (-4.79)	-0.0004*** (-3.65)
Kadın-Evli	0.162*** (6.08)	0.122*** (6.27)	0.178*** (5.08)	0.0592** (2.96)
Kadın-Dul	0.175*** (7.98)	0.145*** (8.62)	0.183*** (6.60)	0.0599*** (7.07)
Kadın-Boşandı	0.0248 (0.76)	0.0759** (3.27)	0.0604 (1.04)	-0.00202 (-0.05)
Çalışma Durumu				
Yarı Zamanlı	-0.0387* (-2.45)	-0.0210* (-2.05)	-0.0389* (-2.20)	-0.0187 (-1.63)
İş Arıyor	-0.0169 (-0.77)	-0.0181 (-1.36)	-0.00686 (-0.24)	0.0188* (2.20)
Emekli	0.141*** (12.35)	0.127*** (16.58)	0.188*** (4.54)	0.0513*** (11.45)
Çalışamaz Halde	-0.0282* (-1.98)	-0.0362*** (-3.98)	-0.0759* (-2.32)	-0.00619 (-0.56)
Haneye Ait Değişkenler				
Telefon				
Hayır (Maddi)	-0.242*** (-22.86)	-0.208*** (-27.21)	-0.278*** (-3.93)	0.0291 (1.25)
Hayır (Diğer)	-0.0874*** (-7.15)	-0.0698*** (-9.52)	-0.110 (-1.77)	0.123*** (4.68)
Su				
Hayır	-0.252*** (-13.11)	-0.259*** (-17.43)	-0.266*** (-5.99)	-0.219*** (-5.57)
Hane Büyüklüğü	-0.0890*** (-15.81)	-0.0741*** (-15.08)	-0.0779*** (-5.06)	0.0386*** (3.82)
Hane Büyüklüğü ²	0.0039*** (9.36)	0.0028*** (7.29)	0.003** (2.64)	-0.0025*** (-7.96)
Bağımlı Nüfus Oranı	0.0654*** (4.11)	0.0285* (2.08)	0.0746*** (3.47)	6.449*** (10.27)
Çocuk Oranı	-0.627*** (-25.53)	-0.622*** (-33.00)	-0.624*** (-11.05)	-0.575*** (-4.25)
İşsiz Oranı	-0.296*** (-7.91)	-0.249*** (-10.45)	-0.353*** (-3.87)	-0.0849*** (-4.81)
Sağlık Durumu Oranları				
Çok İyi	0.0529** (3.25)	0.0406*** (4.51)	0.0787* (2.15)	0.0181* (2.46)
İyi	0.0560*** (4.96)	0.0481*** (7.09)	0.0651* (2.48)	0.0232 (1.15)
Kötü	-0.0926*** (-6.56)	-0.0831*** (-9.62)	-0.106*** (-5.54)	-0.0703*** (-5.22)
Çok Kötü	-0.221*** (-5.48)	-0.243*** (-9.76)	-0.265*** (-3.58)	-0.177*** (-4.85)

Tablo 10 (Devamı)

	Parks-Kmenta ¹	Parks-Kmenta ²	Beck-Katz ³	Driscoll-Kraay ⁴
Eğitim Oranları				
Okuma Bilmeyen	-0.666*** (-32.20)	-0.654*** (-36.68)	-0.630*** (-13.41)	-0.0938 (-0.76)
Diplomasız	-0.475*** (-20.09)	-0.450*** (-22.48)	-0.462*** (-14.71)	0.0329 (0.39)
İlkokul	-0.245*** (-14.72)	-0.226*** (-16.13)	-0.235*** (-13.44)	-0.111 (-1.41)
Genel Lise	0.195*** (9.67)	0.215*** (12.61)	0.187*** (11.34)	-0.150** (-3.21)
Meslek Lisesi	0.240*** (10.61)	0.235*** (11.70)	0.244*** (13.71)	-0.166*** (-4.48)
Üniversite	0.758*** (33.50)	0.753*** (36.15)	0.771*** (29.90)	0.0120 (0.10)
İşteki Durum Oranları				
Ücretli	0.527*** (12.91)	0.494*** (16.12)	0.566*** (6.99)	0.289*** (5.82)
Yevmiyeli	0.228*** (4.84)	0.262*** (7.79)	0.269** (3.27)	0.311*** (5.90)
İşveren	1.567*** (27.06)	1.504*** (35.15)	1.629*** (10.53)	0.867*** (12.07)
Kendi Hesabına	0.581*** (12.22)	0.592*** (16.23)	0.652*** (9.72)	0.573*** (13.25)
Ücretsiz Aile	0.344*** (6.24)	0.354*** (8.68)	0.438*** (4.39)	0.158** (3.24)
Sektör Oranları				
Tarım-Ormancılık	-0.227*** (-6.61)	-0.173*** (-6.75)	-0.228*** (-6.26)	-0.0037 (-0.11)
Maden ve Taş Ocak.	-0.0811 (-0.73)	0.0438 (0.42)	-0.0997 (-0.76)	0.371*** (3.68)
İmalat Sanayii	0.0331 (0.99)	0.0595* (2.34)	0.0448 (1.09)	-0.0104 (-0.32)
Elektrik, Gaz ve Su	0.604*** (3.87)	0.0812 (0.61)	0.503** (2.83)	0.101 (1.48)
İnşaat-Bayındırlık	-0.0347 (-0.85)	-0.0397 (-1.44)	-0.0244 (-0.72)	0.107* (2.37)
Toptan	0.0496 (1.48)	0.0729** (2.74)	0.0814** (3.21)	0.0244 (1.47)
Otel-Lokanta	-0.0483 (-1.03)	-0.0601 (-1.52)	-0.0899 (-1.12)	0.188* (2.09)
Ulaştırma-Haber.	-0.0550 (-1.27)	-0.0422 (-1.21)	0.00427 (0.07)	-0.131* (-2.02)
Mali Aracı Kurul.	0.812*** (11.06)	0.680*** (8.30)	0.794*** (7.27)	0.591** (2.82)
Gayrimenkul	-0.0354 (-0.67)	0.00301 (0.07)	-0.0339 (-0.42)	0.179* (2.11)
Kamu Yönetimi	0.0433 (1.09)	0.129*** (3.95)	0.0443 (0.81)	0.00250 (0.18)
Eğitim	-0.195*** (-4.61)	-0.155*** (-4.24)	-0.209*** (-3.36)	0.0316* (2.07)
Sağlık	0.113* (2.36)	0.197*** (5.67)	0.119 (1.47)	0.492*** (7.69)

Tablo 10 (Devamı)

	Parks-Kmenta ¹	Parks-Kmenta ²	Beck-Katz ³	Driscoll-Kraay ⁴
İş Yeri Büyüklüğü				
≤10	-0.161*** (-5.23)	-0.223*** (-9.43)	-0.256*** (-5.33)	-0.118** (-2.70)
11-19	-0.0339 (-0.98)	-0.0774** (-2.80)	-0.101* (-2.41)	-0.0133 (-0.39)
≥50	0.181*** (6.58)	0.119*** (5.56)	0.116*** (3.36)	-0.0474 (-1.80)
Sabit	8.340*** (154.76)	8.356*** (185.80)	8.392*** (56.52)	6.509*** (10.12)
N	9548	9548	9548	9548
R ²			0.558	0.099
F				82.29

Not: *t* değerleri parantez içindedir. * $p < 0.05$, ** $p < 0.01$, *** $p < 0.001$. 1; GEKK ile sadece birimler arası değişen varyansın varlığında tahmin sonucu, 2; GEKK ile birimler arası değişen varyans ve birim içi AR(1) otokorelasyonun varlığında tahmin sonucu, 3; Birimler arası değişen varyans ve korelasyonun olduğu durumda Prais-Winstern standart hataları ile tahmin sonucu, 4; Sabit etkiler ile birimler arası değişen varyans ve korelasyonun olduğu durumda tahmin sonucu.

Tablo 10'daki sonuçlar için tekrar yorum yapılmayacaktır. Bir sonraki kısımda yöntem kısmında anlatılan Fields (2003) ve Yun (2006) yöntemlerine ait regresyon temelli eşitsizlik ayrıştırma sonuçları verilecektir.

3.3.2. Regresyon Temelli Eşitsizlik Ayrıştırma Sonuçları

Fields (2003) yöntemi ile ayrıştırma sonucu Tablo 11'de verilmiştir. Ayrıca her bir s_k değerinin standart hatası değişkene ait değerlerin hemen altında parantez içinde verilmiştir. Bu standart hatalar Bigotta ve diğerleri (2014)'nin yöntemi ile üretilmiştir. Bu sayede hesaplanan s_k değerinin istatistiksel anlamlılığı test edilebilmektedir.

Tablo 11'den görüldüğü üzere değişkenler kendi buldukları kategorilerde toplanmış ve toplam ağırlık katsayıları oluşturulmuştur. Toplam ağırlık katsayılarından görülmektedir ki beklendiği gibi haneye ait özellikler, eğitim ve istihdam tipi gelir eşitsizliğini belirleyen en önemli değişkenlerdir. Her bir değişkene ait s_k değerini yorumlarken dikkat edilmesi gereken hususlar bulunmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi s_k 'nin negatif işaretli olması eşitsizliği azaltıcı etkisinin olduğunu, pozitif işaretli olması da arttırıcı etkisinin olduğunu ifade etmektedir (Fields, 2003; Gunatilaka ve Chotikapanich, 2009; Naschold, 2009; Yun, 2006). Bu anlamda negatif işarete sahip en şaşırtıcı değişken cinsiyet olarak kadını ifade eden değişkendir. Her yıl için negatif işarete sahiptir. Bunun arkasında kadın hanehalkı liderinin çalışması yatabilir. Yani, hanehalkı

liderinin kadın ve çalışıyor olması eşitsizliği azaltıcı etkide bulunabilir. Dikkat edilecek bir diğer nokta da pozitif ağırlık katsayılarının yorumudur. Bu durum, eğitim ve sağlık değişimleri üzerinden açıklanabilir.

Tablo 11: Yıllar İtibarile Faktör Ağırlık Katsayıları (s_k)

	2006	2007	2008	2009
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler	3.3991	3.4882	2.2486	1.5338
Kadın	-0.3085 (0.007)	-0.0143 (0.0015)	-0.1138 (0.005)	-0.3516 (0.001)
Yaş	7.1607 (0.0128)	9.4211 (0.0146)	4.3219 (0.0127)	4.6423 (0.0112)
Yaş ²	-3.7360 (0.0116)	-6.0214 (0.0133)	-1.9732 (0.0116)	-3.1199 (0.0097)
Kadın-Evli	-0.1276 (0.0003)	0.0661 (0.0002)	-0.1359 (0.0005)	0.1059 (0.0003)
Kadın-Dul	0.2257 (0.0005)	0.1415 (0.0006)	0.1216 (0.0004)	0.0649 (0.0001)
Kadın-Boşandı	0.1848 (0.0006)	-0.1048 (0.0006)	0.0280 (0.0008)	0.1922 (0.0009)
Çalışma Durumu	1.8789	4.0517	2.5443	2.7652
Yarı Zamanlı	-0.0082 (0.0009)	0.3636 (0.0011)	0.0944 (0.0011)	0.3543 (0.0015)
İş Arıyor	-0.0570 (0.0018)	0.1631 (0.0016)	-0.1537 (0.0018)	-0.1065 (0.001)
Emekli	1.7534 (0.0026)	2.5557 (0.0030)	2.5029 (0.0029)	1.6393 (0.0029)
Çalışamaz Halde	0.1907 (0.0014)	0.9693 (0.0019)	0.1007 (0.0013)	0.8781 (0.0021)
Haneye Ait Değişkenler	34.5974	34.1813	37.824	37.9273
Telefon				
Hayır (Maddi)	9.6235 (0.0055)	6.7135 (0.0051)	11.8975 (0.0059)	10.5015 (0.0059)
Hayır (Diğer)	0.2366 (0.0006)	0.6558 (0.0009)	1.5248 (0.0015)	1.8765 (0.0017)
Su				
Hayır	4.5701 (0.0043)	2.1527 (0.0035)	1.4881 (0.003)	1.3473 (0.0027)
Hane Büyüklüğü	22.3883 (0.0179)	15.2964 (0.0189)	18.2752 (0.0183)	9.8669 (0.0192)
Hane Büyüklüğü ²	-12.3877 (0.0128)	-5.8228 (0.0141)	-7.9954 (0.0139)	-1.1571 (0.0153)
Bağımlı Nüfus Oranı	-0.3247 (0.005)	-1.3049 (0.0052)	-0.0010 (0.0052)	-1.2127 (0.0048)
Çocuk Oranı	8.0282 (0.0097)	14.9495 (0.0105)	11.1541 (0.0099)	15.6588 (0.01)
İşsiz Oranı	2.4631 (0.0032)	1.5411 (0.0027)	1.4807 (0.0026)	1.0461 (0.0019)
Sağlık Durumu Oranları	1.9564	1.3981	1.9296	3.0089
Çok İyi	0.3539 (0.001)	0.1187 (0.0006)	0.2444 (0.0009)	0.3393 (0.0009)

Tablo 11 (Devamı)

	2006	2007	2008	2009
İyi	0.6396 (0.0017)	0.2748 (0.0016)	0.6053 (0.002)	0.6200 (0.0023)
Kötü	0.3006 (0.0022)	0.7699 (0.0025)	0.6185 (0.0023)	1.1896 (0.0025)
Çok Kötü	0.6623 (0.0012)	0.2347 (0.0008)	0.4614 (0.0011)	0.8600 (0.0016)
Eğitim Oranları	37.1851	39.8236	37.4880	39.3175
Okuma Bilmeyen	11.6697 (0.0078)	13.0238 (0.0077)	11.2023 (0.0079)	10.8832 (0.0076)
Diplomasız	3.5020 (0.003)	2.5961 (0.0025)	2.2370 (0.0026)	2.9331 (0.003)
İlkokul	2.0091 (0.0031)	2.5608 (0.0034)	1.7799 (0.003)	1.9092 (0.0029)
Genel Lise	2.0210 (0.0034)	1.4478 (0.003)	1.7736 (0.003)	1.3826 (0.0029)
Meslek Lisesi	1.7872 (0.0033)	1.9285 (0.0034)	2.4059 (0.0035)	2.4799 (0.0035)
Üniversite	16.1961 (0.0093)	18.2666 (0.0099)	18.0893 (0.01)	19.7295 (0.0101)
İşteki Durum Oranları	15.1524	10.452	11.5154	6.8425
Ücretli	13.0788 (0.0145)	8.0071 (0.0126)	10.8247 (0.0138)	6.5375 (0.0133)
Yevmiyeli	-1.5281 (0.0058)	-1.8280 (0.0057)	-2.1686 (0.0057)	-0.7142 (0.0059)
İşveren	8.0414 (0.0047)	8.3054 (0.0048)	7.4180 (0.0049)	4.7882 (0.0041)
Kendi Hesabına	-2.2138 (0.0028)	-2.2834 (0.0031)	-2.8164 (0.0046)	-2.3052 (0.0042)
Ücretsiz Aile	-2.2259 (0.0040)	-1.7491 (0.0037)	-1.7423 (0.0041)	-1.4638 (0.0058)
Sektör Oranları	2.4631	3.5346	3.2404	4.6706
Tarım-Ormancılık	2.8946 (0.0064)	2.9277 (0.007)	2.7630 (0.0071)	1.9063 (0.0079)
Maden ve Taş Ocak.	-0.0042 (0.0001)	0.0037 (0.0001)	0.0691 (0.0003)	0.0123 (0.0002)
İmalat Sanayii	-0.0584 (0.0019)	0.0022 (0.0014)	0.1879 (0.0018)	0.2397 (0.0015)
Elektrik, Gaz ve Su	0.1153 (0.0000)	-0.0154 (0.0003)	0.2853 (0.0007)	0.2622 (0.0007)
İnşaat-Bayındırlık	0.2283 (0.05)	-0.1295 (0.0013)	0.2001 (0.0018)	-0.0423 (0.0016)
Toptan	0.2780 (0.0024)	0.1363 (0.0019)	0.1974 (0.0021)	0.2785 (0.0015)
Otel-Lokanta	0.0151 (0.0001)	0.0073 (0.0000)	-0.0104 (0.0000)	0.0095 (0.0002)
Ulaştırma-Haber.	-0.0165 (0.0001)	0.0858 (0.0006)	-0.0159 (0.0004)	-0.0039 (0.0000)
Mali Aracı Kurul.	0.8618 (0.0017)	0.9686 (0.0018)	0.6135 (0.0016)	0.9926 (0.0017)
Gayrimenkul	-0.2152 (0.0015)	-0.1781 (0.0017)	-0.0194 (0.0021)	0.0190 (0.002)
Kamu Yönetimi	-0.4036 (0.0025)	0.3311 (0.0024)	0.0352 (0.0023)	0.6573 (0.0027)
Eğitim	-1.4872 (0.0038)	-0.9173 (0.0038)	-0.8332 (0.004)	-0.4006 (0.00399)

Tablo 11 (Devamı)

	2006	2007	2008	2009
Sağlık	0.2551 (0.0029)	0.3122 (0.0029)	-0.2322 (0.0028)	0.7400 (0.0031)
İş Yeri Büyüklüğü	3.3677	3.0706	3.2094	3.9343
≤10	2.0824 (0.0044)	1.7513 (0.0047)	1.6993 (0.0056)	3.0500 (0.0071)
11-19	-0.1563 (0.0005)	-0.1135 (0.007)	0.0099 (0.0009)	-0.0705 (0.0007)
≥50	1.4416 (0.0065)	1.4328 (0.006)	1.5002 (0.0062)	0.9548 (0.0064)

Not: Standart hatalar parantez içindedir.

Eğitim ve sağlık değişkenlerine ait tüm kategorilerde s_k 'lar pozitif işaretlidir. Eğitim değişkenleri üzerinden gidilecek olursa şunlar söylenebilir. Daha düşük eğitim seviyelerine sahip bireylerin çoğunlukta olduğu hanelerde daha düşük gelir beklendiğinden düşük eğitim seviyelerindeki artış eşitsizliği pozitif anlamda etkilemektedir. Aynı mantık yüksek eğitim seviyesi için yürütülebilir. Yüksek eğitim seviyesine sahip bireylerin çoğunlukta olduğu haneler daha fazla gelir elde edeceğinden bu durum eşitsizliğe pozitif katkı anlamına gelmektedir. Aynı düşünce şekli sağlık değişkeninin ifade eden göstergeler için de kullanılabilir. Sağlık durumu kötü bireylerin çoğunlukta olduğu haneler gelir yaratma faaliyetlerinden uzak kalacağından daha düşük gelire sahip olup diğerlerinden geri kalacaktır ve eşitsizliği pozitif etkileyecektir. Tam tersi durum sağlıklı kişilerin çoğunlukta olduğu aileler için geçerli olacak ve avantajlı durumda olduklarından daha fazla gelir elde edip eşitsizliğe pozitif katkıda bulunacaklardır. Bu anlamda dezavantajlı durumda olan bireylerin/hanelerin desteklenmesi sonucunda eşitsizlik negatif anlamda etkilenebilir.

Faktör ağırlık katsayıları, ilgili değişkenin sadece belirli bir yıl için eşitsizliğe olan katkısını ve eşitsizliği etkileme yönünü göstermektedir. Belirli bir eşitsizlik endeksi sonucunun yüzde kaçını açıkladığı ve eşitsizliğin değişiminin yüzde kaçını açıkladığı bilgisi vermemektedir. Bu noktada eşitlik (20) kullanılmalıdır. Değişkenlerin eşitsizliğin ve eşitsizlikteki değişimin yüzde kaçını açıkladıklarını gösteren bulgular EK-1'de verilmiştir. Burada Gini ve Genelleştirilmiş Entropi endeksleri kullanılmıştır. Battigo ve diğerlerinin (2014) uyarısı nedeniyle Atkinson eşitsizlik endeksinin kullanılmasından vazgeçilmiştir. Eşitsizlik endekleri logaritması alınan yetişkin eşdeğer hane halkı geliri üzerinden hesaplanmıştır çünkü regresyon denklemi o şekilde tahmin edilmiştir.

EK-1’de, tablonun sol kısmında yıllar itibariyle her bir değişkenin o yıla ait Gini endeksindeki payı görülmektedir. Tablonun sağ tarafı ise, her bir değişkenin Gini endeksindeki değişime olan katkısı görülmektedir. Eşitsizlik faktör ağırlık katsayısı büyük olan değişken eşitsizlik endeksinde daha büyük paya sahip olacaktır. Toplamsal olarak daha önce bahsedildiği gibi hanehalkına ait değişkenler ve eğitim Gini endeksindeki en büyük paya sahip olan değişkenlerdir. Gini endeksindeki yüzdelik değişime katkı anlamında bakıldığında eğitim değişkeni, yıllar itibariyle değişse de, önemli değişkenlerden biridir.

Eğitim değişkeninin yanında, ön plana çıkan bir diğer değişken daha önce de önemli bir paya sahip olan istihdam tipi değişkenidir. Hanehalkı içerisinde yevmiyeli ya da ücretsiz aile işçiliği yapan bireylerin düzenli ücretli işe geçmeleri ya da kendi işlerini kurmaları haneye akan geliri doğrudan etkileyecektir. Gini endeksi için yapılan hesaplamalar Genelleştirilmiş Entropi endeksinin dört değeri (-1, 0, 1, 2) için, sırasıyla, EK-2A, EK-2B, EK-2C ve EK-2D’de verilmiştir.

Gini endeksi tüm gelir dağılımına odaklandığından gelir dağılımının farklı yerlerinde oluşan gelir farklılıklarına hassasiyet göstermemektedir. Genelleştirilmiş Entropi endeksi sayesinde gelir dağılımının farklı noktalarındaki hassasiyeti göz önüne alınarak değişkenlerin etkileri görülebilmektedir. Her bir a değeri için tabloların eşitsizlik ağırlık katsayıları göz önüne alındığından yine eğitim ve hanehalkına ait değişkenlerle eğitim ön plana çıkmaktadır. Bu toplamsal değişkenlerin içerisinde de hanehalkı ait değişkenlerden çocuk oranı, eğitim değişkenlerinden okuma yazma bilmeyen birey oranıyla üniversite mezunu birey oranları öne çıkmaktadır. Her bir a değeri için değişkenlerin eşitliğe katkıları anlamında bakıldığından 2007-2008 değişiminde sektör etkisi ve işteki durum etkisi hassasiyet parametresi arttıkça azalmaktadır. Benzer durum yine 2007-2008 yıllar için hanehalkına ait özelliklerde görülürken diğer yıllardaki değişim daha az olmuştur. Hanehalkı özellikleri içindeki çocuk oranı hassasiyet parametresinin artmasıyla birlikte eşitsizliği azaltıcı gücü artarken arttırıcı gücü azalmaktadır. Daha yüksek gelir gruplarına ait bireyler daha az (ya da en azından daha kontrollü) çocuk sahibi olduğundan bu etkiyle karşılaşmak şaşırtıcı değildir. düşük gelir gruplarına sahip ailelerin çok çocuk sahibi olmaları çocuk sayılarından her değişimin eşitsizlik üzerinde ciddi etkileri olmaktadır. Şu ana kadar Fields (2003) yöntemi ile ortaya konan sonuçlarda $x_i\beta_i$ etkisi toplamsal olarak gösterilmiştir. x_i ’nin ve β_i ’nin etkileri ayrı ayrı gösterilmemiştir.

Bunu göstermek için daha önce açıklaması yapılan Yun (2006)'un toplamsal yöntemi kullanılacaktır. Daha önce de bahsedildiği gibi Yun (2006)'un yöntemi sadece logaritması alınmış değişkenin varyansına uygulanmaktadır. Yani, eşitsizlik endeksi olarak varyans kullanılmaktadır.

Kaynakların dağılımının eşitsizlik üzerinde etkisinin yanında dağıtılan kaynakların geri dönüşünün de eşitsizlik üzerinde etkisi olacaktır. Bu anlamda düşünülebilecek en iyi değişken eğitim değişkenidir. Okul yapımı, okula ulaşımın artırılması, öğretmen kalitesinin artırılmasına yönelik kaynakların daha etkin ve aynı zamanda adil dağılmasının eşitlik azaltıcı etkisinin yanında alınan eğitimin sonucunda elde edilen edimlerin kullanılmasıyla dezavantajlı durumdan kurtulmak da eşitsizliği azaltıcı etkide bulunacaktır. İşte ilk bahsedilen etki miktar, ikincisi de fiyat etkisi olarak tanımlanabilir. Kaynak ve kaynakların geri dönüşündeki değişimler EK-3'te verilmiştir. Kaynak ve bunların geri dönüşünü simgeleyen değişimler içinde yine üç temel başlık dikkat çekmektedir; hanehalkına ait özellikler, eğitim ve işteki durum. EK-3'ten de görüldüğü gibi iki etkinin işaretleri zıt yönde olabilmekte, işareti mutlak anlamda büyük olan diğerinin etkisi yok edebilmektedir. Hanehalkına ait değişkenlerdeki toplam etkiyi gösteren 2008-2009 ve 2006-2009 değişimleri buna bir örnektir. Eğitim oranlarında genel olarak kaynaklardaki dağılım değişikliği eşitsizlikte azaltıcı bir rol oynarken geri dönüşündeki değişimler azaltıcı bir rol oynamaktadır. İşteki durumu ifade eden değişkenin toplam etkisindeki ayrıştırma hem kaynaklarda hem de geri dönüşlerdeki etkiler eşitsizliği arttırıcı şekilde gerçekleşmiştir.

Yukarıdaki değişkenlerin yanında gelir yaratma faaliyetindeki en önemli belirleyicilerden biri olan sağlık durumuna ait bilgileri gösteren değişkenlerin eşitsizlik üzerindeki katkıların azaltıcı yönde olması görülmektedir. Zamanla bireylerin daha sağlıklı hale gelmesi bunu sağlamış olsa da zaman aralığının (en azından bir yıllık değişim için) çok kısa olması bu şekildeki düşünmeyi engellemektedir. Yine de 4 yıl gibi iyi bir zaman aralığını ifade eden 2006-2009 değişimi bu düşünceyi doğrulamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel kabul gören ekonomik düşünce sisteminde piyasa, kaynakları en etkin bir şekilde dağıtacaktır. Etkin dağıtılan bu kaynaklar aslında özü itibariyle de eşit dağılmıştır. Çünkü, herkes ortaya koyduğu ekonomik katkının karşılığını almaktadır. Bunun böyle olmadığını gören pek çok ülke sosyal devlet anlayışını geliştirmiş, elinde olmayan sebeplerden ötürü dezavantajlı konuma düşmüş bireylerin elinden tutulması gerekliliğini kabul ederek bu kişilere yardım etmiş ve aslında bir şekilde piyasalara müdahale etmiştir. Genel kabul gören ekonomik düşüncenin etkinlik takıntısı nedeniyle eşitsizliği neredeyse uzunca bir süre görmezden gelmesi bazı ülkelerde derin sonuçlar ortaya çıkarmıştır. Bunların bir kısmı hırsızlık gibi daha mikro ve bireysel olurken bir kısmı toplumsal ayaklanma gibi çok daha genel ve ses getirici olmuştur. Tüm bu sosyal patlamalar neticesinde eşitsizliğe kulak verilip anlamaya çalışılmıştır.

Eşitsizliğin bahsedilen önemi nedeniyle bu çalışmada Türkiye'deki gelir eşitsizliğinin mikroekonomik temelleri analiz edilmiştir. Ele alınan ekonomik birim olan hanehalkı gelir eşitsizliğini anlayabilmek için öncelikle hanehalkı gelirini belirleyen unsurların neler olduğu tespit edilmelidir. Daha sonra ise regresyon temelli ayrıştırma yöntemi ile daha önce regresyon denkleminde kullanılan bağımsız değişkenlerin eşitsizlik üstündeki etkileri analiz edilmelidir. Bu nedenle çalışmada öncelikle hanehalkı gelir fonksiyonu 2006-2009 yılları için tahmin edilmiştir. Tahminler, her yıl için yatay kesit verileriyle ve 2006-2009 yıllarını kapsayan dört yıllık panel veri yöntemiyle yapılmıştır.

Yatay kesit tahmin sonuçlarına göre, çok da şaşırtıcı olmamakla birlikte, hanehalkına ait özelliklerle hanehalkındaki çeşitli düzeylerde eğitime sahip bireylerin oranını gösteren değişkenler, hanehalkı gelirini belirleyen en önemli değişkenlerdir. Panel veri tahmin sonuçlarına bakıldığında yatay kesit tahmin sonuçlarındaki kadar anlamlı değişken görülmemektedir. Bilinmektedir ki tahmin sonuçlarının anlamlılığı tahmin edilen katsayıya ve o katsayının standart hatasına bağlı olmaktadır. Standart hataların hesaplanması ise bir takım varsayımlara dayanmaktadır. Tahmin edilen panel veri için yapılan panel veri varsayım testleri panel veri tahmininin varsayımları sağlamadığını göstermektedir. Bu yüzden standart hatalar olduğundan büyük çıkmış olabilir. Bu durumda

varsayımlara karşı dirençli olan tahminler kullanılmıştır. Fakat burada da bir sorunla karşılaşmıştır. Literatürdeki tahmin yöntemleri zamanla birimin birlikte sonsuza gittiği ya da birimin sabitken zamanın sonsuza gittiği durumlarda tutarlıdır. Burada kullanılan veri setinde ise durum tam tersidir. Yine de literatürde en çok kullanılan yöntemlerle tahmin yapılmıştır.

Dirençli tahmin sonuçlarına göre hanehalkı büyüklüğü, eğitim ve işteki durum değişkenleri hanehalkı gelirini belirlemede öne çıkan değişkenlerdir. Hanehalkı büyüklüğü içindeki değişkenlerden üç değişken önemlidir. Bunlar bağımlı nüfus, çocuk oranı ve işsiz oranı değişkenleridir. Dirençli tahmin sonuçlarından da görülmektedir ki bağımlı nüfus geliri pozitif etkilerden çocuk oranıyla işsiz oranı beklendiği gibi negatif etkilemektedir. Bağımlı nüfus 14 yaş ve daha küçük bireyler ile 65 yaş ve daha büyük bireylerin toplam hanehalkı içindeki payıdır. Bu değişkenin katsayısının pozitif olması çalışan çocuk ihtimali ile emekli birey ihtimalini akla getirmektedir. Çocuk oranı olarak 18 yaşından küçük bireylerin oranı alınmıştır. Bunun sonucunda ise sonuç negatiftir. Bağımlı nüfus oranının pozitif çıkmasının arkasında hesaba giren emekli birey ihtimali güçlenmektedir. İşsiz oranındaki artışın negatif etkilemesi hiç şaşırtıcı değildir. Bir diğer dikkat çeken değişken grubu ise hanede çalışan kişilerin çalıştıkları iş yeri büyüklük oranlarıdır. Mikro ve küçük işletme olarak tanımlanabilen 20'den daha az kişi çalıştırılan işletmelerde ailede çalışan kişi sayısı arttıkça hanehalkına düşen gelir azalmaktadır. Daha büyük işletmelerde çalışan kişi sayısı arttıkça da artmaktadır. Bu durum dikkat çekicidir çünkü bilinmektedir ki küçük ve orta boylu işletmeler ülke ekonomisindeki iş yerleri içinde %99'a varan oranda yer kaplamaktadır (TÜİK, 2014). Bu da istihdamın büyük bir kısmını karşılamaları anlamına gelmektedir. Buralarda istihdam edilen bireylerin gelirleri hanehalkı gelirini oluşturmakta ve böylece eşitsizliği etkilemektedir. Dirençli tahmin sonuçları sağlık göstergeleri üzerinden de beklenen sonucu vermektedir. Sağlıklı birey sayısındaki artışın hanehalkı gelirini olumlu yönde etkileyeceği açıkça görülmektedir. Çalışan bireylerin çalıştıkları sektör oranlarını gösteren değişkenler de önemlidir. Çünkü, aynı yeteneğe ya da eğitim geçmişine sahip olsalarda farklı sektörlerde çalıştıkları için farklı gelire sahip olan kişiler olabilmektedir. Sektörlerdeki tahmine bakıldığında iki sektör hem dirençsiz hem de dirençli tahmin yöntemlerinde benzer özellikler göstermeleri açısından önemlidir. Bunlardan ilki tarımdır. Tarım sektöründe çalışan birey sayısındaki artış hanehalkı geliri üzerinde negatif etkiye sahiptir. Bu, gelişmekte olan toplumlarda görülebilecek bir

durumdur. Diğer değişken ise mali aracı kuruluşlar değişkenidir. Bu değişken, sektör oranları içerisinde her yıl için yatay kesit tahminlerinde ve panel veri tahmininde en büyük katsayıya sahip değişkendir. Bu sonucun ortaya koyduğu en temel bulgu paradan para kazanmanın tarımdan para kazanmanın önüne geçmiş olduğudur. Üretkenliğin önünde bir engel olarak algılanmasa da paradan para kazanmayı teşvik etmesi nedeniyle sonuna kadar desteklenecek bir gerçek de değildir.

Regresyon tahminleri gerçekleştirildikten sonra ikinci aşamada regresyon temelli ayırıştırma yöntemleri kullanılarak daha önce regresyonda kullanılan değişkenlerin eşitsizliği açıklama güçleri incelenmiştir. Bu amaçla iki yöntem kullanılmıştır. Bunlardan biri Fields (2003) diğeri ise Yun (2006) yöntemidir. Tüm analiz yıllık yatay kesit veriler üzerine uygulanmış daha sonra yıllar itibariyle değişimler üzerindeki etkilere değinilmiştir. Analizin bu aşamasında ilk olarak Fields (2003) yöntemiyle Fields (2003)'in eşitsizlik faktör ağırlık katsayısı olarak tanımladığı katsayılar hesaplanmıştır. Bu katsayılar daha sonra Gini ve Genelleştirilmiş Entropi endeksleriyle çarpılarak hesaplanan eşitliğin ne kadarından ve ne yönde sorumlu oldukları tespit edilmiştir. Eşitsizlik faktör ağırlık katsayılarına bakıldığında hanehalkına ait değişkenler, eğitim ve işteki durum değişkenleri en öne çıkan değişkenlerdir. Bu bulgunun anlamı, en çok eşitsizlik faktör ağırlık katsayısına sahip olan değişkenler eşitsizlik endeksinden de en çok payı alanlar olacaktır. Bu düşünce en azından Gini endeksi için doğrudur. Çünkü Gini endeksi gelir dağılımını bir bütün olarak ele almaktadır. Gelir dağılımının farklı kesimlerine transfer edilen bir gelirin yaratacağı eşitsizlik değişimi aynı olmayacaktır. Gelir dağılımının tamamına değil de belirli kesimlerine odaklanabilen eşitsizlik endeksleri ailesinden en çok kullanılanlardan biri Genelleştirilmiş Entropi endeksidir. Belirli bir hassasiyet parametresine göre değişim gösteren bu endeks, hassasiyet parametresinin artmasıyla gelir dağılımının üst grubundaki kişiler arasındaki değişime ağırlık verirken azalmasıyla gelir dağılımının alt kesimleri arasındaki gelir farklılıklarına odaklanmaktadır. Hanehalkına ait değişkenler, eğitim değişkenleri ve işteki durum değişkenleri toplamsal anlamda her bir hassasiyet parametresi için her yıl birbirine yakın değerler almış, hassasiyet parametresine göre çok büyük bir değişim göstermemiştir.

Değişkenlerin eşitsizliği açıklama paylarının yanında eşitsizlik değişimlerindeki payları da önemlidir. Eşitsizlikteki değişimi açıklama gücü anlamında değişkenlere bakıldığında Gini endeksi için neredeyse her yıl daha önce bahsedilen değişkenler ön plana

çıkıştır; hanehalkına ait değişkenler, eğitim değişkenleri ve işteki durum değişkenleri. Değişkenlerin eşitsizlikteki değişime olan katkılarıyla ilgili Genelleştirilmiş Entropi endeksine bakıldığında, farklı hassasiyet parametreleri için bazı değişkenlerde ve değişken gruplarında, bazı yıllar için farklılıklar görülmektedir. Her bir hassasiyet parametresi için değişkenlerin eşitliğe katkıları anlamında bakıldığından 2007-2008 değişiminde sektör etkisi ve işteki durum etkisi hassasiyet parametresi arttıkça azalmaktadır. Benzer durum yine 2007-2008 yıllar için hanehalkına ait özelliklerde görülürken diğer yıllardaki değişim daha az olmuştur. Hanehalkı özellikleri içindeki çocuk oranı hassasiyet parametresinin artmasıyla birlikte eşitsizliği azaltıcı gücü artarken arttırıcı gücü azalmaktadır. Daha yüksek gelir gruplarına ait bireyler daha az (ya da en azından daha kontrollü) çocuk sahibi olduğundan bu etkiyle karşılaşmak şaşırtıcı değildir. Düşük gelir gruplarına sahip ailelerin çok çocuk sahibi olmaları çocuk sayılarından her değişimin eşitsizlik üzerinde ciddi etkileri olmaktadır. Tüm bu değişkenlerle ilgili eşitsizliği azaltacak yönde değişimlere sebep olacak müdahalelerde bulunulması önemlidir. Bilhassa Genelleştirilmiş Entropi endeksi ailesine ait endeks sonuçları üretilecek politikaların gelir dağılımının tamamına yönelik olmaması gerektiğini göstermektedir çünkü bazı değişkenlerin gelir dağılımının alt kesimiyle üst kesimini etkileme büyüklüğü farklıdır.

Şu ana kadar ortaya konan sonuçlar bağımsız değişkenler ile bu değişkenlere ait olan parametlerin toplam etkisini göstermektedir. Bu toplam etkinin ayrıştırılması gerektiğini ifade eden Yun (2006)'un yöntemi kullanılarak her bir faktörün eşitsizlikteki değişimi etkileme gücü fiyat ve miktar etkisi olarak iki etkiye ayrıştırılmıştır. Böylece kaynak dağılımındaki değişimle kaynakların geri dönüşündeki değişimin eşitsizlik değişimi üstündeki etkisi ayrı ayrı görülebilecektir. Yun (2006) yönteminde eşitsizlik ölçütü olarak logaritması alınmış değişkenin varyansını kullanmış ve yöntemi sadece bu eşitsizlik ölçütü için geçerlidir. Yun (2006) yöntemine göre elde edilen sonuçlar daha önceki bulguları destekler niteliktedir. Hanehalkına ait değişkenler, eğitim ve işteki durum değişkenleri öne çıkan değişkenlerdir. Etkilerin fiyat ve miktar şeklinde ayrıştırılması ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Bazı değişkenlerin miktar etkisi pozitifken fiyat etkisi negatiftir, ya da tam tersi. Bu durum analize bütüncül bakmanın yanıltıcı olabileceğini göstermesi açısından son derece önemlidir. Ayrıca, eşitsizliği azaltmaya yönelik geliştirilecek politikalar açısından da son derece önemlidir. Kaynakların yeniden dağıtılması, yıllar itibariyle bu kaynaklardan elde edilen geri dönüşlerin kötüleşmesi

durumunda, bir şey ifade etmeyecektir. Herkesin eğitime ulaşımının arttırılması belki kaynakların yeniden dağıtılmasıyla mümkün olabilirken eğitim sonrası getiriye getiriye değişimin dengelenememesi politika sonuçlarını olumsuz etkileyebilecektir. Genel olarak değerlendirilirse, hanelerdeki çocuk oranı, işsiz oranı, eğitim seviyesi ve sağlık durumu hane halkı gelirini ve bunun üzerinden de hane halkı gelir eşitsizliğini etkileyen ana değişkenlerdir. Bu değişkenleri etkileyen, gelir dağılımının farklı dilimlerini göz önüne alan politikalar geliştirilmelidir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Aaberge, Rolf (2009), "Ranking Intersectin Lorenz Curves", **Social Choice and Welfare**, 33(2), 235-259.

Acemoğlu, Daron (2003), "Patterns of Skill Premia", **Review of Economic Studies**, 70(2), 199-230.

Acemoğlu, Daron ve Robinson, James A. (2000), "Democratization or Repression?", **European Economic Review**, 44(4-6), 683-693.

————— (2001), "A Theory of Political Transitions", **American Economic Review**, 91(4), 938-963.

————— (2006), "De Facto Political Power and Institutional Persistence", **American Economic Review**, 96(2), 325-330.

Adams, Richard H. (2002), "Nonfarm income, inequality, and land in Rural Egypt", **Economic Development and Cultural Change**, 50(2), 339-363.

Ades, Alberto ve Verdier, Thierry (1996), "The Rise and Fall of Elites: A Theory of Economic Development and Social Polarization in Rent-Seeking Societies", **CEPR Discussion Paper No. 1495**, 1-48.

Akerlof, George A. ve diğerleri (1996), "The Macroeconomics of Low Inflation", **Brooking Papers on Economic Activity**, 1, 1-76.

Albernethy, George L. (1959), **The Idea of Equality: An Anthology**, First Edition, USA: John Knox Press.

Alesina, Alberto ve Rodrik, Dani (1994), "Distributive Politics and Economic Growth", **Quarterly Journal of Economics**, 109(2), 465-490.

Al-Marhubi, Fahim A. (2000), "Income Inequality and Inflation: The Cross-Country Evidence", **Contemporary Economic Policy**, 18(4), 428-439.

- Amiti, Mary ve Davis, Donald R. (2011), "Trade, Firms, and Wages: Theory and Evidence", **Review of Economic Studies**, 79(1), 1-36.
- Anderson, Elizabeth S. (1999), "What Is the Point of Equality?", **Ethics**, 109(2), 287-337.
- Andini, Corrado (2010), "Within-Groups Wage Inequality and Schooling: Further Evidence for Portugal" **Applied Economics**, 42(28), 3685-3691.
- Arayama, Yuko ve diğeri (2006), "Determinants of Income Inequality Among Korean Farm Household", Nagoya University, **Discussion Paper No. 161**, 1-33.
- Arneson, Richard J. (1989), "Equality and Equal Opportunity for Welfare", **Philosophical Studies**, 56(1), 77-93.
- (2000), "Luck Egalitarianism and Prioritarianism", **Ethics**, 110(2), 339-349.
- (2006), "Desert and Equality", Nils Holtug ve Kasper Lippert-Rasmussen (Ed.), **Egalitarianism: New Essays on the Nature and Value of Equality**, First Edition, içinde, (262-294), USA: Oxford University Press.
- (2008), "Equality of Opportunity", Edward N. Zalta (Ed.), **The Stanford Encyclopedia of Philosophy**, içinde, <http://plato.stanford.edu/cgi-bin/encyclopedia/archinfo.cgi?entry=equal-opportunity> (12.11.2014)
- Arnold, N. Scott (1987), "Why Profits Are Deserved", **Ethics**, 97(2), 387-402.
- Atkinson, Anthony B. (1970), "On The Measurement of Inequality", **Journal of Economic Theory**, 2(3), 244-263.
- Atkinson, Anthony B. (1975), **The Economics of Inequality**, First Edition, USA: Oxford University Press.
- (1997), "Bringing Income Distribution in From the Cold", **Economic Journal**, 107(441), 297-321.

- Atkinson, Anthony B. ve Bourguignon, François (Ed.) (2000), **Handbook of Income Distribution**, First Edition, Vol. 1, The Netherlands: Elsevier.
- Attanasio, Orazio ve diğerleri (2004), “Trade Reforms and Wage Inequality in Colombia”, **Journal of Development Economics**, 74(2), 331-366.
- Auty, R. M. (1995), “The Resource Curse Thesis: Minerals in Bolivian Development, 1970-90”, **Singapore Journal of Tropical Geography**, 15(2), 95-111.
- Baldassari, Mario ve Piga, Gustavo (1996), “Distributive Equity and Economic Efficiency: Trade-off and Synergy” Mario Baldassari, Luigi Paganetto ve Edmund S. Phelps (Ed.), **Equity, Efficiency and Growth: The Future of the Welfare State**, First Edition, içinde (257-274), USA: Palgrave Macmillan.
- Banerjee, Abhijit V. ve Newman, Andrew F. (1993), “Occupational Choice and the Process of Development”, **Journal of Political Economy**, 101(2), 274-298.
- Barro, Robert J. (1997), **The Determinants of Economic Growth: A Cross-Country Empirical Study**, First Edition, USA: The MIT Press.
- Barry, Christian ve Valentini, Laura (2009), “Egalitarian Challenges to Global Egalitarianism: A Critique”, **Review of International Studies**, 35(3), 485-512.
- Barry, Nicholas (2008), “Reassessing Luck Egalitarianism”, **The Journal of Politics**, 70(1), 136-150.
- Başlevent, Cem ve Dayıoğlu, Meltem, (2005), “A Household Level Examination of Regional Income Disparity in Turkey”, **METU Studies in Development**, 32 (December), 275-302.
- Başlevent, Cem, (2010), “Recent Trends in Factor Contributions to Household Income Inequality in Turkey”, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1687066> (03.04.14)

- Bayar, Ayşe Aylin ve diğerleri (2009), “Inequality Effects of Sectoral Distribution”, 1-18, http://gdri.dreem.free.fr/wp-content/g2-1bayar_fullpaper_gdri_dreem_ayseyaylin.pdf (13.11.2014)
- Beck, Nathaniel ve Katz, Jonathan N. (1995), “What to Do (and Not to Do) with Times-Series Cross-Section Data”, **American Political Science Review**, 89(3), 634-647.
- Beetsma, Roel M. W. J. ve Van Der Ploeg, Frederick (1996), “Does Inequality Cause Inflation?: The Political Economy of Inflation, Taxation and government Debt”, **Public Choice**, 87(1-2), 143-162.
- Behrman, Jere R. ve diğerleri (2000), “Economic Reform and Wage Differentials in Latin America” **Inter-American Development Bank Working Paper No. 4235**, 1-48.
- Beitz, Charles R. (2001), “Does Global Inequality Matters?”, **Metaphilosophy**, 32(1/2), 95-112.
- Benabou, Roland (1996), “Inequality and Growth”, **NBER Macroeconomics Annual**, 11, 11-92.
- Benhabib, Jess ve Rustichini, Aldo (1996), “Social Conflict and Growth”, **Journal of Economic Growth**, 1(1), 125-142.
- Bernard, Andrew B. ve Jensen, J. Bradford (1997), “Exporters, Skill Upgrading and the Wage Gap”, **Journal of International Economics**, 42(1-2), 3-31.
- Bertola, Giuseppe (1993), “Factor Shares and Savings in Endogenous Growth”, **American Economic Review**, 83(5), 1184-1198.
- Bigotta, Maurizio (2014), “Further Results of the Regression-Based Approach to Inequality Decomposition with Evidence from India”, *Empirical Economics*, DOI 10.1007/s00181-014-0819-5.
- Birdsall, Nancy (1999), “Education: The People’s Asset”, **Center on Social and Economic Dynamics Working Paper No. 5**, 1-48.

- (2004), “Why Global Inequality Matters”, **Brookings Trade Forum**, Globalization, Poverty, and Inequality, 297-303.
- Björklund, Andes ve Jantti, Markus (2009), “Intergenerational Income Mobility and the Role of Family Background” Wiemer Salverda, Brian Nolan ve Timothy M. Smeeding (Ed.), **The Oxford Handbook of Economic Inequality**, First Edition *içinde* (491-421), USA: Oxford University Press.
- Blank, Rebecca M. (2002), “Can Equity and Efficiency Complement Each Other?”, **Labour Economics**, 9(4), 451-468.
- Blank, Rebecca M. ve Blinder, Alan S. (1986), “Macroeconomics, Income Distribution, and Poverty”, Sheldon H. Danziger ve Daniel H. Weinberg (Ed.), **Fighting Poverty: What Works and What Doesn’t**, First Edition *içinde* (180-208), USA: Harvard University Press.
- Blinder, Alan S. (1973), “Wage discrimination: Reduced Form and Structural Estimates”, **Journal of Human Resources**, 8(4), 436-455.
- (2006), <http://www.foreignaffairs.com/articles/61514/alan-s-blinder/offshoring-the-next-industrial-revolution> (21.12.2013).
- Bollen, Kenneth A. ve Grandjean, Burke D. (1981), “The Dimension(s) of Democracy: Furhet Issues in the Measurement and Effects of Political Democracy”, **American Sociological Review**, 46(5), 651-659.
- Bollen, Kenneth A. ve Jackman, Robert W. (1985), “Political Democracy and the Size Distribution of Income“, **American Sociological Review**, 50(4), 438-457.
- Borjas, George J. (2003), “The Labor Demand Curve Is Downward Sloping: Reexamining the Impact of Immigration on the Labor Market”, **Quarterly Journal of Economics**, 118(4), 1335-1374.
- Borjas, George J. ve diğerleri (1997), “How Much Do Immigration and Trade Affect Labor Market Outcomes?”, **Brookings Papers on Economic Activity**, 1, 1-90.

- Borjas, George J. ve Katz, L. (2007), "The Evolution of the Mexican-Born Workforce in the United States", George J. Borjas (Ed.), **Mexican Immigration to the United States**, içinde (13-56), USA: NBER.
- Bourguignon, François J. (1996), "Equity and Economic Growth: Permanent Questions and Changing Answers?" **Delta Working Paper**, 96-15.
- Bourguignon, François ve Verdier, Thierry (2000), "Oligarchy, Democracy, Inequality and Growth", **Journal of Development Economics**, 62(2), 285-313.
- Bradley, David ve diğerleri (2003), "Distribution and Redistribution in Postindustrial Democracies", **World Politics**, 55(2), 193-228.
- Brambilla, I. ve diğerleri (2010), "Skill, Export, and The Wages of five Million Latin American Workers", **NBER Working Paper No. 5246**, 1-35.
- Breen, Richard ve Garcia-Penalosa, Cecilia (2005), "Income Inequality and Macroeconomic Volatility: An empirical Investigation", **Review of Development Economics**, 9(3), 380-398.
- Brown, Campbell (2003), "Giving Up Levelling Down", **Economics and Philosophy**, 19(1), 111-134.
- Brown, Henry Phelps (1988), **Egalitarianism and Generation of Inequality**, First Edition, USA: Oxford University Press.
- Bruno, Michael ve Easterly, William (1998), "Inflation Crises and Long-run Growth", **Journal of Monetary Economics**, 41(1), 3-26.
- Budria, Santiago ve Moro-Egido, Ana I. (2008), "Education, Educational Mismatch and Wage Inequality: Evidence for Spain", **Economics of Education Review**, 27(3), 332-341.
- Bulir, Ales (2001), "Income Inequality: Does Inflation Matter?", **IMF Staff Papers**, 48(1), 139-159.

- Burtless, Gary ve Jencks, Christopher (2003), “American Inequality and its Consequences”, The Brooking Institutions, <http://www.brookings.edu/gs/events/americaninequality.pdf> (14.06.13)
- Butcher, Kristin F. ve Card, David (1991), “Immigration and Wages: Evidence from the 1980’s”, **American Economic Review**, 81(2), 292-296.
- Card, David (1990), “The Impact of the Mariel Boatlift on the Miami Labour Market”, **Industrial and Labor Relations Review**, 43(2), 245-257.
- (1996), “The Effects of Unions on the Structure of Wages”, **Econometrica**, 64(4), 957-979.
- (2001), “The Effects of Unions on Wage Inequality in the U.S. Labor Market”, **Industrial and Labor Relations Review**, 54(2), 296-315.
- Casal, Paula (2007), “Why Sufficiency Is Not Enough”, **Ethics**, 117(2), 296-326.
- Chakravarty, Satya R. (2009), **Inequality, Polarization ana Poverty**, USA: Springer.
- Chantreuil, Frederic ve Trannoy, Alain. (2013), “Inequality Decomposition Values: The Trade-off Between Marginality and Efficiency”, **Journal of Economic Inequality**, 11(1), 83-98.
- Charpentier, Arthur ve Mussard, Stephane (2011), “Income Inequality Games”, **Journal of Economic Inequality**, 9(4), 529-554.
- Checchi, Daniele ve Garcia-Penalosa, Cecilia (2004), “Risk and the Distribution of Human Capital”, **Economic Letters**, 82(1), 53-61.
- Chiu, W. Henry (2007), “Intersecting Lorenz Curves, The Degree of Downside Inequality Aversion, and Tax Reforms”, **Social Choice and Welfare**, 28(3), 375-399.
- Christiano, Thomas ve Braynen, Will (2008), “Inequality, Injustice and Levelling Down”, **Ratio**, 21(4), 392-420.
- Cohen, G. A. (1989), “On the Currency of Egalitarian Justice”, **Ethics**, 99(4), 906-944.

- (2003), “Facts and Principles”, **Philosophy and Public Affairs**, 31(3), 207-245.
- (2008), **Rescuing Justice and Equality**, Harvard University Press.
- Countryman, Galen J. (1999), “The Effect of Unemployment Insurance Benefits on Income Inequality in the Canadian Provinces”, **Canadian Public Policy**, 25(4), 539-556.
- Cowell, Frank A. (1988), “Inequality Decomposition: Three Bad Measures”, **Bulletin of Economic Research**, 40(4), 309-312.
- Cowell, Frank A. ve Jenkins, Stephen P. (1995), “How Much Inequality Can We Explain? A Methodology and an Application to the United States”, **The Economic Journal**, 105(429), 421-430.
- Creedy, John ve Van De Ven, Justin (1997), “The Distributional Effects of Inflation in Australia 1980-1995”, **Australian Economic Review**, 30(2), 125-143.
- Crisp, Roger (2003), “Equality, Priority, and Compassion”, **Ethics**, 113(4), 745-763.
- Cummiskey, David (1987), “Desert and Entitlement: A Rawlsian Consequentialist Account”, **Analysis**, 47(1), 15-19.
- Cutler, David M. ve Katz, Lawrence F. (1991), “Macroeconomic Performance and the Disadvantaged”, **Brooking Papers on Economic Activity**, 2, 1-74.
- Cysne, Rubens Penha (2009), “On the Positive Correlation Between Income Inequality and Unemployment”, **The Review of Economics and Statistics**, 91(1), 218-226.
- Cysne, Rubens P. ve diğeri (2005), “Inflation and Income Inequality: A Shopping-Time Approach”, **Journal of Development Economics**, 78(2), 516-528.
- Çetin, Başak Işıl ve Gün, Musa (2013), “Türkiye’de 2002-2009 Yılları Arasında Gelir Bileşenleri ve Gelir Eşitsizliğinin Analizi”, **Çalışma ve Toplum**, 1, 253-292.

- D'Amuri, Francesco ve Peri, Giovanni (2011), "Immigration, Jobs and Employment Protection: Evidence from Europe", **NBER Working Papers No. 17139**, 1-46.
- Dahan, Momi ve Tsiddon, Daniel (1998), "Demographic Transition, Income Distribution and Economic Growth", **Journal of Economic Growth**, 3(1), 29-52.
- Dalton, Hugh (1920), "The Measurement of The Inequality of Incomes", **Economic Journal**, 30(119), 348-361.
- Daniels, Norman (1990), "Equality of What: Welfare, Resources, or Capabilities", **Philosophy and Phenomenological Research**, 50, 237-296.
- David, James ve Hoy, Michael (1995), "Making Inequality Comparisons When Lorenz Curves Intersect", **American Economic Review**, 85(4), 980-986.
- Deaton, Angus S. (1996), **The Analysis of Household Surveys**, USA: John Hopkins University Press.
- Deng, Quheng ve Li, Shi (2009), "What Lies Behind Rising Earnings Inequality in Urban China? Regression-based Decomposition", **CESifo Economic Studies**, 55(3-4), 598-623.
- Devicienti, Francesco (2010), "Shapley-value Decompositions of Changes in Wage Distributions: a Note", **Journal of Economic Inequality**, 8(1), 35-45.
- DiNardo, John ve diğerleri (1996), "Labor Market Institutions and The Distribution of Wages, 1973-1992: A Semiparametric Approach", **Econometrica**, 64(5), 1001-1044.
- dos Reis, Jose Guilherme Almedia ve de Barros, Ricardo Paes (1991), "Wage Inequality and Distribution of Education: A Study of the Evolution of Regional Differences in Inequality in Metropolitan Brazil", **Journal of Development Economics**, 36(1), 117-143.

- Driscoll, John C. ve Kraay, Aart C. (1998), "Consistent Covariance Matrix Estimation with Spatially Dependent Panel Data", **Review of Economics and Statistics**, 80(4), 549-560.
- Dworkin, Ronald (1981a), "What is Equality? Part 1: Equality of Welfare", **Philosophy and Public Affairs**, 10(3), 183-246.
- (1981b), "What is Equality? Part 2: Equality of Resources", **Philosophy and Public Affairs**, 10(4), 283-345.
- (2000), **Sovereign Virtue: The Theory and Practice of Equality**, USA: Harvard University Press.
- Edmonds, Eric V. ve Pavnick, Nina (2006), "Trade Liberalization and the Allocation of Labor Between Households and Markets in a Poor Country", **Journal of International Economics**, 69(2), 272-295.
- Elveren, Adem Yavuz (2010), "Wage inequality in Turkey: Decomposition by Statistical Regions, 1980-2001", **Review of Urban & Regional Development Studies**, 22(1), 55-72.
- Elveren, Adem Y. ve Galbraith, James K. (2009), "Pay inequality in Turkey in the Neo-Liberal Era, 1980-2001", **The European Journal of Comparative Economics**, 6(2), 177-206.
- Fajnzylber, Pablo ve diğerleri (2002a), "What Causes Violent Crime?", **European Economic Review**, 46(7), 1323-1357.
- (2002b), "Inequality and Violent Crime", **Journal of Law and Economics**, 45(1), 1-40.
- Fei, John C. H. ve diğerleri (1978), "Growth and Family Distribution of Income by Factor Component", **Quarterly Journal of Economics**, 92(1), 17-53.

- Fields, Gary S. (1989), "Changes in Poverty and Inequality in Developing Countries", **World Bank Research Observer**, 4(2), 167-185.
- (2001), **Distribution and Development: A New Look at the Developing World**, The MIT Press.
- (2003), "Accounting for Income Inequality and Its Change: A New Method, with Application to The Distribution of Earnings in The United States", **Research in Labor Economics**, 11, 1-38.
- Fields, Gary S. ve Yoo, Gyeongjoon (2000), "Falling Labor Income Inequality in Korea's Economic Growth: Patterns and Underlying Causes", **Review of Income and Wealth**, 46(2), 139-159.
- Filiztekin, Alpay ve Çelik, Murat Alp (2010), "Türkiye'de Bölgesel Gelir Eşitsizliği", **Megaron**, 5(3), 116-127.
- Firpo, Sergio ve diğerleri (2009), "Unconditional Quantile Regressions", **Econometrica**, 77(3), 953-973.
- Flemming, J. S. ve Micklewright, J. (2000), "Income Distribution, Economic Systems and Transition" Anthony B. Atkinson ve François Bourguignon (Ed.), **Handbook of Income Distribution**, Vol. 1, içinde (843-918), The Netherlands: Elsevier.
- Foellmi, Reto ve Zweimüller, Josef (2002), "Heterogeneous Mark-Ups, Demand Composition, and the Inequality-Growth Relation" **Royal Economic Society Annual Conference**, 76, 1-44.
- (2005), "Income Distribution and Demand-Induced Innovations", **CEPR Discussion Papers**, 4985, 1-44.
- Fors, Heather Congton ve Olsson, Ola (2007), "Endogenous Institutional Change After Independence", **European Economic Review**, 51(89), 1896-1921.
- Frankel, Charles (1971), "Equality of Opportunity", **Ethics**, 81(3), 191-211.

- Frankenberg, Elizabeth ve diğerleri (2003), “Economic Shocks, Wealth, and Welfare”, **Journal of Human Resources**, 38(2), 280-321.
- Frankfurt, Harry (1987), “Equality as a Moral Ideal”, **Ethics**, 98(1), 21-43.
- Freeman, Richard B. (1980), “Union Wage Practices and Wage Dispersion within Establishment”, **Industrial and Labor Relations Review**, 36(1), 3-21.
- Freinberg, J. (1971), **Doing and Deserving: Essays in the Theory of Responsibility**, First Edition, USA: Princeton University Press.
- Friedman, M. (1957), **A Theory of the Consumption Functions**, First Edition, USA: Princeton University Press.
- Furman, J. ve Stiglitz, J. E. (1998), “Economic Consequences of Income Inequality”, **Federal Reserve Bank of Kansas City Proceedings**, 221-263.
- Gajdos, Thibault (2004), “Single Crossing Lorenz Curves and Inequality Comparisons”, **Mathematical Social Sciences**, 47(1), 21-36.
- Galor, Oded (2000), “Income Distribution and the Process of Development”, **European Economic Review**, 44(4-6), 706-712.
- Galor, Oded ve Moav, Omer (2004), “From Physical to Human Capital Accumulation: Inequality and the Process of Development”, **Review of Economic Studies**, 71(4), 1001-1026.
- Galor, Oded ve Zang, Hyoungsoon (1997), “Fertility, Income Distribution and Economic Growth: Theory and Cross-Country Race Obviousness”, **Japan and The World Economy**, 9(2), 197-229.
- Garcia, C. ve diğerleri (2013), “The Influence of Macroeconomic Factors on Personal Income Distribution in Developing Countries: A Parametric Modelling Approach”, **Applied Economics**, 45(30), 4323-4334.

- Garcia-Penalosa, Cecilia ve Turnovsky, Stephen J. (2005), "Macroeconomic Volatility and Income Inequality in a Stochastically Growing Economy", Neri Salvadori (Ed.), **Economic Growth and Distribution: On The Nature and Causes of The Wealth of Nations**, içinde (179-222), Great Britain: Edward Elgar Publishing,.
- Garret, G. (1998), **Partisan Politics in the Global Economy**, Cambridge University Press.
- Gasiorowski, Mark J. (1997), "Political Regimes and Industrial Wages: A Cross-National analysis", Manus I. Midlarski (Ed.), **Inequality, Democracy and Economic Development**, içinde (244-267), United Kingdom: Cambridge University Press.
- Gezici, Ferhat ve Hewings, Geoffrey J. D. (2007), "Spatial Analysis of Regional Inequalities in Turkey", **European Planning Studies**, 15(3), 383-403.
- Gini, Corrada (1912), **Variabilita e Mutabilita**, C. Cuppini, Bologna.
- Gramlich, Edward M. ve Laren, Deborah S. (1984), "Migration and Income Redistribution Responsibilities", **The Journal of Human Resource**, 19(4), 489-511.
- Greenwald, Bruce C. ve diğeri (1990), "Financial Market Imperfections and Productivity Growth", **Journal of Economic Behaviour and Organization**, 13(3), 321-345.
- Grossman, Herschel I. (1994), "Production, Appropriation, and Land Reform", **American Economic Review**, 84(3), 705-712.
- Gunatilaka, Ramani ve Chotikapanich, Duangkamon (2009), "Accounting for Sri Lanka's Expenditure Inequality 1980-2002: Regression-based Decomposition Approaches", **Review of Income and Wealth**, 55(4), 882-906.
- Gürsel, Seyfettin ve Acar, Ayşenur (2012), "Türkiye'de ve Bölgelerde Gelir Eşitsizliği: 2005-2010" **BETAM Araştırma Notu** 12/140, 1-15.
- Güven, Aytekin, (2007), "Türkiye'de İller Arası Gelir Eşitsizliğinde Teşvik Politikasının Rolü: Bir Ayrıştırma Analizi", **Akdeniz İİBF Dergisi**, 14, 20-38.

- Hammond, Peter J. (1976), "Equity, Arrow's Conditions, and Rawls' Difference Principle", **Econometrica**, 44(4), 793-804.
- (1979), "Equity in Two Person Situations: Some Consequences", **Econometrica**, 47(5), 1127-1135.
- Harrison, Ann E. (1994), "Productivity, Imperfect Competition and Trade Reform: Theory and Evidence", **Journal of International Economics**, 36(1-2), 53-73.
- Harrison, Ann ve Hanson, Gordon (1999), "Who Gains from Trade Reform? Some Remaining Puzzles", **Journal of Development Economics**, 59(1), 125-154.
- Hicks, A. (1999), **Social Democracy and Welfare Capitalism: A Century of Income Security Policies**, Cornell University Press.
- Hicks, Alexander ve Swank, Duane H. (1984), "Government Redistribution in Rich Capitalist Democracies", **Policy Studies Journal**, 13(2), 265-286.
- (1992), "Politics, Institutions, and Welfare Spending in Industrialized Democracies, 1960-1982", **American Political Science Review**, 86(3), 658-674.
- Huber, Evelyne (2002), "Conclusions: Actors, Institutions, and Policies" Evelyne Huber (Ed.), **Models of Capitalism, içinde** (439-480), USA: Pennsylvania State University Press.
- Huber, E. ve Stephens, John D. (2001), **Development and Crisis of the Welfare State: Parties and Policies in Global Markets**, USA: University of Chicago Press.
- Huemer, Michael (2012), "Against Equality and Priority", **Utilitas**, 24(4), 483-501.
- Hurrell, Andrew (2001), "Global Inequality and International Institutions", **Metaphilosophy**, 32(1/2), 34-57.
- Israili, Osnat, (2007), "A Shapley-based Decomposition of the R-Square of Linear Regression", **Journal of Economic Inequality**, 5(2), 199-212.

- İyigün, Murat F. ve Owen, Ann L. (2004), "Income Inequality, Financial Development, and Macroeconomic Fluctuations", **Economic Journal**, 114(495), 352-376.
- Jantti, Markus (1994), "A More Efficient Estimate of the Effects of Macroeconomic Activity on the Distribution of Income", **The Review of Economics and Statistics**, 76(2), 372-378.
- Jantti, Markus ve Jenkins, Stephen P. (2010), "The Impact of Macroeconomic Conditions on Income Inequality", **Journal of Economic Inequality**, 8(2), 221-240.
- Juhn, Chinhui ve diğerleri (1993), "Wage Inequality and the Rise in Returns to Skill", **Journal of Political Economy**, 101(3), 410-442.
- Kagan, Shelly (1998), "Equality and Desert", Louis P. Pojman ve Owen McLeod (Ed.), **What Do We Deserve?: A Reader on Justice and Desert**, içinde (298-314), USA: Oxford University Press.
- (2003), "Comparative Desert", Serena Olsaretti (Ed.), **Desert and Justice**, içinde (93-122), Great Britain: Oxford University Press.
- Kaldor, Nicolas (1957), "Alternative Theories of Distribution", **Review of Economic Studies**, 23(2), 83-100.
- Karoly, Lynn A. (1992), "Changes in The Distribution of Individual Earnings in The United States: 1967-1986", **Review of Economics and Statistics**, 74(1), 107-115.
- Kaya, Ayşe ve Keba, Andrej (2011), "Why Global Inequality Matters: Derivative Global Egalitarianism", **Journal of International Political Theory**, 7(2), 140-164.
- Keefer, Philip ve Knack, Sthepen (2002), "Polarization, Politics and Property Rights: Links Between Inequality and Growth", **Public Choice**, 111(1-2), 127-154.
- Kelly, Morgan (2000), "Inequality and Crime", **Review of Economics and Statistics**, 82(4), 530-539.

- Kenworthy, Lane (1995), "Equality and Efficiency: The Illusory Tradeoff", **European Journal of Political Research**, 27(2), 225-254.
- Kihmi, Ayal (2011), "Comment: On the Interpretation (an misinterpatation) of Inequality Decomposition by Income Sources", **World Development**, 39(10), 1888-1890.
- Kleinig, John (1971), "The Concept of Desert", **American Philosophical Quarterly**, 8(1), 71-78.
- Kmenta, Jan (1997), **Elements of Econometrics**, 2nd Edition, New York: University of Michigan Press.
- Knight, Carl (2012), "In Defence of Global Egalitarianism", **Journal of Global Ethics**, 8(1), 107-116.
- Knight, J. B. ve Sabot, R. H. (1983), "Educational Expansion and Kuznets Effect", **American Economic Review**, 73(5), 1132-1136.
- Koo, L. ve Dennis, B. (1999), "Income Inequality, Fertility Choice and Economic Growth: Theory and Evidence", **Institute for International Development**, 687, 1-18
- Korpi, Walter ve Palme, Joakim (1998), "The Paradox of Redistribution and Strategies of Equity: Welfare State Institutions, Inequality, and Poverty in the Western Countries", **American Sociological Review**, 63(5), 661-687.
- Kotlikof, Laurence J. ve Summers, Lawrence H. (1981), "The Role of Intergenerational Transfers in Aggregate Capital Accumulation", **Journal of Political Economy**, 89(4), 706-732.
- Kremer, Michael ve Chen, Daniel (2002), "Income Distribution Dynamics with Endogenous Fertility" **Journal of Economic Growth**, 7(3), 227-258.
- Krugman, Paul R. (2008), "Trade and Wages, Reconsidered", **Brooking Papers on Economic Activity**, 39(1), 103-154.

- Kuznets, Simon (1955), "Economic Growth and Income Inequality", **American Economic Review**, 45(1), 1-28.
- Lam, David (1999), **Generating Extreme Inequality: Schooling, Earnings, and Intergenerational Transmission of Human Capital in South Africa and Brazil**, University of Michigan: Population Studies Center, Report No. 99-439, 1-43.
- Lam, David ve Levison, Deborah (1991), "Declining Inequality in Schooling in Brazil and Its Effects on Inequality in Earnings", **Journal of Development Economics**, 37(1-2), 199-225.
- Lane, Philip R. ve Tornell, Aaron (1996), "Power, Growth, and the Voracity Effect", **Journal of Economic Growth**, 1(2), 213-241.
- Larmore, Charles E. (1987), **Patterns of Moral Complexity**, First Edition, USA: Cambridge University Press.
- (1996), **The Morals of Modernity**, First Edition, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Lemieux, Thomas (2002), "Decomposing Changes in Wage Distributions: A Unified Approach", **Canadian Journal of Economics**, 35(2), 646-688.
- Lerman, Robert I. Ve Yitzhaki, Shlomo (1985), "Income Inequality Effects by Income Source. A New Approach and Applications to the United States", **Review of Economics and Statistics**, 67(1), 151-156.
- Lippert-Rasmussen, Kasper (2001), "Egalitarianism, Option Luck, and Responsibility", **Ethics**, 111(3), 548-579.
- Lorenz, M. O. (1905), "Methods of Measuring the Concentration of Wealth", **Publications of the American Statistical Association**, 9(70), 209-219.

- Machado, Jose A. F. ve Mata, Jose (2005), “Counterfactual Decomposition of Changes in Wage Distributions Using Quantile Regression”, **Journal of Applied Econometrics**, 20(4), 445-465.
- Manacorda, Marco ve diğerleri (2006), “The Impact of Immigration on the Structure of Male Wages: Theory and Evidence from Britain”, **IZA Discussion Paper Series No. 06-08**, 1-39.
- Manna, Rosalba ve Regoli, Andrea (2012), “Regression-based Approaches for the Decomposition of Income Inequality in Italy, 1998-2008”, **Rivista Di Statistica Ufficiale**, 1, 5-18.
- Marangio, Daniela (2013), **Is Equality Good or Bad for Growth? An Empirical Assessment**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, LUISS University, <http://tesi.eprints.luiss.it/10536/1/marangio-daniela-tesi-2013.pdf> (13.11.2014)
- Martines, Rosa ve diğerleri (2001), “The Impact of Unemployment on Income Inequality and Poverty in OECD Countries”, **Economics of Transition**, 9(2), 417-447.
- Martins, Pedro S. ve Pereira, Pedro T. (2004), “Does Education Reduce Wage Inequality? Quantile Regressions Evidence from 16 Countries”, **Labour Economics**, 11(3), 355-371.
- Mayer, Susan E. (2001), “How Did the Increase in Economic Inequality Between 1970 and 1990 Affect American Children’s Education Attainment?” **American Journal of Sociology**, 107(1), 1-32.
- McClaren, J. ve Newman, A. (2002), “Globalisation and Insecurity”, **University Collage London Discussion Papers in Economics No. 01-06**, 1-27.
- McKay, Andre ve diğerleri (2003), “Inequality in Middle Income Countries: Key Conceptual Issues”, **Poverty and Public Policy Group**, Overseas Development Institute.
- McKerlie, Dennis (1989), “Equality and Time”, **Ethics**, 99(3), 475-491.

- (1992), “Equality Between Age-Groups”, **Philosophy and Public Affairs**, 21(3), 275-295.
- (2001), “Justice Between the Young and the Old”, **Philosophy and Public Affairs**, 30(2), 152-177.
- Meade, J. E. (1972), “The Theory of Labour Managed Firms and of Profit Sharing”, **The Economic Journal**, 82(325), 402-428.
- Meltzer, Allan H. ve Richard, Scott F. (1981), “A Rational Theory of the Size of Government”, **Journal of Political Economy**, 89(5), 914-927.
- Menezes-Filho, N. A. ve Muendler, M. (2011), “Labor Reallocation in Response to Trade Reform”, **NBER Working Paper No. 17372**, 1-50.
- Milanovic, Branko (2000), “The Median Voter Hypothesis, Income Inequality and Income Redistribution: An Empirical Test with the Required Data”, **European journal of Political Economy**, 16(3), 367-410.
- Miller, David (1976), **Social Justice**, First Edition, USA: Oxford University Press.
- (2005), “Against Global Egalitarianism”, **The Journal of Ethics**, 9(1/2), 55-79.
- Mocan, H. Naci (1999), “Structural Unemployment, Cyclical Unemployment, and Income Inequality”, **The Review of Economics and Statistics**, 81(1), 122-134.
- Morduch, Jonathan ve Sicular, Terry (2002), “Rethinking Inequality Decomposition with Evidence from Rural China”, **The Economic Journal**, 112(476), 93-106.
- Muller, Edward N. (1988), “Democracy, Economic Development, and Income Inequality”, **American Sociological Review**, 53(1), 50-68.
- Murphy, Kevin M. ve diğerleri (1989), “Income Distribution, Market Size, and Industrialisation”, **Quarterly Journal of Economics**, 104(3), 357-564.

- Nagel, Thomas (1979), **Moral Questions**, First Edition, United Kingdom: Cambridge University Press.
- (2005), “The Problem of Global Justice”, **Philosophy and Public Affairs**, 33(2), 113-147.
- Naschold, Felix (2009), “Microeconomic Determinants of Income Inequality in Rural Pakistan”, **Journal of Development Studies**, 45(5), 746-768.
- Neckerman, Kathryn M. ve Torche, Florencia (2007), “Inequality: Causes and Consequences”, **Annual Review of Sociology**, 33, 335-357.
- Nguyen, Binh T. ve diğ erleri (2007), “A quantile regression decomposition of urban-rural inequality in Vietnam”, **Journal of Development Economics**, 83(2), 466-490.
- Norman, Richard (2001), “Criteria of Justice: Desert, Needs and Equality”, **Res Publica**, 7(2), 115-136.
- Nozick, Robert (1974), **Anarchy, State, and Utopia**, First Edition, United Kingdom: Basic Books.
- Nussbaum, Martha C. (1992), “Human Functioning and Social Justice: In Defense of Aristotelian Essentialism”, **Political Theory**, 20(2), 202-246.
- (1999), “The Feminist Critique of Liberalism”, Martha C. Nussbaum, **Sex and Social Justice**, *iç inde*, (35-80), USA: Oxford University Press.
- O’Donnell, G. (1998), “Poverty and Inequality in Latin America”, Victor E. Tokman ve Guillermo O’Donnell (Ed.), **Poverty and Inequality in Latin America: Issues and New Challenge**, University of Notre Dame Press.
- O’Neill, Martin (2008), “What Should Egalitarians Believe”, **Philosophy and Public Affairs**, 36(2), 119-156.
- Oaxaca, Ronald (1973), “Male-female Wage Differentials in Urban Labor Markets”, **International Economic Review**, 14(3), 693-709.

- Okun, Arthur (1975), **Equality and Efficiency: The Big Trade-Off**, USA: Brookings Institutions Press.
- Oppenheim, Felix E. (1970), “Egalitarianism as a Descriptive Concept”, **American Philosophical Quarterly**, 7(2), 143-152.
- Orwell, George (1938), **Homage to Catalonia**, Tekrar Basım Versiyonu 1952, USA: Beacon.
- Osberg, L. (1995), “The Equity/Efficiency Trade-Off in Retrospect”, **Dalhousie University Working Paper No. 95-04**, 1-36.
- Özkoç, H. Hatice ve diğerleri (2011), “Decomposition of Income Inequality in Turkey”, **Current Research Journal of Social Sciences**, 3(2), 96-103.
- Öztürk, Lütfü (2012), “Türkiye’de Bölgesel Eşitsizliğin Sektörel Dinamikleri: Bir Ayırıştırma Analizi, 1987-2001”, **Ege Akademik Bakış**, 12(2).
- Parfit, Derek (1984), “What Makes Someone’s Life Go Best”, Parfit, Derek (Ed), **Reasons and Persons**, First Edition, içinde (493-501), USA: Oxford University Press.
- (1997), “Equality and Priority”, **Ratio**, 10(3), 202-221.
- Parks, Richard W. (1967), “Efficient Estimation of a System of Regression Equations when Disturbances are Both Serially and Contemporaneously Correlated”, **Journal of the American Statistical Association**, 62(318), 500-509.
- Pasinetti, Luigi L. (1962), “Rate of Profit and Income Distribution in Relation to the Rate of Economic Growth”, **Review of Economic Studies**, 29(4).
- Paul, Satya (2004), “Income Sources Effects on Inequality”, **Journal of Development Economics**, 73(1), 435-451.
- Perotti, Roberto (1996), “Growth, Income Distribution, and Democracy: What the Data Say”, **Journal of Economic Growth**, 1(2), 149-187.

- Persson, Ingmar (2003), "The Badness of Unjust Inequality", **Theoria**, 69(1-2), 109-124.
- Persson, Torsten ve Tabellini, Guido (1991), "Is Inequality Harmful for Growth", **American Economic Review**, 84(3), 600-621.
- Pettit, Philip (2001), "Symposium on Amartya Sen's Philosophy: 1 Capability and Freedom: Defence of Sen", **Economics and Philosophy**, 17(1), 1-20.
- Pigou, Arthur C. (1912), **Wealth and Welfare**, USA: Macmillan.
- Piketty, Thomas (1997), "The Dynamics of the Wealth Distribution and the Interest Rate with Credit Rationing", **Review of Economic Studies**, 64(2), 173-189.
- Pojman, Louis (1997), "Equality and Desert", **Philosophy**, 72(282), 549-570.
- Prieto-Rodriguez, Juan ve diğerleri (2008), "What a Quantile Approach Can Tell Us About Returns to Education in Europe?", **Education Economics**, 16(4), 391-410.
- Putterman, Louis ve diğerleri (1998), "Does Egalitarianism Have a Future", **Journal of Economic Literature**, 36(2), 861-902.
- Pyat, Graham ve diğerleri (1980), "The Distribution of Income by Factor Components" **Quarterly Journal of Economics**, 95(3), 451-473.
- Qizilbash, Mozaffer (1996), "Capabilities, Well-being and Human Development: A Survey", **The Journal of Development Studies**, 33(2), 143-162.
- Rae, Douglas (1981), **Equalities**, First Edition, USA: Harvard University Press.
- Rawls, John (1999), **A Theory of Justice**, First Edition, USA: Harvard University Press.
- (2001), **Collected Papers**, Freeman, S. (Ed.), USA: Harvard University Press.
- Resenstain-Rodan, P. N. (1943), "Problems of Industrialisation of Eastern and South-Eastern Europe", **Economic Journal**, 53(210/211), 202-211.

- Reuveny, Rafael ve Li, Quan (2003), "Economic Openness, Democracy, and Income Inequality: An Empirical Analysis", **Comparative Political Studies**, 36(5), 575-601.
- Richards, Janet Radcliffe (1997), "Equality of Opportunity", **Ratio**, 10(3), 253-279.
- Robbins, Donald J. (1996), "Evidence on Trade and Wages in the Developing World", **OECD Technical Paper No. 119**, 1-71.
- Robeyns, Ingrid (2005), "The Capability Approach: A Theoretical Survey", **Journal of Human Development**, 6(1), 93-114.
- Rodrik, Dani (1997), **Has Globalization Gone Too Far?**, USA: Institute for International Economics.
- (1999), "Democracies Pay Higher Wages", **The Quarterly Journal of Economics**, 114(3), 707-738.
- Roemer, John E. (1996), **Theories of Distributive Justice**, USA: Harvard University Press.
- (1998), **Equality of Opportunity**, USA: Harvard University Press.
- Rosenberg, Alexander (1987), "The Political Philosophy of Biological Endowments: Some Considerations", **Social Philosophy and Policy**, 5(1), 1-31.
- Rueschemeyer, John D. ve diğerleri (1992), **Capitalist Development and Democracy**, USA: University of Chicago Press.
- Sanchez-Paramo, Carolina ve Schady, Norbert (2003), "Off and Running? Technology, Trade, and the Rising Demand for Skilled Workers in Latin America" **World Bank Policy Research Working Paper Series No. 3015**, 1-42.
- Sarraf, Maria ve Jiwaji, Moortaza (2001), "Beating the Resource Curse: The Case of Botswana", **World Bank Environment Department Working Paper No. 83**, 1-31.

- Scheffler, Samuel (2003), "What is Egalitarianism?", **Philosophy and Public Affairs**, 31(1), 5-39.
- Schott, Peter K. (2004), "Across-Product Versus Within-Product Specialization in International Trade", **Quarterly Journal of Economics**, 119(2), 647-678.
- Segall, Shlomi (2012), "Why Egalitarians Should Not Care About Equality", **Ethical Theory and Moral Practice**, 15(4), 507-519.
- Segura-Ubiergo, A. (2007), **The Political Economy of the Welfare State in Latin America: Globalization, Democracy, and Development**, First Edition, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Sen, Amartya (1980), "Equality of What?", **The Tanner Lecture on Human Values**, USA: Stanford University,
- (1982), **Choice, Welfare, and Measurement**, USA: The MIT Press.
- (1990), "Justice: Means versus Freedoms", **Philosophy and Public Affairs**, 19(2), 111-121.
- (1992), **Inequality Reexamined**, Harvard University Press.
- (1993), "Capability and Well-Being", Martha Nussbaum ve Amartya Sen (Ed.), **The Quality of Life**, USA: Oxford University Press.
- (1997), **On Economic Inequality**, Expanded Edition, USA: Oxford University Press.
- (1999), **Commodities and Capabilities**, USA: Oxford University Press.
- Shapley, L. S. (1953), "A Value for N-person Games", Harold William Kuhn ve Albert William Tucker (Ed.), **Contributions to the Theory of Games**, Vol. 2, *içinde* (307-318), USA: Princeton University Press.

- Sher, George (1997), **Beyond Neutrality: Perfectionism and Politics**, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Shorrocks, A. F. (1980), “The Class of Additively Decomposable Inequality”, **Econometrica**, 48(3), 613-625.
- (1982), “Inequality Decomposition by Factor Components”, **Econometrica**, 50(1), 193-211.
- (1983a), “Ranking Income Distribution”, **Economica**, 50(197), 3-17.
- (1983b), “The Impact of Income Components on the Distribution of Family Incomes”, **Quarterly Journal of Economics**, 98(2), 311-326.
- (1984), “Inequality Decomposition by Population Subgroups”, **Econometrica**, 52(6), 1369-1385.
- (1999), **Decomposition Procedures for Distributional Analysis: A Unified Approach Based on the Shapley Value**, Mimeo, Essex University.
- (2013), “Decomposition Procedures for Distributional Analysis: A Unified Approach Based on the Shapley Value”, **Journal of Economic Inequality**, 11(1), 99-126.
- Silber, Jacques (1989), “Factor Components, Population Subgroups and the Computation of the Gini Index of Inequality”, **Review of Economics and Statistics**, 71(1), 107-115.
- Silber, Jacques ve Özmucur, Süleyman, (2000), “Decomposition of Income Inequality: Evidence from Turkey”, **Topics in Middle Eastern and North African Economies**, 2, <http://www.luc.edu/orgs/meea/> (13.11.2014)
- Singer, H. W. (1949), “Economic Progress in Under-Developed Countries”, **Social Research**, 16(1), 1-11.

- Smith, James P. ve diğerleri (2002), “Wages, Employment and Economic Shocks: Evidence from Indonesia”, **Journal of Population Economics**, 15(1), 161-193.
- Stark, Oded ve Yitzhaki, Shlomo (1982), “Migration, Growth, Distribution and Welfare”, **Economic Letters**, 10(3-4), 243-249.
- Stevens, Paul (2003), “Resource Impact: Curse or Blessing? A Literature Survey”, **The Journal of energy Literature**, 9(1), 3-24.
- Stiglitz, Joseph E. (1994), “Endogenous Growth and Cycles”, Yuichi Shionoya ve Mark Perlman (Ed.), **Innovation in Technology, Industries, Institutions**, içinde (121-156), USA: The University of Michigan Press.
- Svensson, Jakob (1998), “Investment, Property Rights and political Instability: Theory and Evidence”, **European Economic Review**, 42(7), 1317-1341.
- Swank, Duane (2002), **Global Capital, Political Institutions, and Policy Change in Developed Welfare States**, United Kingdom: Cambridge University Press.
- Sylwester, Kevin (2002), “Can Education Expenditures Reduce Income Inequality?” **Economics of Education Review**, 21(1), 43-52.
- Tan, Kok-Chor (2006), “The Boundary of Justice and the Justice of Boundaries: Defending Global Egalitarianism”, **Canadian Journal of Law and Jurisprudence**, 19(2), 309-344.
- Temkin, Larry S. (1993), **Inequality**, USA: Oxford University Press.
- (2003), “Equality, Priority or What?”, **Economics and Philosophy**, 19(1), 61-87.
- Theil, Henri (1967), **Economics and Information Theory**, Amsterdam: North Holland.
- Thoenig, Mathias ve Verdier, Thierry (2003), “A Theory of Defensive Skill-Based Innovation and Globalization”, **American Economic Review**, 93(3), 709-728.

- Tungodden, Bertil (2003), “The Value of Equality”, **Economics and Philosophy**, 19, 1-44.
- TÜSİAD (1986), **Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Öncelikler, Hane Gelirleri, Harcamalar ve Sosyo-Ekonomik İhtiyaçlar Üzerine Araştırma Dizisi**, No. 2, İstanbul.
- TÜSİAD (2000), **Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk – Avrupa Birliği ile Karşılaştırma**, Yayın No. 12/295, İstanbul.
- TÜİK (2014), Küçük ve Orta Büyüklükteki Girişim İstatistikleri, Sayı: 18521, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18521> (23.10.2014)
- Wacziarg, Romain ve Wallack, Jessica Seddon (2004), “Trade Liberalization and Intersectoral Labor Movements”, **Journal of International Economics**, 64(2), 411-439.
- Wagle, Udaya R. (2010), “Income and Wealth Inequality in Nepal, 1996 and 2004: Changes and Social-demographic, Spatial and Economic Determinants”, **Journal of Contemporary Asia**, 40(1), 82-104.
- Walzer, Michael (1984), **Spheres of Justice: A Defense of Pluralism and Equality**, USA: Basic Books.
- Wan, Guanghua (2004), “Accounting for Income Inequality in Rural China: A Regression-based Approach”, **Journal of Comparative Economics**, 32(2), 348-363.
- Wan, Guanghua ve Zhou, Zhangyue (2005), “Income Inequality in Rural China: Regression Based Decomposition Using Household Data”, **Review of Development Economics**, 9(1), 107-120.
- Weitzman, Martin L. (1983), “Some Macroeconomic Implications of Alternative Compensation Schemes”, **The Economic Journal**, 93(372), 763-783.
- (1984), **The Share Economy: Conquering Stagflation**, USA: Harvard University Press.

- Welch, Finis (1999), "In Defense of Inequality", **American Economic Review**, 89(2), 1-17.
- Westen, P. (1990), **Speaking Equality**, USA: Princeton University Press.
- Wood, Adrian (1995), "How Trade Hurt Unskilled Workers", **Journal of Economic Perspectives**, 9(3), 57-80.
- Yıldırım, Jülide ve diğerleri (2009), "Income Inequality and Economic Convergence in Turkey: A Spatial Effect Analysis", **International Regional Science Review**, 32(2), 221-254.
- Yitzhaki, Shlomo (2002), "Do We Need Separate Poverty Measurement?", **European Journal of Economics**, 18(1), 61-85.
- Young, Iris Marion (2004), "Responsibility and Global Labor Justice", **Journal of Political Philosophy**, 12(4), 365-388.
- Young, Robert (1992), "Egalitarianism and Personal Desert", **Ethics**, 102(2), 319-341.
- Yun, Myeong-Su (2006), "Earnings Inequality in USA, 1969-99: Comparing Inequality Using Earnings Equations", **Review of Income and Wealth**, 52(1), 127-144.
- Zaitchik, Alan (1977), "On Deserving to Deserve", **Philosophy and Public Affairs**, 6(4), 370-388.
- Zang, Xiaobo ve Zang, Kevin H. (2003), "How Does Globalization Affect Regional Inequality Within a Developing Country? Evidence from China", **Journal of Development Studies**, 39(4), 47-67.
- Zhu, Susan Chun (2005), "Can Product Cycles Explain Skill Upgrading?", **Journal of International Economics**, 66(1), 131-155
- Zoli, Claudio (1999), "Intersecting Generalized Lorenz and The Gini Index", **Social Choice and Welfare**, 16(2), 183-196.

Zweimüller, Josef (2000a), “Inequality, Redistribution, and Economic Growth”, **Empirica**, 27(1), 1-20.

————— (2000b), “Schumpeterian Entrepreneurs Meet Engel’s Law: The Impact of Inequality on Innovation-Driven Growth”, **Journal of Economic Growth**, 5(2), 185-206.

EKLER

EK-1: Fields Yöntemine Göre Değişkenlerin Gini Endeksine ve Gini Endeksinin Değişimine Katkıları

	$s_k \cdot I_G$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler	0.1766	0.1636	0.1050	0.0708	2.55	203.14	61.15	18.23
Kadın	-0.0160	-0.0007	-0.0053	-0.0162	-3.10	16.01	19.48	0.03
Yaş	0.3720	0.4428	0.2019	0.2142	-14.30	830.74	-22.08	27.19
Yaş ²	-0.1941	-0.2830	-0.0922	-0.1440	17.96	-658.06	92.52	-8.63
Kadın-Evli	-0.0066	0.0031	-0.0063	0.0049	-1.96	32.60	-20.06	-1.98
Kadın-Dul	0.0117	0.0067	0.0057	0.0030	1.02	3.34	4.79	1.50
Kadın-Boşandı	0.0096	-0.0049	0.0013	0.0089	2.93	-21.49	-13.50	0.12
Çalışma Durumu	0.0976	0.1904	0.1188	0.1276	-18.73	246.83	-15.65	-5.17
Yarı Zamanlı	-0.0004	0.0171	0.0044	0.0164	-3.53	43.72	-21.32	-2.89
İş Arıyor	-0.0030	0.0077	-0.0072	-0.0049	-2.14	51.18	-4.04	0.33
Emekli	0.0911	0.1201	0.1169	0.0757	-5.86	11.06	73.67	2.66
Çalışamaz Halde	0.0099	0.0456	0.0047	0.0405	-7.20	140.87	-63.96	-5.27
Haneye Ait Değişkenler	1.7973	1.6065	1.7668	1.7503	38.54	-552.55	29.3	8.14
Telefon								
Hayır (Maddi)	0.4999	0.3155	0.5557	0.4846	37.25	-828.26	126.94	2.63
Hayır (Diğer)	0.0123	0.0308	0.0712	0.0866	-3.74	-139.31	-27.45	-12.81
Su								
Hayır	0.2374	0.1012	0.0695	0.0622	27.52	109.19	13.09	30.21
Hane Büyüklüğü	1.1631	0.7189	0.8536	0.4554	89.72	-464.49	711.20	122.01
Hane Büyüklüğü ²	-0.6435	-0.2737	-0.3735	-0.0534	-74.72	344.11	-571.54	-101.74
Bağımlı Nüfus Oranı	-0.0169	-0.0613	0.0000	-0.0560	8.98	-211.32	99.85	6.74
Çocuk Oranı	0.4171	0.7026	0.5210	0.7227	-57.68	626.27	-360.08	-52.68
İşsiz Oranı	0.1280	0.0724	0.0692	0.0483	11.21	11.26	37.29	13.78
Sağlık Durumu Oranları	0.1016	0.0657	0.0901	0.1389	7.25	-84.18	-86.99	-6.42
Çok İyi	0.0184	0.0056	0.0114	0.0157	2.58	-20.12	-7.57	0.47
İyi	0.0332	0.0129	0.0283	0.0286	4.10	-52.94	-0.60	0.79
Kötü	0.0156	0.0362	0.0289	0.0549	-4.15	25.15	-46.44	-6.77
Çok Kötü	0.0344	0.0110	0.0216	0.0397	4.72	-36.27	-32.38	-0.91
Eğitim Oranları	1.9318	1.8717	1.7515	1.8145	12.14	414.55	-112.52	20.21
Okuma Bilmeyen	0.6062	0.6121	0.5233	0.5023	-1.18	306.41	37.49	17.92

EK-1 (Devamı)

	$s_k \cdot I_G$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Diplomasız	0.1819	0.1220	0.1045	0.1354	12.10	60.43	-55.12	8.02
İlkokul	0.1044	0.1204	0.0831	0.0881	-3.22	128.48	-8.95	2.80
Genel Lise	0.1050	0.0680	0.0828	0.0638	7.46	-51.02	33.99	7.10
Meslek Lisesi	0.0928	0.0906	0.1128	0.1144	0.44	-76.57	-2.85	-3.72
Üniversite	0.8414	0.8585	0.8450	0.9105	-3.46	46.82	-117.08	-11.91
İşteki Durum Oranları	0.7872	0.4912	0.5379	0.3158	59.77	-160.84	396.62	81.28
Ücretli	0.6794	0.3763	0.5056	0.3017	61.23	-445.82	364.13	65.12
Yevmiyeli	-0.0794	-0.0859	-0.1013	-0.0330	1.31	53.03	-122.02	-8.00
İşveren	0.4178	0.3904	0.3465	0.2210	5.53	151.23	224.14	33.92
Kendi Hesabına	-0.1150	-0.1073	-0.1316	-0.1064	-1.55	83.56	-44.94	-1.48
Ücretsiz Aile	-0.1156	-0.0822	-0.0814	-0.0676	-6.75	-2.84	-24.69	-8.28
Sektör Oranları	0.1280	0.1661	0.1514	0.2155	-7.68	50.93	-114.61	-15.08
Tarım-Ormanlık	0.1504	0.1376	0.1291	0.0880	2.58	29.45	73.36	10.75
Maden ve Taş Ocak.	-0.0002	0.0002	0.0032	0.0066	-0.07	-10.53	4.75	-0.13
İmalat Sanayii	-0.0030	0.0001	0.0088	0.0111	-0.63	-29.90	-4.08	-2.43
Elektrik, Gaz ve Su	0.0060	-0.0007	0.0133	0.0121	1.35	-48.44	2.18	-1.05
İnşaat-Bayındırlık	0.0119	-0.0061	0.0093	-0.0020	3.62	-53.21	20.17	2.38
Toptan	0.0144	0.0064	0.0092	0.0129	1.62	-9.70	-6.48	0.27
Otel-Lokanta	0.0008	0.0003	-0.0005	0.0004	0.08	2.85	-1.65	0.05
Ulaştırma-Haber.	-0.0009	0.0040	-0.0007	-0.0002	-0.98	16.46	-1.00	-0.11
Mali Aracı Kurul.	0.0448	0.0455	0.0287	0.0458	-0.15	58.16	-30.62	-0.17
Gayrimenkul	-0.0112	-0.0084	-0.0009	0.0009	-0.56	-25.73	-3.18	-2.07
Kamu Yönetimi	-0.0210	0.0156	0.0016	0.0303	-7.37	47.99	-51.23	-8.84
Eğitim	-0.0773	-0.0431	-0.0389	-0.0185	-6.89	-14.46	-36.48	-10.13
Sağlık	0.0133	0.0147	-0.0108	0.0342	-0.28	87.99	-80.35	-3.60
İş Yeri Büyüklüğü	0.1750	0.1443	0.1499	0.1816	6.18	-19.28	-56.54	-1.13
≤10	0.1082	0.0823	0.0794	0.1408	5.22	10.12	-109.61	-5.61
11-19	-0.0081	-0.0053	0.0005	-0.0033	-0.56	-19.98	6.63	-0.83
≥50	0.0749	0.0673	0.0701	0.0441	1.52	-9.42	46.44	5.31

EK-2A: Fields Yöntemine Göre Değişkenlerin $\alpha = -1$ için Genelleştirilmiş Entropi Endeksine ve Genelleştirilmiş Entropi Endeksindeki Değişime Katkıları

	$s_k \cdot I_{GE}^{-1}$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler	0.0149	0.0123	0.0079	0.0054	3.02	223.49	24.60	9.9
Kadın	-0.0014	-0.0001	-0.0004	-0.0012	-1.53	17.65	7.32	-0.16
Yaş	0.0317	0.0336	0.0153	0.0160	-2.22	914.53	-5.70	15.91
Yaş ²	-0.0166	-0.0215	-0.0070	-0.0107	5.75	-724.58	33.90	-5.90
Kadın-Evli	-0.0006	0.0002	-0.0005	0.0004	-0.93	35.92	-7.70	-0.94
Kadın-Dul	0.0010	0.0005	0.0004	0.0002	0.57	3.67	1.90	0.80
Kadın-Boşandı	0.0008	-0.0004	0.0001	0.0007	1.38	-23.70	-5.10	0.16
Çalışma Durumu	0.0083	0.0145	0.0091	0.0094	-7.13	271.63	-4.36	-1.2
Yarı Zamanlı	0.0000	0.0013	0.0003	0.0012	-1.55	48.15	-8.03	-1.27
İş Arıyor	-0.0003	0.0006	-0.0005	-0.0004	-0.97	56.40	-1.63	0.11
Emekli	0.0078	0.0091	0.0089	0.0056	-1.57	11.93	29.51	2.15
Çalışamaz Halde	0.0008	0.0035	0.0004	0.0030	-3.04	155.15	-24.21	-2.19
Haneye Ait Değişkenler	0.1532	0.1220	0.1343	0.1304	36.31	-612.4	34.60	23.02
Telefon								
Hayır (Maddi)	0.0426	0.0240	0.0422	0.0361	21.70	-913.45	55.55	6.57
Hayır (Diğer)	0.0010	0.0023	0.0054	0.0065	-1.50	-153.59	-9.47	-5.46
Su								
Hayır	0.0202	0.0077	0.0053	0.0046	14.60	120.12	5.89	15.76
Hane Büyüklüğü	0.0992	0.0546	0.0649	0.0339	51.82	-513.44	281.22	65.89
Hane Büyüklüğü ²	-0.0549	-0.0208	-0.0284	-0.0040	-39.64	379.81	-221.84	-51.41
Bağımlı Nüfus Oranı	-0.0014	-0.0047	0.0000	-0.0042	3.74	-232.74	37.89	2.76
Çocuk Oranı	0.0356	0.0534	0.0396	0.0539	-20.70	688.63	-129.72	-18.48
İşsiz Oranı	0.0109	0.0055	0.0053	0.0036	6.29	12.26	15.07	7.38
Sağlık Durumu Oranları	0.0086	0.0049	0.0068	0.0104	4.27	-92.92	-31.82	-1.7
Çok İyi	0.0016	0.0004	0.0009	0.0012	1.33	-22.19	-2.72	0.40
İyi	0.0028	0.0010	0.0021	0.0021	2.15	-58.37	0.14	0.70
Kötü	0.0013	0.0027	0.0022	0.0041	-1.64	27.64	-17.24	-2.78
Çok Kötü	0.0029	0.0008	0.0016	0.0030	2.43	-40	-12	-0.02

EK-2A (Devamı)

	$s_k \cdot I_{GE}^{-1}$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Eğitim Oranları	0.1647	0.1422	0.1331	0.1353	26.22	452.77	-19.43	29.8
Okuma Bilmeyen	0.0517	0.0465	0.0398	0.0374	6.04	336.34	21.18	14.40
Diplomasız	0.0155	0.0093	0.0079	0.0101	7.26	66.33	-19.53	5.47
İlkokul	0.0089	0.0091	0.0063	0.0066	-0.28	141.33	-2.29	2.35
Genel Lise	0.0090	0.0052	0.0063	0.0048	4.40	-56.38	14	4.23
Meslek Lisesi	0.0079	0.0069	0.0086	0.0085	1.20	-84.58	0.41	-0.61
Üniversite	0.0717	0.0652	0.0642	0.0679	7.60	49.73	-33.20	3.91
İşteki Durum Oranları	0.0670	0.0374	0.0408	0.0236	34.67	-178.31	157.65	44.02
Ücretli	0.0579	0.0286	0.0384	0.0225	34.13	-492.11	144.89	35.80
Yevmiyeli	-0.0068	-0.0065	-0.0077	-0.0025	-0.28	58.62	-47.65	-4.35
İşveren	0.0356	0.0297	0.0263	0.0165	6.94	165.81	89.65	19.34
Kendi Hesabına	-0.0098	-0.0082	-0.0100	-0.0079	-1.92	92.32	-18.80	-1.89
Ücretsiz Aile	-0.0099	-0.0062	-0.0062	-0.0050	-4.20	-2.95	-10.45	-4.87
Sektör Oranları	0.0107	0.0126	0.0114	0.0161	-2.01	55.78	-41.49	-5.2
Tarım-Ormanlık	0.0128	0.0105	0.0098	0.0066	2.75	32.16	29.55	6.32
Maden ve Taş Ocak.	0.0000	0.0000	0.0002	0.0000	-0.03	-11.60	1.84	-0.06
İmalat Sanayii	-0.0003	0.0000	0.0007	0.0008	-0.31	-32.95	-1.43	-1.09
Elektrik, Gaz ve Su	0.0005	-0.0001	0.0010	0.0009	0.65	-53.38	1	-0.39
İnşaat-Bayındırlık	0.0010	-0.0005	0.0007	-0.0001	1.71	-58.63	7.78	1.16
Toptan	0.0012	0.0005	0.0007	0.0010	0.86	-10.70	-2.33	0.27
Otel-Lokanta	0.0001	0.0000	0.0000	0.0000	0.04	3.14	-0.63	0.03
Ulaştırma-Haber.	-0.0001	0.0003	-0.0001	0.0000	-0.44	18.13	-0.39	-0.06
Mali Aracı Kurul.	0.0038	0.0035	0.0022	0.0034	0.41	64	-11.24	0.40
Gayrimenkul	-0.0010	-0.0006	-0.0001	0.0001	-0.36	-28.34	-1.22	-1.02
Kamu Yönetimi	-0.0018	0.0012	0.0001	0.0023	-3.45	52.85	-19.41	-4.09
Eğitim	-0.0066	-0.0033	-0.0030	-0.0014	-3.85	-15.84	-14.36	-5.26
Sağlık	0.0011	0.0011	-0.0008	0.0025	0.01	96.94	-30.63	-1.42
İş Yeri Büyüklüğü	0.0149	0.0110	0.0113	0.0136	4.59	-21.56	-19.46	1.4
≤10	0.0092	0.0063	0.0060	0.0105	3.45	10.98	-40.54	-1.27
11-19	-0.0007	-0.0004	0.0000	-0.0002	-0.33	-22.01	2.52	-0.45
≥50	0.0064	0.0051	0.0053	0.0033	1.47	-10.53	18.55	3.13

EK-2B: Fields Yöntemine Göre Değişkenlerin $\alpha = 0$ için Genelleştirilmiş Entropi Endeksine ve Genelleştirilmiş Entropi Endeksindeki Değişime Katkıları

	$s_k \cdot I_{GE}^0$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler	0.0149	0.0124	0.0079	0.0052	3	112.6	26.7	10.11
Kadın	-0.0013	-0.0001	-0.0004	-0.0012	-1.60	8.74	8.01	-0.15
Yaş	0.0313	0.0335	0.0152	0.0159	-2.77	458.15	-6.63	16.22
Yaş ²	-0.0163	-0.0214	-0.0069	-0.0107	6.30	-362.26	37.24	-5.95
Kadın-Evli	-0.0006	0.0002	-0.0005	0.0004	-0.97	17.84	-8.40	-0.96
Kadın-Dul	0.0010	0.0005	0.0004	0.0002	0.59	1.89	2.06	0.80
Kadın-Boşandı	0.0008	-0.0004	0.0001	0.0007	1.45	-11.79	-5.58	0.15
Çalışma Durumu	0.0082	0.0144	0.0090	0.0095	-7.7	136.7	-5.01	-1.31
Yarı Zamanlı	0.0000	0.0013	0.0003	0.0012	-1.64	24.05	-8.79	-1.31
İş Arıyor	-0.0002	0.0006	-0.0005	-0.0004	-1.02	28.04	-1.76	0.12
Emekli	0.0077	0.0091	0.0088	0.0056	-1.77	7.20	32.03	2.16
Çalışamaz Halde	0.0008	0.0035	0.0004	0.0030	-3.23	77.40	-26.48	-2.28
Haneye Ait Değişkenler	0.1512	0.1217	0.1331	0.1297	36.42	-286.4	34.3	22.60
Telefon								
Hayır (Maddi)	0.0421	0.0239	0.0419	0.0359	22.41	-449.47	59.64	6.46
Hayır (Diğer)	0.0010	0.0023	0.0054	0.0064	-1.60	-75.81	-10.50	-5.66
Su								
Hayır	0.0200	0.0077	0.0052	0.0046	15,19	60,63	6,30	16,17
Hane Büyüklüğü	0.0978	0.0545	0.0643	0.0337	53.55	-246.83	305.83	67.46
Hane Büyüklüğü ²	-0.0541	-0.0207	-0.0281	-0.0040	-41.24	185.36	-241.86	-52.81
Bağımlı Nüfus Oranı	-0.0014	-0.0046	0.0000	-0.0041	3.98	-116.04	41.43	2.87
Çocuk Oranı	0.0351	0.0532	0.0393	0.0536	-22.39	348.94	-142.90	-19.44
İşsiz Oranı	0.0108	0.0055	0.0052	0.0036	6.51	6.85	16.34	7.56
Sağlık Durumu Oranları	0.0085	0.0050	0.0068	0.0103	4.40	-45.36	-34.98	-1.83
Çok İyi	0.0015	0.0004	0.0009	0.0012	1.38	-10.94	-3	0.40
İyi	0.0028	0.0010	0.0021	0.0021	2.24	-28.80	0.10	0.71
Kötü	0.0013	0.0027	0.0022	0.0041	-1.76	14.09	-18.91	-2.89
Çok Kötü	0.0029	0.0008	0.0016	0.0029	2.54	-19.71	-13.17	-0.04

EK-2B (Devamı)

	$s_k \cdot I_{GE}^0$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Eğitim Oranları	0.1625	0.1418	0.1320	0.1345	25.60	244.55	-24.76	29.50
Okuma Bilmeyen	0.0510	0.0464	0.0394	0.0372	5.71	173.31	22.11	14.50
Diplomasız	0.0153	0.0092	0.0079	0.0100	7.48	34.19	-21.56	5.55
İlkokul	0.0088	0.0091	0.0063	0.0065	-0.41	71.35	-2.67	2.36
Genel Lise	0.0088	0.0052	0.0062	0.0047	4.54	-27.22	15.14	4.31
Meslek Lisesi	0.0078	0.0069	0.0085	0.0085	1.16	-40.96	0.22	-0.70
Üniversite	0.0708	0.0650	0.0637	0.0675	7.09	33.86	-38	3.47
İşteki Durum Oranları	0.0662	0.0372	0.0405	0.0234	35.81	-83.12	171.32	45.06
Ücretli	0.0572	0.0285	0.0381	0.0224	35.36	-239.94	157.44	36.62
Yevmiyeli	-0.0067	-0.0065	-0.0076	-0.0024	-0.21	28.14	-51.90	-4.45
İşveren	0.0351	0.0296	0.0261	0.0164	6.88	86.39	97.35	19.75
Kendi Hesabına	-0.0097	-0.0081	-0.0099	-0.079	-1.90	44.62	-20.29	-1.88
Ücretsiz Aile	-0.0097	-0.0062	-0.0061	-0.0050	-4.32	-2.34	-11.26	-4.96
Sektör Oranları	0.0108	0.0126	0.0114	0.0160	-2.25	29.42	-45.67	-5.48
Tarım-Ormançılık	0.0126	0.0104	0.0097	0.0065	2.74	17.42	32.06	6.45
Maden ve Taş Ocak.	0.0000	0.0000	0.0002	0.0000	-0.03	-5.75	2.01	-0.06
İmalat Sanayii	-0.0003	0.0000	0.0007	0.0008	-0.32	-16.33	-1.58	-1.13
Elektrik. Gaz ve Su	0.0005	-0.0001	0.0010	0.0009	0.68	-26.47	1.07	-0.41
İnşaat-Bayındırlık	0.0010	-0.0005	0.0007	-0.0001	1.80	-29.13	8.49	1.20
Toptan	0.0012	0.0005	0.0007	0.0010	0.90	-5.24	-2.57	0.27
Otel-Lokanta	0.0001	0.0000	0.0000	0.0000	0.04	1.56	-0.69	0.03
Ulaştırma-Haber.	-0.0001	0.0003	-0.0001	0.0000	-0.46	9.03	-0.42	-0.06
Mali Aracı Kurul.	0.0038	0.0034	0.0022	0.0034	0.39	32.21	-12.35	0.39
Gayrimenkul	-0.0009	-0.0006	-0.0001	0.0001	-0.37	-14.14	-1.33	-1.05
Kamu Yönetimi	-0.0018	0.0012	0.0001	0.0022	-3.63	26.37	-21.24	-4.22
Eğitim	-0.0065	-0.0033	-0.0029	-0.0014	-3.99	-8.31	-15.62	-5.39
Sağlık	0.0011	0.0011	-0.0008	0.0025	0.004	48.21	-33.48	-1.49
İş Yeri Büyüklüğü	0.0147	0.0109	0.0113	0.0135	4.67	-9.14	-21.58	1.32
≤10	0.0091	0.0062	0.0060	0.0104	3.53	6.32	-44.49	-1.40
11-19	-0.0007	-0.0004	0.0000	-0.0002	-0.34	-10.97	2.75	-0.46
≥50	0.0063	0.0051	0.0053	0.0033	1.48	-4.49	20.15	3.19

EK-2C: Fields Yöntemine Göre Değişkenlerin $\alpha = 1$ için Genelleştirilmiş Entropi Endeksine ve Genelleştirilmiş Entropi Endeksindeki Değişime Katkıları

	$s_k \cdot I_{GE}^1$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler	0.0147	0.0125	0.0079	0.0052	2.98	76	29.41	10.40
Kadın	-0.0013	-0.0001	-0.0004	-0.0012	-1.69	5.80	8.92	-0.14
Yaş	0.0310	0.0336	0.0152	0.0159	-3.45	307.72	-7.85	16.62
Yaş ²	-0.0162	-0.0215	-0.0069	-0.0107	6.99	-242.84	41.60	-6.05
Kadın-Evli	-0.0006	0.0002	-0.0005	0.0004	-1.03	11.88	-9.32	-1
Kadın-Dul	0.0010	0.0005	0.0004	0.0002	0.62	1.30	2.27	0.83
Kadın-Boşandı	0.0008	-0.0004	0.0001	0.0007	1.54	-7.87	-6.21	0.15
Çalışma Durumu	0.0081	0.0145	0.0089	0.0095	-8.32	92.23	-5.84	-1.45
Yarı Zamanlı	0.0000	0.0013	0.0003	0.0012	-1.75	16.11	-9.78	-1.37
İş Arıyor	-0.0002	0.0006	-0.0005	-0.0004	-1.09	18.69	-1.94	0.12
Emekli	0.0076	0.0091	0.0088	0.0056	-2.01	5.64	35.31	2.18
Çalışamaz Halde	0.0008	0.0035	0.0004	0.0030	-3.46	51.78	-29.44	-2.39
Haneye Ait Değişkenler	0.1498	0.1220	0.1328	0.1297	36.55	-178.91	33.90	22.08
Telefon								
Hayır (Maddi)	0.0417	0.0240	0.0418	0.0359	23.29	-296.55	64.94	6.32
Hayır (Diğer)	0.0010	0.0023	0.0054	0.0064	-1.73	-50.18	-11.83	-5.9
Su								
Hayır	0.0198	0.0077	0.0052	0.0046	15.92	41.03	6.8	16.68
Hane Büyüklüğü	0.0969	0.0546	0.0641	0.0337	55.70	-158.96	337.79	69.44
Hane Büyüklüğü ²	-0.0536	-0.0208	-0.0281	-0.0040	-43.22	121.27	-267.85	-54.59
Bağımlı Nüfus Oranı	-0.0014	-0.0047	0.0000	-0.0041	4.27	-77.58	46.04	3.01
Çocuk Oranı	0.0348	0.0534	0.0392	0.0536	-24.48	236.98	-160.02	-20.64
İşsiz Oranı	0.0107	0.0055	0.0052	0.0036	6.79	5.07	17.99	7.78
Sağlık Durumu Oranları	0.0085	0.0050	0.0068	0.0103	4.57	-29.68	-39.08	-1.99
Çok İyi	0.0015	0.0004	0.0009	0.0012	1.45	-7.23	-3.36	0.40
İyi	0.0028	0.0010	0.0021	0.0021	2.35	-19.05	0.04	0.71
Kötü	0.0013	0.0027	0.0022	0.0041	-1.90	9.62	-21.08	-3.04
Çok Kötü	0.0029	0.0008	0.0016	0.0029	2.67	-13.02	-14.68	-0.08

EK-2C (Devamı)

	$s_k \cdot I_{GE}^1$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Eğitim Oranları	0.1610	0.1422	0.1316	0.1345	24.79	175.92	-31.67	29.17
Okuma Bilmeyen	0.0505	0.0465	0.0393	0.0372	5.30	119.58	23.32	14.62
Diplomasız	0.0152	0.0093	0.0079	0.0100	7.75	23.60	-24.21	5.64
İlkokul	0.0087	0.0091	0.0062	0.0065	-0.58	48.29	-3.16	2.38
Genel Lise	0.0088	0.0052	0.0062	0.0047	4.71	-17.61	16.63	4.42
Meslek Lisesi	0.0077	0.0069	0.0085	0.0085	1.12	-26.58	-0.016	-0.81
Üniversite	0.0701	0.0652	0.0635	0.0675	6.47	28.63	-44.23	2.91
İşteki Durum Oranları	0.0656	0.0373	0.0404	0.0234	37.23	-51.75	189.08	46.38
Ücretli	0.0566	0.0286	0.0380	0.0224	36.90	-156.82	173.73	37.66
Yevmiyeli	-0.0066	-0.0065	-0.0076	-0.0024	-0.11	18.09	-57.43	-4.58
İşveren	0.0348	0.0297	0.0260	0.0164	6.80	60.21	107.35	20.26
Kendi Hesabına	-0.0096	-0.0082	-0.0099	-0.0079	-1.88	28.89	-22.24	-1.87
Ücretsiz Aile	-0.0096	-0.0062	-0.0061	-0.0050	-4.46	-2.14	-12.32	-5.09
Sektör Oranları	0.0107	0.0126	0.0114	0.0160	-2.57	20.74	-51.10	-5.83
Tarım-Ormançılık	0.0125	0.0105	0.0097	0.0065	2.73	12.56	35.31	6.60
Maden ve Taş Ocak.	0.0000	0.0000	0.0002	0.0000	-0.04	-3.82	2.22	-0.06
İmalat Sanayii	-0.0003	0.0000	0.0007	0.0008	-0.34	-10.86	-1.78	-1.17
Elektrik. Gaz ve Su	0.0005	-0.0001	0.0010	0.0009	0.72	-17.60	1.16	-0.43
İnşaat-Bayındırlık	0.0010	-0.0005	0.0007	-0.0001	1.90	-19.41	9.41	1.24
Toptan	0.0012	0.0005	0.0007	0.0010	0.94	-3.43	-2.88	0.27
Otel-Lokanta	0.0001	0.0000	0.0000	0.0000	0.05	1.04	-0.76	0.03
Ulaştırma-Haber.	-0.0001	0.0003	-0.0001	0.0000	-0.49	6.03	-0.47	-0.06
Mali Aracı Kurul.	0.0037	0.0035	0.0022	0.0034	0.36	21.74	-13.79	0.37
Gayrimenkul	-0.0009	-0.0006	-0.0001	0.0001	-0.38	-9.46	-1.47	-1.09
Kamu Yönetimi	-0.0017	0.0012	0.0001	0.0022	-3.85	17.64	-23.60	-4.39
Eğitim	-0.0064	-0.0033	-0.0029	-0.0014	-4.16	-5.83	-17.27	-5.57
Sağlık	0.0011	0.0011	-0.0008	0.0025	-0.01	32.15	-37.17	-1.56
İş Yeri Büyüklüğü	0.0146	0.0110	0.0113	0.0135	4.76	-5.04	-24.33	1.23
≤10	0.0090	0.0063	0.0060	0.0104	3.63	4.79	-49.62	-1.55
11-19	-0.0007	-0.0004	0.0000	-0.0002	-0.35	-7.33	3.06	-0.47
≥50	0.0062	0.0051	0.0053	0.0033	1.48	-2.51	22.22	3.27

EK-2D: Fields Yöntemine Göre Değişkenlerin $\alpha = 2$ için Genelleştirilmiş Entropi Endeksine ve Genelleştirilmiş Entropi Endeksindeki Değişime Katkıları

	$s_k \cdot I_{GE}^2$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler	0.0147	0.0125	0.0079	0.0053	2.96	65.82	32.98	10.69
Kadın	-0.0013	-0.0001	-0.0004	-0.0012	-1.75	4.98	10.11	-0.14
Yaş	0.0309	0.0338	0.0152	0.0160	-3.95	265.83	-9.45	17
Yaş ²	-0.0161	-0.0216	-0.0069	-0.0107	7.50	-209.58	47.33	-6.14
Kadın-Evli	-0.0006	0.0002	-0.0005	0.0004	-1.08	10.22	-10.53	-1.04
Kadın-Dul	0.0010	0.0005	0.0004	0.0002	0.63	1.14	2.55	0.85
Kadın-Boşandı	0.0008	-0.0004	0.0001	0.0007	1.60	-6.78	-7.03	0.15
Çalışma Durumu	0.0081	0.0145	0.0090	0.0095	-8.80	79.85	-6.95	-1.58
Yarı Zamanlı	0.0000	0.0013	0.0003	0.0012	-1.83	13.90	-11.08	-1.42
İş Arıyor	-0.0002	0.0006	-0.0005	-0.0004	-1.13	16.09	-2.18	0.13
Emekli	0.0076	0.0092	0.0088	0.0056	-2.19	5.21	39.63	2.19
Çalışamaz Halde	0.0008	0.0035	0.0004	0.0030	-3.63	44.64	-33.32	-2.49
Haneye Ait Değişkenler	0.1495	0.1227	0.1331	0.1305	36.64	-148.99	33.38	21.58
Telefon								
Hayır (Maddi)	0.0416	0.0241	0.0419	0.0361	23.93	-253.96	71.92	6.19
Hayır (Diğer)	0.0010	0.0024	0.0054	0.0065	-1.82	-43.04	-13.59	-6.17
Su								
Hayır	0.0197	0.0077	0.0052	0.0046	16.45	35.57	7.54	17.16
Hane Büyüklüğü	0.0967	0.0549	0.0643	0.0339	57.26	-134.49	379.83	71.33
Hane Büyüklüğü ²	-0.0535	-0.0209	-0.0281	-0.0040	-44.67	103.42	-302.04	-56.28
Bağımlı Nüfus Oranı	-0.0014	-0.0047	0.0000	-0.0042	4.49	-66.87	52.10	3.14
Çocuk Oranı	0.0347	0.0537	0.0393	0.0539	-26	205.80	-182.54	-21.80
İşsiz Oranı	0.0106	0.0055	0.0052	0.0036	6.99	4.57	20.16	8
Sağlık Durumu Oranları	0.0085	0.0050	0.0068	0.0104	4.70	-25.32	-44.48	-2.15
Çok İyi	0.0015	0.0004	0.0009	0.0012	1.51	-6.20	-3.83	0.41
İyi	0.0028	0.0010	0.0021	0.0021	2.43	-16.33	-0.02	0.71
Kötü	0.0013	0.0028	0.0022	0.0041	-2	8.38	-23.93	-3.17
Çok Kötü	0.0029	0.0008	0.0016	0.0030	2.76	-11.16	-16.67	-0.11

EK-2D (Devamı)

	$s_k \cdot I_{GE}^2$				Π_k (%)			
	2006	2007	2008	2009	2006-2007	2007-2008	2008-2009	2006-2009
Eğitim Oranları	0.1606	0.1430	0.1320	0.1353	24.20	156.81	-40.78	25.84
Okuma Bilmeyen	0.0504	0.0468	0.0394	0.0374	5.01	104.61	24.92	14.74
Diplomasız	0.0151	0.0093	0.0079	0.0101	7.95	20.65	-27.69	5.72
İlkokul	0.0087	0.0092	0.0063	0.0066	-0.70	41.87	-3.81	2.39
Genel Lise	0.0087	0.0052	0.0062	0.0048	4.83	-14.93	18.58	4.51
Meslek Lisesi	0.0077	0.0069	0.0085	0.0085	1.09	-22.58	-0.33	-0.92
Üniversite	0.0700	0.0656	0.0637	0.0679	6.01	27.18	-52.43	2.38
İşteki Durum Oranları	0.0655	0.0375	0.0405	0.0235	38.26	-43.02	212.45	47.63
Ücretli	0.0565	0.0287	0.0381	0.0225	38.02	-133.67	195.17	38.64
Yevmiyeli	-0.0066	-0.0066	-0.0076	-0.0025	-0.05	15.29	-64.70	-4.70
İşveren	0.0347	0.0298	0.0261	0.0165	6.74	52.92	120.49	20.75
Kendi Hesabına	-0.0096	-0.0082	-0.0099	-0.0079	-1.87	24.51	-24.79	-1.85
Ücretsiz Aile	-0.0096	-0.0063	-0.0061	-0.0050	-4.57	-2.09	-13.71	-5.20
Sektör Oranları	0.0106	0.0127	0.0114	0.0161	-2.80	18.32	-58.25	-6.16
Tarım-Ormanlık	0.0125	0.0105	0.0097	0.0066	2.73	11.20	39.60	6.75
Maden ve Taş Ocak.	0.0000	0.0000	0.0002	0.0000	-0.04	-3.28	2.51	-0.06
İmalat Sanayii	-0.0003	0.0000	0.0007	0.0008	-0.35	-9.33	-2.03	-1.22
Elektrik. Gaz ve Su	0.0005	-0.0001	0.0010	0.0009	0.75	-15.13	1.27	-0.45
İnşaat-Bayındırlık	0.0010	-0.0005	0.0007	-0.0001	1.98	-16.70	10.62	1.28
Toptan	0.0012	0.0005	0.0007	0.0010	0.97	-2.93	-3.28	0.27
Otel-Lokanta	0.0001	0.0000	0.0000	0.0000	0.05	0.89	-0.86	0.03
Ulaştırma-Haber.	-0.0001	0.0003	-0.0001	0.0000	-0.51	5.19	-0.53	-0.06
Mali Aracı Kurul.	0.0037	0.0035	0.0022	0.0034	0.33	18.82	-15.68	0.35
Gayrimenkul	-0.0009	-0.0006	-0.0001	0.0001	-0.39	-8.15	-1.67	-1.13
Kamu Yönetimi	-0.0017	0.0012	0.0001	0.0023	-4.01	15.21	-26.71	-4.55
Eğitim	-0.0064	-0.0033	-0.0029	-0.0014	-4.28	-5.14	-19.43	-5.73
Sağlık	0.0011	0.0011	-0.0008	0.0025	-0.02	27.68	-42.03	-1.64
İş Yeri Büyüklüğü	0.0145	0.0110	0.0113	0.0135	4.82	-3.90	-27.96	1.15
≤10	0.0090	0.0063	0.0060	0.0105	3.71	4.36	-56.38	-1.70
11-19	-0.0007	-0.0004	0.0000	-0.0002	-0.36	-6.31	3.46	-0.49
≥50	0.0062	0.0051	0.0053	0.0033	1.48	-1.95	24.95	3.34

EK-3: Eşitsizlikteki Değişimin Yun'un Toplamsal Yöntemine Göre Ayrıştırılması

	2006-2007		2007-2008		2008-2009		2006-2009	
	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>
Hanehalkı Liderine Ait Değişkenler	0.1243	0.0994	-0.0119	0.6813	-0.0254	0.4114	-0.0165	1.2957
Kadın	0.0027	-0.1863	-0.0668	0.1205	0.0602	0.0681	0.0622	-0.0637
Yaş	0.3715	-1.0193	-0.0927	2.8463	-0.1337	-0.0393	-0.1087	2.0415
Yaş ²	-0.1765	1.1118	0.0614	-2.2475	0.1040	0.5152	0.1485	-0.7800
Kadın-Evli	-0.0689	-0.0458	0.0877	0.0213	-0.1195	-0.0110	-0.1068	-0.0293
Kadın-Dul	-0.0274	0.0909	-0.0005	0.0113	0.0545	-0.0239	0.0140	0.0907
Kadın-Boşandı	0.0231	0.1480	-0.0009	-0.0707	0.0089	-0.0976	-0.0258	0.0366
Çalışma Durumu	0.0708	-1.0938	-0.0606	0.8746	-0.1951	0.0758	-0.1970	-0.1312
Yarı Zamanlı	0.0033	-0.2047	-0.0001	0.1454	-0.0041	-0.1362	-0.0051	-0.1912
İş Arıyor	0.0221	-0.1455	0.0166	0.1544	-0.0220	-0.0034	-0.0124	0.0346
Emekli	-0.0064	-0.2865	-0.0850	0.1136	-0.0402	0.5066	-0.1219	0.3238
Çalışamaz Halde	0.0517	-0.4569	0.0078	0.4611	-0.1286	-0.2911	-0.0575	-0.2984
Haneye Ait Değişkenler	1.5635	1.4288	-0.3303	-1.6365	-0.8274	0.7716	-0.0779	1.0475
Telefon								
Hayır (Maddi)	0.3706	1.9706	-0.5450	-2.2543	-0.7449	1.4988	-0.7932	1.0890
Hayır (Diğer)	0.0244	-0.2318	-0.3470	-0.1222	-0.1625	-0.0273	-0.5463	-0.3203
Su								
Hayır	0.3465	1.3244	0.2056	0.1532	0.1892	-0.1132	0.7162	1.3897
Hane Büyüklüğü	0.1173	5.5032	0.0266	-1.6351	-0.0885	4.6289	-0.1620	8.7146
Hane Büyüklüğü ²	0.0443	-4.5804	0.0862	1.0870	0.0070	-3.6997	0.0486	-7.1041
Bağımlı Nüfus Oranı	-0.0625	0.5658	-6.5E-05	-0.7039	-0.0556	0.7099	-0.1300	0.5836
Çocuk Oranı	0.5456	-3.6408	0.2483	1.8011	0.0590	-2.4915	0.7397	-4.2180
İşsiz Oranı	0.1770	0.5178	-0.0051	0.0377	-0.0311	0.2658	0.0491	0.9130
Sağlık Durumu Oranları	0.0651	0.3929	0.0609	-0.3480	-0.1883	-0.3944	-0.0020	-0.4097
Çok İyi	0.0341	0.1211	-0.0083	-0.0595	0.0358	-0.0870	0.0922	-0.0560
İyi	0.0045	0.2436	-0.0059	-0.1725	-0.0337	0.0258	-0.0472	0.1090
Kötü	0.0139	-0.2432	0.0736	0.0080	-0.0038	-0.3045	0.1245	-0.5805
Çok Kötü	0.0125	0.2714	0.0015	-0.1240	-0.1865	-0.0286	-0.1715	0.1177
Eğitim Oranları	1.3804	-0.8350	0.7745	0.4818	0.4543	-1.4373	1.9244	-1.1012
Okuma Bilmeyen	0.7556	-0.5533	0.2232	0.7603	0.2440	-0.0717	0.8666	0.4916

EK-3 (Devamı)

	2006-2007		2007-2008		2008-2009		2006-2009	
	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>	<i>Fiyat Etkisi</i>	<i>Miktar Etkisi</i>
Diplomasız	0.1221	0.6471	0.0722	0.1217	-0.0837	-0.2921	0.1162	0.4711
İlkokul	0.0471	-0.1843	0.1362	0.2859	0.0653	-0.1357	0.2369	-0.0223
Genel Lise	0.1445	0.3266	0.0879	-0.2639	0.0233	0.1878	0.2170	0.2893
Meslek Lisesi	0.0087	-0.9420	0.1166	-0.3798	0.0483	-0.0828	0.1318	-1.3628
Üniversite	0.3021	-0.1245	0.1382	-0.0424	0.1570	-1.0427	0.3556	-0.9680
İşteki Durum Oranları	0.8305	2.9198	0.4227	-0.9969	0.2908	2.3225	0.8769	4.8225
Ücretli	0.1385	3.6465	0.6305	-2.1520	0.2857	2.0293	0.6523	3.9262
Yevmiyeli	0.1113	-0.0716	-0.0205	0.2045	-0.0758	-0.7095	-0.0245	-0.5371
İşveren	0.5602	-0.0594	-0.2949	0.7741	0.2775	1.1425	0.2655	2.1345
Kendi Hesabına	0.1604	-0.3000	0.1280	0.1597	-0.2140	-0.0620	0.0439	-0.1717
Ücretsiz Aile	-0.1401	-0.2955	-0.0203	0.0166	0.0173	-0.1677	-0.0602	-0.5293
Sektör Oranları	-0.0190	-0.3623	0.1678	-0.0089	0.2370	-1.0093	0.3819	-1.3767
Tarım-Ormanlık	-0.1093	0.3230	0.0657	0.0232	0.1220	0.3405	0.0657	0.6995
Maden ve Taş Ocak.	-0.0066	0.0020	-0.0219	-0.0134	0.0005	0.0300	-0.0064	-0.0027
İmalat Sanayii	-0.0002	-0.0371	0.0350	-0.1353	-0.0110	-0.0169	0.0100	-0.1757
Elektrik. Gaz ve Su	0.0030	0.0767	0.0669	-0.2292	0.0029	0.0095	0.0236	-0.0937
İnşaat-Bayındırlık	0.0219	0.1894	-0.0067	-0.1711	-0.0061	0.1369	0.0014	0.1628
Toptan	0.0022	0.0965	0.0032	-0.0362	0.0402	-0.0840	0.0431	-0.0211
Otel-Lokanta	0.0118	-0.0063	0.0189	-0.0094	0.0040	-0.0147	-0.0039	0.0082
Ulaştırma-Haber.	-0.0004	-0.0560	0.0035	0.0513	0.0386	-0.0450	0.0250	-0.0331
Mali Aracı Kurul.	0.0474	-0.0361	0.0248	0.1668	0.0542	-0.2589	0.1522	-0.1539
Gayrimenkul	0.0147	-0.0519	0.0002	-0.0859	-0.0004	-0.0203	-0.0025	-0.1411
Kamu Yönetimi	0.0439	-0.4729	0.0015	0.1582	-0.0065	-0.3293	0.0954	-0.7005
Eğitim	-0.0517	-0.3750	-0.0198	-0.0255	-0.0213	-0.2122	-0.0495	-0.6561
Sağlık	0.0041	-0.0145	-0.0037	0.2977	0.0196	-0.5446	0.02761	-0.2690
İş Yeri Büyüklüğü	-0.0202	0.4501	-0.0279	-0.0470	0.2541	-0.6455	0.1098	-0.1463
≤10	-0.0395	0.3849	-0.0851	0.1132	0.2333	-0.9627	0.0719	-0.4278
11-19	-0.0114	-0.0241	0.0013	-0.0679	-0.0109	0.0543	-0.0310	-0.0278
≥50	0.0307	0.0893	0.0559	-0.0923	0.0317	0.2627	0.0688	0.3093

ÖZGEÇMİŞ

Ömer LİMANLI 1984 yılında Manisa'da doğdu. İlk ve lise öğretimini Manisa'da tamamladı. 2002 yılında Anadolu Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat bölümünde başladığı eğitimi 2007 yılında tamamladı. Aynı yıl Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitime başladı ve 2010 yılında mezun oldu. 2010 yılında Artvin Çoruh Üniversitesi Hopa Meslek Yüksekokulu'na öğretim görevlisi olarak atandı. 2010-2011 eğitim öğretim yılının bahar döneminde Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ekonometri Anabilim Dalı'nda doktora eğitimine başladı. Limanlı, yabancı dil olarak İngilizce bilmekte, Stata ve Eviews paket programlarını kullanabilmektedir.